

TRANSILVANIA

REVISTA

ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN.

Nr. 5—6.

Septemvrie—Decemvrie.

1911

Cuvântul de deschidere.

ținut de viceprezidentul „Asociațiunii“, dl Andreiu Bârseanu, la adunarea jubilară din Blaj, din 15/28 August 1911.

Excelențiile Voastre, Înalt Preasfințiților Părinți Arhiepiscopi și Metropoliți!

Preasfințiților Părinți Episcopi!

Onorabilă Adunare generală!

Când văd înaintea mea un public așa de numeros și ales, întrunit în acest dumnezeesc lăcaș în frunte cu Arhieriei Bisericii noastre naționale de ambele confesiuni, fără de voie răsar înaintea ochilor mei sufletești câteva momente mari din trecutul vijelios al mult cercatului nostru neam. Cu deosebire se desfac luminoase clipele acelea mărețe, când într'o vreme de grea cum-pănă, când eră vorba de existența sau neexistența neamului nostru pe aceste plaiuri, fiii cei mai buni ai poporului nostru, fără deosebire de confesiune și de stare socială, stau îngrijorați înaintea acestui sfânt altar, așteptând sfatul Celui Prea Înalt, până când, răsunând cuvântul de mântuire prin rostul trimisului lui și recunoscându-se unii pe alții ca frați de acelaș sânge, cu aceleași suferințe și cu aceleași aspirațiuni, își jurară credință vecinică unii altora, credință pecetluită cu sângele multora dintre dânșii.

Cu totul de altă natură, deși pornind din acelaș complex de sentimente, este adunarea noastră de astăzi.

Ne-am întrunit, doamnelor și domnilor, ca să serbătorim împreună clipa aceea fericită, când, înainte de aceasta cu 50 de ani, părinții noștri, voind a asigura viitorul urmașilor lor, au pus

temelie însoțirii închinată literaturii române și culturii poporului românesc.

O serbătoare de bucurie este aceasta, o serbătoare de pietate și de recunoștință, dar totodată un prilej de concentrare și de meditație, un moment de reculegere și de îmbărbătare pentru viitor.

Și unde s'ar fi putut țineă mai bine această serbare culturală românească, decât în orașelul acesta dela împreunarea Târnavelor, de unde au purces, timp de un veac și jumătate, atâtea raze de lumină în toate colțurile locuite de Români; unde au alergat atâtea generații de tineri, ca să-și stâmpere setea lor de știință, ajutați fiind în nizuințele lor de munificența unor mari Arhipăstori, doritori de înaintarea bisericei și neamului lor; unde a licărit de atâtea ori în nopțile lungi de iarnă candela răbdurie a cercetătorilor graiului și trecutului poporului nostru; unde a răsunit odinioară glasul marilor dascăli ai neamului nostru: al unui Samuil Micul, George Șincai și Petru Maior, al unui Timoteiu Cipariu și Simeon Bărnuț; de unde au pornit, plini de în-suflețire, atâți apostoli devotați în toate ținuturile cu graiu românesc; unde s'au întrunit de atâtea ori în vremuri grele, căutând sfat și îmbărbătare, aleșii neamului nostru, întocmai ca albinele pe lângă matcă; unde într'un moment hotărîtor, pe care l-am amintit mai sus, a bătut inima întreg poporului nostru din această patrie și în pământul căruia zac osămintele atâtor iubiți ai noștri?

În adevăr, multe centre înfloritoare românești avem, din mila lui Dumnezeu, în această țară, dar din toate nici unul nu se poate potrivi cu Blajul, când e vorba de serbarea unui moment de însemnătate istorică, de împreunarea prezentului cu trecutul, de evocarea împrejurărilor de odinioară și de cumpănirea unor nouă îndrumări pentru viitor.

De aceea trebuie să fim deosebit de mulțămitori fraților din acest despărțământ, că n'au pregetat a ne chema la dânșii cu prilejul serbării semicentenare a însoțirii noastre culturale, făcându-ne astfel cu puțință a ne concentra din nou în inima ținutului ardelenesc, și privind atâtea lucruri, care ne amintesc trecutul, a ne întări sufletele, întocmai cum Anteu din poveștile celor vechi prindea putere, de câte ori venia în atingere cu pământul, care-i eră mamă.

Bucuria noastră, când ne vedem adunați la un loc într'un număr așa de frumos în acest vechiu focalar al culturii române, purtați de acelaș gând și de acelaș dor, ar fi deplină, când locul de onoare, din care îndrăsnesc a roști aceste cuvinte, ar fi cuprins de acela, care a condus un șir întreg de ani destinele înso-

țirei noastre și pe care am avut nefericirea a-l perde cu câteva luni mai înainte.

Cu ce entuziasm ne-ar fi vorbit mult regretatul Iosif Sterca Șuluț, bătrânul cu inimă tânără, reales președinte al «Asociațiunii» în adunarea generală din anul trecut, ținută în Dej, de însuflețirea, cu care s'a întemeiat însoțirea noastră culturală, începând dela petiția celor 181 frunțași români, în frunte cu nemuritorii Arhieriei: Alexandru Șuluț, Andreiu baron de Șaguna și Ioan Alexi, adresată guvernului provincial ardelean în 10 Maiu 1860 și urmând cu conferența din Martie al anului următor, în care s'au urzit temeliile însoțirii atât de mult dorite! Cu câtă căldură ne-ar fi povestit despre adunarea de constituire ținută în Sibiiu, în zilele de 23—26 Octomvrie v. 1861, în care s'au înscris primii membri ai nou-înființatei societăți și în care eruditul Timoteiu Cipariu, mulțămind în numele celor adunați marelui arhieriu Andreiu Șaguna pentru ostenele depuse la înfăptuirea ei, a ținut acel scurt, dar măduvos discurs despre însemnătatea limbei materne, discurs, ale cărui cuvinte pare că sunt săpate în granit pentru toate timpurile! Cât de limpede și cu câtă vioiciune ne-ar fi desfășurat el schimbările, prin care a trecut însoțirea noastră în restimpul celor cincizeci de ani, de când există; cu câtă plasticitate ar fi fixat el momentele principale din viața ei, din care la cele mai multe avuse prilej a fi însuș părtaș: strălucita adunare generală ținută în 1862 în Brașov, în ființa de față a ambilor Arhipăstori ai Bisericilor române surori și împreună cu o frumoasă expozițiune industrială și agricolă, cea dintâiu la noi, Români de dincoace de Munți; însuflețitele adunări dela Blaj, Hațeg și apoi din Alba-Iulia, din a. 1866, la care cei doi venerați Ierarhi ai Bisericii noastre stau din nou unul lângă altul, întocmai ca la Brașov, și întocmai cum avem fericirea a-i vedea astăzi pe vrednicii lor urmași; adunarea următoare din Cluj, în care se alese ca președinte fericitul baron Vasile Ladislau Pop și care fu onorată cu prezența comisarului plenipotent regesc pentru Ardeal, contele Emanuil Pechy, și a fericitului Arhieriu Ioan Vancea de Buteasa, pe atunci episcop în Gherla, iar ceva mai târziu Arhiepiscop și Metropolit în acest de Dumnezeu păzit orașel, care va vesti pururea maritimitatea lui; cea din Șomcuta-mare din a. 1869, în care, la stăruințele consilierului aulic Iacob Bologna, se hotărî înființarea despărțimintelor, menite să pună în legătură Asociația cu masele cele mari ale poporului; cea din Năsăud, din anul următor, în care 44 comune din districtul năsăudean se înscriu între membrii fondatori și pe viață ai Asociațiunii, încassându-se cu totul la această adunare suma de aproape 7000 fl.; a treia din Sibiiu, ținută în 1881 sub pre-

zidiul eruditului canonic Timoteiu Cipariu și cu prilejul căreia se întocmi o nouă expozițiune, cu mult mai bogată și mai succasă ca cea din 1862; a doua adunare generală din Brașov, din a. 1883, în care s'a hotărît înființarea școalei civile de fetițe a «Asociațiunei», lucrare adusă la îndeplinire trei ani după aceea; a treia adunare ținută în Blaj, în a. 1895, în care, la cererea Guvernului țării, s'a hotărît schimbarea Statutelor «Asociațiunii», schimbare împreună cu părăsirea unui nume istoric scump, dar care în schimb a dat însoțirii noastre puțința a-și extinde binecuvântata sa lucrare asupra tuturor ținuturilor locuite de Români din patrie și în genere a dat regulilor ei fundamentale o formă mai corespunzătoare împrejurărilor; adunările din Lugoj, Beiuș, Mehadia, Oravița, Baia-mare și Timișoara, în care frații noștri din ținuturile de curând anexate la terenul de acțiune al «Asociației» au primit însoțirea noastră cu atâta însuflețire; în sfârșit memorabila adunare din Sibiu de acum șase ani, condusă de însuși mult regretatul prezident Iosif Sterca Șuluț, cu prilejul căreia s'a inaugurat Muzeul istoric și etnografic al «Asociațiunii», inaugurare împreună cu o frumoasă expozițiune retrospectivă și etnografică!

Cu câtă competență ne-ar fi înfățișat mult regretatul bătrân munca desfășurată sub steagul Asociației noastre timp de 50 de ani, problemele urmărite în acest timp destul de îndelungat, sfaturile, lucrările și stăruințele comitetelor de pe vremuri, la care însuși luase parte timp de peste 30 de ani, jertfele aduse de publicul nostru pe altarul acestei instituțiuni, succesele și decepțiunile, de care nu poate fi lipsită nici o întreprindere omească!

În lipsa fie-iertatului prezident, a cărui trecere din viață, deși la limitele extreme date muritorilor pe acest pământ, am deplâns-o cu toții, voi încercă eu a scoate la iveală două-trei momente din viața de 50 de ani a instituțiunii noastre culturale, nu din autopsie, nu din intuiție proprie, nu din contactul direct al faptelor și al impresiunilor, ci mai mult pe temeiul însemnărilor reci și de multe ori defectuoase.

Două au fost, după a mea modestă părere, motivele de căpetenie, care au condus pe părinții noștri la înființarea acestei Asociațiuni: *dorul lor de lumină, de înaintare, și simțul lor de solidaritate națională.*

Rămași înapoi în privința culturii față cu celelalte neamuri conlocuitoare, în urma împrejurărilor vitrege din trecut, Românii din această țară nu doriau nimic mai ferbinte, ca delăturarea îngrăditurilor meșteșugite și nedrepte, care-i țineau departe de izvoarele luminei, desfacerea legăturilor năbușitoare, care le acoperiau

ochii minții, admiterea fiilor lor la învățătură și la tot felul de măiestrii, cu un cuvânt: mântuirea lor, nu numai de iobăgia corporală, ci mai vârtos de cea spirituală.

Dorința aceasta ferbinte a moșilor și a strămoșilor noștri o vedem exprimată în toate plângerile și cererile adresate Domnitorilor și Staturilor țării în cursul veacului al XVIII-lea și în partea primă a veacului al XIX-lea, începând dela cererile energicului și în veci neuitatului Arhiepiscop Ioan Inocențiu Micul, până la rugămintea episcopilor Vasile Moga și Ioan Leményi, înaintată Dietei ardelenene în a. 1842 «în cauza Românilor locuitori pe pământul crăiesc, numit și săsesc» și până la rezoluțiunile memorabilei adunări de pe «Câmpul libertății» din 3/15 și 4/16 Maiu 1848.

Nizuințele înaintașilor noștri din restimpul acesta le-aș putea asemăna cu dorul de lumină al celui ce și-a pierdut vederea, cu chinul celui însetoșat, care aude în apropiere murmurul unui izvor, la care însă nu poate ajunge, cu svârcolirile unei paseri închise în colivie, cu căutarea unei licăriri de lumină de planta, ce tânjește în întunec.

Și când bătù ciasul de mântuire, când iobăgia se desființă, când se întroduseră rânduieli nouă și în țara aceasta, rânduieli, care nu mai făceau deosebire între om și om, ci-l lăsau pe fiecare să se ferească după vrerea și puțința sa, cu câtă râvnă se îndreptară părinții noștri pe câmpul larg și bogat în roade al culturii, cu câtă sete începură ei a sorbi din izvorul oprit mai înainte, cu câtă bucurie salutară ei raza de lumină, ce se arătase în sfârșit și pentru dânșii!

Fiii foștilor iobagi alergau din toate părțile la învățătură, peste tot începură a se ridica școli mai mici și mai mari, de multe ori cu jertfe aproape supra-omenești, tiparele se puseră în mișcare, însemnând pe hârtie albă slovă românească, Biserica națională începù a se organiza din nou și în multe părți ale țării se înălțară din cenușă altare nouă, drept semn de mulțumită Celui Atotputernic pentru norocoasa schimbare a lucrurilor.

În timpul acesta de reculegere națională se ivi, sau, mai bine zis, se reluă ideea înființării unei societăți, care să aibă de scop cultivarea limbii, sprijinirea tinerei literaturi naționale și propagarea cunoștințelor folositoare în mijlocul poporului: a unui «Partenon român», a unor «serbători olimpice», unde tinerii să audă pe bătrâni vorbind românește», a unei însoțiri, care „din o contribuie, ce o ar hotări statutele“, ar înființa „un fond pentru formarea de bibliotecă română, muzeu român“ și la care „literații noștri și mai ales cei începători, mai înainte de a-și da opurile sale pe mâna fiilor lui Guttenberg, le-ar așterne spre o revisiune literară“.

Ideea aceasta, reînviată de nou în această formă de venerabilul bătrân Ioan cavalier de Pușcariu, pe atunci pretorele cercului Veneția din Țara Oltului, află răsunet în toate părțile. Din mai multe locuri se auziră glasuri, care sprijiniau din toate puterile propunerea corespondentului anonim „din Țara Oltului“, apărută în n-rul 12 din 24 Martie 1860 al foii „Telegraful Român“. Intre alții, profesorul blăjan, fericitul Ioan Russu, mai pe urmă canonic metropolitan, scriea în aceeaș foaie: „... N'am decât a aplauda și a consimți din inimă și a dori realizarea acestei idei; căci cine n'a simțit și nu simte până astăzi trebuința unei asemenea reuniuni pentru cunoștințele anticve și literare, unde capacitățile noastre cele mai alese și mai deprinse, având ocaziune a-și comunica ideile și cunoștințele sale, prin aceasta ar da o direcțiune mai salutară și mai avantajoasă literaturii noastre, — căci e prea cunoscut și constatat acel adevăr, că fiecare națiune, care s'a interesat de prosperarea și înaintarea literaturii sale, numai prin atari asociațiuni a putut ajunge la scopul dorit în sfera literaturii!... Având noi atari reuniuni, de care face pomenire corespondentele „Telegr. Rom.“ „din Țara Oltului“, s'ar putea delătură multe piedeci, ce ni-se ivesc chiar și în privința limbii și a scrierii; s'ar mijloci și statornici o uniformitate, și n'am orbecă și nu ne-am conduce fieștecare numai de principiile și convicțiunile individuale. — Din atari asociațiuni s'ar stărnî și nutri în bărbații noștri și un spirit de emulare, de activitate și încurajare, și auctorii de produsele literare n'ar avea teamă, că opurile lor vor zăcea cu zeci de ani necheltuite și mănecate de pulbere. S'ar nevoi fiecare, zic, în sfera obiectelor sale, cu care s'a ocupat în vieață, să iasă la lumină cu niscari produse pipăite și rumegate și date la lumină numai dupăce au suferit cu rezultat bun proba acestei auctorități literare. Cu un cuvânt, literatura noastră ar avea astfel ocaziunea cea mai plăcută a înainta în produsele sale, în diverse ramuri de știință“.

Propunerea pretorelui Pușcariu fû așa-dară întâmpinată cu bucurie, cu deosebire din partea elementelor mai tinere din aceea vreme; cu toții simțiau trebuința unei însoțiri de felul celei proiectate, dela care așteptau atâta bine pentru viitor.

Eră întrebarea însă, cine să ia inițiativa pentru înfăptuirea ideii puse în mișcare, cine să aducă la îndeplinire aceea, ce se prefăcuse în dorința generală a părții mai luminate a Românilor ardeleni?

Privirile tuturor se îndreptară la Arhieriei Bisericii naționale, la conducătorii naturali ai poporului nostru, cari nici când nu și-au părăsit în momente grele turma lor cuvântătoare și a

căror chemare eră și este tocmai apărarea intereselor mai înalte morale și intelectuale ale neamului.

Și cei trei nemuritori Arhieriei, ale căror nume binecuvântate le-am amintit mai sus, înțelegând dorința generală, — dorință justificată și de schimbările politice, ce erau în perspectivă, — nu pregetară a se face interpreții ei. Ei își puseră numele în fruntea petiției din 10 Maiu 1860, acoperite de 181 iscălituri și adresate Locotenenței transilvane pentru permiterea unei „adunări consultatoare“ spre scopul înființării unei reuniuni, „a cărei chemare să fie lățirea culturii populare și înaintarea literaturii cu puteri unite“.

Resultatul acestei petiții, după oare-care obiecțiuni și trăgări din partea Guvernului provincial transilvan și după ce într-aceea împrejurările politice din Monarhie se schimbă în mod însemnat în urma diplomei împărătești din 20 Octomvrie 1860, fû concesiunea adunării de consultare, adunare ținută în zilele de 9—11 Martie v. 1861 în Sibiiu sub presidiul marelui și în veci nemuritorului Arhieriu Andreiu Șaguna.

În această adunare se croi temelia, se fixară regulile fundamentale ale însoțirii atât de mult dorite și care, după împrejurările politice de atunci, aveă să poarte numele: „*Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român*“.

Principiile și convingerile, din care au pornit antecesorii noștri, când au hotărît, acum 50 de ani și ceva, întemeierea acestei societăți, se pot vedea mai bine din memorabila cuvântare ținută cu acest prilej de marele Arhieriu Andreiu Șaguna. „Noi“, zice nemuritorul bărbat în acele momente însemnate, în care un viitor mai bun se părea că zimbește și pentru mult cercatul nostru neam, „simțim în noi o putință de a ne perfecționa pe noi și pe ai noștri prin mijloacele libertății naționale, și spre a ajunge aceea, ne-am hotărît a ne consolida într'o asociațiune bine organizată, care-și face sieși de problemă promovarea literaturii și culturii poporului nostru român, precum și înaintarea industriei și a agriculturii în sânul nației noastre“.

Iară mai jos urmează astfel: »Se poate, că cineva îmi va înfățișa starea cea strălucită a Romanilor vechi și monumentele cele strălucite ale măririi lor, de care țara noastră este plină, și asemănându-o cu starea noastră de astăzi, carea e destul de deplorabilă, va gândi: de ce să întreprindem un lucru mai mare spre cultivarea națională, deoarece este posibil, că va veni un timp barbar, care lucrările noastre le va nimici și nația o va degrada la stare de sclăvie?... Așa este, căci nime nu poate trage la îndoială, că aceea, ce odată s'a întâmplat în lume, nu s'ar putea întâmpla mai de multeori. Totuș eu într'acolo-mi dau pă-

rerea mea, că monumentele materiale ale unui period cult se pot nimici prin mâni barbare și o nație liberă se poate lipsi de libertate prin niște legi draconice; însă monumentele spirituale și moravurile cele morale, precum și valoarea lor rămân pentru toți timpii nerăsturnavere, căci acestea sunt mai pre sus de orice putere silnică și fizică: de ele nu se poate atinge mâna barbarului; furul nu le poate fură; moliile nu le pot mânca. Fiind așa-dar problema noastră a înaintă literatura, cultura, industria și agricultura națiunii noastre, adevă a înaintă starea spirituală și materială a poporului nostru, vrem a deșteptă prin mijloace naționale facultățile, va să zică: cugetările cele senine și serioase în poporul nostru, ca să cunoască ființa și destinația sa și să o știe întrebuintă spre tot binele, precum și alte nații fac astăzi aceasta și precum este spiritul cel civilizator al secolului nostru; darurile lui vor garantiză viitorul cel mai fericit al mult cercatei noastre națiuni și o vor feri de niște lovituri ucigătoare de religia și limba ei».

Am reproduș din nou cuvintele acestea ale marelui bărbat, citate de atâteaori, căci nicăiri nu aflăm înfățișate mai evident ideile, pornirile și aspirațiunile, ce frământau neamul nostru acum 50 de ani și din care a isvorit, între altele, și Asociația noastră jubilară.

Vulturul, ce fusese înlănțuit atâta vreme, își întinsese aripile, în care simția încă destulă putere, și se pregătia a-și luă zborul spre soare, spre sfere mai senine, pe care le doria cu atâta sete, dar de care fusese ținut departe până acuma.

După desbateri serioase de trei zile, la care luară parte bărbați ca Ioan Bran de Lemeni, Ioan Alduleanu, George Bariț, Ioan Pușcariu, Iacob Bologa, Dr. Ioan Raț, Ioan Codru, Nicolae Găitan, Ilie Măcelariu, Ioan Axente Severu, Ioan Hannia și alții, ideea, care planase până acum în aer ca o dorință, luă formă concretă. Noua instituțiune își avea conturile sale bine determinate. În graiul rece al paragrafilor menirea nou-urzitei însoțiri se normă astfel: «Scopul Asociațiunei e înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebitele ramuri prin studiu, elaborarea și edarea de opuri, prin premii și stipendii pentru diferitele specialități de știință și arte, și alte asemenea». Mijloacele materiale ale ei aveau să se compună din taxele anuale ale membrilor și din darurile, ce se sperau din partea binefăcătorilor. Ca membru putea să fie orice persoană privată sau morală, dacă plătia taxa anuală de 5 fl., sau dacă depunea odată pentru totdeauna un capital, care să producă această sumă ca interese. Sediul cancelariei Asociațiunii avea să fie Sibiul.

Primind, în 6 Septembrie 1861, proiectul acesta de statute, cu o singură modificare, aprobarea Majestății Sale, a bunului nostru Monarh, marele episcop Andreiu Șaguna, căruia i-se împărțise rezoluțiunea împărătească, se și grăbi a chema adunarea de inaugurare și constituire a noiei însoțiri pe ziua de 23 Octombrie v. al aceluiaș an.

Ne putem închipui, cu câtă bucurie și cu câtă însuflețire s'a ținut această memorabilă adunare, care a durat cu totul 4 zile și la începutul căreia marele Arhiepiscop a rostit următoarele cuvinte, isvorite din adâncul inimei sale: «Iată, domnilor, a sosit ziua cea dorită pentru înființarea unei Asociațiuni, carea să aibă de problemă «literatura română și cultura poporului român!...» Mărturisesc sincer convingerea mea, că eu problema Asociațiunii noastre o caracterizez pre cât de nobilă și frumoasă și unică în felul său astăzi în întreaga noastră națiune din toate părțile, unde se află ea, pe atâta și de serioasă și grea, pentru că cere o perseveranță de fier și un sacrificiu din inimă».

Și a terminat cu des repetata, dar în veci frumoasa și mișcătoarea metaforă: «Masa dulcii maicii noastre este pregătită pentru oaspeți mulți; maica noastră a fost până acum îmbrăcată în doliu, dar de acum înainte se îmbracă în haină de nuntă și pofteste la masă pre toți fiii săi, ca să strălucească și ea în casa și cu casa sa, și să înnoiască pre fiii săi, precum se înnoiesc tinerețele vulturelui!».

Și chemarea marelui Arhiepiscop nu rămase zadarnică. La această adunare se înscriseră 212 membri, între cari 9 fundatori, încasându-se cu totul suma de 7028 fl. 40 cr. și 2 galbeni. Prima temelie materială a noiei însoțiri, pe care Timoteiu Cipariu în clasică sa vorbire o numește «un razim naționalității române», o puseră cei doi Arhiepiscopi, contribuind Metropolitul Alexandru Sterca Șuluț, care se află în călătorie, suma de 2000 fl., iar Episcopul Andreiu Șaguna 1050 fl. Intre membri aflăm aproape pe toți frunțașii români din Ardeal din acea vreme, fără deosebire de profesiune și de poziție socială: preoți și mireni, funcționari și profesori, proprietari și neguțători. Până și alumnii din seminariul metropolitan din Blaj contribue cu suma de 43 fl. 40 cr.

Dar nu numai în Ardeal fu întâmpinată tânăra însoțire culturală cu însuflețire, ci înactivarea ei fu salutată cu bucurie și în celelalte ținuturi locuite de Români. Nobilul Andreiu Mocioni de Foen felicită pe cei adunați, trimițând suma de 200 fl. Marele binefăcător Emanuil Gozdu, pe atunci comite suprem al comitatului Carașului, trimite deasemenea salutările sale, promițând, că va intra în șirul membrilor fundatori și va stărui pentru înaintarea tinerei instituțiuni. Tot cu aceeași însuflețire salutară noua

însoțire vrednicul Eudoxiu Hurmuzachi din Bucovina și mult meritatul Ioan Maiorescu din Țara Românească, care se anunță ca membru pe sine și pe fiul său.

Astfel trebuie să dăm toată dreptatea nemuritorului Timoteiu Cipariu, când în discursul său de deschidere dela adunarea generală din Sibiu, din anul 1881, zice: »*Asociațiunea a fost înființată prin zelul, stăruința și patriotismul general al tuturor bărbaților de inimă și devotament*«.

Tot cu asemenea armonie se făcu și constituirea tinerei însoțiri, alegându-se președinte Episcopul Andreiu Șaguna, care avuse partea leului la întemeierea ei, ca vice-președinte eruditul Timoteiu Cipariu, al cărui clasic discurs electrizase pe cei adunați, ca prim-secretar mult meritatul George Bariț, care, cu hărnicia-i caracteristică, nu întârziă a desfășura un program întreg de acțiune pentru societatea nou-înființată, de casier neguțătorul sibiian Antoniu Bechnitz, de controlor Ioan Pinciu, proprietar în Rășinari, ca arhivar și bibliotecar Visarion Roman, învățător și redactor tot din Rășinari, iară ca membri în comitet: Ilie Măcelariu, Ioan Axente Severu, canonicul Constantin Papfalvi, consilierul financiar Petru Manu, protopopul și profesorul seminarial Ioan Hannia, care, resignând în cursul ședinții, fu înlocuit cu consilierul școlar D-rul Pavel Vasici, preotul din Rășinari Sava Popovici-Barcianu, protopopul brașovean Ioan Popasu, protosinzelul Nicolae Popea, consilierul Iacob Bologna, directorul gimnazial Gavriil Munteanu din Brașov, profesorul Ioan Antonelli din Blaj și avocatul sibiian Dr. Ioan Nemeș.

Așa căpătă ființă și-și putu începe binecuvântata sa activitate Asociația noastră jubilară: prin însuflețirea și colaborarea tuturor Românilor de inimă din aceea vreme, prin armonia sufletelor, prin unitatea voințelor, — dovadă și pildă pentru toate timpurile, că lucrurile mari se pot face numai prin bună înțelegere frățească, prin încredere reciprocă, prin purcedere solidară, și că atunci, când e vorba de interesele superioare ale neamului, ori ce ziduri despărțitoare trebuie să cadă, orice ambiții și jicniri personale, întemeiate sau închipuite, trebuie să dispară, orice interes personal sau de clică trebuie dat la o parte, ca astfel un singur punct luminător să țintuiască toate privirile și sufletele: *binele și înaintarea neamului, din care facem parte!*

Am stăruit ceva mai mult asupra modului cum s'a întemeiat Asociația noastră, de oarece acest moment din viața ei este tot așa de însemnat, ca și ziua nașterii pentru un individ și de oarece tocmai pentru serbarea acestui moment ne-am adunat cu toții astăzi aici.

Ar urmă acum să povestesc, cum s'au început și cum au urmat timp de 5 decenii lucrările însoțirii noastre: cum conducătorii ei, văzând lipsa cea mare de intelectuali, lipsă simțită cu deosebire în deceniul 1860—1870, când vieța publică oferă și Românilor atâtea cariere, — ajutoră un număr însemnat de tineri să urmeze și să termine cursurile secundare și superioare; cum, ceva mai târziu, convingându-se de necesitatea formării unei clase mijlocii la poporul nostru, sprijiniră un număr tot așa de mare de ucenici și de calfe, așezați la diferite meserii, precum și câțiva tineri, cari urmau școalele de comerț; cum ajutoră în diferite rânduri mai multe școli lipsite de mijloace; cum, voind să îndeplinească scopurile literare ale «Asociațiunei», premiară și publicară câte-va lucrări literare și de știință, și totodată, începând din a. 1868, editară foaia «Transilvania», care, cu deosebire sub neobosita și stăruitoare conducere a mult meritatului George Bariț, dete la iveală un material istoric prețios; cum, spre acelaș scop, după câte-va încercări zadarnice, se organizară în a. 1900 secțiunile științifice și literare, menite să dea mână de ajutor Comitetului central în cestiunile de specialitate și în genere să urmărească și să sprijinească mișcarea noastră literară, contribuind în acelaș timp la popularizarea științelor; cum, având în vedere chemarea însemnată a femeii în societate, Asociația noastră înființă în a. 1886 cu mari jertfe materiale școala civilă de fete din Sibiu, școală menită să dea copilelor noastre o creștere solidă românească și care în timpul de 25 de ani, de când există, și-a și îndeplinit în chipul cel mai strălucit menirea sa; cum, pentru adunarea și păstrarea amintirilor istorice ale neamului nostru, precum și pentru cunoașterea felului de vieță și a aplecărilor artistice ale poporului nostru, s'a creat în anii din urmă un Muzeu istoric și etnografic, adăpostit într'un edificiu propriu, muzeu, care și până acum cuprinde destule lucruri vrednice de văzut și care sperăm, că se va desvolda și mai mult în viitor; cum, încetul cu încetul, s'au format, cu deosebire prin daruri dela societăți și dela particulari, o modestă bibliotecă, care stă la dispoziția publicului și care de prezent numără peste 6000 opuri în 7600 volume, 6600 broșuri și 27 hărți; cum pentru desvoltarea spiritului de asociație la poporul nostru și pentru înaintarea agriculturii, industriei și artei s'au întocmit câteva expoziții mai mari și mai mici, dintre care cele mai însemnate au fost cele din anii 1862, 1881 și 1905; cum, pentru luminarea publicului nostru dela orașe și dela sate, s'a ținut un număr însemnat de conferențe și prelegeri populare; cum, îndeosebi pentru luminarea sătenilor noștri, s'a dat la iveală o colecție anumită de cărțile, iar pe seama tinerimei a început a se publică, acum mai pe urmă, o

modestă «Biblioteca a tineretului»; cum la inițiativa Asociației noastre a început a se forma, cu deosebire în timpul din urmă, un număr oarecare de însoțiri economice și culturale, cum s'au făcut și se fac încercări a deprinde cu cetitul și cu scrisul pe cei neștiutori de carte; cum în sfârșit Asociația noastră a căutat să-și îndeplinească menirea sa pe diferite căi, în consonanță cu statutele sale, în timpul celor 50 de ani, de când viează, sub conducerea neuitaților prezidenți: Andreiu Șaguna și Vasile Ladislau Pop, Iacob Bologa și Timoteiu Cipariu, George Bariț, Dr. Alexandru Mocsonyi și Iosif Sterca Șuluț, precum și a venerabilului preposit capitular Ioan Micu Moldovan, pe care ne simțim fericiți, că-l putem saluta în mijlocul nostru, «întreg, cinstit, sănătos», — și a tovarășilor lor de muncă, trecuți în hotarele vecinicii, sau aflători în viață.

A tractă însă mai pe larg lucrurile acestea, ar trece peste cadrele unei festivități ca cea de astăzi și ar obosi de bună seamă paciența D-Voastre, și așa, poate, prea obosită.

Un singur punct din activitatea semi-centenară a însoțirii noastre îmi voiu lua libertatea a-l atinge ceva mai cu dinadinsul, anume, crearea și dezvoltarea despărțămintelor ei.

Instituite în a. 1869, despărțămintele erau chemate să țină legătura între conducerea Asociației și între masele cele mari ale poporului, ținând viu interesul publicului nostru și mai vârtos al celui dela țară față cu scopurile însoțirii noastre și îndeosebi înlesnind realizarea problemelor ei prin înființarea de biblioteci populare, prin ținerea de prelegeri pentru popor, mai cu seamă din domeniul agriculturii, industriei și comerțului, prin procurarea de mașini agricole și explicarea întrebuintării lor, prin înființarea grădinilor școlare și a altor economii de model, prin îndemnarea poporului de a îmbrățișa meseriile și negoțul, precum și a înființa însoțiri economice și culturale; în fine prin combaterea alcoolismului, prin respândirea cunoștințelor igienice și a altor cunoștințe folositoare.

La început, deși înființate, multe din ele abiă vegetau, marginindu-se a încassă taxele dela membri și a țineă din când în când câte o adunare cercuală.

Abiă după noua arondare din a. 1888 și mai cu seamă după noua organizare din 1898 începură despărțămintele a-și împlini în adevăr misiunea lor. Astăzi, constat cu cea mai mare mulțămire sufletească, ele sunt factorii cei mai însemnați ai Asociației noastre la îndeplinirea lucrării ei mântuitoare pentru luminarea poporului și pentru povățuirea lui în toate cele bune și folositoare; ele sunt rădăcinile, care dau pomului însoțirii noastre hrana trebuincioasă și totodată ramurile pline de viață, prin

care își împarte ea roadele sale din ce în ce mai bogate în mijlocul poporului nostru. În cele mai multe din ele, — care au început a pătrunde până la periferiile ținuturilor locuite de Români în această țară, chiar și în Maramurașul depărtat, — se observă în timpul din urmă o adevărată emulație de a face însoțirea noastră cât mai folositoare pentru neamul din care facem parte, și nu găsesc cuvinte de ajuns a lăuda zelul conducătorilor lor, pătrunși așa de adânc de chemarea ce le e încredințată.

Afle-și mulțămirea acești campioni ai culturii noastre naționale în conștiința, că și-au împlinit și-și împlinesc o datorie sfântă față de frații lor de acelaș sânge, și în încredințarea, că semințele aruncate prin silința lor nu se vor perde în zadar, ci vor produce rod însutit și înmiit!

Se pot afla oameni, cari să nu fie pe deplin mulțămiiți cu lucrările îndeplinite de Asociația noastră în timpul de o jumătate de veac, de când viează, — lucrări, pe care mi-am permis a le schița în liniamente generale, — și cărora să li se pară prea mare diferența între cele plănuite la plămădirea însoțirii noastre și între rezultatele obținute. Unora ca acestora le aduc aminte, că întreprinderile omenești sunt supuse la diferite împrejurări, care pot promovă sau împedecă lucrările acestor întreprinderi, și că împrejurările, sub care s'a dezvoltat Asociația noastră, n'au fost totdeauna din cele mai favorabile.

Alții iarăși se vor întrebă cu mirare, cum oare o societate culturală a unui popor de peste 3 milioane, după o vieată de o jumătate de veac a ajuns la rezultate așa de modeste materiale, având, împreună cu fundațiunile ce le administrează, o avere de abia un milion de coroane, pe când societăți mai tinere ale popoarelor conlocuitoare din această țară posed averi cu mult mai însemnate?

Unii ca aceștia n'ar trebui să uite mai întâiu de relațiile materiale nefavorabile, în care a trăit poporul nostru în trecut, și apoi de jertfele deosebit de mari, pe care le-a adus și le aduce acest popor pentru susținerea instituțiilor sale morale și culturale. Cine-și dă seamă de greutatea, cu care se luptă poporul nostru, ca să-și poată susține cele vre-o trei mii de școli și și mai multe biserici, pe lângă purtarea greutăților Statului, ale comitatelor și comunelor, nu se va miră, că n'a putut face mai mult pentru reuniunile sale, al căror număr se urcă de prezent la câte-va sute. Dimpotrivă va trebui să ajungă la convingerea, că neamul nostru a făcut și face, în raport cu starea sa materială, extraordinar de mult pentru păstrarea și dezvoltarea bunurilor sale sufletești, arătându-se astfel ca un popor capabil de

cultură, și că s'ar face vinovați de o mare greșală, de o crimă chiar în contra umanității și a progresului aceia, cari, din ori și ce considerațiuni, ar căuta să-l împedecă în nizuințele lui culturale. Totodată, judecând progresele, pe care le-a făcut poporul nostru în ultimii 50 de ani, cu toate greutățile, ce a avut a le întâmpina, va trebui să constate, că Românul nici nu poate fi oprit în drumul său spre propășire, de oare-ce el are într'insul puterea picăturii de apă, care sfărâmă stâncile: «*non vi, sed saepe cadendo*».

Și la aceste progrese ale poporului nostru din ultima jumătate de veac Asociația noastră de bună seamă încă a contribuit cu ceva.

Să binecuvântăm deci amintirea acelor bărbați cu suflet mare, cari au întemeiat acum 50 de ani această măreață instituțiune culturală, iar moștenirea lor să o păstrăm cu sfințenie, să o înmulțim, să o facem tot mai folositoare neamului, ai căruia fii ne numim!

Și acum, dupăce am aruncat o privire asupra trecutului de o jumătate de veac al însoțirii noastre, să ne cugetăm o clipă și la viitor.

Ce drum să urmeze Asociația noastră de aici înainte? — cred, că este întrebarea, ce i se impune orișicăruia dintre noi în această clipită.

La această întrebare nu pot răspunde altceva, decât: calea ce a urmat-o până acum, care este în conglăsuire cu dorințele fericților ei întemeietori și care s'a afirmat, că este cea dreaptă.

Vom cultivă deci înainte de toate graiul național: acel «tesaur, născut cu noi dela țitele maicei noastre, dulce ca sărutările măicuțelor, când ne aplecau la sânul lor; tesaur mai scump decât vieța; tesaur, care, de l-am fi perdut, de l-am perde, de vom suferi vre-odată, ca cineva cu puterea, au cu înșelăciunea, au cu moamele să ni-l răpească din mânilor noastre, atunci mai bine, mai bine să ne înghită pământul de vii, să ne adunăm la părinții noștri cu acea mângăiere, că nu am trădat cea mai scumpă ereditate, fără de care nu am fi demni de a ne mai numi fiii lor». Il vom cultivă, nu în înțelesul de a plăsmui o limbă nouă, sau a reînvia forme vechi, cecece s'a dovedit a fi o greșală, ci cerctând comorile aflătoare în popor, adăpându-ne din isvorul dătător de vieță, din care a gustat un Alecsandri, un Eminescu, un Alexandru Odobescu și un Ion Creangă, și din care s'a inspirat și se inspiră un George Coșbuc și ceialalți aleși ai noștri, aflători în vieță.

Vom grăi ori și unde și față cu ori și cine cu mândrie acest graiu, care s'a arătat destoinic a exprima orice cugetare cât de înaltă, orice simțire cât de profundă. Il vom iubi din toată inima, îl vom păzi ca lumina ochilor și-l vom apăra chiar și cu prețul sângelui nostru, toți fără deosebire: bărbați și femei, tineri și bătrâni. Vom prețui ori și ce limbă, mai vartos ale concetățenilor noștri, dar vom vorbi mai bucuros pe a noastră: *limba românească*.

Vom cerceta trecutul poporului nostru, cultivând istoria națională și adunând cu piefate ori și ce urmă, ce ne amintește acest trecut. Poporul nostru din această țară poate nu este în stare a arăta în trecutul său pagini așa strălucite ca alte neamuri. E și ușor de înțeles, de oarece trecutul său a fost mai mult o suferință îndelungată, din care ieșiă strălucirea altora. Cu toate acestea și în istoria neamului nostru vom afla câteva figuri mari și vrednice de toată cinstea, care vor putea servi ori și când ca pilde urmașilor; din paginile, de multeori mohorite, ale ei vom desprinde învățătura, că neamul nostru nu se pierde așa de ușor, deoarece a fost oțelit în trecutul său aproape bimilenar de focul, aproape neîntrerupt, al încercărilor și al suferințelor.

Vom căuta mai departe să cunoaștem cu deamăruntul pământul pe care locuim, cu frumusețile și bogățiile sale, pământul, în care odihnesc osămintele moșilor și strămoșilor noștri și în sânul căruia vom odihni și noi odată, încredințați fiind, că, cu cât îl vom cunoaște mai bine, cu atât îl vom iubi mai mult.

Vom căuta înainte de toate să cunoaștem poporul din care facem parte, cu toate însușirile și particularitățile lui: cu graiul și obiceiurile lui, cu credințele și superstițiile lui, cu portul și cu felul de viață al lui, cu cântecele și jocurile, cu lucrările lui artistice, care atrag tot mai mult atențiunea pricepătorilor și care ne pot servi în adevăr de fală.

Cunoscându-l, sau mai bine zis, cunoscându-ne, vom căuta să cultivăm și să perfecționăm părțile bune, iară pe cele rele să le delăturăm, întru cât ne va fi cu putință.

Ne vom îndreptă îndeosebi cu dragoste privirile la poporul nostru dela țară, care formează puterea neamului nostru și care s'a arătat și până acum ca un pământ primitiv și roditor, căutând să-l luminăm cu toate mijloacele culturii moderne, să-i dezvoltăm încrederea în puterile proprii și astfel să facem dintr'însul un popor conștiu și tot mai folositor șieși și țării, pe care o iubeste cu atâtă căldură.

La această muncă, ce ne așteaptă de aici înainte, chem toate elementele luminate ale neamului nostru din patrie, fără deosebire de sex și de etate. Să ne înrolăm cu toții, cu inimă curată

și cu suflet plin de însuflețire, sub steagul acestei însoțiri, care poartă deviza: «înaintarea literaturii române și cultura poporului român»; să căutăm a ne face fiecare partea din aceea ce suntem datori neamului, din sânul căruia am eșit; să urmăm cu credință exemplul fericiților noștri înaintași, și atunci putem privi fără teamă în viitor!

Și acum, sub scutul Celui Prea Înalt, în al cărui sfințit lăcaș ne aflăm și care a venit de atâtea ori în vremuri grele în ajutorul moșilor și strămoșilor noștri, să trecem într'a doua jumătate de veac a însoțirii noastre.

Cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințiților și Prea Sfințiților Arhieriei, cari au binevoit a onora cu prezența lor întrunirea noastră, declar adunarea generală jubilară deschisă!

CURENTE DE IDEI ÎN LITERATURA ARDELEANĂ DELA 1848 PÂNĂ ÎN ZILELE NOASTRE.

De Octavian Goga.

Doamnelor și Domnilor!

E atât de mare puterea de evocare a trecutului pe care o au lucrurile neînsuflețite din jurul nostru. S'ar părea că și ele primesc ceva din taina vremilor a căror mărturii au fost și că apropiindu-te de ele te su-pune vraja clipelor apuse. Astfel e deajuns să vezi o frântură de braț dintr'o statuie antică, ca să-ți învie în minte imaginea lui Praxitel, e de ajuns să te oprești la poalele unei cetăți în ruine, ca din măcinișul de pietri să alegi glasul tulnicului rășboinic, chiotului de lupte și zângănitului de oște. . . . Lucrurile mute își au limba lor tainică, pietrele vorbesc și drumețul le înțelege.

Trecând pragul muzeului britic și strecurându-te pe sub boltiturile largi în vestita sală cu friza Partenonului, în mijlocul trupurilor de marmoră, stând așa singur cu ochii rătăcitori dealungul reliefurilor, cari înfățișează praznicele ateniene, ori privind în treacăt plânsul săpat în piatră al reginei Artemisa după Mausolos, vei simți cum clipă de clipă privirile ți se întorc înlăuntru și sufletul ți se pierde sub cerul senin al clasicismului greco-roman.

Cu cât mai puternică trebuie să fie această senzație de reînviere a trecutului românesc pentru fiecare din noi, de câte ori ne abatem în acest orașel liniștit, ale cărui ziduri bătrâne sunt atât de înrudite cu inimile noastre. Blajul cu câmpia care-l împrejmuește, cu casele lui modeste, cu școlile lui de demult, cu coridoarele întunecate ale zidurilor din strămoși, cu

singurătatea aspră a chiliilor mănăstirești, Blajul e un muzeu, unde fiecare colț își are povestea lui, o fărâmitură scumpă din povestea noastră a tuturor, din măreața și jalnica epopee a neamului românesc. Călcând pe acest colț de pământ, noi vom simți totdeauna pietatea care ne supune în fața mormântului părintesc și în inimă ni-se vor răscolii amintiri de vremuri mari. Și fire-ar ori cât de vitrege legile cari vor să înăbușe un cântec de mărire, puterea sufletului frânge orice cătuși omenești și acolo în suflet se vor trezi pururea îndemnuri — ca un ecou întârziat din strigătul de biruință cu care zeci de mii de piepturi au întărit cuvintele lui Bărnăuțiu pe Câmpul libertății, în vreme ce mintea noastră ne va duce la odăița singuratecă în care Cipariu desgropă din hrisoave rostul limbei românești.

Fie-mi îngăduit, ca în câteva cuvinte spuse în treacăt și pornite mai mult din dragoste decât din răgazul cercetării, să încerc a zugrăvi o seamă de icoane, pe cari mi-le evoacă acest vechiu focar al năzuințelor noastre. Voiu atinge deci în cele următoare curente de idei cari au frământat literatura ardeleană dela anul 1848, resimțindu-și îndrumările lor până în zilele noastre.

*

Literatura, ca orice expresie sufletească a unui popor, nu e manifestarea izolată a unor talente scoase întâmplător la iveală de ursita capricioasă, ci e întruparea organică a marelui sbucium ce robește toate inimile mulțimii, în cari dormitează în umbră. Din vaietul celor fără nume, din credințe și nădejdi cari îndrumă pe cei din jurul lui, din fulgerele văzduhului, din patimile cari rod în adâncimi nepătrunse, artistul smulge conștient sau inconștient accentele din cari își împletește cântecul. După lărgimea sufletului său, după puterea cu care a cuprins mai mult ori mai puțin din acest veșnic sbucium neadormit, se croiesc și proporțiile unui talent artistic, și durata creațiunilor lui și tăria cu care se trec aceste în conștiința publică.

Firește că anul 1848, care a tăiat unde largi în sufletul milioanei noastre de iobagi oropsiți, acest an de prefacere cu flacărele și lozincele lui, a trebuit să lase urme cu deslănțuirea lui de energie și în paginile atât de sărace ale literaturii noastre ardeleni. Când înainte cu șazeci de ani marea revoluție franceză și-a pornit chiotul de alarmă, atunci din avântul cetățenilor dornici de libertate, din chiotul răgușit al cetelor de jacobini, din sămânțele aruncate de ideile generoase ale vremii, din zângănit de arme și din vuietul surd al castelelor dărîmate, a țâșnit un cântec care a pus stăpânire pe milioane: *Marsiliesa*. Tinărul ofițer Rouget de Lisle, care a aruncat pe hârtie aceste strofe, nu mai scrisese aproape nimic și cu atât s'a ales literatura pe urma lui... Ca plantele din familia monocotilidoanelor, cari în vieța lor îndelungă nu dau decât o singură floare, așa a fost cântărețul prin glasul căruia geniul francez a cerut cuvânt...

Astfel și la noi anul patruzeci și opt ne-a dăruit alături de alte întrupări ale unor forțe dospite veacuri dearându-l, și cea mai glorioasă pagină literară. După cum erupțiunea unui vulcan e rezultatul unei anume formațiuni de straturi geologice, astfel și sbuciumarea unei mari idei pe câmpul literar e determinată de straturile de idei și sentimente cari i-au premers în sufletul mulțimii și pe urma cărora a răsărit. Astfel la patruzeci și opt când flacărele revoluției mișeau la orizont, când cetele lui Iancu se revărsau în valuri spre câmpia Blajului, unde glasul lui Bărnăuțiu avea să le propovăduiască evanghelia zilei de mâne, în aceste zile de desrobire a nădejdlor seculare, din vârtejul gândurilor cari agitău masele, din misterul nedeslușit al marilor primeniri cari își poartă fiorul în sufletul unui popor din veac în veac, din viforul de patimi și din clinchetul ascuțit al lăncilor pe cari meșteri fauri le alcătuiau la marginile satelor de iobagi, — din toate aceste trecute prin sufletul unui scriitor căruia într-o clipă i-a fulgerat pe dinainte tot rostul neamului său, — a prins întrupare, ca o erupțiune vulcanică strigătul:

Deșteaptă-te Române din somnul cel de moarte...

Dacă cumpănim astăzi fiecare cuvânt din această cântare, atunci îi înțelegem pe deplin notele vremii, caracterul oarecum programatic, care cuprindeă într'un mănunchiu de flăcări văpaia celor mulți. Revolta cu care se sfarmă lanțurile ruginite ale sclăviei din bătrâni, accentele de mândrie ale originii noastre romanice, evocarea de «mărețe umbre: Mihai Stefan, Corvine» cari ne amintesc mărirea îngropată în toate părțile pământului românesc, trezind în inimi idealul vremii: unitatea națională, strigarea de îndărjire:

«Acum se 'ncearcă cruzii în oarba lor trufie,
Să ne răpească limba, dar morți numai o dăm»,

și alături de aceste răsvrătirea mândriei rănite:

«De fulgere să piară, de trăsnet și pucioasă,
Ori care s'ar retrage din gloriosul loc», —

toate aceste sunt cuvinte din marele glas al vremii. Imnul «Deșteaptă-te Române», ce va rămânea pururea viu prin rostul lui adânc, e trimbița fermecată prin care anul patruzeci și opt al neamului românesc își strigă lumii avântul său spre ideal.

Poeziile mari pot fi socotite ca niște capitole din istoria culturală, politică și socială a unui popor. În ele se oglindesc, cum spuneam, năzuințele și aspirațiile celor mulți, în ele se resfrânge curentul de idei care stăpâneă în vremea ce le-a scos la suprafață. «Deșteaptă-te Române» al lui Mureșanu, a cărui liră s'a discordat pe urma acestui cântec sguduitor, e expresia de înalt talent literar a curentului de idei care îndrumă literatura ardeleană în acest timp și pe urma căruia mai multe decenii strunele cântăreșilor încearcă aceeaș melodie cu mai puțin relief, cu mai slabă îndemănare. Ca un mare foc e imnul lui Mureșanu, care înalță spre cer

limbi orbitoare de flacări, în vreme ce stihuitori mărunți se ridică sfios pe ici pe colo, ca niște opaițe tremurătoare.

Trecutul glorios al unui neam pentru care prezentul e vitreg și viitorul trebuie să fie mai bun, originea noastră dacoromanică, iată cel mai puternic leit-motiv din simfonia acestei vremi. Istoria și filologia și pe urma lor literatura și-au dat mâna, ca să zugrăvească înaintea sufletelor descurajate icoane strălucitoare. Mândriei îi trebuia un razim, care să șteargă în conștiința obștei urmele unei umilinți istorice, de aceea ochii trebuiau să privească departe spre strălucirea minunată a vulturului roman. Nu eră aceasta vremea potrivită pentru a se da cuvânt micilor dureri din jur de noi, erau zile de praznic, când se spuneau vorbe mari, se îmbrăcau vestimente de sărbătoare și cântăreții amuțindu-și îndemnurile lor, coborau pe strune mărirea strămoșilor.

Glasul de aramă a lui Mureșanu cântă:

„Acum ori nici-odată să dăm dovezi la lume,
Că 'n aste mâni mai curge un sânge de roman
Și că 'n a noastre piepturi purtăm cu fal' un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian“.

Aceste rânduri cu maiestatea lor oglindesc atât de bine nota vremii, când prefecți, tribuni și centurioni duceau la bătaie legiunile de lănceri, când învățații deslușiau din cărți pe urmele lui Petru Maior descendența noastră latină, când Cipariu își croia teoriile lui asupra limbei literare. Toate fibrele sufletului românesc erau pătrunse la acest timp de imagina strălucitoare a împăratului roman, care se ivea ca o arătare a mândriei desgropate în toate slovele scrisului românesc. Oamenii nu-și căutau în ei înșiși justificarea... Erau atât de minunate aceste moaște, atât de fermecător trecutul pe care-l luminau, în cât robeau cu totul ochii privitorului. Astfel literatura a început să ne deie cântece de slavă, imnuri de preamărire. Negreșit, că în această sărbătoare îndelungă glasurile au obosit cu vremea, accentele înrudite s'au pierdut într'o monotonie fără relief și sinceritatea inspirației a secat. Corul de cântăreți mărunți, șirul destul de lung de *poetae minores* veniți în urma lui Mureșanu ne-a lăsat o moștenire fără preț.

Dar mai eră o împrejurare de mare importanță izvorită din acelaș cerc de idei prin care se îndrumă într'o direcție greșită și se curmă avântul unei mișcări literare. Eră chestiunea *limbei literare*. Cipariu în ale sale «Principii de limbă și scriptură», sub influința ideilor curente, pornind din principiul că «limba română, ca dialect italian, la începutul arătării ei în Dacia fû cu mult mai curată în forme și mai avută în cuvinte române de cum este astăzi», — a început cu nobilă străduință să înlătore slavonismele și alte elemente străine cari s'au introdus cu vremea în graiul nostru. În munca lui sprijinită de o înaltă erudiție și favorizată de spiritul general al societății, el se năzuia să șteargă din corpul viu al limbei «ranele crucificiunii ei» urmând programul de «a reînsufleți moartele, ui-

tatele, părăsitele forme, însemnări și cuvinte». — S'a început deci opera vastă a «purificării», care a înălțuit dezvoltarea literară decenii întregi.

Mișcându-se deci într'un cerc impropriu de inspirație și folosindu-se de o limbă improprie, literatura care se făcea la noi pe vremea absolutismului austriac până după anii 70 în proză și poezie nu poate răspunde, decât unor exigențe prea rudimentare.

Un naționalism ieftin povățuia condeiele cari se pierdeau în tirade de proslăvire a gloriei romane, o lăudăroșie bombastică afișă zilnic figura lui Traian, poezia se aservise tuturor evenimentelor zilnice pe cari le comentă în accentele răsunătoare ale unui falș retorism. În puzderia de romane din coloanele «Familiei» sau din «Amicul familiei» se vorbea de curtea lui Decebal, se făureau povești fantastice cari se desfășurau între zidurile Sarmisegetuzei, se țeseau istorii răsărite din romantismul exagerat al vremii, ori în cel mai bun caz câte o idilă de amor a unui pretins păstor făt-frumos cu te miri ce contesă unguroaică. Nimeni nu se gândea însă să-și coboare privirea la cei din jur, să așeze pe hârtie cârpele din sufletul mulțimii, care se agită în întunec. Oamenii aceștia erau strașnic de presbiți, prin ochelarii trandafirii ar vremii lor nu puteau vedea decât departe. Figura cuminte, cu judecata slobodă și cu graiul curgător, fața luminată de înțelepciunea bătrânească a țaranului nostru nu se vedea la aceste banchete, unde într'o limbă neînțeleasă de el se spuneau tot felul de profeții care de care mai împodobite. Și dacă se ivea arare, eră mai mult desbrăcat de rostul lui firesc, împopoțat cu panglici tricolore, un fel de figură de carnaval, care în vorbe ticluite după «principiile» lui Cipariu lăudă pe Mihai Viteazul...

Poezia urmă aceeaș matcă. Aron Densușanu cu strofele lui greoaie, purtând urmele influenței germane și nota covârșitoare a lui Bolintineanu, «Dorurile și suspinele» lui Zaharia Boiu ținute într'un ton dulceag și oratoric, Grozescu cu versurile lui sentimentale, «Noptile carpatine» în cari I. C. Drăgeescu reînviă icoana lui Horia cu surle de triumf și chiote de alarmă, — toate aceste și multe altele sunt lipsite de sinceritatea inspirației, sunt împletituri de cuvinte răsucite cu slab meșteșug, în umbra căroră temperamente lipsite de orice patimă, bunii burghezi greoi își duc tihnită lor viață gospodărească. Unul din acești — și nu cel mai lipsit de talent — e C. Iustin Popfiiu, care la 1870, în volumul său «Poezie și proză», își înstrună lira preamărind virtuțile strămoșești:

«Dar cum în miezul nopții vezi stele de pe cer
Căzând într'ntunec și-apoi în haos pier,
Astfel și nimbul nostru în ceață s'a 'nchinat,
Și falnica națiune, națiunea ce odată
Eră regina lumii, de glorie 'ncunjurată
În pulbere-a sa frunte regal' o a plecat».

Tot dânsul strigă față de năzuințele guvernelor maghiare dușmane din vremea lui:

«Nainte dar la luptă, la luptă națională,
Români din Satumare, Arad și din Bihor,
Răspingeți cu virtute cercarea infernală
Țintită spre a stânge acest străvechiu popor».

Un astfel de retor, mai lipsit de energia frazei, în schimb însă vorbăreț, neobosit la scris, când împins de un patos artificial, când alintat de copilăroase dulcegări amoroase, Iosif Vulcan, redactează vreme de patruzeci de ani «Familia» care își face loc în cele mai multe case ale cărturărimei românești dela noi. În versurile lui cuprinse în «Lira mea», apărute la 1882, e aceeaș seninătate netulburată, aceeaș veselă jubilarie care nu mai contenește:

P'a mării scară dreaptă
Românismul cel răpus,
Plin de fală urc'o treaptă
Cătră scopul ce și-a pus.
După secolii de durere
Azi Românu-i răsplătit,
Moș Trăian cu mângâiere,
Varsă lacrimi fericit».

Se înțelege aici nu poate fi vorba despre nota utilității necontestate a acestor tiparuri cari, cu toată stângăcia lor, au propagat într'o societate înfiripată în pripă și lipsită de orice tradiții culturale dragostea de carte.

*

În acest timp în altă parte a românismului se urmă o prefacere intensă a noțiunilor culturale, o luptă îndrăzneță de modificare a valorilor estetice și de îndrumare a limbei spre izvorul viu al graiului popular. În Moldova Mihail Kogălniceanu, acest bărbat de înaltă cultură literară și deosebit bun simț, a pornit o serie de atacuri violente împotriva limbei și ortografiei cipariene, cerând întronarea în literatură a limbei uzuale, singura care e chemată să exprime frământarea sufletească a unui popor.

În această luptă care se întefeste trezind tot mai multă patimă și provocând o înstrăinare a cărturărimei de aici de reprezentanții literelor românești în principatele unite, a rămas biruitor Kogălniceanu, pe partea căruia eră adevărul și cătră care se ridicau glasuri de mulțumire, ca cel al moldoveanului Rusu: «Dă-ne idei multe și bune în limbă proastă și cetitorii te vor binecuvântă... Christos nu a spus oare că vorbește pentru proști și lipsiți? Vorbiă nu în limba fariseilor și cărturarilor, ci în limba lui Petru Pescariu»*...

Paralel cu criticismul inaugurat de Kogălniceanu și susținut cu vremea de mai multe minți limpezi, literatura îndrumată de Alexandri spre limba țaranului împrumutase o notă mai firească, căutându-și inspirația într'un cerc de sentimente și idei cu mult mai apropiat de sufletul nostru. În locul gloriei dacoromanice a început să desgroape lira poetului slava trecutului românesc, vitejia domnilor munteni și moldoveni, balade haidu-

* N. Iorga: «Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea» vol. III., pag. 230.

cești și cântece patriotice. Din Occidentul inspirat de ideile generoase ale unui larg umanitarism, acest fiu de boier adusese o dragoste pentru cei obijduiți, cari l-au fermecat cu frumuseța graiului și cu plasticitatea poeziei lor. Astfel au început să se ivească țărani în poezia lui Alexandri, niște țărani rumeni, țărani de Dumineca, veseli, sănătoși, mânând boii plăvani câte șase la carăle lor ferecate, niște țărani văzuți de departe dintr'un vârf de munte, ori cel puțin din balconul caselor boierești, unde se urzeau cântecele fericitului bard. Cu toate aceste însă, literatura lui Alexandri, susținută de un real talent fecund nu putea trece fără a lăsa urme binefăcătoare în literatura ardelenescă.

În acest timp societatea literară «Junimea» din Iași, prin condeiful dlui Maiorescu, indica idealul cultural și literar al vremilor schimbate pe ruinele doctrinei politico-juridice a școalei Bărnăuțiu, ale limbei germano-latinești din gazetele Ardealului și ale tiradelor închinată lui «Moș Trăian», — spulberate de neimilosul critic. Tot din acest cerc, care pornește revista «Convorbiri literare», ies la iveală minunatele povestiri ale lui Creangă și cu vremea accentele de energie neobișnuită ale genialului Eminescu.

Firește că această mișcare intelectuală cu fermentarea ei trebuia să treacă munții îndrumând condeiele de bun simț spre convingeri literare cari nu urmau ogașa tradițională. Astfel de pe la începutul anilor 70 se observă o schimbare spre bine în producția curentă dela noi. Alături de accentele pline de vigoare ale nenorocitului Nicolescu, — prin îndrăzneala imaginilor și prin nota-i pronunțat pesimistă un precursor a lui Eminescu, — se ridică Ioan Al. Lăpedatu, care în versurile sale și mai târziu în nuvele istorice sacrifică tot mai multe din greșurile vemii, isbutind a ne da sub influința lui Alexandri strofe sonore într'o limba curată și melodioasă. Dânsul publică mai târziu în editura harnicului Visarion Roman revista «Albina Carpaților», cu mult superioară «Familiei» din Orade, unde se urmă înainte cu regularitate vechiul măciniș de vorbe fără răsunet în suflete. În «Albina» începută la 1877, Lăpedat ne-a dat după model german cea mai bună revistă de familie — care și astăzi ne lipsește. În coloanele ei și-a publicat novelele cu subiect istoric și versurile pătrunse de vâlul unei melancolii ușoare:

Crescurăm la olaltă din frageda pruncie
 Voi grijilor și eu.
 Ce strânsă legătură și ce tovărășie
 Păstrăm până astăzi și vom păstra mereu.
 Dar nu mi-a albit părul și crețe n'am pe frunte,
 O grijă mai dați răgaz!
 Doresc să ies din lume cu pletele cărunte,
 Să duc urmele voastre semnate pe obraz.

Prin scrisul lui Lăpedat, doborât în pragul bărbăției abia, ni se înfățișează ca scriitorul de tranziție între două epoci literare, între curentul romantic înstăpânit la noi între anii 48—80 și școala literară modernă, înaugurată de Slavici și Coșbuc.

În vremea asta s'au petrecut evenimente mari, cari au sguduit în temelii sufletul românesc: războiul de independență, proclamarea României ca Regat. Tunurile dela Plevna cu bubuitul lor au pătruns și atmosfera intelectuală a românismului. Chiotul de triumf al dorobanților a adus în suflet o nouă putere morală, a întors privirile literaților din ceața trecutului vaporos spre noi înșine. Aquila romană nu ne mai trebuia acum, aveam o altă emblemă stropită de sânge românesc: steagurile înaintea cărora s'a frânt mândria lui Osman pașa. Traian și Decebal cu legiunile lor au dispărut ca prin farmec din fantazia poezilor, făcând loc cutărui sergent «cu cușma pe urechie», care înfruntă moartea în potopul de gloanțe și biruiește, ori se prăvale cu feciorii lui în șanțul de sub parapet. De pe câmpul literar se duc regii, domnii cu steme, feți frumoșii și cosânzenele, ivindu-se masa de țărani, așa cum sunt ei plini de praf și de noroi, veseli și fără griji, nepăsători de nevoile vieții. Literatura vine acasă la noi și lumea începe să înțeleagă, că în milioanele astea oropsite e toată puterea noastră, că acești oameni muncitori ai pământului trebuie înțeleși și ascultați, că ei au o minunată lume de gânduri și vise, au tragedii cari se petrec în umbră, au o vieață largă și intensă, care poate fi izvorul plin de sănătate al inspirației literare. Se dă deci în acest timp o luptă puternică care revoluționează gândirea românească și creiază nouă valori estetice.

Cum n'ar fi găsit acest curent cel mai priincios teren de desvoltare tocmai la noi, în Ardeal dându-ne astfel o justificare superioară însăși existenței noastre naționale, — răzimată numai pe umerii viguroși ai țărănilor? A prins, firește, înțelegând lumea degrabă că Jupiter și Diana, Traian și Aurelian cu toată cohorta lor strălucitoare sunt figuri de muzeu, în vreme ce adevărata vieață cu răul ei de patimi se deapănă acolo sub tavanul de grinzi al căsuțelor dela țară. Cum n'am fi înțeles acest adevăr elementar noi, cari abia ne desfăcusem din straietele țărănești cari îmbracă și astăzi sufletul nostru? Trebuie să-l înțelegem și se așteptă numai condeii care să dea cuvânt acestei nouă frământări a sufletelor.

Condeii meșter și priceput, merit a întrupă în forme neperitoare acest nou curent, ne-a fost dăruit prin Ioan Slavici. Crescut sub îndrumarea literaturii poporaniste ungurești, care-și ajunsese pe vremea lui apogeul în Jókai, Slavici povățuit mai târziu de un puternic fond de cultură germană, lustruit la fulgerele de lumină ale geniului lui Eminescu în a cărui tovărășie soarta l'a ținut ani de zile, umblând în școala Junimeii, a început să-și publice novelele sale minunate, înfiripate din acest cerc de idei cu totul nou și neobișnuit. Nu mai eră vorba aici de mărirea îngropată a Sarmiseghetuzei, ci de satul Sărăceni, care la poalele unei coline verzi își revarsă salba de căsuțe albe sub ocrotirea înțeleptului popă Tanda, de «Budulea taichii», care se duce cu merindea în desagi la școala ungurească, primind pe rând povețele culturii, de «Moara cu noroc», unde se țes idile de dragoste țărănească. Ce lume schimbată,

ce atmosferă familiară, ce clipe de intimitate casnică și câtă duioșie a amintirilor cari ne-au legănat copilăria tuturor.

În ziarul «Tribuna», scos de Slavici, se duce mai departe acest curent de inovație literară, care-și smulge biruința în timpul cel mai apropiat. În coloanele ziaristice se înstăpânește acest duh de dragoste sinceră pentru mulțimea dela sate, care în vieța politică se manifestează prin principiile celei mai avansate democrații, — tradând pe alocurea ușoare nuanțe de demagogie, — iar în literatură printr'un viu interes cu care se îmbrățișă producția folklorică.

În această nouă constelație literară — crescând sub îndrumările ei și desfășurându-se sub ocrotirea unui excepțional talent, a început bogata carieră literară a lui Coșbuc, care a câștigat desăvârșita învingere pe seama acestui nou curent. Drumul început de Slavici în proză — l'a continuat în poezie Coșbuc. Nu e aici locul potrivit și nu sunt eu chemat a judecă opera literară a acestui mare meșter al versului românesc, atâta însă putem spune că condeiul lui a fixat definitiv noua formulă a poeziei românești în Ardeal, hotărîtoare până în pragul zilelor noastre. Coșbuc pătrunzându-se de credința, că sinceritatea unei inspirații literare numai atunci poate fi salvată când pleacă dela noi înși-ne, când purcede din fibrele ascunse ale sufletului nostru, când răscolește taine și încremenește dureri din propriul nostru sbucium, s'a oprit cu ochii lui limpezi la ograda țaranului, s'a îmbătat de mireasma florilor de câmp, și-a legănat închipuirea în undele de lumină ale mitului românesc și a făcut astfel din scrisul lui o oglindă a naționalismului nostru organic, o literatură națională. Cu vremea s'a apropiat tot mai mult de țarina strămoșească, deslegând din ce în ce misterul acestei vieți simple cu adânci înțelesuri, iar mai târziu și-a dat seama că poezia trebuie înfrățită cu marile dureri vii cari frământă sufletul neamului și că arta e apostolatul prin care se propagă credința mântuirii unui popor. Din acest sbucium ne a întrupat poetul «Baladelor și idilelor» cântarea fulgerătoare «Noi vrem pământ».

Pe acest drum nou se desfășură până în zilele noastre crezul literar al scriitorilor ardeleni: literatură națională care își caută inspirația în atmosfera sănătoasă a vieții țărănești, singura clasă socială, care la noi are trecut, are tradiție și un perfect echilibru sufletesc.

De sigur, că cei mai mulți dintre noi, după ce ne-am smuls din suleman strămoșesc și am primit botezul cultural al occidentului, simțim focul mistuitor al intelectualității moderne, mintea ne tresare la fiecare pas chinuită de problemele unei dualități sufletești neconținute, avem sbucniri de sănătate rustică și slăbiciuni de rafinerie apuseană, dar în adâncul inimii purtăm totdeauna frățietatea cu cei rămași în urmă și surprindem accente din simfonia nemărginită a durerii lor. De aceea sufletul delicat al artistului nostru, în care nu pot trăi microbii parvenitismului atot uitător, va fi o harfă aeoliană ce cântă psalmodii împletite din marea jelanie purtată de vânturi. Versul lui va fi buciul de alarmă, prin care se

strigă lumii puterea de viață a unui popor, cea mai superioară justificare a existenței lui naționale. Lira poezilor va desgroapă amărăciuni cari dormitează în umbră și va coborî pe strune marile idei generoase, menite a lumina soarta mulțimii oropsite.

Literatura ardeleană, doamnelor și domnilor, va purta încă multă vreme această dragoste de țărănime, ori cari ar fi pretențiile de înghețată și mândră artă olimpică a temperamentelor izolate de dorurile vulgului profan și ori câte teorii neputincioase ne-ar trimite anumiți strănepoți de crai bizantini oploșiți pe pământul îndelung iertător al frumoasei Românie. Noi suntem un popor de țărani și cărturăria noastră și-a ridicat zestrea ei sufletească din comoara geniului popular. De aceea pentru scriitorul acestui neam — care are încă visuri de împlinit — țaranul va rămâne încă multă vreme cel mai de căpetenie, cel mai iubit și cel mai interesant subiect literar.

POEZIILE NOASTRE POPORALE ISTORICE.

De **Silvestru Moldovan.**

Conferență, ținută în 10 Decembrie n. c. în sala gimnaziului român din Brașov.

Poezia populară constituie o mare și prețioasă comoară intelectuală a poporului român. Este nesecat fondul și dispoziția poetică a neamului nostru, din care, ca din un isvor limpede și plin de vioiciune au ieșit din timpuri depărtate, cele mai admirabile creațiuni populare, prinse în versuri.

De aci rezultă bogăția mare a literaturii noastre populare poetice. Ea pare nesfârșită, asemenea comorilor din povești. Dovadă este faptul, că revistele și ziarele noastre populare publică și azi număr de număr material nou de acest gen literar, mănunchiuri de creațiuni poetice, frumoase și variate, culese din gura cântăreților dela țară.

Dar nu numai în extensiune, să zic așa, este aproape fără margini poezia noastră populară. Ea este neîntrecută și în cuprinsul intern, în idei și concepte, prin care se ridică mult peste poezia populară a altor neamuri.

Românul dela țară își varsă jalea sufletului său și bănatul și dorul inimii în accente poetice, cari îl mângăie și-i dau alinare. Când e la largul său, el își exprimă plăcerea și veselia în cântec, și în shurdălnicia bunei dispoziții prinde în vers umorul și îndeosebi satira sa pișcătoare, care arde ca limbile de foc pe toți ceice formează ținta glumelor sale necruțătoare.

Toate aceste manifestații spirituale poporul nostru le exprimă simplu, nemăiestrit, cu logică naturală, în versuri cu bogat colorit și cu personificații uimitoare, scoțând la iveală sentimentele sale nobile și creând figuri și tablouri de o rară frumusețe, cari sunt apreciate și admirate și de străini.

Despre aceste adevăruri ne putem convinge ușor, cetind colecțiile de poezii populare sau ascultând cu atențiune din gura țaranului nostru creațiunile sale măiestre.

Unde putem găsi tălmăcită mai frumos, mai idealist puterea inimii iubitoare asupra dorului, ca în următoarele versuri:

Bade dorul dela tine
 Preste multe dealuri vine
 Și nu-l poate oprî nime;
 Nici țigan cu cetera,
 Nici cioban cu fluera,
 Numai eu cu inima!!..

Sau unde mai găsim personificații atât de cutezate și atât de sublime, cari alcătuiesc un tablou original, grandios ca în următoarea alcătuire poetică:

Binele meu din fetie
 Nu-i diac să-l poată scrie
 Chiar de-ar fi cerul hârtie
 Și luna un călămăr
 Sfântul soare-un diecel
 Să tot scrie mărunțel.

Și mai departe, iată ce interesant jurământ de credință face fata de țăran iubitului ei, care se depărtează de acasă. Iubitul îi spune, că pleacă în străini pe timp mai lung și își exprimă temerea, că iubita îl va uita și când va sosi el acasă, va găsi-o măritată.

Fata atunci îi jură:

Bade, bădișorul meu!
 Șapte ani de nu-i veni,
 Tot pe tine te-oiu iubi.
 Vino negru ca tina
 Mi-i fi drag ca inima
 Vino galben ca lutul
 Mi-i fi drag ca sufletul,
 Nici atunci nu te-oiu uita
 Când soare pe cer n'a stă;
 Pe pământ să fie stele
 Și pe cer crească nuele
 Și-atunci te-oiu dori cu jele...

Dar e mare meșter poporul nostru și în crearea de poezii satirice, cari alcătuiesc o parte bună a poeziilor noastre populare.

Citez câteva și din aceste:

Feciorul, care-și strică opincile după vre-o fată îmbrăcată orășânește, este satirizat în chipul următor:

Abia aștept pân' la toamnă
 Să mă 'nsor să-mi iau o doamnă,
 Fie măcar și Țigană
 Numai să aibă vigană.

Se mărită o fată rea la suflet sau te miri cu ce cusururi, un limbute bine dispus îi trage următoarea săpuneală, cu cuvinte puse în gura mamei fetei:

Haide bărbate să bem,
 Că fata ne-o mărităm,
 De noi îi bine c'am dat-o,
 Vai de ăl care-a luat-o.

Este în cutare sat un voinic rebel, cu suflet de anarhist — e natural că vine adeseori în conflict cu primarul și cu jurații satului. Nu poate să le facă însă nimic aici în lumea aceasta și în năcazul lui își răzbună, în fantazie, asupra lor pe lumea cealaltă, cântându-le de-alungul uliței:

Pus-am șaua pe doi cai
Să mă urc în sus la raiu,
Iadu erà mai de vale
Și fugeam în fuga mare,
Și la ușa iadului
Stau jurații satului
Tăiau lemne dracului,
Iar birăul cel mai mare
Țineà pe dracu 'n spinare....

Și așa mai departe, în fel și fel de variații, dar totdeauna interesante și alcătuite cu mult spirit.

Astfel sunt alcătuirile poetice ale poporului nostru, multe din ele adevărate perle, cari îți captivează sufletul.

Și dacă prin colecțiile de poezii populare dăm ici-colea de câte o figură poetică nepotrivită, de vre-o formă greșită sau de câte o încheiere nelogică, vina este a celui ce a cules poezia. Aceasta provine din două cauze. Sau colectantul n'a fost destul de atent și și-a însemnat greșit poezia, sau — ceea ce se întâmplă mai adeseori, — n'a colectat-o din izvor competent. Căci este adevărat, că Românul e mare iubitor de poezie, îi plac poveștile, legendele și poeziile de tot felul, dar tot așa de adevărat este, că nu tot Românul e născut poet. Sunt mulți țărani pe sate fără talent de creațiune poetică. Aceștia reproducând câte o poezie, făcută de adevărații poeți populari, o schimonosesc adeseori, îi dau o formă nepotrivită și astfel ajunge în colecții, în fond sau în formă defectuoasă. De aceea, când ne dedăm a face colecții de creațiuni populare, să eruăm talentele adevărate și din gura acestora să ascultăm creațiunile literare dela țară.

Cred, că un exemplu va ilustra îndestul acest adevăr.

Într'o colecție de poezii populare se află următoarea poezie:

Foaie verde, trei pătace
Zis-a maica, că mi-a face
Un pieptar și-un lăibărac
Și m'a da după diac;
Dar zău mie nu-mi trebuie
Nici pieptar, nici lăibărac
Nice nume de diac.
Frunză verde de rozor,
După diac stau să mor.

Evident, că poezia în forma aceasta a fost colectată greșit. Șirul din urmă este în contradicție cu ideia fundamentală a ei și strică efectul. Se face o încheiere nelogică, la care nu ne așteptam.

Originalul în formă corectă, este altcum și pe care eu l-am aflat din întâmplare, cercetând alte lucruri, în un sat de pe malurile Arieșului. În original, în locul șirului nelogic, se află o încheiere potrivită: fata motivează în câteva versuri pentruce nu poate iubi pe diac.

Originalul poeziei este astfel:

Frunză verde busuioace
 Zis-a maica că mi-a face
 Un laibăr și-un buibălac
 Și m'a da după diac,
 Da zău mie nu-mi trebuie
 Nici laibăr, nici buibălac
 Nice nume de diac,
Că diacu, săracu
Cum aude clopotu
Țipă plugu 'n buruiene
Și aleargă la pomene!

În chipul acesta poezia e naturală, e la înțeles. Fetei de țăran nu-i place de diac, ci de voinicul plugar, care lucră la ogor neîntrerupt de nimic.

Aceasta o spune ea în următorul vers:

Busuioac verde din prag,
 Ian' găciți cine mi-i drag?
 Badiu mândru ca un steag,
 Care-mi ară la iosag —
 Mânând boii: cia Vireag.

Busuioac verde 'n pridvor
 Ia 'n găciți de cin' mi-i dor?
 De-un flăcău cam negrișor
 Care-mi lucră la ogor,
 Mânând boii: ho, Bodor!

Cetind cu atențiune aceste două poezii, vom observă, că am intrat pe nesimțite în domeniul *poeziei populare istorice*. E hotărît, că ele aparțin trecutului, își au obârșia din un timp mai depărtat de cel prezent. Poeziile aceste ne revoacă în memorie timpul, când poporul nostru eră în totalitatea lui țăran plugar și nu aveă o clasă inteligentă din sânul său. Domnii, ce se aflau pe la orașe și pe sate erau străini la limbă, la lege și la fire și aveau de obiceiu porniri rele față de el. Astfel biet Românul ajunsese să aibă oroare față de domnie și față de tot ce aparțineă ei și oroarea aceasta o treceă instinctiv și asupra acelora din ai săi, cari erau încâtva deosebiți de el, cari știau meșteșugul cetirii în bucoavne și știau ținea strana în biserică și cari astfel pe lângă plugărie mai aveau și câte o slujbă, fie și numai bisericască. Iată pentruce nu-i trebuia fetei de plugar diacul, care când aude clopotul, conform slujbei sale e silit să părăsească plugul și să-l arunce în buruiene. Și ea se lapadă și de laibăr și de buibălac, haine străine, cari miroșau a brumă de domnie...

Poeziile aceste ne-au păstrat un *tablou rupt din conservativismul social vechiu al poporului nostru*, care pe încetul începe ici-colea a dispărea.

Contrastul între prezent și trecut iese la iveală cu deosebire ascultând gândirile și dorințele moderne ale fetei de țăran, care acum ne cântă:

Vai de min' ce-mi place mie
Mărul roșu din hârtie
Badea care știe scie;
Mărul roșu 'n jumătate
Bădițul, care șiți carte!

Sau

Fă-mă Doamne, ci mi face,
Fă-mă puiu de ciocârlie
Fereastă 'n cântălarie
Să văz pe badea cum scie.

Din exemplele citate se invederează, ce avem să înțelegem sub numirea de poezii populare istorice. Din mulțimea poeziilor noastre populare se desfac o seamă de poezii, cari sunt create în timpurile trecute și s'au păstrat până azi. În ele ni se reoglindesc evenimente din trecut sau stări politice-sociale dispărute și în fine mai sunt altele, cari ne readuc în memorie amintirea unor bărbați mari, ieșiți din sânul poporului, eroi și martiri, cari și-au înscris numele pe tablele istoriei.

Aceste sunt poeziile populare istorice. Numărul lor nu este mare din cauză, că în timpul obârșiei lor n'a fost cine să le încresteze în scris. Și uitându-se cu timpul evenimentele, s'au dat uitării și poeziile, cari le cântau, și în chipul acesta multe din ele s'au pierdut.

Înainte de a aprecia aceste monumente literare populare, împreună cu evenimentele, ale căror ecou depărtat sunt, se impune o observare.

Poporul în general nu se impresionează ușor și spontan de ori și ce eveniment. Aceasta este o urmare a firii sale contemplative și conservatoare. Trebuie, ca o situație politică-socială să dăinuească timp mai îndelungat, trebuie să se petreacă vreun eveniment istoric de mare însemnătate, care să-l pătrundă și astfel să lase urme în sufletul lui.

Numai astfel de evenimente le eternizează poporul în aureola legendelor, numai astfel de stări și întâmplări le prinde în vraja accentelor sale poetice. Și tot așa se petrece lucrul și cu persoanele istorice. Numai acelora le ridică monumente comemorative în poezia sa, cari au manifestat un eroism deosebit în lupte și pe cari el, poporul, i-a simțit în sufletul său, că au luptat și s'au jertfit pentru binele și fericirea lui.

Acesta e un lucru natural și cred, că e de prisos a mai insista asupra lui. Dar cu toate aceste aflu de bine a aduce un caz doveditor.

În Ardeal nu avem nici o reminiscență la popor despre Mihaiu Vi-teazul, nu există nici o tradiție sau vreun fragment de poezie populară, care să ne reamintească stăpânirea acestui erou român asupra Ardealului. E posibil să fi existat poezii despre vodă Mihaiu și să se fi pierdut, dar este mai verosimil, ba aproape sigur, că nu s'au alcătuit cântece despre

Mihaiu. Cauza este simplă. Mihaiu Vodă Viteazul n'a pătruns în sufletul iobagilor români din Ardeal. Domnia lui asupra Ardealului a fost scurtă. Mihaiu a fost pentru Ardeleni asemenea unui luceafăr, care a luminat firmamentul pe un moment, ca în cel următor să dispară pentru totdeauna în noianul vecinicieii.

Dar mai mult... Chiar și în scurta lui domnie poporul român n'a simțit nici o schimbare în soarta sa. Aceleași cătușe ale iobăgiei l-au ferecat și atunci și aceiași domni i-au fost stăpâni pe sate, la moșii — ne-meșii unguri.

Și acum să luăm în șir evenimentele, cari au avut o influință oarecare asupra vieții poporului român din Ardeal și părțile Ungariei și au lăsat urme în poezia noastră populară.

Cel mai vechiu eveniment, despre care s'a păstrat la popor reminiscențe, este *marea invaziune a Tătarilor, dela 1241-42*. A venit acest popor crud și violent asemenea unei furtuni năpraznice peste țară și preste poporul românesc. Și au stat aici Tătarii un an și jumătate, ca stăpâni, pustiind țara și ucigând pe locuitori cu zecile de mii. Iar mai târziu, pe timpul principilor ardeleni s'au mai repețit de câteva ori invaziunile lor în Ardeal, încreștându-și calea cu sânge și părjol.

Invaziunile lor, dar cu deosebire marea invazie dela 1241 a băgat în groază de nedescris pe oamenii din acele timpuri nefericite, încât după cum s'a însemnat pe paginile cronicelor, eră destul să strige cineva în mijlocul unui sat, chiar și când nu erau Tătari năvălitori în țară, cuvintele înfricoșate: «Vin Tătarii», ca locuitorii să o rupă la fugă în codrii ocrotitori, părăsindu-și casele și toată agoniseala lor.

Nu e mirare deci, dacă acest popor înfricoșat a lăsat urme adânci în sufletul poporului nostru, care le-a păstrat amintirea până în ziua de azi în tradiții, în numiri de locuri, în nume de familii și în proverbe.

În special unele din tradițiile despre Tătari sunt origine din timpul mării năvăliri de acum 670 de ani. Aceasta se poate constata prin asămănarea acestor tradiții cu cele ce ne spun despre Tătari însemnările istorice contimporane, dar cu deosebire două isvoare prețioase privitoare la acel timp: «Carmen miserabile» de Rogerius, pe atunci protopop catolic în Oradea-mare, care căzuse și el rob la Tătari și a scăpat cu fuga, trecând prin mari mizerii și «Historia Salonitarum pontificum atque Spalatiensium», de protopopul Toma din Spalato (Dalmația), care însă împrumută unele date și descrieri dela Rogerius.

Dar, ceea ce pare cam straniu, pe lângă tradiții, proverbe etc. poezii populare despre Tătari nu avem. Eu cel puțin n'am găsit nici una la poporul nostru din Ardeal și Ungaria și dacă cineva ar ști vreuna, ar face un mare serviciu neamului nostru publicându-o.

Întrebarea e, să nu fi existat astfel de poezii? Considerând existența tradițiilor și a altor reminiscențe despre Tătari, e greu de admis supoziția, că Românii de pe acele vremuri să nu-și fi cuprins durerea și negrătele

suferințe în versuri jalnice, tânguitoare. Dar încetând năvălirile Tătarilor și pierzându-li-se amintirea, se vor fi pierdut și cântecele tătare, ca multe alte tezaure din trecut ale poporului nostru.

Un alt eveniment de prin secolii, care și-a avut obârșia din sânul poporului, a fost *răscoala țărănească dela 1437*, în domnia regelui Sigismund. A fost cea dintâi rescoală de iobagi în Ardeal. Au luat parte la ea Români și Unguri. Dar fiindcă a fost de durată scurtă și s'a mărginit la un teritor mai mic în nordul Ardealului, amintirea ei s'a șters aproape total din memoria poporului nostru.

Pe timpul acesta o nouă urgie să descărcă asupra Europei orientale și asupra țărilor noastre. Erau *Turcii*. Dejà și regele Sigismund a avut răsboaie cu ei, iar aceste s'au întezit cu deosebire în secolul al XV-lea. Înaintarea Turcilor în Ungaria și luptele cu ei au durat vre-o trei secolii și jumătate, până pe timpul lui Iosif II. În acest interval lung Sultanii cuceritori au ocupat o parte considerabilă a Ungariei și au adus în dependență de ei Ardealul și cele două țări române, Muntenia și Moldova. Stăpânirea lor pe aici, multele invazii și luptele nesfârșite cu ei, au făcut o impresie adâncă asupra poporului român și amintirea lor ni s'a păstrat în câteva poezii populare, rămase de pe acele timpuri.

Una din ele este următoarea poezie epică:

Pe cel deal, pe cel colnic	Abia duce trupul meu,
Merge-o pruncă și-un voinic,	Trupul cu păcatele
Prunca merge suspinând	Mijlocul cu armele.
Și voinicul șuerând.	Dar prunca din graiu grăia:
Iar prunca din graiu grăia:	— Să te duci badiță duci,
— Ia-mă badiță călare	<i>Pân' ce-i cădeà rob la Turci...</i>
Că nu mai pot de picioare,	Nu ți-e milă și păcat
Nu mai pot merge pe jos,	Dela părinți m'ai furat,
Drumu-i rău și grunjuros...	În râi codri m'ai băgat
Voinicul din graiu grăia:	M'ai iubit și m'ai lasat.
— Călare mi te-aș luă,	M'ai iubit ca pe-o copilă,
Dar mi-e murgul mititel	M'ai lasat ca pe-o străină etc.
Și 'n picioare subțirel	

Alte două poezii ne reamintesc luptele cu Turcii, spunând următoarele:

Neamțule mă iai, mă duci
Tocma 'n graniță la *Turci*,
Să port caii *Turcilor*
Pe subt umbra nucilor, etc.

Și:

Vint-a vremea să mă duc
Cătră spurcatul de *Turc*,
Azi îmi las și plug și boi
Și mă pornesc la războiu
Îmi las curtea și sălașul
Și mă duc cătră vrășmașul,
Că-i *poruncă 'mpărâtească*
Trebuie să se 'mplinească
Turcii s'au apropiat
Șanțurile s'au stricat, etc.

Iar o a patra poezie cu Turcii glăsuște astfel :

Eu mă duc mândro 'n cătane
 Tu rămâi și-mi spală haine.
 Și le spală 'n lacrămele
 Și le uscă 'n gândurele
 Și le trimite pe stele,
 Pe fluerul vântului
 În fundul pământului
 La granița *Turcului*
 În margina Brașăului. . .

Aceste poezii, cari ne reamintesc epoca Turcilor, sunt după felul lor din diferite timpuri ale acestei epoce lungi.

Cea mai veche pare a fi poezia cu voinicul și prunca, pe care am citat-o la locul prim. Ea este din timpul, când stăpânirea și puterea Turcilor își ajunseseră apogeul în țările noastre și imprimaseră locuitorilor timbrul vieții turcești, aspră și sălbatică. În poezia aceasta găsim mai multe elemente caracteristice ale acestei vieți rigide: rătăcirea voinicilor călare prin codri răi, pe drumuri grunjuroase, asprimea față de femei, mijlocul cu armele, furatul fetei dela părinți etc. și reoglundirea groazei de robia turcească, căci fata pronunță un greu blăstăm asupra voinicului pentru inima lui nemiloasă :

Să te duci, badișo duci
 Pân' ce-i cădea rob la Turci?

Da, poporul știă deja din pățanie și din auzite, că e grozavă în suferințe robia la Turci.

Celelalte două poezii se derivă sigur din un timp de mai târziu. Ele au un ton războinic și pe lângă Turci se face amintire și de «Neamțu» și de «porunca împărătească». E evident, că ele sunt de obârșie din timpul, când împărații Habsburgi purtau războaiele de desrobire a Bănățului și a celorlalte părți sudice ale Ungariei de sub dominațiunea turcească, adecă din jumătatea a doua a secolului al XVII-lea sau începutul secolului al XVIII-lea.

În fine, cea din urmă, cu «granița Turcului, în margina Brașăului» e și mai nouă, din veacul al XVIII-lea, când Muntenia și Moldova gemea sub Fanarioți, când nu mai există în principatele române armată națională și țările române erau îngenunchiate, încât o cătană venită la Brașov de pe la Arad (căci poezia este din jurul Aradului) putea ușor să spună, că la margina Brașăului — la Predeal — e granița Turcului.

Tot din epoca turcească avem câteva balade populare frumoase, cum sunt: «Fiii banului din țara Ardealului», «Cântecul Marcului» ș. a. Aceasta din urmă începe astfel :

La cetatea Marcului,
 În țara Ardealului,
 Câți Turci pe-acolo trecea
 Toți bună ziua-i dădea etc.

Dintre baladele de felul acesta mai remarcabile sunt baladele cu Gruia lui Novac și tatăl său, bătrânul Novac. Gruia lui Novac este un

erou legendar, la Români și la Sârbi. Baladele românești sunt de origină din Bănat, de unde s'au răspândit și în alte părți. Gruia se bate cu Turcii, pe care îi snopește de-i bagă în groază și face minuni de vitejie, atât el, cât și tatăl său. Baladele cu Gruia lui Novac sunt cunoscute îndeobște, dar în forma cum le avem azi, ele nu sunt creațiuni veritabile de-ale poporului, ci mai mult sunt alcătuite de vreun cărturar, pe baze de legende populare și cu motive și în stil poporal. De aceea ele nu pot forma aci obiectul preocupărilor noastre.

Și acum să trecem dela reminiscențele poetice referitoare la Turci, la alte poezii populare istorice tot din epoca aceasta.

În intervalul de secole cât a dăinuit influența Turcilor, s'au petrecut în țările noastre și alte evenimente și au existat stări sociale-economice, cari au lăsat urme în sufletul poetic al poporului român.

În veacul al XVII-lea au avut loc mai multe răscoale și războaie între principii Ardealului Bethlen și George Rákoczy I. și între împărații Habsburgi, ca regi ai Ungariei, apoi s'au înscenat răscoale contra acestora de Bocskay, mai târziu de Thököly și Francisc Rákoczy. Intreg acest veac s'a petrecut cu răscoale, cărora li s'a pus capăt abia la 1711, prin pacea dela Sătmar. Rákoczienii rebeli, slăbiți și desorganizați au depus armele, iar Francisc Rákoczy a luat calea exiliului, murind în urmă în Azia-mică.

În oștirile aceste rebele au fost și mulți Români alături de haiducii (hajdu) unguri și de alte neamuri. Rákocy a avut și căpitani români de gloate. Românii se înrolau cu plăcere ca soldați, parte din dor de vitejie, parte ca să scape de iobăgia apăsătoare.

Participarea Românilor, ca soldați, la aceste răscoale se dovedește cu câteva poezii populare din veacul al XVII-lea, cari ni s'au păstrat în scris. Ele sunt cântece dela jocurile și petrecerile de soldați și sunt ciudate, fiind alcătuite în două limbi, românește și ungurește în versuri pe schimbate.

Un cercetător ungur, Dr. Frenkel a descoperit la 1904, ca manuscris, o carte de cântece, de pe la anul 1670 și care fusese proprietatea palatului Ungariei Eszterházy Pál. În carte se face amintire și de un *joc românesc* (oláh táncz) și între altele se dă și poezia ce ne interesează și care este un cântec de joc haiducesc din Ardeal.

Iată textul:

*Mare țară-i Moldova-re
Megy Havasalföldre
Ungur bungur amaz rumun
Sátorát felszedte
Sațu-i mare, pită n'are,
Nincs pénz az ebverte,
Nosza Radu, tolvaj Vidu,
Fujd az Bagi tánczát...*

Iar în o altă colecție tot din acest secol, în «Vásárhelyi Daloskönyv» de Káláy, găsim o altă poezie de joc, care începe românește astfel:

*Hop mai tare, hop așa,
No ugorjunk frissen...*

Poeziile aceste n'au nici o valoare literară, dar sunt prețioase pentru vechimea lor și din cauză, că sunt cele dintâiu poezii populare, cari *ne-au rămas scrise din timpul obârșiei lor*. Iar de altă parte ne dau dovadă, că poporul nostru a alcătuit poezii și în secolii trecuți, dar nefiind luate în scris, ca aceste două citate, s'au pierdut.

Acestei împrejurări trebuie să-i atribuim faptul, că despre o stare socială-economică, care a dăinuit secolii de-arândul și a apăsât greu poporul nostru, despre iobăgie nu avem nici o amintire în poezia noastră populară.

Abia în o alcătuire poetică de patru șire se face aluzie la zilele de lucru la domni, ce se prestau pe timpul iobăgiei.

Poezia este următoarea :

Pentru badea care-mi place
Trei zile la domni aș face,
Pentru care mi urît
Și-un minut îmi pare mult.

Sau în variantă :

Pentru mândra, care-mi place
Trei zile la domni aș face,
Pentru care mi urîtă
Și o zi îmi pare multă.

E dela sine înțeles, că timpul originii acestei poezii este dinainte de anul 1848. Va să zică vechimea ei este cel puțin de un secol, dacă nu mai bine.

Dintre poeziile noastre populare istorice, cari ni-s'au păstrat, cele mai multe se refer la *vieța de soldat*, la mizeriile și greutățile ei și la războaiele mari, ce le-au purtat împărații Habsburgi în secolii din urmă. În ele ni-se reamintește vechiul mod de asentare din veacurile trecute și ne trec pe dinaintea ochilor sufletetești războaiele din Italia, războiul dela 1866 cu Pruisia și războiul pentru cucerirea Bosniei și Herțegovinei. Poeziile aceste ne dau cea mai eclatantă dovadă, că poporul român a contribuit la susținerea monarhiei nu numai cu avutul și munca sa, ci și cu sângele viu al feciorilor săi, cari au fost duși în mare număr, ca să se jertfească pe câmpiile țărilor străine, departe de plaiurile și satele noastre pacinice și liniștite.

În poeziile noastre cătănești se face amintire adeseori de «*Neamțul*», care ia feciorii și-i duce. Este remișcența corectă, că armata stabilă la noi s'a instituit de Germani, a fost organizată de ei și condusă în spirit nemțesc. Ea s'a înființat la insistența guvernului central din Viena în cea dintâi jumătate a veacului al XVIII-lea. Mai întâi a fost votat un contingent de recruți și dărea militară de dietele Ungariei din anii 1715 și 1722—3. Nemeșilor unguri nu le eră simpatică noua instituție și de aceea au și rămas scutiți de obligamentul militar la armata stabilă, care se alcătuiă din străini și din feciori de iobagi. Astfel bietului popor, pe lângă greutățile iobăgiei i s'a pus în cărcă o nouă povară, de-a servi ani îndelungați în armată.

Modul de recrutare se făcea la început prin intrare benevolă la oaste, prin acvirare. Porneau pe la orașe și sate sub conducerea unui sau doi oficeri comisii de soldați, cari prin beutură, prin joc, prin veselie și cântece, în cari se lăudă vieața militară și se prezentă în culori trandafirii, ademeneau pe feciori de se înrolau la oaste.

Acest mod de recrutare se zicea nemțește: «*Werbung*», «*durch Werbung*», dar ne dând probabil rezultate mulțunitoare, s'a introdus alătura de el un alt sistem, de-a înrola feciorii pe cale de forță, adecă a-i prinde și a-i duce cu sila la armată. Prinderea se făcea din partea administrației. La porunca solgăbirăului, primarul și jurații satului trebuiau să prindă și să furnizeze comandai militare câte 2—3 feciori din fiecare sat, uneori și mai mulți, după trebuință.

La aceasta face aluzie următoarea strofă de poezie populară veche:

Domnule solgăbirău
Mult umblași de rândul meu
Să-mi pui peană și ciacău,
Pune-le-ai la pruncul tău!

În popor a rămas până azi amintirea recrutării prin «*Werbung*», cuvânt pe care el l-a transformat în «*bărbunc*» și amintirea, că feciorii «*se prindeau cu funia*». Expresiunea aceasta provine dela împrejurarea, că feciorul prins de primarul și jurații satului eră legat imediat cu o funie și dus astfel la comanda militară.

Aceste moduri de recrutare au dăinuit până la 1848, adecă mai mult de un secol.

Barbaria recrutării prin «*bărbunc*», care în cele mai multe cazuri nu eră altceva decât o ademenire necinstită, o înșelăciune, dar cu deosebire «*prinsul cu funia*» se agrava prin faptul, că cei recrutați erau reținuți la miliție pe vieață, mai târziu pe câte 12 ani, ori și mai puțin, pe 7—8 ani, dupăcum eră trebuința.

Cei mai mulți însă din acești nefericiți nu-și mai vedeau satul nașterii lor, picând jertfă războaielor crunte și îndelungate. Unii se întorceau acasă târziu, gârboviți de povara bătrânețelor sau ologiți și schilodiți. Acestora «*împărăția*» le aviză de obicei câte un mic ajutor, ca să-și poată duce vieața năcăjită. Aceștia erau «*cătanele bătrâne*», «*hopsitarii*» satelor noastre, a căror sămânță a pierit, încetând sistemul barbar de pe vremuri.

În poeziile, ce s'au păstrat din acest timp ni se reamintesc toate momentele schițate aci.

Amintirea recrutării prin «*Werbung*» s'a păstrat în următoarea poezie:

Haideți feciori la cătane
Să mâncăm pită și carne,
Haideți feciori la *bărbunc*
Să mâncăm carne de junc.

Prinsul cu funia este păstrat în următoarea poezie:

Birăul și cu popa
Tot așa mi-au rupt legea,
Că cu funia m'or legă
La Italia m'or plecă...

Serviciul militar de mai mulți ani ni-l eternizează următoarele două poezii:

... M'ai făcut maică fecior
Neamțului de ajutor,
Când am fost maicii mai drag
M'a jurat *Neamțul* sub steag.
Ba de loc nu m'a lăsat
Până nu m'a scos din sat,
Din ochi negri-am lăcrămat
Și din gură-am cuvântat:
Rămâi iubit al meu sat,
Nu-i nădejde de 'nturnat!..
Ba poate c'oiu mai veni
Opt ani dac'oiu împlini!
Pân' atunci e vreme lungă,
Cine poate să-i ajungă?

Sau:

— Mândruleana mea iubită
Na vâlul și te mărită
— Ba eu nu m'oiu mărită
Șapte ani voiu așteptă.
Șapte ani l-a așteptat
Și-apoi ea s'a măritat,
El venea din cătănie
Ea venea din cununie, etc.

Frumoase poezii populare ni s'au păstrat din expedițiile și războaiele din Italia. Pentru posesiunile din Italia ale Habsburgilor s'au adus mari jertfe și s'a vărsat mult sânge omenesc. Sunt de remarcat îndeosebi războaiele îndelungate din domnia împăratului Francisc II (1792—1835) și războiul din 1859, când s'a pierdut Lombardia. Românii nu numai că au luat parte ca soldați la aceste războaie, dar au făcut și minuni de vitejie, pentru care li s'au adus laude. Aceasta ne-o atestă istoria, dar ne-o arată și poeziile populare.

Iată câteva poezii din acest timp: Una din cele mai vechi este poezia ce am citat-o mai înainte:

Birăul și cu popa
Tot așa mi-o rupt legea,
Că cu funia m'or legă
La Italia m'or plecă.

Faptul, că în aceasta poezie se vorbește pe lângă Italia și de legatul cu funia, ne dovedește, că ea este originară de pe timpul războaielor de sub Francisc II, când recrutarea se făcea, cum am arătat, prin prinsul cu funia. Vechimea ei este de cel puțin un secol.

Altele mai sunt:

Maică măiculița mea!
De te-a lovi dor de mine
la drumușul de-a lungu
Orașele de-a rându
Că pe mine mi-i află
In fundul Italiei...

Apoi:

Haide mândră 'n deal la cruce,
De vezi Neamțul cum mă duce,
Hai mândră de mă petreci
Dela Bălgărad la Beci,
Din Beci la *Italia*
Să vezi ce haine ne-a da,
In loc de curea cu bumbi
Pătrântașul plin de plumbi, etc.

Aceasta poezie ne arată și calea pe care erau duse răgutele la Italia
Tot asemenea glăsuește și următoarea:

Busuioc crescut în crengi
Haid' mândră de mă petreci
De-aicea până la Beci.
De ți-o fi scurtă calea,
Haid' până în *Italia*.

Și alta tot așa:

Haid' mândră până la cruce
Să vezi *Neamțul* cum ne duce,
Pe peană de cucuruz
La *Italia de sus*.
Haid' mândro și mă petreci,
Măcar calea pân' la Beci.
De ți-s'a păreă cumva
Mă petreci pân' la Peșta
C'acolo ne-o îmbracă...

Avem apoi o frumoasă poezie, care ne reamintește lupta dela Solferino din Italia, dela 24 Iunie 1859. Aici au fost bătuți Austriicii de oastea unită a Francezilor și Sarzilor. Austriicii au suferit mari pierderi. La aceste face aluzie poezia, asemenea unui strigăt de desperare:

La Solferino de vale
Merge-un ghinărar călare
Și strigă în gura mare:
Înălțate împărate,
Pune pace nu te bate,
Că-ți perzi cătanele toate!

Răsboiul dela 1866 cu Prusia asemenea și-a găsit ecou în poezia noastră populară. Unele din poeziile, cari reamintesc acest răsboiu, ne redau în mod plastic scene din luptele, la cari au luat parte feciorii noștri, cum este d. e. următoarea:

... Noi pe deal ne-am înșirat
Și de foc ne-am apucat,

Când a fost la prânzișor
 Mai pușcă câte-un fecior
 Și-acela numai de dor . . .
 C'o pușcă de-a *Praisului*
 Plăteă opt de-a Neamțului
 Când prindeă *Praisul* a da
 Feciorii prind a pică,
 Și-așa veneau gloanțele
 Cum vin vara ploile. . . .

În afară de evenimentele războinice s'a mai păstrat în poezia noastră populară amintirea a două monete, cari erau în circulație pe vremuri. Poeziile aceste sunt lirice, fiecare de câte o strofă și ar părea banale, dacă n'ar conțineă și ele material de poezii populare istorice.

Cele douë monete sunt: *husoșul*, ca diminutiv *husoșel* și *dutca*.

Husoșul e o monetă veche. Eră monetă austriacă, dar se bătea și în statele germane de sud și a aflat răspândire și în principatele române. Valoarea ei eră de 20 cr. (35—40 bani). De aci i s'a dat numele ungu-resc de huszas, din care noi am făcut husoș, iar Moldovenii husăș. În nemțește moneda s'a numit: zwanziger și de aci numele românesc de sfaņ, răspândit în Muntenia de odinioară.

La noi husoșul a fost în circulație până pe la 1848 și acest dat marchează și etatea poeziei, care este :

Mândrulița gura ta
 Pentru-un *husoș* nu o-aș da,
 Pentru-un *husoș* pentru doi
 Pentru-un car cu șase boi.

Ceva mai nouă este moneda cu numele *dutca* (cuvânt slavon), o monetă de aramă, de 8 bani, care a fost în circulație până prin anii 80 din secolul trecut.

Poezia, care-i susține amintirea, originară de pe Târnave, este următoarea :

Haida mândră să pornim
 Tocma 'n Blaj să ne oprim,
 C'acolo-i vinul mai dulce
 Și-i cupa cu două *ducte*.

Aceste sunt poeziile populare istorice ale trecutului la poporul nostru din Ardeal și Ungaria. Poezii de felul acesta să compun și în zilele noastre, având de obiect stări și lucruri nouă, moderne, cari au diferite influențe asupra lui și-i impresionează sufletul. Se cuprinde în cântec trenul, carul de foc sau ghezeșul, cum se mai zice pe ungerie, și care la început părea o ciudățenie, o minune chiar, poporului nostru. Se cântă Bosnia și Herțegovina și de când cu emigrările se cântă America, dar se fac cu predilecție poezii despre cătănie.

Aceste din urmă sunt interesante cu deosebire. Din ele am aflu, chiar dacă n'am ști, că timpul de serviciu militar este de trei ani, că serviciul începe toamna, ba o poezie ne spune mai precis terminul, care e luna Octomvrie.

Iată câteva din aceste poezii, cari vor deveni la rândul lor poezii istorice, caracteristice pentru timpul nostru:

Când eram la fete drag,
M'a jurat *Neamțul* sub steag,
Sub steag roșu de mătasă
Trei ani să nu viu acasă.
Dar să știi mândruța mea
Că *trei ani* nu mi vedea.
N'oi umbla seara prin ploii
Nici nu mi vedea la voi,
Mi-or da pușcă cu oșele,
La grumazi mi-or pune stele,
Că *trei ani* vreau să mă 'nșele.

Și așa mai departe, în diferite variante. *Neamțul* a rămas și azi, dar a dispărut serviciul militar de 7, 8 și mai mulți ani din secolii trecuți.

Terminul intrării în serviciu ni-l fixează următoarele poezii:

Frunză verde, măghierană
Am un frate dus cătană
De trei ani o fi la toamnă,
Și țara i-o fi lui mamă.
De-o fi bine, iarăș vine
De-o fi rău, mă duc și eu.

Și:

Frunză verde cărungea
Zice o fată așa:
Să mă 'nsor s'o iau pe ea.
Bucuros o aş luă
Că mi dragă ca pita,
Dară mândră mândruleană
Ii hai că-s luat cătană
Frunză verde de pe nuc
Și în Octobrie mă duc.

Despre tren în Bosnia ne cântă iarăș alte poezii, din cari cităm aci următoarele două:

Tună Doamne, ce-i tuna
Tună Doamne într'un șes
Și 'n roatele din gezeș
Că amar m'a 'nstrăinat
Dela noi a șasea țară
Unde-i limba mai amară,
In țara Herțegovina
Bate-i Doamne rădăcina...

Și alta:

Cui îi plac vorbe de jele
Vie asculte gurii mele,
Ca să-i spui al meu năcaz,
Ce prin *Bosnia* am tras.
Frunză verde de trifoi
Din anul optzeci și doi
Câți ficiori sunt mai frumoși

Toți la bătaie sunt scoși
 La *Bosnia* 'n sus pe munte
 Prin locuri necunoscute.
 Nu-ți trebui mai mare joc
 Făr să ții cu *Turcul* foc.
Turcu-i șarpe ne-adormit
 Șade 'n tufe-acoperit,
 Și de nu iai sama bine
 Iți pune capul sub tine.

Feciorii români de oaste după secolii au dat iarăș de Turci și prin luptele din Bosnia amintirea Turcilor s'a ivit din nou în poezia poporală română.

*

Și acum să închidem scena, ce ne-au prezentat-o poeziile noastre populare, păstrătoare de vechi evenimente răsboinice și de stări și lucruri din trecut. Să ne îndreptăm privirea pe câmpia nemuririi preserată cu mândre flori în veci neveșezite, cari au răsărit din sufletul poetic și recunoscător al poporului român.

Este câmpia marilor și aleșilor fii ai neamului românesc, este câmpia eroilor eșiți din sânul nostru și florile cu vieață vecinică sunt alcătuirile poetice, ce poporul le-a dedicat memoriei acestora, ca tot atâtea monumente neperitoare.

Florile aceste sunt poeziile populare istorice, cari prind în vraja cântecului lor amintirea vitejilor, cari au ridicat arma și au luptat și s'au jertfit pentru neam și libertate.

Originea acestor poezii istorice datează dela începutul secolului al XVIII-lea cel dintâi viteaz, care a fost cântat în accente duioase, este *Pintea-Viteazul* dela Baia-mare.

Am amintit și ne-au dovedit și poeziile române-maghiare citate mai nainte, că în oștirile rebele din secolul al XVIII-lea au făcut serviciul militar mulți români. În deosebi se știe din cronici, că ultimul principe rebel Francisc Rákoczy a avut mai mulți căpitani români de gloate, între cari se amintesc *Nichita Balica* în jurul Turzii, *Grigorie Pintea* în jurul Băii-mari și alții. Dintre toți cel mai vestit a fost Pintea, căruia poporul i-a dat titlu de «viteazul».

Cei mai mulți căpitani de gloate rakocziane, români și unguri, n'au depus armele după pacea încheiată la 1711. Cauza a fost, că Francisc Rákoczy se refugiase în Franca și se speră, că el se va reîntoarce în curând cu ajutor francez, spre a ridică din nou stindardul răscoalei.

Căpitania în fruntea gloatelor au așteptat câțiva ani, dar de giaba. Steaua lui Rákoczy apusese pentru totdeauna.

În acest timp dar și mai nainte, glotașii își acvirau mijloacele de traiu prin jaf. Dar nu jefuiau poporul, ci pe bogătași cum se zice în balada lui *Pintea-Viteazul*:

Ține calea la strămtori
 Și oprește negustori

De-i scapă de gălbiori.
 Ține calea prin poeni
 La Ovrei și la Armeni
 Și-și face mereu pomeni,
 La Armeni și la Ovrei
 Și-i scapă de husoșei
 Dând săracilor din ei.

Din cauza aceasta unii istorici de mai nainte, după felul cum se scria istoria pe vremuri, timbrează de hoji pe acești căpitani de gloate, dar pe nedreptul.

Intr'un mic studiu asupra lui Pinte-Viteazul, apărut la 1889 în foaia «Gutinel» autorul scrie următoarele în privința aceasta:

«Străinii zic, că Pinte n'a fost un erou al libertății poporului, cum îl consideră tradiția poporului român din părțile Băii-mari, ci un căpitan de hoji. O astfel de părere nu poate fi luată în seamă, pentru că toți istoricii, cum sunt Katona, Gebhardi și alții, pe toți partizanii lui Rákoczy, între cari a fost și Károlyi Sándor, izvoditorul păcii dela Sătmar, îi numesc hoji, din cauză că s'au răzvrătit».

Pinte-Viteazul, ca și alți voinici de pe acele vremuri, a fost un luptător pentru popor și pentru libertate.

După numele lui poporul a numit câteva locuri din împrejurimile Băii-mari, cum sunt «*Poiana Pintii*», «*Piatra Pintii*», «*Fântâna Pintii*» și altele și i-a susținut amintirea în mai multe legende. Poezii populare însă nu ne-au rămas. Un singur fragment de două șire ne arată, că au existat și poezii despre Pinte. Fragmentul e următorul:

Și eră Pinte de fel
 Din Măgoaja din Ardel...

În adevăr Pinte eră de naștere din micul sat Măgoaja, în ținutul Lăpușului-ung. la granița Ardealului de cătră Ungaria.

Dacă însă nu avem poezii populare veritabile despre Pinte, avem o frumoasă baladă poporală, în care se descrie vieța și moartea lui. Pe Pinte nimenea nu-l putea răpune, căci mumă-sa așa l-a vrăjit, de

Glonț pe el nu-l vătămă
 Sabia nu mi-l tăia...

Și iarăș nimenea nu știă, că moartea lui Pinte în ce va stă, până ce n'a spus-o el feciorilor săi de codru, iar aceștia în strâmtoare l-au tradat pandurilor. Și atunci când el a mers la Baia-mare l-au împușcat:

Cu trei fire de grâu sfânt
 Și c'un plumbuș de argint
 Subsuoară de-a stânga
 C'acolo-i stă puterea...

De fapt Pinte-Viteazul a căzut în luptă cu pandurii și cetățenii Băii-mari, cum este însemnat în analele acestui oraș.

Dela moartea lui Pinte trec vre o 80 de ani, când la 1784 se aprinde o mare flacăra în partea vestică a Ardealului, în Zarand și Munții-Apuseni.

O aprinde, împreună cu doi soți ai săi, un Român inimos și cu suflet mare și generos, care încă înainte de 1784 își câștigase popularitate la munteni, apărându-le drepturile și călcând în interesul lor de câtevaori drumul lung al Vienei. *Este Horia.*

Revoluția lui Horia a fost o luptă pentru libertate. Ținta ei eră să se elibereze poporul român de sub jugul baronilor și nemeșilor, care devenise literalmente insuportabil. In consecință resculații voiau să alunge pe toți domnii din Zărand. In procesul lui Horia, când corifeii au fost osândiți la moarte, s'a aflat din depozițiile unor martori, țărani români, că lozinca care treceă din gură în gură eră, că domnii unguri să fie alungați din Ardeal în țara ungurească, căci aceea este țara lor.

Poeziile poporale despre Horia, colectate în valoroasa scriere a lui Nicolae Densușianu «Revoluția lui Horia» dau expresiune acestei idei, care pe un moment a și fost realizată, întrucât aceia din opresori, cari n'au fost uciși, au fugit, care încărău.

Citez aci câteva din aceste poezii, de altcum cunoscute:

Horia bea la crișmă 'n deal,
Domnii fug toți din Ardeal.
Horia bea la făgădău
Domnii fug fără hinteu.
Horia șede pe butuc
Domnii fug fără papuc, etc.

După revoluția lui Horia nu mai răsar flori frumoase de-ale sufletului românesc, dedicate eroilor, până la anul epocal 1848. Atunci a strălucit în mijlocul poporului nostru Avram Iancu, asemenea unui luceafăr radios. Poporul recunoscător i-a eternizat memoria în vraja cântecelor sale, preamărindu-l în avântul său și plângându-l în accente duioase atunci, când a fost copleșit de o soartă nenorocită.

In afară de Iancu aflăm amintiți în poeziile de pe acel timp și pe alți bărbați de-ai noștri, cari și-au înscris numele în cartea nemuririi sau cu spada sau cu strălucirea minții lor. Este cunoscută d. e. poezia, care începe astfel:

Strigă *Bărnuf* din Sibiiu
Că Ardealul nu-i pustiu,
Strigă *Iancu* dela munte
Nu te teme măi *Axinte*
Că și eu vin dela munte
Cu opt mii și nouă sute.

Sau alta, a cărei început este:

Scris-am carte pe-un bănuț
La prea direptul *Bărnuf*.

Dar aceste și altele de felul lor nu sunt alcătuirii de-ale poporului, ci sunt compuse în stil poporal de cărturari. Poporul a dedicat poezii numi lui Iancu, eroului admirat și slăvit de el. Un mănunchiu din aceste

poezii a adunat în o broșură regretatul academician din Bucovina, Simeon Fl. Mărian.

Voiu cită din ele numai două. Una este din timpul, când Iancu se află în culmea gloriei sale și glăsuește:

Pe dealul Feleacului
Merg carele Iancului
Tot sclipind ca stelele
Și lucind ca soarele,
Și la boi coarne de ceară
Nu-i viteaz ca Iancu 'n țară.

A doua poezie este din timpul, când Iancu, copleșit de nenorociri, rătăceă ca o umbră pe satele și plaiurile Zarandului, cu nădejtile zdrobite și cu sufletul pustiu. Poporul cântă în accente jalnice pe iubitul său, erou, tânguindu-se astfel:

Jale-i Doamne cum îi jale
Jale-i Doamne muntelui
De armele Iancului
Că le plouă și le ninge
Și n'are cine le 'ncinge.

Dela Iancu n'au mai apărut poezii populare de eroi și viteji și cine știe când vor mai apărea, căci cine știe când se va mai ivi pe plaiurile românești un al doilea Iancu, ca să încingă armele... Cine știe... Cine știe....

DESCÂNTECE DIN BĂNAT

adunate de *E. Hodoș*.

50. De mânătură spurcată.

Visează omul urât, cu «duhul rău», nu poate dormi, și a doua zi se simte bolnav: e prepus că oarecare voitor de rău i-a trimis duhul necurat să-l bolnăvească. Cheamă o vrăjitoare, să descânte și să alunge pe cel necurat.

Vrăjitoarei îi trebuie o potcoavă de cal aflată în drum, 9 fuse de tors, 9 ace de cusut, 9 spini dintr'o grapă. Lucrurile acestea toate se așează într'o găleată de apă, până ce se descântă, după aceea se scot și se pun în pat, și bolnavul se culcă pe ele.

Mai are vrăjitoarea o păreche de foarfece și un cuțit, și descântă:

Mânătură spurcată,
Mânătură cu duh rău!
Duhul rău din apă,

Duhul rău din culcare,
5 Duhul rău din mâncare!
Mânătură spurcată,

- Mânătură de seară,
 Mânătură dela miezul nopții
 Mânătură din făcutul zilei,
 10 Mânătură del' ameazăzi!
 Curvoaică neagră
 Și urâtă,
 Ce te-ai năprăcit ¹
 In capul (*cutăruia ori cutăreia*)
 15 Ce te-ai năprăcit

- In capul omului (*ori muierei*)?!
 Că ieu am p'ecat
 Cu limbă descântătoare,
 Cu fuse-adunătoare,
 20 Cu ace cusătoare,
 Cu potcoavă călcătoare,
 Cu apă spălătoare,
 Și cu spini din grapă, —
 Deloc ² să-i treacă!

Auzit dela Versavia Florea din Borlovenii vechi și comunicat de R. Boldea, elev

51—52. De mânătură spurcată.

Descântătoarea are un cuțit în mână și măsură bolnavul de-alungul lui cu cuțitul de trei ori, dela cap până la picioare, și zice:

- Stu ³ hală
 Stu buduhală!
 Stu ceață,
 Stu negureață!
 5 Ce vini ca eapă rânchezând,
 Ca o cloță clănțăind,
 Ca o căța lătrând,
 Ca o mătă mărăind?
 Că tu vei fi mânată
 10 De fată fetită,⁴
 De văduvă văduvită,
 De muiere cu bărbat,
 Vei fi din sat,
 O dintr'alt sat,
 15 Vei fi de străină,
 Vei fi de cununat,
 Vei fi de cununată,
 Vei fi de mumă cu fată;
 Ieu m'am sculat,
 20 Cu limb'am descântat,
 Toate mânăturile
 Și făcăturile
 Și năprăciturile,
 Ieșiți dela *N*.
 25 Din creerii capului,
 Din fața obrazului,
 Din sgârciu nasului,

- Din dinți, din măsele,
 Din piept, de subt piept,
 30 Din inimă, de subt inimă,
 Din ficați, de subt ficați,
 Din rărunchi, de subt rărunchi,
 Din mațe, de subt mațe,
 Din *prăcșor*, de subt *prăcșor*, (?)
 35 Din chiciuri, de subt chiciuri,
 Din genunchi, de subt genunchi,
 Die fluer, de subt fluer,
 Din pulpe, de subt pulpe,
 Din călcâi, de subt călcâi,
 40 Din vâni, de subt vâni,
 Din mâni, de subt mâni,
 Din măduhă, de subt măduhă;
 Că ieu m'am sculat,
 Cu cuțitu te-am tăiat,
 45 In hăi munți
 Cărunți
 Te-am mânat,
 Unde cocoș n'a cântat,
 Voinic earba n'a călcat,
 50 Nici săcurea n'a tăiat.
 Acolo să vă așezați
 Și să vă 'ncuibăți,
 Pe *N*. să-l lăsați
 Curat,

¹ Așezat. — ² Îndată. — ³ Interjecțiune, d. e.: «stu hăi!», ca să alungi un câne ori alt animal. — ⁴ Fată *fetită* = trecută,

55 Luminat,
Ca din tata, ce l-a prăsât,
Mama, ce l-a născut,
Nunașu, ce l-a botezat,

Dela Maria Cleopa, de 48 ani, din Slatina-mică, com. de R. Șandru.

Și moașa, ce l-a scăldat.
60 Amin! leac să fie,
Sftă Maică Mărie!

53. De mânătură spurcată.

A plecat mânătura pe cale;
Pe cărare,
Și s'a 'ntâlnit cu N. în cale:
De pământ l-a trântit,
5 Sângele i-a tocit (?).
N. se cântă
Și se văieră,
Că mânătura
I-a băut toată puterea.
10 Dar io Măria, descântătoarea,
Cu N. mă 'ntâlneam
Și-l întrebam:
— «Ce te cânți,
Ce te văierezi?»
15 — «Cum nu m'aș cântă,
Cum nu m'aș văieră?
Că m'am întâlnit
Cu mânătura 'n cale, —
Puterea mi-a băut,
20 Și sângele, și smaga,
Picioarele mi-au săcat,
Trupul tot la pământ
L-au așezat».
— «N. nu te cântă,

Dela Maria Petrovici din Găvojdia, com. de el. G. Săcoșan.

54. De mânătură.

Se descântă cu cuțitul la piept:

Amin, Amin!
Cusma Damin!¹
Plecă N.
Pe cale,
5 Pe cărare,

Se 'ntâlni cu mânătura 'n
Cale:
Mânătură mânată,
Iute și 'nfocată,
10 Dela judecată.

¹ «Cusma Damin», frații medici și patronii doftorilor: *Cosma* și *Damian*, sfinții cari înlocuesc uneori pe Maica Domnului în descântece.

- Mânătură mânată de fată mare,
 Mânătură mânată de june,
 Mânătură mânată de văduvoni,
 Mânătură mânată de văduvoane,
 15 Mânătură mânată de 99 de feluri,
 Intâlniră pe N.,
 Il trântiră
 Și carnea-i ciupiră.
- Tu mânătură,
 20 Să-l lași pe N.,
 Curat,
 Și străcurat.
 Ca aurul și ca argintul!
 Io să-i fiu descântătoare,
 25 Maica Marie lecuitoare!
 Amin! (De 3 ori).

Auzit dela Sauta (Safta) Jivan din Mircovăț, comunicat de elevul Mina Nemoian.

55. De mânătură.

- Fugi mânătură,
 Fugi pocitură,
 Fugi din creerii capului,
 Din ochi,
 5 De sub ochi,
 Din obraz,
 De sub obraz,
 Din dinți,
 De sub dinți,
 10 Din măsele,
 De sub măsele,
 Din barbă,
 De sub barbă,
 Din grumaz,
 15 De sub grumaz,
 Din piept,
 De sub piept,
 Din inimă,
- De sub inimă,
 20 Din ficat,
 De sub ficat,
 Din mațe,
 De sub mațe,
 Din picioare,
 25 De sub picioare,
 Din toate *măduhurile*;
 Că N. nu te poate purtă,
 Ieu cu prav te-oi împuşcă,
 Cu tămâne te-oi afumă,
 30 Cu usturoi te-oi *ungea*,
 Peste cei mari munți te-oi mână.
 Leac să fie!
 Sfântă Maică Mărie!
 Din limbă curată,
 35 Din inimă direaptă!

Auzit dela Liena Hamza din Crușovăț și comunicat de Ermina Radulescu, învățătoare.

56. De mânătură.

- Mânătură din sat,
 Mânătură din alt sat,
 Mânătură din vânt,
 Mânătură de pe pământ,
 5 Mânătură de nouă feluri,
 99 de mânăhuri,
 99 de pocituri,
 99 de mironi cu muroane,
 99 de strigoni cu strigoane!
 10 Nu pocî,
- Nu izbî,
 Nu dureă,
 Nu săgetă!
 Ieu cu gura te-oi descântă,
 15 Cu cuțitul te-oi tăia,
 Cu tămâne te-oi tămânea,
 Napoi
 Pe povi
 Te-oi mână.
 20 Te-oi mână din *ânin* în salcă,

	Din salcă în măr,		Ca aurul străcurat,
	Din măr în păr,		Ca maica ce l-a dat,
	Din păr în prun,	35	Ca poala Maicii Marii,
	Din prun în gorun,		Leac să fie!
25	Din gorun în tei,		Maică Preceastă,
	Din tei în spin,		Maică Mărie,
	Acolo te-oi mânâ,		Leac să fie,
	Acolo să trăiești,	40	Din gura mea,
	Acolo să cinstești,		Din limba mea
30	Acolo să <i>zgozbești</i> , ¹		Cu descântecul meu,
	N. ugi ² curat,		Cu leacul tău,
	Luminat,		Ș'al lui Dumnezeu!

Com. de elevul Vas. Tărianu din Pătaș.

57. De mânătură.

	Nouă gene,		După mânătură se luă,
	Dobrogene,		Departa o ducea,
	Nouă fete despletite,		Unde glas de cocoș n'auzeă,
	Nouă văduvi văduvite	15	Fată mare codiță nu 'mpleteă.
5	Pe scară		Iar cătră mânătură ziceă:
	De ceară		Aici să-ți fie beutura și mâncarea,
	Se suiau la Sfta Maică Maria.		Că dela N. cu tămâie te-am tămâiat,
	Iar Sfânta se ducea,		Și în munți nalți te-am depărtat.
	Toate leacurile adună,	20	N. să rămână curat,
10	Și lui N. le dădeă,		Și luminat!
	Sftă Maică Maria,		Amin!

Dela Maria Petrovici din Găvojdia, com. de el. G. Săcoșan.

58. De apucat.

Descântătoarea folosește un topor și așchie sărită din lemn.

	Veneă apucatul		Săreă la N.
	Și spurcatul,		Și-l apucă
	Veneă în ușă,		De băerile inimii.
	Din ușă		Fugi apucate!
5	Săreă în masă,	15	Și spurcate!
	Din masă		Că eu te tai
	Săreă în blid,		Și te zdrumic:
	Din blid		Cum tae oamenii
	Săreă în lingură,		Lemnele,
10	Din lingură	20	Și muerile

¹ Să ospetezi?

² Rămase.

Verzele,
 Și te-oi lua,
 Și te-oi mânã,
 Cu 9 păcurari,
 25 Cu 9 hoji,
 Cu 9 berzi,¹
 Cu 9 puști.
 Și tot te-oi pușcã,
 Și tot te-oi săgetã,
 30 Și peste 9 hotare

Te-oi mânã.
 Și N. să rămânã
 Curat,
 Luminat,
 35 Cum Maica Precistã din cer
 L-a lãsat!
 Leac sã fie,
 Din gura mea,
 Din inima mea!

Auzit dela Rusãlina Murariu din Slagna l. Caransebeș, și comunicat de elevul Nichifor Lazãr.

59. De apucãturã.

Se descântã cu pieptenul la piept.

Veni apucatul
 Cu apucãtoarea la ușã,
 Aflã ușa 'ncuiatã,
 Fereastrã astupatã.
 5 Pe coș, pe coș s'a 'ntins
 O labã de urs
 Și o labã de lup,

Și prinse pe N. de coastã,
 De sub coastã,
 10 De toate încheieturile
 De-acolo te-oi lua,
 Și te-oi periã...
 Leac sã-i fie,
 Sfântã Maicã Marie!

Comunicat de elevul Mina Nemoian, dela Sautã (Safta) Jivan din Mircovãș.

60. De mureni.

Omul chinuit de rãul muroiului, ce iese noaptea din mormânt, chiamã doi oameni vrãjitori. Mai nainte de a plecã la mormântul muroiului, și dupã ce s'a înopțat, vrãjitorii cautã dupã muroi prin butoaie, prin oale ș. a.: și negãsindu-l, se duc la morminți.

*Când vrãjitorii pornesc dela casa nãpãstuitã de muroi, grãiesc așa:
 Cel dintâi:*

Ciaca, maca!

Al doilea:

Baricaca!

Ei zic vorbele acestea de trei ori, apoi merg la mormântul muroiului, purtând cu dânșii o mânecã de cãmașã folositã de muroi, când era viu ca toți oamenii.

Sosiți la mormânt, unul din vrãjitori bate de 3 ori în crucea muroiului și totdeauna descântã așa:

¹ Pl. dela bardã.

Haid' măi N.
 La gostăie¹ să te ducem,
 Pește să-ți dăm,
 Să mănâci să te saturi:
 Șăran și știucă,
 Și chicigă,²
 De tot felul.

In vremea, când se rostesc vorbele de mai sus, al doilea vrăjitor umple măneca de cămașă cu pământ dela crucea mormântului, unde s'au oprit. Când ies din cimiter, vrăjitorii nu se întorc pe calea, pe care au venit, ci pe altă cale. Pe drum vrăjitorul lapădă, din când în când, puțin din pământul luat. Și pământul acesta lăpădat — așa se crede — se preface, mai târziu, în fel de fel de dobitoace. Vrăjitorii acum ajung la o bară, — o apă stătătoare, de care se află în părțile acestea din apropierea Dunării, se numește bară. Aici vrăjitorul aruncă în bară măneca dimpreună cu pământul adus din cimiter, zicând:

«Aici să-ți fie locul!»

Muroiul acum trebuie neapărat să sară 'n bară pe urma pământului luat dela crucea lui. De acolo din apă el nu mai poate scoate nici mănecă, nici pământ, ci — deoarece muroiul niciodată nu știe înota — se îneacă. De altcum muroiul e silit să rămână sub apă, căci vrăjitorul i-a poruncit: «Aici să-ți fie locul!» Și orice muroi poartă strajnică frică de vrăjitor.

Vrăjitorii, în sfârșit, apucă iarăș altă cale și se întorc acasă; nainte de a intra în sat, unul zice:

«Aici să-ți fie hotarul!»

pentru o întâmplare când muroiul totuș ar mai avea ceva putere și ar ieși din bară.

Tot în noaptea aceea — se vrăjește de obicei noaptea — vrăjitorii merg să-și primească plata dela casa mântuită de răul muroiului.

Dela Ioan Pomariu, din Deliblată, după spusele elevului Iosif Bogdan.

61. De muroni.

Până ce descântă, descântătoarea taie mărunt cu cuțitul un usturoi. La sfârșit unge cu acest usturoi pe cel descântat.

Doamne-ajută!		Earăș a plecat N. dela Nrul 86 ³
Sfântă Maică Marie,		Din satul (cutare);
Leac să fie!	10	Pe cale, pe cărare,
Din gura mea,		Pe drumu ăl mare,
5 Din limba mea,		S'a 'ntâlnit cu un muroni
Mai vartos		In cale,
Din Domnul Cristos!		Cu muroniul, cu muroanea,

¹ «Gostăie» = ospetie. — ² Căciugă, nisetru. — ³ Numărul casei.

- 15 Cu dracul, cu drăcoanea,
Cu zmaul, cu zmaoanea,
Cu păduroniu, cu păduroanea,
Cu codroniu, cu codroanea,
Cu leul, cu leoanea,
- 20 Cu spurcul, cu spurcoanea,
Cu apucatul,
Cu izdatul,
Cu toate deochiturile,
Cu toate pociturile.
- 25 L-au tâlnit,
L-au pocit,
L-au fulgerat
L-au săgetat
Inima i-au supt.
- 30 Sângele i-l au băut,
*Meceaha*¹ i-au luat,
Carnea i-au *smicurat*² —
Nu poate umblă,
Nu poate mâncă,
35 Nu poate dormi,
Nu poate odihni,
Se cântă,
Se vaieră,
Nime 'n lume nu-l aude,
- 40 Numai Sfânta Maică Maria,
Din cer il auzeă,
Pe scară de argint
Și de aur se coboră,
Și la N. mergeă,
45 Și-l întrebă:
— «Ce te cânți, Maichii, așa?»
— «Cum, Maică Mărie,
Nu m'aș cânta?!
C'am plecat
- 50 Pe cale, pe cărare,
Pe drumu ăl mare,
Și m'am întâlnit
Cu muroniu 'n cale;
M'a tâlnit,
55 M'a pocit,
M'a fulgerat,
M'a săgetat
- Inima mi-a supt,
Sângele mi-a băut,
60 Meceaha mi-a luat,
Carnea mi-a smicurat.»
Și plecă Sfântă Maică Mărie,
Cu nouă ogari,
Cu nouă câni
- 65 Dăi bătrâni,
Și cu nouă cățălandri:
După muroniu cu muroanea,
După dracul cu drăcoanea,
După zmaul cu zmaoanea,
- 70 După păduroniu cu păduroanea,
După codroniu cu codroanea,
După leul cu leoanea
După spurcul cu spurcoanea,
După apucatul
75 Cu izdatul,
După toate deochiturile,
După toate pociturile. —
Mergeră cât mergeră,
La un rug mare ajungea
- 80 Și așa-i zicea:
— «Bună dimineăța, rugule!»
— «Mulțămesc Dumitale,
Sfântă Maică Marie,
Șezi pe scamn de aur!»
- 85 — «N'am venit să șad pe scamn,
A'n venit, că a plecat N. dela
[Niul 86,
Din satul (cutare),
Pe cale, pe cărare
Pe drumu ăl mare,
- 90 S'a întâlnit cu un muroni
In cale, —
Cu muroniu, cu muroanea,
Cu dracul, cu drăcoanea,
Cu zmaul, cu zmaoanea,
- 95 Cu păduroniu, cu păduroanea,
Cu codroniu, cu codroanea,
Cu leul, cu leoanea,
Cu spurcul, cu spurcoanea,
Cu apucatul,

¹ Puterea. — ² Sfărmat.

- 100 Cu izdatul,
Cu toate deochiturile,
Cu toate pociturile;
L-au tâlnit,
L-au pocit,
105 L-au fulgerat,
L-au săgetat,
Inima i-au rupt,
Sângele i-au băut,
Meceaha i-au luat,
110 Carnea i-au smicurat;
Nu poate umblă,
Nu poate mânca,
Nu poate dormi,
Nu poate odihni,
115 Se cântă,
Se vaieră, —
O i-ai văzut p' aici trecând?
— «Ieu nu i-am văzut trecând».
— «Rug ai fost,
120 Rug să fii!
Pom bun de mâncare
Să nu mai fii,
Cât a fi lumea și pământul!»
Iar plecă Sfânta Maică Marie
125 Cu 9 ogari,
Cu 9 câni
D' ai bătrâni,
Cu 9 cățalandri,
După mureniul cu muroanea,
130 După dracul cu drăcoanea,
După zmaul cu zmaoanea,
După păduriuniul cu păduriunea, 175
După codroniul cu codroanea,
După leul cu leoanea,
135 După spurcul cu spurcoanea,
După apucatul
Cu izdatul,
După toate deochiturile,
După toate pociturile.
140 Mergea cât mergea,
La o salcă mare-ajungea:
— «Bună ziua, salcă mare!»
— «Mulțămesc Dumitale,
- Sfântă Maică Marie,
145 Poftiți pe scamn de aur!»
— «N'am venit să șed de scamn,
Ci am venit, că a plecat N. dela
[Nrul 86,
Din satul N.,
Pe cale, pe cărare,
150 Pe drumu ăl mare,
S'a 'ntâlnit cu un mureni
In cale,
Cu mureniul, cu muroanea,
Cu dracul, cu drăcoanea,
155 Cu zmaul, cu zmaoanea,
Cu păduriuniul, cu păduriunea,
Cu codroniul, cu codroanea,
Cu leul, cu leoanea,
Cu spurcul, cu spurcoanea,
160 Cu apucatul,
Cu izdatul,
Cu toate deochiturile,
Cu toate pociturile;
L-au tâlnit,
165 L-au pocit,
L-au fulgerat,
L-au săgetat,
Inima i-au supt,
Sângele i-au băut,
170 Meceaha i-au luat,
Carnea i-au smicurat;
Nu poate umblă,
Nu poate mânca,
Nu poate dormi,
Nu poate-odihni,
175 Se cântă,
Se vaieră, —
O i-ai văzut p' aici trecând?»
— «Ba, nu i-am văzut trecând!»
180 — «Salc' ai, fost
Salcă să fii,
Poamă bună de mâncare
Să nu mai fii!»
Și iar plecă Sfântă Maică Marie,
185 Ș'ajunse la vița de vie:
— «Bună dimineața, vița de vie!»

- «Mulțămesc Dumitale,
Sfântă Maică Marie,
Poftiți pe scamn de aur!»
- 190 — «N'am venit să șed pe scamn,
Ci am venit, că a plecat N. dela
[Nrul 86,
Din satul N.,
Pe cale, pe cărare,
Pe drumu ăl mare,
- 195 S'a 'ntâlnit cu muroni
In cale,
L-au tâlnit,
L-au pocit,
L-au fulgerat,
- 200 L-au săgetat,
Inima i-au supt,
Sângele i-au băut,
Meceaha i-au luat,
Carnea i-au smicurat;
- 205 Nu poate umblă,
Nu poate mânca
Nu poate dormi,
Nu poate-odihni;
Se cântă,
210 Se vaieră, —
O i-ai văzut pe-aici trecând?»
— «Care mai de care,
Alergă mai tare,
Și numai cât trecură,
215 In ostrovul mărilor».
Plecă Sfântă Maică Marie,
Cu nouă ogari,
Cu nouă câni,
D'ai bătrâni,
220 Cu nouă cățălandri,
După muroniul cu muroanea,
După dracul cu drăcoanea,
După zmaul cu zmaoanea,
- 225 După păduroniu cu păduroanea,
După codroniu cu codroanea,
După leul cu leoanea,
După spurcul cu spurcoanea,
După apucatul
Cu izdatul,
- 230 După toate deochiturile,
După toate pociturile.
Mergea cât mergea,
Pân' la ostrovul mărilor
Ajungea,
- 235 In bici de foc pocnea,
Pe toți ogarii-i sumuța,
Și relele le prindea,
Prav și pulbere le făcea;
Sfânta Maică Mărie zicea:
- 240 — «Voi n'aveți
Să vă faceți
La inima lui N.
Casă și masă!
Că-i pun în cap
- 245 Clăbăț¹ de șap,
La inimă
Vidră bătrână,
La picioare
Piele de ursoane,
250 La mâna stângă
Crucea sfântă,
La mâna dreaptă
Sabie, buzdugan
Și pușcă;
- 255 Când la N. veți mai merge,
Cu pușca vă va pușcă,
Cu sabia vă va tăia,
Cu buzduganul va da,
N'apoi vă va mână,
260 In păduri vă v'aruncă»,
Doamne-ajută! Amin!

Auzit dela Ioana Stanciu din Rusca, comunicat de elevul Stachie Gherga.

62. De muroni.

Descântătoarea întrebuințează 9 căței de ai (usturoi). o bucățică de untură, — dacă are untură de scroafă tăiată în ziua de Ignatie (20 Dec.)

¹ Căciulă.

este mai cu leac, decât alta, — mai multe bucăți de tămâie și trei fire de mătură.

Descântecul îl face în vatra focului, așa că desparte focul în trei părți zicând :

Nu despart focul,
Ci despart muronii,
Strigonii,
Râmnicitorii,
5 Pocitorii de N.

În fiecare parte a focului pune câte trei căței de ai, îi lasă până ce încep a pocni și atunci zice :

Cum voi 9 căței
Ați pocnit,
Așa să pocnească
Muronii,
10 Strigonii
Râmnicitorii
Și pocitorii!

Acum descântătoarea adună cu firele de mătură cei 9 căței de ai, îi pune în mijlocul vetrei focului pe o scândură, ia toporul și cu muchea îi pisează bine, îi amestecă după aceea cu untura, și unge pe bolnav la «inimă», apoi dela creștet până la călcâiul piciorului stâng, și iarăși dela creștet până la călcâiul piciorului drept, tot cruciș. După acestea pune tămâie pe jeghi (jăratie) și ajumă pe bolnav rostind descântecul mai departe. La sfârșit cele trei fire de mătură le lapadă în locul, unde se despart drumurile.

Se descântă în trei sări: Marți sara, Joi sara și Sâmbătă sara.

	A plecat N.	30	Incheietură la 'ncheietură.
	Pe cale, pe cărare,		Tu muroni și cu muroane,
15	Pe drumul mare,		Și strigoni cu strigoane,
	Și s'a 'ntalnit		Peste munți
	Cu muroniul și cu muroanea,		Cărunți
	Cu strigoniul și cu strigoanea	35	Să vă duceți
	In cale,		In coarnele cerbilor,
20	Și sângele i l-au băut,		In copitele șutelor,
	Inima i-au mâncat.		Acolo să vă bateți
	Maica Precistă în vis		In coarne cu cerbi,
	I-a venit și i-a zis:	40	In copite cu șute!
	— «Nu te tânguî,		Maica Precistă i-a adus,
25	Nu te amără N.!		Inimă la inimă,
	Că ți-oi aduce		Sânge la sânge,
	Sânge la sânge,		Putere la putere,
	Inimă la inimă,	45	Incheietură la 'ncheietură, —
	Putere la putere,		Cum strânge albină

- La stupină,
 Și oul în găină,
 Și aiul în căpățină.
 50 Cu ai v'am aît,
 Și inimă 'n voi n'a ugit (rămas);
 Cu tămâie v'am tămâiat,
 Nimic de voi n'am lăsat,
 Cu prav v'am împușcat,
- 55 Cu mătura v'am măturat,
 Ca N. să rămână curat,
 Luminat,
 Cum Dumnezeu l-a lăsat
 În ceas, de s'a născut,
 60 Când beteșug n'a avut.
 Io să-i fiu descântătoare
 Maica Precistă lecuitoare!

Com. din Caransebeș, dela elevul Dum. Roșca.

63. De muroni.

Se arde tămâie, până ce descântă; un cuțit se ține la piept.

- Plecă N.
 Pe cale,
 Pe cărare,
 Și-l întâlnește
 5 În drumul mare:
 Draci cu drăcoane,
 Zmăi cu zmăoane,
 Spurc cu spurcoane,
 Muma codrului
 10 Cu muma pădurii, —
 Il tâlniră,
 Și-l trântiră,
 Și carnea-i ciupiră.
 Și plecă N.
 15 Țipându-se,
 Văitându-se,
 Pe cale,
 Pe cărare,
 Sfântă maică Duminecă
 20 O 'ntâmpină 'n cale:
 — «Ce țipi N.?
 Ce deșțiți?»
 — «Cum n'oi țipă,
 Maică Duminecă,
 25 Cum nu m'oi văită,
 Că mă 'ntâmpinară
 În drumul mare:
 Draci cu drăcoane,
 Zmăi cu zmăoane
- 30 Muroni cu muroane,
 Muma codrului,
 Cu muma pădurii,
 Mă tâlniră,
 Mă trântiră,
 35 Și carnea-mi ciupiră».
 — «Ean taci, tu N.!
- Nu țipă,
 Nu te văită,
 Că vom plecă,
 40 Pe cale mare,
 Pe cărare;
 Unde vom află o fiică
 Cu maică periindu-se,¹
 Capul l-om tăia,
 45 Sângele l-om luă,
 Și vom pune
 Brațe la brațe,
 Inimă la inimă,
 Și vom chiti,
 50 Și zugrăvi
 Mai zugrav de cum a fost,
 Cum zugrăvesc grecii mătasa;
 Leac să-i fie,
 Sfântă Maică Mărie!
 55 Io-s descântătoare,
 Maica Mărie lecuitoare!
 (De trei ori).

Auzit dela S. Jivan din Mircovăț, com. de elevul Mina Nemoian,

¹ Pieptenându-se.

64. De muroni.

A plecat N.	Nu-s vrednic a da de <i>prânz</i> ³
Pe cale,	Nu-s vrednic a da de <i>gustare</i> ,
In vale,	25 Nu-s vrednic a da de <i>cină</i> ».
Se 'ntâlîni cu Sfânta	Maica Sfântă Marie zise:
5 Maică Mărie	— «Curând să ieșiți!
In cale.	Din cap,
Sfântă Maică Mărie,	Din fața obrazului,
Cu vița de vie	30 Din piept,
In mână, zise:	Din inimă,
10 — «Unde-ai plecat N.?	Din rânză,
Văitând și văierând?»	Din picioare,
— «Am plecat,	Din toate oasele!»
Că m'a 'ntâlînit:	35 Și Maica Sfântă Marie
Muroniul cu muroanea,	Cu vița de vie
15 Păduroniuil cu păduroanea,	Il atingeă,
Strigoniul cu strigoanea.	Și durerile luă,
Muroni mort,	Și N. rămâneă
Muroni viu,	40 Curat,
Sângele mi l-a sorbit	Luminat,
20 Carnea mi-a mâncat,	Ca dela Sfântă Maică Marie
Vărtutea mi-a luat;	Lăsat.
Nu-s vrednic ¹ a da de <i>fruștiuc</i> , ²	

Auzit dela Sofia Vranceuță din Globurdu, și com. de el. Iancu Băcilă.

65. De „muronii hăi mari“.

Descântătoarea face o amestecătură de unsoare, tămăie, praș de pușcă, pulbere de marmoră și usturoi. Cu amestecătura aceasta unge pe bolnav cruciș în față și în spate. In vremea cât descântă, măsoară pe cel bolnav cu un fer de plug.

A plecat N. pe cale, pe cărare,	Cu strigoni,
S'a 'ntâlînit cu muronii hăi mari	Cu strigoane,
In cale:	10 Cu aripa satanei,
Cu muronii mari,	Cu muma năzdrăvanului.
5 Cu muronii mici,	Și cu năzdrăvănuil,
Cu muronii vii,	Și năzdrăvănoanea. —
Cu muronii morți,	Ei cum îl întâlîniră,

¹ N'am putere.

² «Frühstück» (germ.) = dejun, care se ia la 4 oare dimineața, ori și mai de timpuriu, după cum se scoală omul; *prânzul* urmează între 9 și 10, *gustarea* între 3 și 4 d. a., *cina* seara la 7-8.

³ Verbul «*prândzesc*» în unele părți are forma «*prând*». Suf. *esc* lipsește în general și altor verbe, d. e.: *amlet*, *amieți*, *amiețe*; *înfrund*; *suci*, *suce*; *a găta*, *gat*, *gați*, *gată*, *gătăm*, *gătați*, *îndoi*, *îndoaie*, *nimêr*, *nimêri*, *nimêre*; *ocol*, *ocoli*, *ocoale*,

15	De pământ îl trântiră,
Smaga i-o luară,
Sângele i-l vărsară,
Mințile-i furară,	50	Nu te văieră,
Ci te du la Icônia,
La descântătoarea!»
Și veneà Icônia,
Descântătoarea,
Cu tãmâie-i tãmâià,
Cu prau de pușcă pușcă,
Și cu marmore depãrtà,
Cu ai îi împuțà,
20	Și puterea,
Și foamea,
Și vãrtutea.
Iar N. se cântà,
Se văierà,	55	Și cu cuțite
Ascuțite
Dela N. scoteà
Toate durerile:
Din cap,
De după cap,
Din inimă,
De subt inimă,
Din sânge,
De subt sânge,
Din trup,
De subt trup,
Din toate 'ncheieturile,
Din creștet
Până 'n pãmânt.
Cã pe N. l-or fi pãlit
Hale ²
Din cale, —
De l-or fi pãlit cu unu,
75 Io întorc cu doi...
25	Cu Sfta Maică Maria
Il auzeà,
Și pe scarã
De cearã	60	
30	Se coborã,
In poalã-l sprijoneà,
In sus îl ridicà,
De mironi
Cu de muroane	65	
35	Il scuturã,
De strigoni,
Cu de strigoane,
De pocituri,
Cu de pocitoare,	70	
40	De aripa satanei, ¹
De muma nãzdravãnului,
De nãzdravãnu
Cu de nãzdrãvãnoane
Il scãpã;		
45	Și Sfta Maică Maria
Cu glas mare striga:
«N., nu te cântà,		

Dela Iconia Crãsta, din Slatina-micã.

66. De pociturã.

«Pociturã» se zice la junghiuri prin cap și prin alte părți ale trupului.

Descântătoarea face nouã mătãnii și nouã cruci, apoi îngenunche. În descãntec folosește o secere și o perie de periat fuiorul; iar la sfârșit ia pãmânt din cele patru unghiuri ale casei, și anume îl ia «în cruci»: întâi dela rãsãrit, apoi dela apus, dupã aceea dela meazãzi, în urmã dela meazãnoapte.

¹ «Aripa satanei» este cunoscuta Avestițã, fiica lui Belzebut, cel mai mare peste diavolii din iad — ² Monstri.

	Tu sfântă Luni,		Și Maica Precistă leac ți-a dat.
	Tu sfântă Marți,	30	Să pici,
	Tu sfântă Mercuri,		Cum pică buêdea ¹
	Tu sfântă Joi,		Naintea secerei,
5	Tu sfântă Vineri,		Și pozdărea
	Tu sfântă Sâmbătă		Din perie!
	Și sfântă Duminecă!	35	Să pici
	Ieu mă rog pentru N.,		Din toate vinele,
	Că lui (iei) leac să-i dați!		Din toate încheieturile,
10	Pocitură grabnică,		Din cap,
	Pocitură domoală,		De sub cap,
	Pocitură roșie,	40	Din ochi,
	Pocitură vânătă,		De sub ochi,
	Pocitură albă,		Din nas,
15	Pocitură verde,		De sub nas,
	Pocitură de 99 de feluri!		Din mâni,
	Să ieși din toate vinele,	45	De sub mâni,
	Din toate încheieturile,		Din picioare,
	Din piele,		De sub picioare,
20	De sub piele,		Să se tragă,
	Din carne,		Cum se trage
	Și de sub carne.	50	Albină
	Să ieși tu!		La stupină,
	Pocitură flocoasă,		Și miere pe lingură.
25	Pocitură cu oasă,		Ieu să-ți fiu descântătoare,
	Să nu mai mânci,		Maica Precistă lecuitoare
	Nici să nu mai spargi,	55	Și ziua de astăzi ajutătoare!
	Cu ieu te-am descântat,		

Auzit dela Cumbria Pocreanu în Jupa și comunicat de George Gruea învățător.

67. De pocit.

La bube sau rane. Descântătoarea ia pământ cu sapa — din locul, unde a murit un om de vrâsta celui pocit — dela picioare cătră capul mortului (pentru bărbat dela bărbat, pentru femeie dela femeie); apoi cerne pământul de 9 ori cu ciurul întors; după aceea aduce o perie de fer (cu care femeile perie fuioarele) și o secere. Ia peria în mâna dreaptă, secera în cea stângă, și zice:

Vermi de pocitură,
 Vermi de mâncătură,
 Vermi de orbalț!
 Câți coconi, câte cocoane,

5 Câți domni, câte doamne,
 Câți împărați, câte împărătese,
 Câți preoți, câte preotese
 În rai:

¹ Buruiana.

- Atați și nici atați vermi
 10 Să nu mai fie la picior (mână etc.)!
 Cum pică pozdărea înaintea periei,
 Așa să pice vermii și durerile din
 [picior (mână etc.)
- Și cum pică tuluju¹ înaintea se-
 [cerii,
 Așa să pice vermii și durerile.
 [Amin!

Se zice de 9 ori. Afară de aceea, o oală de apă ferbinte o varsă într'o troacă, unde din pământul cernut pune de trei ori cu trei degete, apoi așază troaca sub lavița, pe care șade bolnavul, și-l acopere cu o haină ori țol. Aceasta o face de 9 ori, după fiecare descântare.

Dela Maria Cleopa, de 48 ani, din Slatina-mică, comunicat de R. Șandru.

68. De pocit.

- Pocitură albă,
 Pocitură neagră,
 Pocitură viorintă,
 Pocitură roșie,
 5 99 de pocituri!
 Pe N. l-ați întâlnit,
 Sângele i-ați beat,
 Carnea i-ați mâncat,
 Vârteala i-ați luat:
 10 Nu-i vrednic a da de *fruștiuc*,
 Nu-i vrednic a da de *prânz*,
 Nu-i vrednic a da de *gustare*,
 Nu-i vrednic a da de *cină*.³
 Curând să ieșiți!
- 15 Din toate oasele, să vă duceți,
 În poala munților rămâneți,
 În coarnele cerbilor,
 În copitele șutelor,
 Unde nu-i urmă de săcure,
 20 Nici cântătură de cocoș,
 Nici glas de fată mare.
 Acolo să lăcuiți,
 Acolo să stăpâniți!
 N. să rămână curat,
 25 Luminat,
 Ca dela Sfântă Maică Marie
 Lăsat.
 Doamne-ajută!

Auzit dela Sofia Vrâncuța din Globurău, comunicat de elevul Iancu Băcilă.

69. De bubă.

Se descântă cu trei «cărbuni stânși». Asta însemnează: cum se stâng cărbunii, așa să se stângă durerea. Mai trebuie un cuțit și un fir de mătură.

- Doamn' d'ajută,
 Doamne!
 Tu bubă roșie,
 Tu bubă vânătă,
 5 Sece-ți vinele
 Și rădăcinele!
 Tu bubă verde,
 Tu bubă de 99 de feluri,
 Bubă grabnică,
 10 Bubă domoală,
- Bubă lienică,³
 Tu bubă somnuroasă,
 Tu bubă bubelor,
 Tu puiul ciumelor,
 15 Tu bubă căiască,
 Tu bubă văcească,
 Tu bubă oiască,
 Tu bubă căprească,
 Tu bubă porcească;
 20 Tu bubă cu brânca,

¹ Tuleu de cucuruz. — ² Vezi nota dela descântecul: «De muroni», Nr. 64, pg. 711.

Tu bubă cu orbalțul,		Să te zidești
Tu bubă cu facerile,		Și să te părăsești!
Tu bubă cu puiul ciumei!	30	Acolo să fi zidită
Tu bubă, să te duci,		Și părăsită!
25 Prin păduri părăsite,		Ieu cu gura-am descântat,
Pe unde-or fi petri zidite,		Maica Precistă leac i-a dat.
Acolo să te duci,		

Firul de mătură este aruncat în crucea drumurilor; iar descântătoarea zice:

Doamne-ajută!	Așa să se desfacă
35 Cum se desfac	Durerile!
Drumurile,	

Auzit dela Cumbria Pocreanu din Jupa și comunicat de G. Gruea învățător.

70. De bubă.

Femeea sau bărbatul, care descântă, ia un cuțit ascuțit, praf de pușcă și usturoi, și descântă înaintea bolnavului. Când a gătat, unge pe bolnav cu usturoiul descântat pe locul unde s'a făcut buba.

Bubă cu <i>strâgoni</i> ,		Bubă rusească,
Bubă cu <i>muroni</i> ,		Bubă ȝidovească!
Bubă cu <i>pocitori</i> ,		Bubă oiască,
Bubă cu <i>râmnitori</i> ! ¹	25	Bubă căprească,
5 Bubă cu <i>strigoane</i> ,		Bubă mățească,
Bubă cu <i>muroane</i> ,		Bubă cănească,
Bubă cu <i>pocitoare</i> ,		Bubă lupească!
Bubă cu <i>râmnitoare</i> ! ¹		Bubă din <i>hăluite</i> , ²
Bubă albă,	30	Bubă din drăcuite,
10 Bubă neagră,		Bubă din blăstăminte,
Bubă galbină,		Bubă din ȝurăminte!
Bubă viorintă,		Bubă cu <i>otop</i> (?)
Bubă verde,		Bubă cu potop,
Bubă roșie!	35	Buba bubelor,
15 Bubă rumânească,		Puiul ciumelor!
Bubă nemțească,		Nu ouă, nu clocl!
Bubă ȝigănească,		Că n'ai loc aci.
Bubă ungurescă,		Ieși, pieri,
Bubă sârbească,	40	...Răspieri!
20 Bubă lătinească,		Cu'că-te,
Bubă prusească,		Așază-te,

¹ Toate sunt «duhuri rele». *Râmnitori, râmnesc* = râvnitori, râvnesc, (ca și forma «*ibomnic*» = ibovnic).

² Dela înjurătura: «Du-te 'n *hald*», ori «*ald*». Ca și «drăcuite», dela *a drăcu*, *drac*, «hăluite» vine din *hald* = monstru, bălaur.

In fundul pământului

Bagă-te!

- 45 Nu 'ntinde,
Nu cuprinde,
Nu junghia,
Nu fulgeră,
Nu coace,
50 Nu răscoace,
Ci 'napoi
Intoarce!

Ieu cu sufletul

Descântătoarea se apropie de uşă şi urmează:

- 65 Cum se 'ntoarce
Uşa 'n şarc¹ şi 'n țățână,
Şi fusul în mână,
Moara 'n vâi,
Şi 'n căpătâi,

Comunicat de elevul R. Ioanovici din Jena şi spus de bunică-sa Eva Ioanovici.

71. De bubă.

Se ia în patru cruci cătran, cu care s'a uns roata dela car, usturoi şi praf de puşcă, se mestecă şi se unge buba cu ajutorul dantelei dela mă-neca unei cămeşi. Apoi se descântă:

În numele Tatălui
Si al Fiului,
Şi al sfântului Duh,
Amin!

- 5 Amin! Amin!
Descântecul sfintei
Maicii Marii,
Din gura mea
Şi limba mea,
10 Leac să fie!
Plecă N. pe cale,
Pe cărare,
Se 'ntălni cu buba
Grabnică 'n cale.

- 15 Fugi tu,
Bubă grabnică!
Nu coace,
Nu răscoace,

Te suflai,

- 55 Cu limba
Te descântai,
Şi cu cuţitul
Te tăiai,
In fundul pământului
60 Te băgai,
Şi 'n tălpoanea iadului
Te 'ncuniai,
Nici de leac
Nu te lăsai!

- 70 Şi plugul cu patru boi,
Aşa să 'ntoarcă
Buba 'napoi!
Amin!

- Nu ouă,
20 Nu cloci,
Că n'ai loc aci!
Ce te-ai băgat
Ca un câne turbat?!
Nu umflă ca ogarul,
25 Nu muşcă ca şerpele,
Nu zgrăbălă ca mătul,
Nu urlă ca lupul!
Io cu limba te-am descântat,
Cu cuţitul te-am tăiat,
30 Capul ți l-am retezat,
Rădăcinile ți le-am tăiat,
In munte te-am mânăat,
În muşchi te-am muşchiat
Şi 'n piatră te-am băgat!
35 Cum se 'ntoarce plugu
Cu patru boi,

¹ «Şarc» (ung.) = o parte din țățână.

Așa să te 'ntorci și tu
Bubă neagră 'napoi,
Din mâni,

40 Din picioare
Și din 44 de oscioare!
Amin!

Dela elevul Romul Ioanovici, auzit dela bunică-sa Eva Ioanovici din Jena, lângă Caransebeș.

72. De bubă.

Se întrebuințează tămâie și o mătură. Și mai întâi se rostește numele omului ori al animalului bolnav.

Plecai pe cale,
Pe cărare,
Mă 'ntâlnii cu bubă,
Buba 'n cale:
5 Cu 99 de bube de brâncă,
Cu 99 de bube de orbalț,
Cu 99 de bube de pocitură,
Cu 99 de bube de *frențuș*.¹
10 Bubă albă,
Bubă roșie,
Bubă galbină,
Bubă vânătă,
Bubă verde,
Bubă neagră!
15 Bubă rumânească,
Bubă nemțească,
Bubă ungurească,
Bubă jidovească,
Bubă tălinească,
20 Bubă frânțuzească,
Bubă țigănească!
Bubă oiască,
Bubă căprească,
Bubă văcească,
25 Bubă porcească,
Bubă cânească,

Bubă mâtească,
Bubă șerpească,
Bubă drăcească.
30 Bubă de 99 de feluri,
Nu coace,
Nu răscoace,
Nu umflă,
Nu 'ngâmfă,
35 Napoi te întoarce!
Că io m'am sculat,
Cu limba te-am descântat,
Cu mătura te-am măturat,
Cu tămâie te-am tămâiat,
40 În gunoi te-am lăpădat,
În foc te-am așezat, —
Toate porțile se deschiseră,
Și bubele se închiseră,
Și N. să rămână curat, (ă)
45 Luminat (ă)
Ca de Maica Precistă din cer
Lăsat (ă)!
Leac să fie!
Din gura mea,
50 Din inima mea!
Amin!

Auzit dela Solomia Guea din Caransebeș, și comunicat de învăț. și preotul Ioan Muntean.

73. De bubă.

Se descântă de nouă ori cu nouă fire de ai (usturoi), totdeauna ocolind bubă cu alt fir. La sfârșitul fiecărui descântec usturoiul se lapădă afară.

¹ Venerice, sifilitice. Se mai zice «*ștrenț*», «*sfrențuș*».

Ieși buba bubelor,
 Bubă puioasă,¹
 Și bubă răpuroasă!²
 Cu ai te-am aiat,

5 Cu gura te-am descântat,
 Cu sufletul te-am suflat,
 Dela mână te-am lăpădat!

Comunicat de inv. Al. Țeranu din Voiteg.

74. De bubă.

Descântătoarea ia apă și 9 bucățele de sare, cu fiecare bucățică ocolește buba, și după aceea lasă 'n apă bucățelele de sare. Și descântă:

Bubă ferbincioasă,
 Bubă mânioasă, 25
 Bubă velinoasă,³
 Nu umflă,
 5 Nu săgetă!
 Cu limba te-am limbat,
 Cu gura te-am descântat,
 Cu sare te-am sărat
 Și 'n apă te am necat, —
 10 Pe N. l-am curățat
 Ca argintul curat.
 Nu te ferbința,
 Nu te mâniă,
 Nu te 'nvelină!
 15 Că iar cu limba te-oi limbă,
 Cu gura te-oi descântă,
 Cu sare te-oi sără
 Și 'n apă te-oi necă.
 Bubă rumânească,
 20 Bubă țigănească,
 Bubă tălinească,
 Bubă oiască,
 Bubă căiască,

Bubă porcească,
 Bubă cănească!
 Nu umflă,
 Nu săgetă!
 De 9-ori te-am descântat,
 Ca pana te-am ușurat,
 30 Peste dealuri te-am mânat,
 Unde nu-i tăietură de topor,
 Nici călcătură de om,
 Acolo te-am aruncat.
 Ș'acolo să te-astâmperi,
 35 Cum se stâmpără vânt
 Pe pământ,
 Stele 'n cer,
 Și foc în cuptor!
 Io te-am descântat,
 40 In vânt te-am suflat:
 Ogoiește-te,
 Scătură-te!
 Pomul se scutură de frunză,
 N. de bubă
 45 Să fie scuturat,
 Ca argintul de curat! Amin!

Dela Maria Petrovici din Găvojdia, com. de el. G. Săcoșan.

75. De bubă.

Se zice de nouă ori.

Ieși tu bubă,
 Liêtnică,
 Nu umflă
 Nu gâmfă,
 5 Nu ouă,

Nu cloci,
 Că n'ai loc aci!
 Cu cuțitul te-oi tăia,
 Cum se 'ntoarce plugul
 10 Cu 4 boi!

¹ Veninoasă. — ² Puioasă = din care ies alte bube. — ³ «Rapurii» sunt bubițe mici.

Capul ți l-oi reteză,
 Rădăcinile ți le-oi tăia,
 Nici de leac nu te-oi lăsa.
 Întoarce-te tu, bubă neagră,
 15 Înapoi.
 Nu fluera ca șerpele,
 Nu urlă ca lupul,
 Nu lătră ca cânele,

Comunicat de Aug. Aldan, preot. Cules în Boldur, lângă Lugoj.

76. De bubă.

Se descântă cu tămâie. Cu un cuțit se amenință buba.

Amin, Amin
 Descântecul Sfintei Mării,
 Maicii Domnului fără păcate:
 Bubă roșie,
 5 Bubă galbină,
 Bubă vânătă,
 Bubă pestriță,
 Bubă verde,
 Bubă albă,
 10 Bubă neagră!
 Cu mâna te-oi tămâia (*ia tămâia*
[în mână])
 Cu cuțitul te oi tăia (*ia cuțitul în*
[mână])

Și pe tine te-oi mână:

Auzit dela Maria Lăpăduș din Iaz, și comunicat de Ioan Naia, inv.

Nu zgrăbălă ca mâța!
 20 Că ieu de 9-ori te-am descântat,
 Cu cuțitul te-am tăiat,
 Capul ți l-am retezat,
 Rădăcinile ți le-am tăiat,
 În drum te-am aruncat,
 25 Carăle te-au călcat,
 Și tu, bubă, te-ai așezat.

De unde ai venit,
 15 Acolo să te duci,
 Peste 9 sate,
 Peste 9 hotare
 Peste hăi munți,
 Cărunți.
 20 Unde cocoșul n'o cântă,
 Și nime cu securea n'o da:
 Acolo să-ți faci casă,
 Acolo să-ți faci masă,
 Ș'acolo să sălășluești,
 25 Acolo să putrezești!
 Și N. să rămână curat,
 Luminat,
 Ca de Dumnezeu lăsat!

77. De bubă.

Bubă albă,
 Bubă neagră,
 Bubă vânătă,
 Bubă viorintă,
 5 Bubă mohorâtă,
 Bubă căiască,
 Bubă văcească,
 Bubă păsărească,
 Bubă șerpească,
 10 Bubă rumânească,
 Bubă nemțească,
 Bubă ovreească,
 Bubă turcească,
 Bubă de 9 chipuri,

15 Bubă de 9 feluri!
 Nu coace,
 Nu răscoace,
 Cu gura te-oi descântă,
 Cu cuțitul te-oi tăia,
 20 În codri negri părășiți
 Te-oi lăpădă,
 Unde nu se vede viță,
 De costiță,
 Nici urmă de săcure,
 25 Unde nu s'aude
 Nici glas de cocoș;
 Acolo te-oi mână,
 Acolo să trăiești,

	Acolo să cinstești.		Maică Mariel
30	Acolo să <i>zgozbești!</i> ¹		Leac să fie!
	Te du la fata de 'mpărat,	40	Din gura mea,
	Mănâncă sărat,		Din limba mea,
	Pipărat!		Cu descântecul meu,
	N. bea apă din găleată,		Cu leacul tău
35	Mănâncă pită nesărată,		Ș'al lui Dumnezeu!
	Leac să fie!	45	Amin!
	Maică Precistă,		

Comunicat din Pătaș, comună lângă Bozovici, de el. V. Tărianu.

78. De spurc.

Descântecul de «spurc» (eczema) se zice de treiori:

	Fugi spurcate,		Nu mușcă ca cănele!
	Necurate!		Că ieu cu acul
	Nu te 'ntinde,		Te-oi împunge,
	Nu cuprinde,	15	Și cu mătura
5	Nu umflă,		Te-oi mătura,
	Nu săgetă,		Și departe
	Nu coace,		Te-oi mână.
	Nu răscocce!		N. să rămână curat,
	Nu arde ca focul,	20	Luminat,
10	Nu mușcă ca porcul,		Ca de Dumnezeu dat!
	Nu umblă ca șerpele,		

Comunicat de învățătorul P. Adam din Zărvești, lângă Caransebeș.

79. De zgăibi dulci.

	A plecat omul		Toate preotesele, —
	Pe-o cale,	10	Se încălțară,
	Pe-o cărare,		Se înșchimbară,
	S'a 'ntâlnit cu o zgaibă		Se pieptenară,
5	În cale.		Și se spălară,
	Și se sculară:		La biserică plecară,
	Toate doamnele,	15	Brăbeji ² din gard sburară,
	Toate jupănesele,		Zgăibile se luară.

Auzit dela Liena Hamza din Crușovăț (Caraș-Severin) și comunicat de învățătoarea Ermina Radulescu.

80. De obrintit.

Dacă cineva s'a lovit ori s'a tăiat la mână, la picior, la deget etc. și nu s'a legat cu vre-un leac la locul lovit ori tăiat, ci a umblat prin

¹ Să ospetezi? — ² Vrăbiile.

frig sau prin căldură nelegat, atunci locul lovit ori tăiat se «obrincește», adecă locul acela se umflă și din umflătură se naște o zgaibă.

Descântătoarea, cu o peană de cocoș negru, atinge locul obrintit, și zice:

Două muieri negre	20 Arseră țäst' negru,
Cu doi oameni negri,	Și făcură pogace neagră,
Sămănară la grâul negru,	Și-o coapseră,
Secerară grâul negru,	Și la toți împărțiră,
5 Și legară grâul negru,	Numai la «obrincitură»,
În funie neagră,	25 Nu se mai ajunse;
Și prinseră boi negri	Ea se mâniă,
La un car negru,	Și se înfocă
Și puseră grâul negru	Și se 'ncălică,
10 În carul cel negru,	Pe pană de cocoș,
Și-l duseră acas' grâul ăl negru,	30 Și sbură sus pe coș.
Și-l puseră în arie neagră,	Și ăl beteag,
Și trăerară grâul negru,	A ugît curat,
Și făcură boabe negre,	Luminat,
15 Și puseră în sac negru,	Ca staua 'n cer,
Și duseră la moară neagră,	35 Ca roua pe pământ,
Și făcură făină neagră,	Mai-ă Mărie, } De treiori.
Și duseră acas' făina neagră.	Leac să-i fie! }
Niște muieri negre,	Amin!

Dela Cata Margatin din Deliblata, com. de elevul Iosif Bogdan.

81. De „obrâncit“.

La descântecul «de obrâncit» (de obrintit) descântătoarea ia puțină cenușă, cât poate prinde în trei degete dela mâna dreaptă și descântând, ocolește cu ea rana. De nouăori pe seară se descântă, și la fiecare descântec se ia puțină cenușă de ocolit rana. Iar la sfârșit cenușa se suflă în vânt.

Mersăi pe cale,	Ci-și tăia degețelul.
Pe cărare,	Când s'o obrânci degetul
Mă 'ntâlni cu Dumnezeu	Lui Dumnezeu,
În cale,	10 Atunci să se obrâncească
5 Și-și tăia un bățicel;	Și mâna ta!
Nu-și tăia bățicelul,	

Comunicat de Alex. Țăranu, învățător în Voiteg.

82. De „obrâncit“.

A plecat omul,	De alină s'apucă,
A plecat,	5 Și seceră
Să secere alină neagră;	Alină neagră.

¹ Unealtă de copt pâne sau mălai.

Și veni un om negru,
 Cu niște nuele negre,
 Și legă alina neagră.
 10 Al om negru,
 Făcû o arie neagră,
 Și trăieră alina neagră,
 O puse în niște saci negri,
 O duse la o moară neagră,
 15 Și veni o muier neagră,
 Făcû o făină neagră.
 A muier neagră.
 O duse la o casă neagră,
 A muier neagră
 20 Aduse o apă neagră,
 A muier neagră

Făcû un foc negru,
 A muier neagră
 Puse o căldare neagră,
 25 A muier neagră
 Făcû o coleşă¹ neagră,
 Când din coleşă mîncă,
 Obrânca dela ea plecă,
 Și rămase
 30 Curată,
 Luminată
 Ca steaua pe cer,
 Ca roua pe mări,
 Ca argintul curat,
 35 Ca aurul strecurat.

Auzit dela Liena Hamza din Crușovăț, și comunicat de învăț. Ermina Radulescu.

83. De „obrâncit“.

Plecai pe-o cale,
 Pe cărare,
 Mă 'ntâlni cu Sfânta Mărie
 În cale.
 5 — «Ce plângi?
 Ce suspini?»
 — «Cum să nu plâng!
 Cum să nu suspin!
 Că a venit
 10 Obrâncit,
 Și la mână
 M'a lovit».
 — «Du-te la Măria,
 Descântătoarea,
 15 Că ea ți-o descântă,
 Și dela ea
 Leac vei aveà».
 Plecară doi oameni negri,
 Cu doi boi negri,
 20 Cu car negru,
 Cu jug negru,
 Cu tînjală neagră,
 Cu plug negru,
 Să are pămînt negru,

25 Să samene grâu negru,
 Să-l grepe cu grapă neagră.
 Crescû grăul negru,
 Se coapse grăul al negru,
 Îl secerară două muieri negre,
 30 Cu seceri negre,
 Îl legă un om negru
 Cu nuele negre,
 Îl făcură clane grăul negru,
 Îl cărară la o arie mare neagră,
 35 Îl traseră cu doi cai negri,
 Îl strânsară cu furci negre,
 Îl vînturară cu furci negre,
 Îl puseră în saci negri,
 Îl duseră la casă neagră,
 40 Îl ciuruiră două muieri mari negre,
 Cu ciure negre,
 Îl duseră la o moară neagră,
 Îl măcinară grăul negru,
 Îl cernură cu sâte negre,
 45 Și făcură o pită neagră,
 Și-o băgară în cuptor negru,
 Cu lopeți negre,
 Și scoaseră pită neagră,

¹ Mămăligă.

Și deteră la doi câni negri,
 50 Și o mâncară pita neagră,
 Și Meeilă¹ să rămână

Curat
 Luminat,
 Ca de Dumnezeu lăsat!

Comunicat de elevul Eugen Călțun din Pârvova.

84. De „orbalt”.

La acest descântec de «orbalt» sau «de roșafă» descântătoarea ia puțină balegă de vacă, atâta cât prinde în trei degete dela mâna dreaptă, și descântând ocolește cu ea roșafa. De nouă ori pe seară se descântă așa și la fiecare descântec se ia puțină balegă de ocolit roșafa. Iar la sfârșit se adună balega laolaltă și se așază pe roșafă.

Mersăi pe cale, Pe cărare, Mă întâlnii c'un om În cale	10 Și o dede la o babă roșie, Să o taie cu cuțitul roșu, Și a fiert-o la un foc mare roșu, Și a pus-o pe-o masă mare roșie, Și s'au strâns mulți oameni mari [roșii,
5 Ducându-se 'n pădure, Să taie două lemne, Să le pună la zăbroane, ² Să se ducă 'n Tropă ³ roșie, Să prindă o mirană ⁴ roșie,	15 Și au mâncat mirana roșie, — Nici de leac N'au lăsat.

Comunicat de Al. Țăranu, inv. în Voiteg.

85. De „orbanț”.

Descântătoarea cu un fir de mătasă și cu un cuțit amenință capul celui bolnav și zice:

Doamne ajută-mi, Cuzman, ⁵ Descântecul Maicii Mării! (Vrăjitoarea își face semnul crucii)	15 Cu mătura te-oi mătura, Peste mări te-oi lăpădă, Unde nu-i urmă de săcure, Nici glas de cocoș.
Orbanț curat, Orbanț necurat, 5 Orbanț cu bubă, Orbanț cu pocitură, Orbanț cu strâcnitură, Orbanț cu mânătură, Orbanț de 99 de feluri!	20 Și te-oi lăpădă, În livezi verzi, În izvoare răci. Și te-oi mătura, Și te-oi lăpădă,
10 Nu umflă, Nu gâmfă, Nu încinge, Nu cuprinde, Că cu cuțitul te-oi tăia,	25 La fată de 'mpărat, La mese întinse, La făclii aprinse, Acolo vei ugi, Acolo te-i gostă.

¹ Mihail, numele bolnavului. — ² Zăbroane = mreajă, rețea de pescuit. — ³ O apă. —
⁴ Mreană. — ⁵ SS. Cosma și Damian.

- 30 Și N. se ugească
Curat, luminat,
Ca steaua 'n cer,
Ca roua pe pământ.
Dela Cata Margatin din Deliblata, com. de elevul Iosif Bogdan.
- Maică Marie, }
35 Leac să-i fie! } de trei ori.
Amin.

86. De gălbenare.

- De trei ori se zice:*
<p>Gălbenare albă,
Gălbenare neagră,
Gălbenare roșie,
Gălbenare verde,
5 Gălbenare vânătă,
Gălbenare viorintă,¹
Gălbenare galbenă,
Gălbenare de 99 de feluri!
Ieși din cap,
10 De sub cap,
Din frunte,
De sub frunte,
Din sprâncene,
De sub sprincene,
15 Din ochi,
De sub ochi,
Din nas,
De sub nas,
Din limbă,
20 De sub limbă,
Din piele,
De sub piele,</p> | <p>Din carne,
De sub carne,
25 Din <i>jăgărițe</i>,²
De sub <i>jăgărițe</i>,
Din inimă,
De sub inimă,
Din rărunchi,
30 De sub rărunchi,
Din <i>tărban</i>,³
De sub <i>tărban</i>.
Din mațe,
De sub mațe!
35 Că cu acul te-oi împunge,
Du cuțitul te-oi tăia,
Și departe te-oi mână.
Și N. să rămână,
Ca aurul de curat,
40 Luminaț,
Ca roua din câmp,
Ca ceasul, când s'a născut,
Și nici o boală n'a avut.</p> |
|---|---|

Comunicat de P. Adam, inv. în Zărvești, l. Caransebeș.

87. De rânză.

- La vătămătură.*
<p>Rânză roasă,
Vânturoasă!
Tu să mergi la loc,
Cum merge turta la foc,
5 Cum sbiară mielul după oaie,
Și copilul după mumă,
Așa să sbiere rânza
După N.</p> | <p>Cum se 'nvelește varza 'n grădină,
10 Așa s'alerte rânza
După N.!</p> <p>Cum merge voinic
Pe colnic,
Așa să meargă rânza la buric,
Amin! (De 3 ori)</p> |
|--|--|

Din Boldur, lângă Lugoj, com. de Aug. Aldan.

¹ Violetă. — ² *Jăgărițe* = plumâni și inimă. — ³ *Tărban, târbănos* = burtă, burticos.

88. De coștac.

Coștacul este o boală de oase.

Despre cei ce zac de «coștac», poporul zice, că dacă nu le descântă de coștac, cel bolnav va rămâne «gâb», (cocoșat).

Vrăjitoarea atinge locurile bolnave cu un cap de câne și zice:

Coștac întâlnit! Să nu fi nici până mâne!

Coștac năprăcit!¹ (De trei ori atinge).

Coștac din somn! Iar N. să ugească

Coștac din drum! Curat, luminat,

5 Io te-ating cu cap de câne, Ca dela Dumnezeu lăsat.

Dela Cata Margatin din Deliblata, com. de elevul Iosif Bogdan.

89. De gălci.

Vrăjitoarea cu trei degete ale mânei drepte freacă grumazul bolnavului, zicând:

Gălci, gălci, Veniră lupii și le mâncară,

Codobălci! Rădăcina gălciilor săcară.

Gălciile s'au dus să pască, 10 Și-al beteag² să ugească,

Trei mătuși să le păzască: Curat, luminat,

5 Una-i oarbă, Ca aurul străcurat,

Una-i șchioapă, Ca Maica Preceastă,

Una-i surdă. Ce l-a lăsat!

Dela Piada Bogdan din Deliblata, com. de elevul Iosif Bogdan.

90. De gălci.

Descântătoarea, ca și mai nainte, cu trei degete ale mânei drepte freacă grumazul celui bolnav, și zice:

Gălci groase, Eu N. din vârf le luai,

Nodoroase! Din rădăcini le smulsăi,

Fură trei babe: 10 Nici de leac nu mai lășai.

Una oarbă, Amin; Maică Mărie,

5 Una mută, Lui N. leac să-i fie!

Una surdă, (De trei ori).

Și să puseră să le grijască.

Dela Cata Margatin din Deliblata, com. de elevul Iosif Bogdan.

91. De albeață.

Descântătoarea descântecului ce urmează trebuie să fie mama bolnavului. Ea și-a luat apă sfințită și busuioc, din apa și busuiocul când a umblat popa cu crucea la botezul Domnului. Apa și busuiocul le pune

¹ Mănat. — ² Beteag, «biceag», des folosit.

Într'o butelie, le așează jos și pune piciorul cel drept pe ele. Cu apa sfințită și descântată udă ochii fiului său, zicând :

Plecat-au nouă babe,	25	Că eu vă zic,
Cu nouă sape, (oftează)		Să vă duceți (răsufală greu)
Cu nouă coveți,		La casa lui N. (cască)
Cu nouă lopeți;		Și la masa lui,
5 Cătră Marea Neagră		Că el nu mai vede, (cască și tușește)
Au pornit, (tușește)	30	Că albeață i s'a pus,
Ca s'o curețe		Și el nu mai vede: (răsufală greu)
S'au dus;		Voi cu sapele s'o săpați, (tușește)
Dar în calea lor		Cu covețile s'o lăpădați, (răsufală
10 Au întâlnit (cască)		[greu)
Pe sfânta Maica Domnului,		Cu lopețile s'o aruncați, (cască)
(își face cruce).	35	Înspre răsărit,
Și ea le-a cuvântat:		Să zicem c'o perit!
— «Unde vă duceți, (cască)		Iar ochiul lui N.
Voi nouă babe (răsufală greu)		Să rămână (cască)
15 Cu nouă sape, (cască)		Curat, (tușește)
Cu nouă coveți,	40	Luminat, (răsufală greu)
Cu nouă lopeți?»		Cum Dumnezeu
Iele 'nchinându-se		I l-a dat!» (cască)
Răspunseră: (își face cruce)		Eu sunt descântătoare,
20 — «Că noi că ne ducem (tușește)		Maica Precistă lecuitoare! (își
Marea Neagră s'o curățim».		[face cruce)
— «Lăsați-vă,	45	Din mine ai născut, (cască)
Nu vă duceți! (cască)		Din mine să-ți fie leacul!
Lăsați Marea Neagră 'n pace;		Amin! (își face cruce).

Auzit dela baba Ana Achim din Bara și comunicat de învățătoarea Sidonia Vița. La unele versuri s'a arătat și mimica, de care au fost însoțite.

92. De miguloși.

«Miguloși» sau «miligoși» este o umflătură pe marginea pleoapelor, numită și urcior.

Descântătoarea pune degetul arătător al mânei drepte la ochiul bolnăvit și zice:

Ham! ham! miguloși
Ca ta fi ca rața, (?)

Tot pân' dimineața!
(De 3 ori).

Dela Saveta Lința din Deliblata, com. de elevul Iosif Bogdan.

93. De năjit.

«Năjâtul» sau «înăjâtul» produce dureri de urechi. Cine vrea să scape, cheamă să i se descânte «de năjit». Așa :

Doamne-ajută!	10	Nu te duce,
Plecai pe cale,		Să-i cimpoi,
Pe cărare,		Să-i drâmboi; ¹
Mă 'ntâlnii		Ci du-te la mări,
5 Cu năjitu 'n cale.		Să bei apă din mări,
— Unde-ai plecat,	15	Să te 'ntinzi la soare,
Năjite,		Să mori ca o cicoare!
Plecăjite?		Ieu să fiu descântătoarea,
Nu te duce la N.,		Maica Precista lecuitoarea!

Comuniat de elevul Ioan Dorca din Vălișoara.

94. De năjit.

Sau pentru durere de ureche. Descântătoarea are un corn de cerb, cu care ocoale urechea respectivă și zice :

Plecă N. pe cale, pe cărare,	10	Numa dute-'n munții ai negri,
Se 'ntâlni cu năjātu 'n cale,		C'acolo este o fată mare de 'm-
Dar N. zise: «Unde te duci, tu		(părat,
[năjâte?]		Și pentru voi s'a căștigat,
Iar năjitu zise: «Mă duc la N.,		Cu mâncări și cu beuturi,
5 Să fac «urâce» și «surâce»,		Și cu lăutași,
Și «rôscoc» și «trôscoc».	15	Să vă zică la spinare».
Dar N. zise: «Nu te duce tu la N.		Amin!
Să faci urâce și surâce,		Din gura mea leac să fie!
Și rôscoc și trôscoc;		

Dela Trandafira Murariu, de 58 ani, din Slatina-mică, comunicat de elevul Romul Șandru.

95. De năjit.

Descântătoarea are un corn de cerb în mână cu care încunjură urechea zicând :

Plecă N. pe cale,		Și-l străcniră, ²
Pe cărare.		Și au făcut în capu lui
S'a întâlnit cu năjitu,	10	Urlete și sunete,
Cu năjoanea 'n cale.		Roscote și troscote,
5 Cum îl întâlniră,		Și străcnete și sfulgere,
De pământ îl trântiră,		N. se cântă și se văeră,
Îl păliră,		Și sfânta Maică Maria

¹ Dela instrumentul pus între dinți, a cărui coardă se bate ușor cu un deget. «drâmbă», «drâmboi» (fără -esc) verb. — ² Îi zgârciră.

- 15 Din cer îl auzeà,
Pe scară de ceară se scoborà
Și la N. ajungeà,
În poală-l sprijoneà
Și în sus îl rădicà,
- 20 De străcnete și de sfulgere îl 45 Acolo să faceți urlete
[scutură,
Și sunete,
Sfulgere și străznete,
Roscite și troscote, —
Cine-l va fi pălit cu unu,
50 Ieu îl întorc cu doi;
Cine-l va fi pălit cu doi,
Ieu îl întorc cu trei;
Cine-l va fi pălit cu trei,
Ieu îl întorc cu patru;
55 Cine-l va fi pălit cu patru,
Ieu îl întorc cu cinci;
Cine-l va fi pălit cu cinci,
Ieu îl întorc cu șasă:
Cine-l va fi pălit cu șasă,
60 Ieu îl întorc cu șapte;
Cine-l va fi pălit cu șapte,
Ieu îl întorc cu opt;
Cine-l va fi pălit cu opt,
Ieu îl întorc cu nouă.
65 Amin!

Dela Iconia Crâsta, de 62 ani, din Slatina-mică, com. de R. Șandru.

96. De năjit.

- A plecat omul
Pe cale,
Pe cărare.
S'a 'ntâlnit cu năjitul
- 5 În cale.
Când năjitul
De el s'apropià.
Iel se văerà,
Iel sbierà,
- 10 Și se cântà.
- Atunci el la mine,
La descântătoare,
Alergà.
Ieu când auzeam,
15 Sfredelul în mână-l
Luam,
Și iute-i descântam,
Și năjitul *sprânjam*.¹
Și eu așa de curată eram,
20 Deloc² om îl făceam.

Comunicat de eleva Ermina Radulescu, și auzit dela Liena Hamza din Crușovăț.

¹ «A sprânjă» = a risipi, a împrăști. — ² «Deloc» = îndată, la moment.

97. De năjit.

Inăjite, înăjite!	Și cu secera
leși din creeri,	Te seceraî,
De după creeri,	15 Și 'n codrul mare
leși din cap,	Te mânai,
5 De după cap,	Nici de leac
leși din văzul ochilor,	Nu te lăsai;
Din auzul urechilor,	Că fusei la livezi
Și din pipăit!	20 Verzi,
Că ieu cu gura	Acolo-s izvoare
10 Te descântai,	Limpegioare,
Și cu sufletul	Acolo să te odorești,
Te suflai,	Și să te-oprești!

Comunicat de învă. Alex. Țăranu din Voiteg.

«Descântatul de năjit este un rest din bogomilismul vulgar. Între scrierile apocrife bogomilice, adunate de popa Ieremia Bogomil, fundatorul bogomilismului în Bulgaria, se pomenește și exorcismul Nejiților (nejitov) spirite rele, care nu lasă pe oameni a trăi (jiti) în tihnă, ci în felurite chipuri caută a amără și persecută viața lor». (Irecek, Ist. Bolg. p. 560. Odesa 1878). Nota episc. Melchisedec, la Teodorescu, Poezii pop. 1885.

98. De junghi.

De junghi sau de săgetătură:

A plecat omul,	20 Le adunară,
A plecat,	Le rășchiară,
Să are de cânepă:	Motcă ² le făcură.
O ară,	Motca o nălbî,
5 O sămână,	O adună,
O grăpă.	25 În pânză o bătû;
Ea încolți,	Pânza o nălbî,
Și răsări.	O croi,
Firele crescură,	O cusû.
10 Se aleseră,	Când cămașa o 'mbracă,
Se culeseră;	30 Junghiul dela N. plecâ.
În gârgă ¹ le luară,	Iar dacă n'o plecâ,
La topilă le duseră,	Cu săbii l-om tăia,
Le uscară,	Cu cuțite,
15 Le melițară,	Ascuțite;
Le drăglară,	35 Și dacă n'o plecâ,
Le pieptenară,	99 de cară
Caierile făcură,	Pe el 'om răsturnă.
În furcă le puseră,	

Auzit dela Liena Hamza din Crușovăț și comunicat de Ermina Rădulescu, învățătoare.

¹ În gârgă = în cărcă, în spate. — ² Motcă = jirebie, jurubița.

99. De junghi.

Fugi, junghi,	Se rășchie, se ferbe,
Nu junghiă,	15 Se adună.
Pân' mi-oî spune	O 'nvălesc
Jalba mea:	Și-o năvălesc,
5 Trocăesc cânepa,	O prind, o țes,
Cânepa răsare,	O albesc,
Crește,	20 O croiesc,
S'alege,	Și-o cos.
Se culege,	O fac smoala petrilor
10 Se morează, se scoate,	Și mîncarea peștilor.
Se spală, se uscă,	Leac, sfîntă Maică Marie,
Se meliță, se trîglează,	25 Lui N. să-i fie!
Se perie, se toarce,	

Auzit dela Sofia Vrîncuța din Globurău, comunicat de elevul Iancu Băcilă.

100. De săgetătură.

La descîntecul de săgetătură sau de junghi descîntătoarea stropește pe cel bolnav cu apă sfințită. Se descîntă, când e lună plină. Stropind de trei ori pe cel bolnav, descîntătoarea zice:

Pusu-m'am la masă,	Astfel le-a grăit:
Mândru și frumos,	— «Dar voi, nouă fete,
Gras și sănătos:	
Dar cum m'am așezat,	25 Fete necurate,
5 Iată c'au picat	Cu rochiile suflicate,
Nouă fete necurate,	Cu lopeți,
Cu rochiile suflicate,	Și cu hârlețe,
Cu lopeți	Și cu furci,
Și cu hârlețe,	30 Și și cu țepe,
10 Și cu furci	Unde-ați fost
Și și cu țepe.	Și ce-ați căutat,
Când le-am văzut,	Pe N. de l-ați săgetat!
Le-am întreat,	Ieu vă spun vouă,
Că la min'	35 Și voi să plecați
15 Ce-au căutat?	La marea neagră,
Dar pe ele 'n calea lor,	C'acolo-s oameni de treabă
Nime nu le văzuse,	Și cu voi de-o seamă!
Nime nu le-auzise,	Pe N. lăsați-l,
Numai Maica Domnului	40 Curat,
20 Din poarta cerului	Lămurat
Ea când le-a zărit,	Cum Dumnezeu l-a dat,
Când le-a întălnit,	Cum mă-sa l-a născut!»

Ieu sunt descântătoare, (suflă peste bolnav).
 45 Maica Precista lecuitoare Din mine să-ți fie leacul!

Auzit dela Ion al lui Pantilie, el l-a auzit dela bunică-sa Măria lui Pantilie. Comunicat de Sidonia Vița, învățătoare.

101. De mătrice.

Trebue un cuțit ascuțit.

<p>Tu mătrice neagră, Neagră, negricioasă! Ca <i>boaza</i>¹ de frumoasă! Nu 'nțapă, 5 Nu jungheă, Nu flueră, Ca șerpele, Nu te umflă Ca ogarul, 10 Nu <i>zgrăbălă</i> : Ca mâțul, Nu urlă Ca lupul, Nu lătră</p>	<p>15 Ca un câne, Nu te 'nzvârcoli! Ca șerpele! Nu coace, Nu răscoace, 10 Nu ouă, Nu cloci, Că n'ai loc aci! Cu cuțitul te-am tăiat, Cu limba te-am descântat, 25 Și în peatră te-am băgat, Nici de leac nu te-am lăsat. Amin!</p>
--	--

Comunicat de elevul Romul Ioanovici din Jena, l. Carânsebeș, auzit dela bunică-sa Eva Ioanovici.

102. De pază.

<p>Pază curată, Pază necurată, Pază de zi, Pază de noapte, 5 Pază de 99 de feluri,</p>	<p>Nu întinde, Nu cuprinde! Leac să-i fie, Sfântă Maică Mărie!</p>
--	---

Descântătoarea ia brăcirile (cingătoarea) celui bolnav, le întinde și descântă cu cuțiiul de trei ori în trei locuri. Apoi măsoară brăcirile cu mâna (din cot până la degete); dacă brăcirile se mai pot întinde trăiește cel bolnav; dacă nu se mai pot, moare. Ori la femee, care stă să nască, dacă se scurtează brăcirile, nașterea urmează îndată, iar dacă se mai întind, nu urmează curând.

Dela S. Jivan din Mircovăț, com. de elevul Mina Nemoian.

103. De alta sau de piază.

<p>Fugi piază necurată Din cap,</p>	<p>De sub cap, Din creri,</p>
--	--

¹ Cătran, păcură. — ² *A zgrăbălă* = a zgăria.

- 5 De sub creri;
Din gură,
De sub gură;
Din dinți,
De sub dinți;
- 10 Din măsele,
De sub măsele;
Din gârbiță,¹
De sub gârbiță;
Din mâni,
- 15 De sub mâni;
Din piept,
De sub piept;
Din inimă,
De sub inimă;
- 20 Din ficat,
De sub ficat;
Din rărunchi,
De sub rărunchi;
Din maș,
- 25 De sub maș;
Din rânză,
De sub rânză;
Din trup,²
De sub trup;
- 30 Din picioare,
De sub picioare;
Din talpe,
De sub talpe;
Din călcâni,
- 35 De sub călcâni;
Din degete,
De sub degete;
Din unghii,
De sub unghii;
- 40 Dela cap,
Pân' la picioare,
Să fie chilăros³
La os,
Mai vartos,
- 45 De cum a fost!
Când va merge N.
În pielea goală la biserică,
Cu opinca 'n cap,
Cu căciula 'n picioare,
- 50 Naintea popii,
Naintea nașului,
Atunci să-l mai ajungă alta,
Atunci,
Și nici atunci!

Globurău, dela Sofia Vrăncuță, com. de elevul Iancu Băcilă.

104. De vânturi.

Se mai numește și «ăle sfince» (cele sfinte). Se folosește la boale împreunate cu mari dureri de cap și născute din împrejurarea, că cineva într'un «ceas rău» a călcat vânturile și li-a turburat jocul.

Descântătoarea ține în mâna dreaptă o luminare aprinsă, în mâna cealaltă un buchet făcut din 9 feluri de flori și pūs într'o oală cu apă Florile sau frunzele lor de obicei sunt următoarele (le numește în textul descântecului): 1. Ogrășteana, 2. Bugiana (buciniș ori soc?), 3. Golopăra, (calapărul), 4. Trandafira (roza), 5. Ocheșaua (mărgărita), 6. Vioreaia, 7. Semenica (floarea reginei, Edelweis), 8. Jalea (Salvia) și 9. Plăcințaua, Descântecul e următorul:

A plecat N.
Pe cale,
Pe cărare,

Pe drumul cel mare.
5 La mijloc de cale
S'a 'ntălnit cu ăle sfinte,

¹ *Gârbiță* și «*gârbeță*», bărbie mai ales la vite. — ² Aici organele genitale. —

³ *Chilăros*, solid, bine încheiat.

- Cu ăle milostive,
 Cu ăle curate:
 10 Cu vânturi albe,
 Cu vânturi galbene,
 Cu vânturi vinete,
 Cu vânturi viorinte,
 Cu vânturi pestrițe,
 Cu vânturi frumoase,
 15 Cu vânturi necăjite,
 Cu vânturi flămânde,
 Cu vânturi setoase.
 N. peste ele călcă,
 Masa li-o răsturnă;
 20 Dar ele săriră,
 De pământ îl trântiră,
 Picioarele i le frânseră,
 Mânile i le rupseră.
 Iar N. se cântă,
 25 N. se văieră, —
 Maica Sfântă Maria
 Din cer mi-l auzeă,
 Și pe scară
 De ceară
 30 Se coboră,
 La N. soseă,
 În poală-l sprijoneă,
 În sus mi-l ridică,
 De ăle sfinte-l scutură,
 35 D'ăle milostive,
 D'ăle curate:
 De vânturi albe,
 De vânturi galbene,
 Ce vânturi vinete,
 40 De vânturi viorinte,
 De vânturi pestrițe,
 De vânturi frumoase,
 De vânturi necăjite,
 De vânturi flămânde,
 45 De vânturi setoase, —
 Mi-l scutură
 Și 'n glas mare strigă:
 «Nu te cântă,
 Nu te văieră,
 50 Că-i aci Iconiă!»
- Iconia descântătoarea,
 Cu oală nouă veneă,
 Și cu apă din râul Iordan;
 Cu apa te spală,
 55 Cu florile te stropeă,
 Și genunchii Domnului plecă,
 Pentru N. se rugă
 De Sfânta Maică Maria,
 D'ăle sfinte,
 60 D'ăle milostive,
 D'ăle curate, —
 Și de ăle frumoase:
 De doamna Ogrășteana,
 De doamna Bugiana,
 65 De doamna Golopăra,
 De doamna Trandafira,
 De doamna Ocheșaua,
 De doamna Vioreaua,
 De doamna Semenica,
 70 De doamna Jalea,
 De doamna Plăcințaua;
 Câte flori pe munte,
 Dvoastră vis și mai multe,
 Ne-am rugă aplecat pentru N.,
 75 Să faceți bine și ascultați,
 Și-l iertați;
 Că el v'o fi greșit,
 În cale v'o 'ntâlnit,
 Cu picioarele v'o fi călcat,
 80 Masa v'o fi răsturnat.
 Voi i-ați luat smaga,
 I-ați luat puterea,
 Picioarele i-ați frânt,
 Mânile i-ați rupt.
 85 Acum faceți bine și ascultați,
 Mi-l iertați.
 Cu sfânta Maică Maria să veniți,
 Leac să-i aduceți, să mi-l chitiți:
 Cu capu la cap,
 90 Cu gură la gură,
 Cu mâni la mâni,
 Cu vâni la vâni,
 Cu inimă la inimă,
 Cu sânge la sânge,

- 95 Cu smagă la smagă, 100 Fagurul și samarul.
 Și picioarele la picioare, — N. să rămână curat,
 Să-l chitiți mai frumos, Luminat,
 De cum a fost, Ca aurul străcurat!
 Cum chitește albina
- Descântătoarea sfârșește cu rugăciunea beteagului :*
- Cruce 'n cer, cruce 'n pământ, Sfântă Maică Mărie ajută-i,
 105 Dela Dumnezeu cel sfânt; Și-l scoate din boli grele,
 Cruce 'n casă, Din beteșuguri rele,
 Cruce 'n masă, Din postul păcatelor,
 Cruce lui N. în așternut, 115 Tuturor,
 De greu somn păzește-l, Amin!
- 110 De duh rău ferește-l,

Dela Içonia Crâsta, din Slatina-mică, com. de elevul R. Șandru.

105. De vânturi.

Descântătoarea aduce 3 «chitușe» (buchețele) de flori de 3 feluri, culese din 3 grădini 3 ulcușe noue cu apă luată din 3 vaduri. Bolnava bea puțin din fiecare ulcușă. Apa se numește «apă de vânturi». Câtă mai rămâne în ulcușe, se varsă odată toată sub o punte ori pom, la un loc curat. După aceea iarăș sunt umplute de apă din cele trei vaduri, și la fiecare ulcușă se pune un buchețel din florile culese, câte o luminiță cu un gulerel (de hârtie dante-lată) și un crețar. Ulcușele astfel împodobite se dau la trei fete curate, care nu știu zice «bogdaproste, nici să fie pomană»; și când li se dau, se rostește la cea dintâi: «pentru sfânta Miercure», la a doua: «pentru sfânta Vinere», la a treia: «pentru sfânta Duminecă».

Descântecul se zice de treiiori: Mercuri, Vineri și Duminecă, totdeauna înaintea de ameazi, — Dumineca în vremea liturghiei :

A plecat N.	Cu apă ne 'ncepută,
Pe cale, pe cărare,	Din 3 vădurele,
Pe drumul cel mare,	Cu trei luminele, —
S'a 'ntâlnit cu volburile 'n cale.	Și pe masă le-a pus,
5 Volburi mânioase,	20 Pe icoana Maicii Precestii,
Vânturi vânturoase,	Și-a îngenunchiat,
Pe N. au luat-o,	Maicii s'a rugat.
Au învărtit-o,	Iar Maica Precesta
La cap au amețit-o,	De vânturi s'a rugat:
10 Loarea (?) din oase i-au luat-o.	25 «Volburi mânioase,
Iar N. a strâns:	Vânturi vânturoase,
Trei feluri de floricele,	La N. să-i aduceți,
Din 3 grădinărele,	Loarea în inimă,
Cu trei gulerele,	Loarea în oase,
15 În trei ulcușe,	30 Și puterea;

Că N. v'a cinstit,
 Cu trei chitușele,
 Trei feluri de floricele,
 Din 3 grădinărele,
 35 Cu trei gulerele,
 Cu trei ulcuțe,
 De apă curată,

Din Caransebeș, com. de el. Dum. Roșca.

Din 3 vădurele».
 Io-s N. descântătoarea,
 40 Maica Preceastă lecuitoarea.
 N. să rămână curată,
 Luminată,
 Ca 'n ceasul ce s'a născut,
 Și beteșug n'a avut.

106. De vânturi.

Iar a plecat N.,
 Pe cale,
 Pe un drum mare,
 Și s'a 'ntâlnit
 5 Cu vânturile 'n cale.
 Vânturile l-au învăluit,
 La cap l-au amețit,
 Puterea i-au luat,
 Și smaga i-au luat.
 10 Iar descântătoarea
 Pentru N. s'a rugat,
 Și vânturile le-a cinstit:
 Cu 9 lumini,
 Cu 9 pâni,
 15 Cu 9 crețari,
 Cu 9 ulcuțe,
 Cu apă din 9 vaduri.
 Voi, vânturi mânioase,
 Pe N. să-l lăsați curat,
 20 Că N. s'a sculat,
 Și v'a cinstit;

Voi, vânturi mânioase,
 La cap să-l desmeticiți,
 Că v'o cinstit:
 25 Cu 9 lumini,
 Cu 9 pâni,
 Cu 9 crețari,
 Cu 9 ulcuțe,
 Cu apă din 9 vaduri;
 30 Că el o fi greșit,
 O fi smintit,
 Jocurile v'o fi spart,
 Blidul vi l-o fi vărsat;
 Vânturi frumoase,
 35 Vânturi curate,
 Pe N. mâniate,
 Să faceți bine,
 Să-l lăsați curat,
 Că el v'a cinstit dela Dumnezeu!
 40 Maica Precistă să fie lecuitoare,
 Și vrăjitoarea descântătoare.

Auzit dela Stana Pârnu din Vârciorova lângă Caransebeș și comunicat de elevul Ioan Belciu.

107. De soare sec.

Durere de cap provenită din insolație. Aduci din vad o oală de apă cu nouă petricele. Scoțând petricelele pe rând în mână stropești cu apa din oală capul bolnavului și-i descânți așa:

Descântecul Maicii
 Sfintei Marii
 De soare sec:
 Soare de pere,
 5 Soare de mere,

Soare de muroni,
 Soare de strigoni,
 Soare de zori,
 Până dimineață,
 10 Soare de dimineață

	Până la ameazi, Soare dela ameazi		In cozile vulpilor!
	Până sara, Soare de sara	25	Acolo să locuești, Acolo să conăcești!
15	Până la miez de noapte, Soare din 99 de mânățuri, Și pocituri!		Pe N. să-l lași curat, Luminat,
	Ieși din capul lui N.!	30	Ca steaua din cer, Ca roua de pe pământ, Ca argintul curat, Ca aurul spălat,
20	Din creerii lui, Din tâmplele lui, Din toate ale lui N.!		Mai vârtos Ca Isus Cristos!
	Dute 'n capii urșilor, În urechile lor,	35	Io Terezia descântătoare, Maica Marie lecuitoare.

Dela elevul Ioan Mircea, care l-a scris din gura mamei sale Terezia din Oravița.

108. De soare sec.

Se mai numește durerea de cap și «îngesoarele», când «îți dă soarele în cap». Te poți lecuî singur, așa că iei apă rece cu dosul mâinii, o pui la frunte și zici:

Apă 'n cap, Îngesoarele 'n apă; Apă 'n capul meu,	Îngesoarele 'n ăl fund de tău! 5 Soarele răsări, Îngesoarele din capul meu peri.
---	--

Dela Ileana Hamza din Crușovăț. com. de eleva Ermina Rađulescu.

109. De spaimă.

— La copii —

Nu doarme copilul noaptea, ori tresare mereu în somn, de spaimă, — e presupus că-i bolnav de «muma codrului». Descântecul se rostește la sfințitul soarelui, descântătoarea ia o săcure și o seceră, lasă ușa odăii deschisă ea șade înlăuntru, iar copilul pe prag cu fața cătră sfințit. Se descântă așa la capul copilului, și în ziua aceea copilul să nu mai iasă afară din odaie.

Tu hală, Tu bală!	Cu seceră v'am secerat, Din capul pruncului ași plecat, Tu păduronii cu păduroane!
Tu muma codrului, Și cu muma pădurii,	10 Și să ugească (rămână) pruncul
5 Vă duceți din capul pruncului!	[curat,
Că cu săcurea v'am tăiat,	Ca de maică-sa scăldat!

Auzit dela Versavia Florea din Borlovenii vechi, com. de el. R. Boldea.

110. De spaimă.

— La copii —

Ieu m'am sculat,
Mama pădurii
Am spăimântat,
In prag am descântat:	10	Nu înspăimântă;
Că ieu m'am sculat,
Cu topor te-am tăiat,
Nouă hotare te-am mânat.
Sfânta Maică Mărie
5 Fugi urăto!
Despletito!
Fugi buzato!
Tu colțato!
Nu înfricoșă,	15	Pe drum de argint pornea
Și la copil soseă,
Pe copil împlânzeă,
Și 'ndată-l adormeă.

Auzit dela Nani Nițu din Petroșnița, lângă Caransebeș, și comunicat de Teodor Șandru, elev.

111. De spaimă.

Sau «d'a de sară».

Doamne-ajută!
Iar a plecat N. pe cale,
Pe cărare,
Și s'a 'ntâlnit		Tu moșul codrului!
5 Cu bălosul și cu băloasa,
Cu ciuposul și cu ciupoasa,
Cu colțatul și cu colțata,
Cu buzatul și cu buzata.
Și cu despletita:	20	Și tu codroane urătă,
Să fugiți!
Pe N. să-l lăsați
Curat,
Luminat,
10 Cu moșul codrului,
Și cu codroanea urătă!
Iei cătră N. s'or strâmbat,
Pe N. cu dinții l-or mușcat.
Tu bălosule, și tu băloasă!	25	Cum e dela Dumnezeu
Lăsat!
Că descântătoarea
Cu prav v'a împușcat,
Cu foc v'a ars,
15 Tu ciuposule, și tu ciupoasă!
Tu colțatule, și tu colțată!
Tu buzatule, și tu buzată!
Și tu despletită!	30	Cu topoare v'a tăiat,
Peste hotare v'a mânat,
Cu tămâia v'a tămâiat.
Cu fumul de pe coș v'a gorgonit ¹ .
Doamne-ajută,
	35	Maică Precistă!

Auzită dela Stanca Pârveu din Vârciorova, l. Caransebeș, și comunicat de elevul Ioan Belciu.

112. De șerpe.

Ha puichița ghioșă,
Se suie pr'ăl buciemel, | Buciumelul se aprinse,
Și dede ploaia și-l stânse |
|--|--|

¹ A gorgoni. Se conjugă așa: «gorgon», «gorgoni», «gorgoane», = a prizoni, a persecută. «A zogoni» = a alungă.

5	Și șerpele se 'ntinse
Și muri.
Iar lui N. îi trecu.
Leac să fie,
Sfântă Maică Marie!	15	Din gura mea,
Din limba mea,
Cu descântecul meu,
Cu leacul tău,
Și-al lui Dumnezeu!
10	Leac să fie,		

Comunicat de elevul Vas. Tărianu din Pătaș, lângă Bozovici (Caraș-Severin).

113. De șerpe.

Dacă șerpele a mușcat o vacă, pui într'un vas apă neîncepută, în vasul cu apă un fir de salcâ și sare. Cu un capăt al brăcirilor (cingătoarei) întorci apa în vas și speli pulpa vitei rostind:

5	Antonii,
Babăanii,
Zatăc ¹ iești,
Matcă ² iești,
Mustibreazi,
Mustirisit, | 10 | Îndărăt ai mușcat
Vaca asta,
Îndărăt să-ți fie!
Leac să-i fie,
Sfântă Maică Marie!
(<i>De nouăori</i>). |
|---|--|----|--|

Dela S. Jivan din Mircovăț, com. de elevul Mina Nemoian.

114. De spurcat.

Dacă nu dă vaca lapte, se descântă cu o perie, un fir de mătură și o secere:

5	Fugi, spurcate!
Blăstămate!
Că cu peria te-oi peria,
Cu mătura te-oi mătura,
Și cu secera 'n trei părți
Te-oi tăia.
În trei codri te-oi mână,
Unde cai mai mulți vor fi,
Acolo te-or călări, | 10 | Și te-or dorovoni; ³
Că vaca asta,
Nu te poate țineă,
Nu te poate purtă.
Leac să-i fie,
15 Sfântă Maică Marie!
Io să fiu descântătoare,
Maica Marie lecuitoare! |
|---|--|----|---|

Dela S. Jivan din Mircovăț, com. de elevul Mina Nemoian.

¹ Umflătură. — ² Aici înseamnă boală. — ³ Zdrobi.

STĂPÂNIREA PĂMÂNTULUI PRIN MUNCĂ ȘI CARTE.

Prelegere ceeră să se țină poporului la 28 Aug. 1911, cu ocaziunea jubileului de 50 ani al «Asociațiunei», de *Dr. Ambroziu Cheșianu* director gimnazial. Din cauze neprăvăzute a rămas însă nerostită.

E o jumătate de veac, de când cărturarii români în frunte cu marii vlădici Alexandru St. Șuluțiu dela Blaj, și Andrei Șaguna dela Sibiiu, înțelegând rostul vremii, că în tovărășie este puterea de inaintare, călăuziți și îndemnați chiar, de cuvintele Mântuitorului Isus: *mergând învățați toate popoarele*, apoi că *unde se vor adună 2 și 3 în numele său între ei va fi și ajutor le va da*, s'au pus la sfat, au urzit și întemeiat, tovărășia, societatea de învățătură: «Asociațiunea» a cărei țință este cartea română, trecutul, traiul și obiceiurile române, și înaintarea, mergerea înainte a poporului român prin învățătură.

Avut-au ei gândul bun, ca prin lățirea învățurii în popor, prin întărirea lui în pornirile și obiceiurile cele bune, prin povețe înțelepte, să-l îndrepte pe cărările cari duc la bine și fericire.

Învățătura într'o mână și năravurile cele bune în cealaltă erau așadar sămânța cu care au pornit ei la sămănat în ogorul poporului nostru; încredințați fiind că singură învățătura nu ajunge și nu duce la bine, ea trebuie să fie însoțită și de năravuri bune, de obiceiuri alese, de podoabe de ale inimii; încredințați că mintea deșteaptă numai când e stăpânită și întărită în apa năravurilor bune folosește, altcum ea este omului spre stricăciune.

Știau fericii întemeietori, că lumina ce o va purta Asociațiunea are să fie așezată în sfeșnicul inimei, și că acest sfeșnic numai așa va fi tare și va birui lumina dacă el într'una se va răzîmă pe învățăturile sfinte ale Mântuitorului.

Păznuind azi «Asociațiunea» împlinirea unei jumătăți de veac și dându-ne seamă de lucrarea ei de până aci, cu mângăiere putem vesti, că sămânța curată a înaintașilor noștri n'a căzut în pământ rău, ea a ajuns în pământ bun, unde s'a întărit și a crescut. Putem vesti că Asociațiunea înființată de ei, a crescut ca un pom mare, cu rădăcinile întinse în popor, din obolul și jertfa căruia se hrănește și cu crengile peste el, umbrindu-l și dându-i din fructele sale sufletești, împărțându-l cu sfaturi și povețe prin graiul viu al oamenilor săi, ori prin cărțile tipărite de dânsa.

Din acestea fructe, dorind să vă deie și azi când își serbează împlinirea cu bine a unei jumătăți de veac, cei puși în frunte și cu sfat în îndreptarea ei, m'au încredințat ca eu să vă țin cuvântarea.

* * *

Luând asupra-mi îndătorirea de a vă grăi d-voastre, care ați venit, ca să fiți de față și să adăugați la frumseța sărbărilor ei din acestea zile, și ca să aduceți prinos de mulțămită pentru povețele și învățăturile de

cari v'a făcut Asociațiunea părtași, am socotit că va fi cu folos, să vă îndrept luarea aminte, *asupra pământului* ce-l lucrați, și *asupra ierburilor* și altor plante ce cresc din el; cugetându-ne împreună, *cum a lucrat*, și *stăpânit omul acest pământ în vremile trecute și cum îl stăpânește el azi*.

Sfânta scriptură ne spune, că la facerea lumii, adunând Dumnezeu în ziua a 3 a apele la un loc, ca să iasă de sub ele uscatul, pe care l-a numit pământ, a poruncit să răsară din acest pământ ierburi (bucate), cari să-și samene sămânța, și pomi cu sămânța în rodul lor, și s'a făcut așa. Au crescut ierburi, cari după coacere își împrăștie sămânța, cum o face aceasta și grâul, când e prea copt, și nu-i secerat la vreme, au crescut pomii cu sămânța în rodul lor, cari împodobesc grădinile noastre.

Ne înșiră apoi scriptura celelalte fapte, și pe urmă zidirea oamenilor, pe cari i-a blagoslovit, i-a binecuvântat Dumnezeu, și le-a zis *creșteți, înmulțiți-vă, umpleți pământul și-l stăpâniți*; dându-le prin acestea cuvinte puterea de a folosi pământul cu toate bunătățile și bogățiile așezate în el.

Ca să poată oamenii folosi pământul, să-l poată stăpâni, le-a dat Dumnezeu ca mână de ajutor ierburile și alte plante, pe cari le-a înzestrat cu puterea mare a vieții, li-a dat adecă tărnia, ca din pământul rece și uscat, să facă materii vii, lucruri de folos, cum sunt hrana, hainele, mirosurile plăcute, apoi leacurile și altele; și a lăsat Dumnezeu ca ele să dea nutreț și animalelor, cari ne îndemânează lucrarea pământului și stăpânirea lui.

Că ce putere mare au primit acestea ființe dela Dumnezeu, vom înțelege, cugetându-ne cum sub rădăcinile de grâu, cucuruz (porumb) săcară, orz, pământul se înmoaie, se topește ca să intre în trupul lor, unde se schimbă în *fărină* bună de mâncat; cum sub celea de *pom*, *vița de vie* se schimbă, în miere, în dulceață; sub rădăcinile cănepei în *fuior*, *oleiu*; sub a rozmarului, jalei, busuiocului ori izmei se schimbă în *mirosuri* plăcute; în *flori* frumoase, cari ne umplu inima de veselie, și pe cari poporul nostru, cu multă măiestrie le țese în versurile și cântecele sale, desvâindu-și prin ele bucuria ce o are, dorul de care este frământat, ori jalea, amarul, de care numai florilor se tângue; știm, cum, mai departe sub rădăcinile nalbei, măsălaritei, tăbacului și altor buruieni se schimbă în otravă, bună de leac; și cum în urmă sub rădăcinile arborilor în lemne folositoare și dătătoare de căldură.

Ierburile și alte plante sunt așadar ființele rânduite de Dumnezeu, ca să ne ajute la stăpânirea bogățiilor din pământ, rădăcinile lor scot din el comorile; prin urmare cu cât vor fi mai grijite acestea ființe, cu cât ele se vor prăsi mai cu temei, cu atâta vor scoate și ne vor da ca recoaltă din bogăția pământului mai mult.

Prăsirea plantelor, economia e foarte veche, dar multă vreme s'a răzimat numai pe puterea de muncă a oamenilor. Vremurile s'au schimbat însă, și lipsele s'au înmulțit, și prin urmare pământul trebuie să ne dea recoaltă mai bogată.

La chipul cum trebuie silit pământul ca să dea recoaltă mai bună l-a învățat pe om *cartea*, care l-a deșteptat și i-a arătat că muncă, însoțită de învățatură, sunt două puteri, cari fac minuni în economie, și înaintea cărora pământul își desvăleşte cu înlesnire comorile.

Dupăce lumea a mers înainte, moștenirea dela părinți, obiceiurile de lucrare ale pământului și cunoașterea uneltelor nice în economie nu mai ajung; ea încă trebuie să fie purtată azi mai cu cap, mai cu pricepere.

Zicerea «*ai carte ai parte*» se poate înțelege așa, știind carte, vei ști cum să folosești puterea de rodire a pământului, și comorile lui nu vor stă ascunse.

De aceea azi școala și tovărășiile în frunte cu Asociațiunea, propovăduiesc cu tărie cartea, purtarea mai cu cap a economiei, pentru că ea ne învață, ne arată pricina (cauza) oricărui lucru și cunoscând noi aceasta pricină, îndată facem lucrul mai cu socoteală.

Învățătura ne descopere, că bucatele scot din pământ lucrurile de trebuințe, ne îndreaptă dară luarea aminte asupra lor, și ne spune cum trăiesc, cum cresc, și cum rodesc mai bine; arată mijloacele prielnice creșterii lor.

În feliul acesta a ajuns cartea să vestească, că stăpâni pe bogățiile pământului numai așa putem fi, dacă îl lucrăm cu deplină chibzuială. Începând cu sâmânatul d. e. ne spune, că sâmânța e fragedă, cere așternut moale, așadar pământ bine lucrat, mărunțit, deoarece altcum colțul nu prinde rădăcini și nu crește.

Ne spune bunăoară, că folosind uneltele economice nouă, mașinele, ajungem la recoaltă mai multă și mai bună. Că sâmânatul cu mașina de pildă, în urma căruia grăunțele de grâu ori alte bucate, cad în șiruri și în aceeași afunzime, e mai prielnic pentru creșterea și întărirea holdei decât sâmânatul cu mâna; odată, pentru că fiind grăunțele așezate la aceeaș afunzime, ele resar și cresc deodată; a doua oară, crescând holda în șiruri, firele ajung mai ușor la hrană și la apă, și cresc mai tari cu spice mai mari; dar și aerul, vântul suflă mai ușor printre șiruri, asemenea lumina și căldura soarelui pătrund mai cu înlesnire, și acestea toate, dau recoaltă mai bogată, decât cum dă sâmânatul cu mâna.

Învățătura ne luminează, că fiind plantele ființe vii, pe lângă hrana pământului, cer hrană și din aer; apoi că ele răsufală cu întreg trupul lor, prin urmare și cu rădăcinile ascunse în pământ, și această răsufalare noi trebuie s'o înlesnim săpând cucuruzul (porumb), săpând împrejur pomii; îi săpăm dar nu ca să pustiim numai buruiana, ci ca să le înlesnim sugerea aerului. Pentru a le mijloci sugerea aerului e bine a grăpă primăvara și holda, și a sfărma scoarța de pământ, pricinuită de ploaie.

Învățătura ne spune și aceea, că nici pământul nu-i scos de sub legea că de unde tot ieai și nu mai pui să nu se gate, prin urmare prăsând aceleași bucate pe un loc, puterea de rodire a lui se împuți-

nează. Câte care de grâu, săcară, orz, cucuruz, apoi fân, nu se ieau de pe el numai într'o vară, și ce-i dăm în schimb? puțin, de multeori pleava numai, care nu o putem folosi la altceva.

Cartea, care știe, hrana bucatelor ne luminează și spune să îngrășăm, gunoim pământul, ca el să rodească mai bine, să-l îngrășăm chiar și cu îngrășăminte (gunoiu) de fabrică, cari se fac cu grije și cu multă socotință la firea locului.

Din celea spuse veți înțelege cu toții, că a avea la folosirea cuminte a pământului pe lângă puterea mânilor, avem lipsă și de carte, pentrucă numai amândouă «munca și cartea» ne pot face stăpâni pe el, vom îmbrățișa dară cartea și vom ascultă sfaturile bune.

Pe lângă bogățiile, ce le scot din pământ ierburile și alte plante, mai are el și alte comori, ascunse în sânul său: aur, argint, aramă, fier și alte bogății, cari încă, multă vreme au fost lucrate numai cu puterea, a sosit însă și pentru ele altă vreme, în mâna măiestrului de azi, a cărui minte este agerită prin învățături, și acestea se schimbă în lucruri foarte frumoase, și de mari prețuri, ba chiar și recoalta pământului, se schimbă în mâna măiestrilor cu carte, și câștigă în preț grâul măcinat în moara de site, sfecla de zăhar trecută prin fabrică; lemnul în mâna măsarului, toate se schimbă și cresc în preț.

Munca și cartea fac așadar minuni și în măiestrii, să ne gândim numai la multele lucruri ce se găesc într'o boltă (băcănie) cari de cari mai frumoase, cari toate sunt ieșite din mâna omului, ori din fabricele purtate de dânsul; ori să ne aducem aminte de mărfurile multe ce se adună la un târg, și vom rămâne pe deplin incredințați, că puterea mânilor și învățatura, stăpânesc pământul, cu toate comorile lui. Cum să nul o bucată de fier pe care cel nepriceput nici nu o ia în seamă, faurul dela sat o schimbă în unealtă folositoare, cel dela oraș în lucru prețios, iar fabricantul o pune ca rotiță în mașina cea mai încurcată, toți o fac aceasta cu ajutorul învățaturii, de care ascultă toate puterile pământului. Indemn și acesta pentru îmbrățișarea cărții, a învățaturii.

* * *

Dându-ne după acestea seamă de bogățiile pământului peste cari Stăpânitorul lumii, ne-a făcut și pe noi stăpâni, și de puterea mare, ce o are mintea, această unealtă frumoasă a sufletului nostru, ne vom simți încălzii de evlavie și mulțumită față de Stăpânitorul mare al lumii, și mulțumitori față de aceia, cari prin lățirea învățaturii țintesc la agerirea minții, și prin ea la fericirea noastră, cum o face aceasta și «Asociațiunea».

Cu acestea încheiu, mulțumindu-vă de răbdarea cu care m'ați petrecut și ascultat.

SERBĂRILE JUBILARE ALE „ASOCIAȚIUNII“.

Serbările culturale aranjate la Blaj, în zilele de 27, 28, 29 și 30 August nou 1911, din prilejul jubileului de 50 de ani al «Asociațiunii» au fost dintre cele mai frumoase câte s'au ținut la noi. Orașelul Blaj, vechtul centru de cultură românească, în cele 4 zile se îmbrăcase într'o haină de sărbătoare rară, la cari au luat parte Români veniți din toate părțile locuite de Români. Din acest prilej s'au întrunit pentru primaoară toți arhieriei noștri, cărora li s'au făcut ovațiuni călduroase din partea credincioșilor.

Decursul serbărilor din Blaj au fost descrise pe larg în ziarele noastre, așa că noi ne mărginim a releva numai momentele mai însemnate, cari au fost în strânsă legătură cu adunarea generală și cari nu sunt cuprinse în procesele verbale ce se publică în altă parte.

Ședința primă a adunării generale s'a ținut în catedrala sfintei Treimi, la 28 August. La masa comitetului central, s'au așezat toți arhieriei, având în mijloc pe prezidentul adunării d-l Andreiu Bârseanu, și jur împrejur pe membrii comitetului. Tabloul acesta a fost de o măreție rară, care a făcut o adâncă impresie în public. D-l Andreiu Bârseanu deschide adunarea generală prin discursul ce se publică în acest număr. După d-l Bârseanu ia cuvântul Excelența Sa mitropolitul Dr. Victor Mihályi și amintind că a treiaoară ia parte la adunarea generală a Asociațiunii, spune că adevărata vatră la care trebuie să caute adăpost Asociațiunea este biserica. Biserica a primit îndrumarea dela Mântuitorul: mergând învățați toate popoarele, și până când o societate culturală stă în legătură de fică cu biserica, aduce foloase mari prin cultivarea limbii și culturii. Asociațiunea aduce de fapt roadele acestea. Și acum — încheie — propun, ca din această adunare, din această ședință festivă, la care ne-am adunat într'un gând într'o inimă, conduși de mari sentimente și entuziasm să trimitem Maiestății Sale, gloriosului nostru monarh Francisc Iosif I. omagiile noastre de recunoscători fii și supuși. Avem credință tare că Maiestatea Sa va primi cu bucurie omagiile noastre, căci grația atotputernicului Dumnezeu a voit ca Maiestatea Sa, care a întărit statutele acestei societăți culturale înainte cu 50 de ani, să aibă bucuria de a vedea și serbările jubilarie ale acestui așezământ de mare însemnătate pentru noi și viitorul nostru.

În urma acestei propuneri s'a trimis următoarea telegramă:

Cabinet Kanzlei Apostolischer Majestät — Wien.

Arhieriei Românilor de sub coroana Sf. Ștefan și toți membrii Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român, întruniți în Adunarea generală din Blaj, spre a serba a 50-a aniversare a întemeierii acestui așezământ cultural, își aduc cu recunoștință aminte de bunătatea Maiestății Sale Preagrațiosului Nostru Monarh, care a încuviințat la anul 1861 înființarea Asociației, a dat un razim puternic limbii și culturii române și

mijloc sigur de înaintare spre binele și prosperarea patriei. În aceste momente solemne miile de membri ai Asociațiunii depun cu încredere fească la treptele Prea Înaltului Tron omagiile lor de alipire, credință și supunere nestrămutată față de Capul încoronat al patriei noastre.

Prezidiul Asociațiunii
Andrieu Bârseanu.

La această telegramă Domnul Dr. Iuliu Maniu, directorul despărțământului Blaj al Asociațiunii, a primit următoarea scrisoare:

Sz. 610 1911.
főis.

Alsófehér vármegye főispánjától.

Ő császári és apostoli kir. Felsége a román irodalmi és közművelődési egyesületnek, ötven éves fenállása alkalmából, Balázsfalván tartott ünnepelő közgyűléséből köldött távirati hódolatát, legkegyelmesebben köszönettel fogadni méltoztatott.

Nagyenyed, 1911 szeptember 22-én.

Szász Iózsef s. k.
főispán.

Dela Prefectul comitatului.

Majestatea Sa cesaro și regească apostolică s'a îndurat prea grațios a primi cu mulțămită telegrama omagială, ce i s'a trimis din adunarea generală festivă, ținută la Blaj cu prilejul jubileului de 50 ani al Asociațiunii pentru literatura și cultura română.

A i u d, 22 Septemvrie 1911.

Vorbește apoi Înaltpreasfinția Sa, Arhiepiscopul și Mitropolitul Ioan Mețianu, următoarele:

«Ilustră adunare! Dupăce domnul președinte în frumoasa cuvântare de deschidere a binevoit a aprecia și participarea noastră, a Arhierieilor, la această întrunire, țin să declar, că noi, Arhierieii, cu drag am venit să conlucrăm cu D-voastră la promovarea culturii religioase morale a poporului nostru, fiind aceasta o esențială datorință și a chemării noastre. Iar eu, care am fost fericit înainte cu 50 de ani, a participa și la înființarea acestei Asociațiuni, m'am crezut dator a participa și la aceste serbări jubilarie ale culturii și ale unității noastre naționale, iar aceasta atât din recunoștință, fiindcă preabunul Dumnezeu s'a îndurat a-mi rezervă și această mare mângâiere, cât și din pietate cătră memoria în veci binecuvântată a fericitilor întemeietori, și mai ales a inițiatorului întemeierii, a Mitropolitului Andreiu baron de Șaguna.

Am venit și eu, dimpreună cu Preasfințiii domni Episcopi, la aceste serbări culturale și naționale, și pentruca să vază și să înțeleagă toți ai noștri, din apropiere și depărtare, și mai ales ceice nu apreciază după merit valoarea «Asociațiunii» și nu o sprijinesc după putință, că deși noi, Românii din acest stat, suntem împărțiți în două confesiuni, fiind însă noi

toți de aceeași origine, de aceeași viță și de aceeași limbă strămoșească, toți avem și aceeași sfântă datorință de a lucra împreună la cultura și înaintarea poporului nostru, pentru a-i asigura și lui, și nouă, un viitor tot mai bun și mai ferice, precum fac aceasta și alți compatrioți ai noștri, împărțiți în mai multe confesiuni, pentru înaintarea și cultura proprie.

În fine am venit și noi aici domnilor și pentruca, precum au binecuvântat întemeerea acestei Asociațiuni fericiții noștri mitropoliți de pie memorie Șaguna și Șuluțu, înainte cu 50 de ani, și precum a binecuvântat-o astăzi, în sfânta biserică, și Excelența Sa domnul Dr. Victor Mihalyi de Apșa, Inaltpreasfințitul Mitropolit al Românilor gr. catolici din Ungaria și Transilvania, tot asemenea să o binecuvintez și eu, ca Mitropolit al Românilor gr. orientali din Ungaria și Transilvania, și să rog și eu pe bunul Dumnezeu ca aceea ce binecuvântăm noi, ambii Mitropoliți români, cu mâinile noastre debile, să binecuvinte și el cu sfânta sa dreaptă, făcând, ca scumpa noastră Asociațiune să fie izvor nesecat de cultură religioasă-morală și națională, în folosul iubitului nostru neam și al iubitei noastre patrii, acum și în toți vecii».

Amândouă vorbirile arhierilor au fost primite cu entuziasm. Prezidentul adunării le-a mulțumit în termeni călduroși, între aplauze nesfârșite ale publicului.

În numele Blăjenilor a salutat adunarea generală Ilustritatea Sa d-l prepozit capitular I. M. Moldovan, singurul prezident de odinioară al Asociațiunii în viață, care a luat parte și la întemeierea acestei instituțiuni. Ilustritatea Sa a ținut următoarea cuvântare, ascultată cu o adevărată pietate:

Domnule Președinte!

Onorată Adunare!

Azi e zi cu soare, — azi e zi de sărbătoare! și încă așa sărbătoare, cărei asemenea Români din Ungaria numai una au mai avut.

Azi ne vedem adunați din toate câmpiile, din toate ăscunzișurile și din toate poienile cari înfrumusează această parte minunată a patriei noastre. Ba dorul de frați ne-a surprins și cu prezența unora din regiuni depărtate.

Inima mea saltă de bucurie, când văd o adunare atât de impunătoare, precum nu am sperat să ajung acum la apusul vieții mele.

Vă salut cu iubire frățască, și din adâncul sufletului meu vă zic bine ați venit!

Și trec la ocaziunea, carea a făcut să convenim cu toții întru acest loc de mare însemnătate pentru toată suflarea română.

Cu 50-60 de ani înainte Nemții face pre aici opintiri mari, ca să răspândească limba și cultura germană; iar alte tendințe culturale să le sugrume și sterpească cu totul.

Atunci o pleiadă de bărbați bătrâni și tineri, pătrunși de frică, ca nu cumva să ni să știrbească sau chiar să pierdem tezaurul, pentru care după mărturia celor vechi, părinții noștri au luptat mai mult, decât pentru viață, întru înțelegere deplină s'au ridicat, ca un singur om conștiu de cece

vrea să facă, și în loc de a se descuraja sub greutatea apăsării dușmane, s'au umplut de însuflețire deosebită și împreunându-se într'o falangă puternică, au început se stăruie cu înțelegere bună și devotament rar, ca să înființeze un adăpost sigur pentru apărarea limbii, și totodată un mijloc puternic pentru dezvoltarea ei.

Inteligenții români pre atunci erau în număr foarte restrâns. Afară de cariera preoțască, pre alte cariere de vieți publice aveam foarte puțini indivizi. Mai înainte ne-a împedecat iobăgia, nesuferind proprietarii ca averea lor cu tip de om să li se subtragă de sub liberă dispunerea dâșilor. — Iar după sfărămarea acelu jug au întervenit alte pedeci. Regimul absolutistic legase în cătuși de fier orice mișcare cu tendințe naționale; iar stările materiale erau cele caracterizate pentru toate timpurile prin versul: «nu am pâne, nu am sare», care-l căutau în cor toți locuitorii acestei țari fără deosebire de limbă și naționalitate. Foarte puțini puteau dară să grijască de creșterea pruncilor săi. Mijloacele de comunicațiune, întru cari azi ne îmbuibăm, lipsău mai de tot, încât o călătorie la Brașov, la Șomcuta-mare, la Hațeg, eră o adevărată jertfă de timp, de forțe trupești și de bani, pentrucă oamenii să folosau mai mult numai de drumuri așternute de mama natură, lipsite între altele și de adăposturi, în cari călătorul să se poată oțihni de ostenelele zilei.

Cu toate greutatele, stăruința de fer a bărbaților noștri a ajuns acolo, de în 23 Octomvrie vechiu 1861, societatea noastră s'a înaugurat, în adunarea ce s'a ținut la Sibiiu, participând numai 131 indivizi, dintr'un popor de peste 2.000.000.

Pe cât de mic a fost numărul membrilor la început, pe atât de modeste erau și resursele materiale ale societății noastre.

Ani de-arândul nu a fost în stare a țineă fie măcar o singură persoană, care să poată dedica dâșei toată activitatea sa.

Cu toate acestea societatea noastră necontenit a făcut progres, încet și lin, însă sigur. Ea s'a adus pe sine la cunoștința poporului român răsălățit prin regiuni depărtate; ea s'a dovedit ca un centru destinat a țineă în legătură strânsă toate tendințele noastre culturale.

Progresele uimitoare ce a făcut și face omenimea, se resimt din ce în ce mai mult și la poporul nostru, și așa societatea noastră a luat avânt. Prin conducere înțeleaptă și aplicarea unor indivizi, cari cu devotament sacrifică toată activitatea lor spre realizarea scopurilor acestei societăți, ea a devenit creerul, în care se cerne, se frământă și se ordonează toate mișcările culturale ale noastre, și verigile cari duc pulsațiunile centrului spre periferie devin din ce în ce mai număroase și mai tari.

Ea a putut cugetă, pe lângă toată smerenia mijloacelor sale, la crearea unor instituțiuni de mare însemnătate pentru dezvoltarea și luminaarea noastră!

Avizați totdeauna numai și numai la puterile noastre, niciodată nu am fi ajuns acolo, ca dela un număr de 131 indivizi, când se împlinesc

50 de ani, să-i putem sărbători jubileul în număr atât de impunător, încât necum casele, dar nici stradele acestui loc nu-l poate cuprinde, — dacă societatea noastră nu ar fi ținut pururea în vedere două lucruri.

Întâi ea s'a ferit ca de foc de politică. Recunoaștem cu toții și mărturisim sincer dorințele noastre de a ne câștiga în concertul conlocuitorilor noștri valoarea ce ni-se cuvine după dreptate. Dară lucruri de felul acesta sunt cu totul exchise din cadrele activității acestei societăți. Totdeauna am tins, și avem să tindem și în viitor, numai la paza tezaurului nostru celui mai prețios, care este limba noastră. Am ținut în vedere totdeauna numai și numai dezvoltarea literaturii noastre și cultura poporului. Și aceste am tins a le apăra fără cea mai mică jignire a celor din jur. Fiind poporul nostru destul de numărös întru aceste părți, și spornic, a lipsit orice tendință agresivă, — și așa prin cărmuire înțeleaptă am desfășurat puterile noastre spre țanta, ce ne este prefiptă.

Al doilea lucru de mare moment, care a adus binecuvântare pentru societatea noastră, este, că din sânul ei au fost exchise diferențele de classă și de confesiune.

Lipsită de politică și de confesionalism, cari adeseori otrăvesc relațiunile vieții omenești, societatea noastră a ajuns la dezvoltarea îmbucurătoare, despre care este mărturie serbarea de azi.

Cumcă Românii, când e vorba de această instituțiune culturală, știu aprecia după merit interesele ei, ne adeverește mai pe sus de toate chiar adunarea prezentă, la care cu deosebită mângăiere sufletească și sperări incurajatoare pentru viitor, salutăm pe toți măriții arhieriei ai celor două biserici ale noastre. Exemplul dat de prea devotații noștri arhieriei va servi de faclă animătoare luminând cărările credincioșilor și arătându-le, pe unde și cum sunt datorii a purcede față de aceasta instituțiune culturală. Ei și-au câștigat titlii de drept la mulțămă și recunoștința nu numai a noastră, celor ce suntem de față, dar a toată suflarea românească.

Prea Sfințiți Părinți! Iubiți domni și frați! Sărbăm jubileul de 50 ani a celei dintâi societăți culturale a poporului român de pe aceste plaiuri. Mai suntem pe aci un număr mic, dintre cei ce au luat parte la constituanta din 1861. Ca depozitari credincioși ai tradițiunilor neamului nostru avem mângăierea de a constată, că prin conducere înțeleaptă și lucrarea însuflețită a tinerimei noastre, societatea noastră a luat avânt îmbucurător, de care este foarte mare lipsă acum, când sistemul de creștere restrânge mult aspirațiunile noastre culturale.

Animat de aceste idei și simțăminte, Vă zic la toți cel mai sincer: bine ați venit! Totodată Vă rog pe toți, ca pentru insuficiența noastră de a primi după cuviință o adunare atât de impunătoare, să nu ne faceți imputări, că ne-am încumetat a invita adunarea aceasta într'un loc atât de mic. Nu am făcut-o din încredere în puterile noastre, cari le știam a fi atât de slabe, ci pentruca să ne plecăm dorinței comune de a se țineă aceste sărbări culturale în locul, care este cel mai vechiu cuib al deșteptării noastre naționale.

Nu căutați dară la comoditate, ce nu vă putem oferi, ci mai vârtos apreciați simțămintele noastre de iubire frățească, cu care vă îmbrățișăm și Vă zicem încă odată: bine ați venit!

D-l Vasilie Goldiș salută adunarea în numele «Societății pentru fond de teatru român» prin următoarele cuvinte:

Domnule Președinte!

Onorată Adunare!

Din partea comitetului Societății pentru crearea unui fond de teatru național român am primit onorifica misiune, ca în reprezentanța și în numele acelei societăți să salut această adunare generală a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român.

Mă achit din tot sufletul de această onorifică îndatorire.

În această zi frumoasă și mare, când Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român serbează anul al 50-lea dela înființarea sa la care au luat parte atâtea suflete nobile și bărbați ca Andreiu baron de Șaguna, Timotei Cipariu și George Barișiu, care român nu simte oare încălzindu-i-se sufletul de nespūsă bucurie pentru roadele bogate ale activității celei de jumătate de veac a Asociațiunii noastre culturale și în fața trecutului frumos, care suflet românesc nu va prinde nădejdi înveselitoare pentru mărirea viitoare a neamului nostru?

Atât de mare este ziua aceasta, atât de sfântă și plină de adânc înțeles, încât par'că simțim cu toții, că nu se află cuvinte îndestul de potrivite, cari să exprime tot ceea ce simțim, tot ceea ce gândim în zilele aceste mărițe dela Blaș. Și dacă s'ar află un măiestru al graiului românesc, care să aibă în sufletul său rostirea congruentă a simțirilor noastre de astăzi, cine știe dacă ea totuș ar putea să fie rostită?

Eu unul simțesc, că salutând adunarea aceasta în numele Societății pentru crearea unui fond de teatru național român nu am în cuvenita măsură darul cuvântului, ca să pot spune tot ce simt și ce gândesc în clipele acestea ale triumfului nostru cultural.

Să mi se ierte deci, că împrumut din cuvintele de aur ale înțeleptului Timoteiu Cipariu, care în anul 1867 în ziua de 4 Noemvrie n. la Sibiiu, când s'a înființat această Asociațiune, văzându-se împresurat prin frați români de pretutindenii a exclamat *atunci*, cum ar putea să exclame și astăzi:

«Chiar și aceasta zi solemnă, care ne-a adunat din toate părțile patriei, e un testimoniu al vieții românești și o protestațiune mai solemnă, decât jurământul, că națiunea română nu vreă și nu va suferi niciodată ca să apună din seria națiunilor ca națiune română, nu vreă și nu va suferi niciodată batjocura, ca să se lapede de al său nume și de a sa limbă în favoarea nici a celei mai culte națiuni și limbi din lume».

Și dacă în conștiința modestei mele puteri de a află taina vorbei potrivită gândului am împrumutat acestea clasice cuvinte dela preainvățatul canonic Timoteiu Cipariu, cum putere-aș să termin mai potrivit salutul

meu la adresa scumpei noastre Asociațiuni, dacât prin cuvintele cu care și-a terminat marele Andreiu baron de Șaguna discursul său de inaugurare a acestei Asociațiuni:

«Domnilor, masa dulceii maicei noastre este pregătită pentru oaspeți mulți. Maica noastră a fost până acum îmbrăcată în dolu, dar de-acum înainte se îmbracă în haină de nuntă și pofteste la masă pe toți fiii săi, ca să strălucească și ea în casa sa și să înoiască pe fiii săi, precum se înoiesc tinerețele vulturului și se roagă lui Dumnezeu zicând: Doamne, al puterilor, fii cu Asociațiunea această acum și totdeauna, căci tot darul desăvârșit e de sus dela tine, părintele luminilor, Amin».

La adunarea generală au avut reprezentanți și alte societăți, dupăcum se poate vedea din procesul verbal.

După rezolvirea tuturor punctelor prevăzute în ordinea de zi, prima ședință s'a închis din partea d-lui prezident, care a invitat publicul să ia parte la deschiderea expoziției aranjate de despărțământul Blaj al Asociațiunii în salele de învățământ ale liceului. La deschiderea expoziției d-l Gavriil Precup, profesor în Blaj, a ținut următoarea cuvântare:

*«Domnule Prezident!
Înalt Preasfințiți Arhierei!
Mărită adunare!*

Veacul ce trăim este veac de emulație al neamurilor. Câmpul de bătaie sunt expozițiile, iar armele de luptă: rezultatele muncii intelectuale însoțită de energi fizică sub deosebitele ei forme. Poporul românesc de pe aceste plaiuri trăind în condiții puțin prielnice unei dezvoltări spre o viață civilizată, abia târziu a ajuns în situația de a se afirma amăsurat aptitudinilor cu cari l-a dăruit Dumnezeu din belșug. — Legat de glie, toată energia și-a cheltuit-o pentru alții.

Trezit la viață înainte cu 157 ani prin schinteia învățăturilor răspândite din rostul unor cucernici călugări adăpostiți în aceste sfinte ziduri, încet cu încetul ia putere, crește și se întărește, la fel cu pomul a cărui rădăcini dau de pământ bun și roditor. — Ajuns la conștiință tot mai mult își reclamă dreptul la viață creiându-și instituțiuni, cari să-l ajute a se instrui alături de celelalte popoare conlocuitoare, favorizate de soartă.

Îndeosebi sub scutul și la îndemnurile Asociațiunii, a cărei semi-centenar îl sărbăm azi — își ia partea în aceasta direcție grea de urmat, dar singur mântuitoare.

Despărțământul Blaj, urmând acestor bune îndemnuri, a aranjat în încăperile acestor scumpe locașuri o expoziție, pe care o închină drept primos Asociațiunii din prilejul adunării jubilare de astăzi. Expoziția ce am aranjat are caracter local; e numai a despărțământului.

Nu ne putem mândri cu paviloane arhitectonice, nici cu opere de știință și artă de valoare universală; nu cu ultimile rezultate pe tărâmul

mecanicei și a electrotehnicei. Desvoltarea acestora reclamă alte împrejurări. Prea mare a fost sbuciumul vieții poporului nostru; prea mult i-au fost angajate puterile pentru alții, decât să aibă timp și mijloace pentru astfel de ocupațiuni. — Tot ce vă putem arăta e rezultatul trudei noastre, — muncă dreaptă din puterile noastre fără concursul nimănu. Pavilanele expozițiunii noastre sunt încăperile modeste ale școalelor noastre din Blaj, cari timp de 157 ani au ocrotit mii de generații. În aceste ziduri sfinte s'au pus temelile științei românești. Expoziția noastră e mărturie grăitoare de munca desfășurată în aceste școale.

D-le prezident! Înalt Preasfințiți Arhieriei! — Luându-o în primire, veți constată, că în preajma acestei sfinte mănăstiri s'au adăpostit călugări și profesori smeriți, cari cu scrisul lor au deșteptat la vieată și conștiință națională obștea românească de pretutindenea, prezentându-ne lumii străine ca pe urmașii unui falnic popor. — Ei au susținut cu îndârjire romanitatea neamului nostru. Veți vedea, că școalele Blajului au dat bisericii românești un lung șir de arhieriei, cari au păstorit cu vrednicie Sionul românesc. Veți întâlni o serie de bărbați, cari toată agoniseala muncii lor și-au depus-o pe altarul culturii române; veți găsi bărbați, cari s'au afirmat cu destoinicie în înalte funcții de stat; veți vedea bărbați, cari au ajuns a fi propagatorii culturii românești la frații noștri din Bucovina, România și Macedonia.

Expoziția ce veți cercetă vă va da probe de înaltele calități artistice cu cari e înzestrată țărancă română. Vă va convinge de pasul spre cultură a damelor noastre din Blaj; va mărturisii de bogăția pământului muncit de țaranii acestui despărțământ și de năzuințele noastre de emancipare economică. Pe urmă în expoziția noastră vi se dă prilej să luați act de înjghebarea unei clase de mijloc, care e chemată să păstreze caracterul de până aici al acestui cuib scump și temut.

Dat fiind, că izvorul și temelia vieții noastre culturale a fost și este biserica, înainte de a lua în primire acest modest prinos rugător, mă îndrept cătră Înalt Preasfințiții noștri arhieriei, cerând să-și verse cu prisosință binecuvântarea cerească asupra lucrărilor noastre.

Ci acestea în numele comitetului despărțământului Blaj predau cu supunere expoziția istorică culturală D-voastre D-le Prezident, rugându-vă, să o deschideți!»

După cari cuvinte publicul în frunte cu arhieriei au vizitat obiectele expuse de despărțământul Blaj în edificiul liceului.

La orele două s'a ținut banchetul, la care s'au rostit mai multe închinări, iar după amiază lumea adunată în Blaj a azistat la conductul etnografic.

Lumea nu ieșise încă dela banchet, când larga piață a Blajului, croită de ochiul ager și înțelept al marelui Inocențiu Clain înainte cu aproape două sute de ani, a început să se frământa de o mulțime mare de oa-

meni. De sus, dinspre «șura vlădicului» venea un sgomot neobișnuit, de glasuri multe, de glasuri vesele, de chiuituri și sunete de ceteri. Părea un vuet depărtat de oști, cari vin din zări mari, dela biruință.

Deodată strada Tipografiei se umple de chiot și un mare steag albastru își flutură faldurile mărețe preste un râu de capete, peste o mare mulțime de flăcăi de ai noștri, cari vin în șiruri voinicești, câte patru, cu flori în pălării, cântând după ceterile, pe cari le poartă smeii cu gâturi lungi. În frunte o tablă albă cu numele comunei. Mai pe la mijloc, în șiruri drăguțe, fete mândre pășesc sfioase, dar cu inimă, în tactul muzicei, cu mănunchiuri de flori la brâu. Ici colo câte doi flăcăi cuprinși pe după cap, reamintesc frăția de cruce din vremile bătrâne. Vin satele noastre din jur, aducând sănătatea lor înfloritoare și portul mândru de pe Târnavă, de pe Săcaș și mai din jos, de pe la Murăș, vin să ne reamintească vremuri trecute, de când au coborît întâi la Blaj Moșii lui lancu, Murășenii lui Axente, Câmpia lui Moldovan și toată suflarea românească, în anul de frământări cumplite, care a consiintțit Blajul nostru pentru toate vremurile.

Iată, întâi vin Mihălțenii frumoși și mândrii, mulți, de nu se mai sfârșesc și trec în jurul pieții, în uralele însuflețite.

Apoi Obreja, Cisteiul, Crăciunelul, Bucerdea, Tiurul și satele dinspre Secaș: Ohaba, Tău, Colibi, Beșinău, Henig, Roșia și Cergauele. Din sus, de pe Târnavă-mare, Mănărade, Micăsasa, Glogovețul, Țapu, Apoi Veza, Ciufudul. Din spre Târnavă-mică: Sâncelul, Pânadea, Bia, Iclodul Spinii, Sânmiclăușul, Valea-Sasului și Căpâlna. În fruntea tuturor dascălii, acești crainici ai culturii noastre, și preoții smeriți apostoli cu inimile mari. Fiecare sat a venit cu ceterașul său, ici colo cu fluerași dintre flăcăi.

Piața Blajului, unde s'au îngrămădit ceteele în ordine frumoasă, a luat o înfățișare grandioasă. O mare de cămeși cu altițe, brânele și flamuri albastre la tot pasul, mândrele steaguri. De jur împrejur cărturărimă din tot cuprinsul pământului locuit de Români. Indeosebi asupra oaspeților din Regat țărănimea noastră frumoasă și plină de vigoare a făcut o impresie covârșitoare. Eră greu pământul de atâta lume, la câteva zeci de mii de oameni. Atâta entuziasm nu s'a mai pomenit pe pământul Blajului din 48 încoace.

La tot pasul un sat întreg, cu hora lui. Nu vedeai decât pene de măghiran și mușcăți, săltând vioi, și flamuri undulate de boarea amurgului. Și chiote și cântece de fete prinse în horă. O splendidă sărbătoare a jocului și a portului nostru țărănesc.

A doua zi, după sfânta liturgie, s'a ținut un parastas în cimiteriul bisericii parohiale pentru odihna răposaiților membrii ai Asociațiunii, cu care ocazie d-l I. F. Negruțiu a și rostit următoarea cuvântare:

Înalți preasfințiți Arhierei!

Fraților iubiți!

În casa părintelui nostru ceresc am înălțat rugăciuni de mulțămită, că ne-am învrednicit să ajungem aceste zile de sărbătoare culturală, de însemnătate mare pentru întreg neamul românesc.

Uniți în cugete și în simțiri, stăm acum în acest loc de odihnă, împodobit cu câteva cruci și monumente, unde am venit, ca după legea noastră strămoșească, să ridicăm rugăciuni la tronul celui Atotputernic, pentru odihna sufletelor repausașilor membri fondatori și binefăcători ai Asociațiunii, înmormântați aci și în alte locuri, de vecinică amintire pentru noi.

Și noi Românii de pretutindenea, întruniți la serbările jubilară de 50 de ani ale Asociațiunii, nu puteam săvârși un act mai mareț, o faptă mai înălțătoare de inimi, ca acest pelerinaj la mormintele acelor fruntași ai neamului românesc, cari sub aceste cruci modeste își așteaptă învierea.

Aci sunt înmormântați unii dintrei acei mulți bărbați de inimă, cari acum sunt 50 de ani au întemeiat «Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român», cea dintâi, cea mai veche și cea mai înaltă instituțiune culturală a Românilor din regatul sf. Ștefan.

În aceste momente sărbătorești ni se prezintă toate faptele, toată energia, toată munca lor cheltuită pentru cultura poporului român.

Lângă aceste morminte ni se înfățișează înaintea inimei noastre, înaintea sufletului nostru toate figurile marcante ale neamului românesc.

Lângă aceste morminte a tovarășilor lor de muncă vedem înșiruite umbrele tuturor acelor bărbați fruntași, cari la anul 1860 hotărăsc înființarea Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român.

Vedem cu ochii sufletului nostru, ieșind din acest mormânt, umbra marelui Arhiepiscop Alexandru Sterca Șuluțu, care împreună cu marele Arhiepiscop Andreiu baron de Șaguna, și în conglăsuirea cu Ioan Alexi, primul episcop dela Gherla, însoțiți de alți 171 fruntași români, la 10 Maiu 1860 subscriu și înaintează locotenenții (gubernatorului) din Transilvania o adresă în care cer voie să țină în Sibiu o consfătuire, în scopul înființării unei «Asociațiuni Culturale».

Par'că și acum auzim glasul Marelui Arhiepiscop Andreiu baron de Șaguna, primul prezident al Asociațiunii cuvintele: «Iată domnilor a sosit ziua cea dorită, pentru înființarea unei «Asociațiuni», care să aibă de scop literatura română și cultura poporului român».

Aici înaintea noastră avem mormântul lui Timoteiu Cipariu, părintele filologiei române, cel dintâi vice-prezident, și mai târziu prezident al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român. Discursul clasic al lui Cipariu, ținut la 1861, se aseamănă cu un cântec de jale a trecutului nostru, și ne servește totodată ca un memento, ca un cuvânt de încurajare pentru toate timpurile, în lupta noastră culturală. «Limba noastră românească — zicea Cipariu — e un tezaur, născut cu noi dela țigetele maicii noastre; dulce ca sărutarea măicuțelor, când ne plecau la sânul lor. E un tezaur mai scump decât vieța; tezaur, care de l-am fi pierdut, de l-am pierde, de vom suferi vreodată, ca cineva cu puterea, sau cu înșelăciunea, sau cu momele să ni-l răpească, atunci mai bine să

ne înghită pământul de vii; să ne adunăm la părinții noștri cu mângăierea, că n'am tradat cea mai scumpă moștenire, fără de care n'am fi vrednici de a ne numi fii lor.

* * *

Inalți preasfințiți Arhieri!
Fraților iubiti!

În aceste momente de mândrie națională ne amintim cu pietate de o serie întreagă de nume ilustre ale acelor bărbați, cari au conlucrat la întemeierea și înaintarea «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român».

Între aceștia se numără: Andreiu Mocsonyi de Foen, mare proprietar, Dr. Ioan Rațiu, bărbatul care a compus cu multă îngrijire petiția dela 10 Maiu 1861, și prezidentul de pie memorie al partidului național. Aci ni se înfațșează umbra măreață a lui George Barițiu, marele nostru istoric, nestorul publicisticii române, secretarul I, timp de 28 ani neîntrerupt, și mai târziu prezidentul Asociațiunii, — care împreună cu Ioan cav. de Pușcariu, unul dintre cei mai activi și mai însuflețiți întemeietori ai Asociațiunii, și cu Timoteiu Cipariu, au compus câte un proiect de statute pentru Asociațiune.

Între întemeietorii și binefăcătorii Asociațiunii se numără mai departe: Axente Sever, luptătorul neînfrânt pentru libertate, egalitate și frățietate: pentru drepturile poporului român.

Nicolae Popea, vicar arhiepiscop., v.-prezident și episcop mai târziu; — Ioan Popasu, episcopul de pie memorie dela Caransebeș.

Baronul Vasile Pop, al doilea prezident și Ioan Hannia, al doilea v.-prezident al Asociațiunii:

Iacob Bologa, consilier c. r. vice- și apoi prezident al Asociațiunii.

Iosif Vulcan, avocat, întemeietorul și redactorul revistei «Familia»: — Iustin Popfiu, cunoscut ca mare orator bisericesc. — Ioan Popescu, profesor și secretar I. — Antoniu Vestemian, Dr. D. P. Barcianu, foști secretari II ai Astrei; — Dr. Ilarion Pușcariu, v.-prezidentul Astrei; — Dr. Alexandru Mocsonyi, prezident al Asociațiunii (1901.); — Iosif Șterca Șuluțiu vice- și apoi prezident al Asociațiunii, sub a cărui îngrijire s'a ridicat școala de fete și internatul, precum și muzeul național; Zaharie Boiu, prim secretar; — Ioan Bran de Lemény, căpitan suprem; — Visarion Roman întemeietorul primului institut de credit și economii «Albina»; — Petru Man, consilier c. r. financiar; — Constantin Stejar, căpitan c. r. — Niculae Caetan, consilier c. r.; — Ioan Florian prezident de tablă; — Dr. Iosif Hodoș, distinsul scriitor și fost membru al Academiei române; — Gregoriu Mihali, canonic; — Ioan V. Rus, profesor, protopop, secretar și timp mai îndelungat membru activ în comitetul central al Asociațiunii, mai târziu canonic; — Gavril Muntean, director gimn.; — Dr. Pavel Vasiciu, consilier c. r.; — Dr. Ioan Moșota, profesor; — Basiliu Rațiu,

vicar arhiepiscopesc; — Constantin Papfalvi, Constantin Alutan, Ioan F. Negruțiu, Ioan Pamfilie, Alexandru Micu, Ioan Antonelli, canonici; — Ioan Tarța, Gedeon Blasian, profesori ș. a.

Acești bărbați ai neamului românesc, împreună cu toți tovarășii lor de muncă, — dintre cari 3—4 mai sunt în viață și de față la această sărbătoare iubilară, — acești luminători ai poporului român ne-au arătat calea mântuirii; ne-au dovedit prin viața lor, prin faptele lor, că și pentru noi Românii arma biruinții este cultura pe toate terenele în conglăsuire deplină cu poruncile lui Dumnezeu. Ei au ajuns biruitori prin munca, prin dragostea, prin credința, prin încrederea lor împrumutată. Ei au aprins facla, care luminează tuturor Românilor. Ei ne-au dat problema culturii noastre naționale, și pentru rezolvirea acestei probleme culturale ne-au lăsat ca moștenire îndemnul, pilda lor vie; împrejurările vieții noastre fie acele cât de grele, cât de vitrege, niciodată să nu ne amăgească, nici odată să nu ne sperie, niciodată să nu ne descurajeze, ci totdeauna, și în timpuri bune și în timpuri rele, să avem încrederea deplină în Dumnezeu și în vitalitatea neamului românesc.

Întemeietorii Asociațiunii noastre ne ziceau și ne zic în continuu:

«Luminați-Vă și Ve-ți fi». «Munciți cu constanță și fără a osteni cât veți trăi». «Faceți-vă datoriile conștientos și fără șovăire». «Luminați poporul, îndemnându-l la muncă și cruțare»! Și înainte de toate creșteți și învățați fii neamului românesc în frica lui Dumnezeu, ca să-și păzească limba, credința, legea, portul și obiceiurile bune ale părinților noștri».

Astfel, urmând noi povețele și învățăturile înaintașilor noștri, cari au întemeiat Asociațiunea, să-i facem nemuritori și prin faptele, ce vom săvârși noi și urmașii noștri în numele lor.

* * *

Înainte voastră, mărețe umbre! cu pietate, cu recunoștință ne plecăm capetele noastre. Vă rugăm să vă întrepuneți pentru noi, să cereți să ne scutească Părintele îndurărilor neamul nostru; și toate instituțiunile noastre culturale să le scutească de toată vrajba dintre frați; să ne apere de toată stricăciunea vrăjmașilor noștri; pentruca să scăpăm noi de tot năcazul, mânia și nevoia Domnului să vă rugați.

Voi! suflate nobile! veghiați din plaiurile fericirii vecinice: «Unde nu-i durere, nici suspin»; veghiați și cereți binecuvântarea Tatălui nostru ceresc asupra Asociațiunii, asupra acestei instituțiuni culturale a neamului românesc, a cărui fundament voi l-ați pus acum sunt 50 de ani. Ajutați-ne cu rugăciunile voastre, ca astfel munca voastră să fie întemeinică pe vecie.

Și noi în aceste momente solemne, aci lângă aceste morminte ale tovarășilor voștri de muncă, pentru înaintarea în cultură a poporului român, ne legăm, că vom avea totdeauna înaintea noastră lumina faptelor voastre, ne vom năzuî, să le pricepem și să le urmăm.

Aci în acest loc, sub cerul liber, la umbra mormântului marelui nostru Arhiereu Alexandru, ne legăm, că vom păzi totdeauna poruncile lui

Dumnezeu, ocrotitorul neamului românesc. Noi credem, noi știm, că poporul român numai cu ajutorul celui Atotputernic a învins nevoile, năcazurile, mânia și ispitele, de cari a avut parte în cursul vremurilor trecute. Noi știm, că numai sub scutul Lui neînving, poate să se înainteze, să înflorească toate instituțiunile noastre culturale. Noi credem, că mâna Lui cea tare a condus și până aci naia culturii noastre naționale. Nădăjduim, că fii noștri și toți urmașii lor vor rămâne tari în legea noastră strămoșească, își vor iubi, apăra și păstra limba, țara și moșia strămoșească, în toate timpurile.

*

Și acum veniți fraților iubiți! să dăm morților noștri sărutarea tainică. Veniți să depunem în fața acestor morminte și umbre ale neamului românesc, sentimentele noastre de dragoste, de venerațiune și de recunoștință, ce datorim tuturor întemeietorilor și binefăcătorilor «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român».

*

Tu Doamne al îndurărilor, care ai trimis asupra sfinților tăi Apostoli Spiritul cel sfânt, să-i întărească pe ei și pe urmașii lor în predicarea evangheliei Tale: întărește-ne și pe noi întru păzirea poruncilor tale!!

Primește rugăciunea noastră de mulțămă și de laudă, ce-Ți aducem noi nevrednicii, în semn de vecinică dragoste și recunoștință pentru că ai trimis bisericii noastre naționale și neamului românesc luceferi pururea luminători, bărbați providențiali, cari au alungat negura întunerecului din mintea noastră; iar, prin învățăturile lor, prin faptele lor au deșteptat în inima noastră dragostea către biserică, către neam și către patria noastră iubită.

Ție-Ți aducem această rugăciune, Doamne al puterilor! și Ție mărire îți înălțăm: Tatălui și Fiului și Spiritului sfânt; acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

* * *

Înainte de prânz s'a ținut ședința festivă a secțiunilor științifice literare. Dl Dr. Iosif Popovici, docent universitar a vorbit despre Ion Maiorescu iar dl Octavian Goga, secretarul Asociațiunii, despre literatura ardeleană în secolul al XIX-lea.

Ședința a doua a adunării generale s'a deschis după prânz la orele 5. După ce s'au adus câteva deciziuni, în urma propunerilor făcute de referentul comisiunii pentru censurarea raportului general al comitetului central, ședința s'a întrerupt la 5 $\frac{1}{2}$, pentru a asista la sborul aviatorului Aurel Vlaicu, și s'a continuat a treia zi, la orele 3 $\frac{1}{2}$ p. m., terminându-se toate afacerile curente. Pe urmă, la propunerea dlui Șt. C. Pop, s'a ales între ovații însuflețite ca președinte al Asociațiunii dl Andreiu Bârseanu, iar ca viceprezident dl Dr. Vasile Suciu, canonic în Blaj.

După aceste adunarea generală a Asociațiunii s'a închis.

* * *

În cele trei seri s'a dat două concerte foarte reușite sub conducerea maestrului Iacob Murășianu și o reprezentație teatrală de artiștii dela Teatrul

Național din București: de dna Aristizza Romanescu, dl Petru Liciu și de dna și dl Bârsan. — Iar în după amiaza zilei de 29 Aug. n. inginerul Aurel Vlaicu s'a înălțat în văzduh cu minunatul său aeroplan. — În aceleași zile s'a ținut la Blaj și adunarea generală a Societății pentru fond de teatru.

Mai amintim, în special expoziția despărțământului Blaj al Asociațiunii.

Un punct de forță al serbărilor culturale din Blaj a fost expoziția aranjată din partea despărțământului «Blaj» al Asociațiunii. Expoziția aceasta înfățișă, ca într'o oglindă fermecată trecutul și prezentul nostru, activitatea ce s'a desfășurat în acest centru cultural, începând cu veacul al XVIII-lea și până în zilele noastre.

Expoziția deși a fost întocmită în pripă, a reușit totuș splendid, căci a fost aranjată fiecare secțiune de oameni pricepători, cari în câteva zile au știut să scoată la iveală și să aranjeze cu sistem tot, ce avem mai de valoare în zilele noastre. A fost aglomerată aici, atâta comoara de documente, obiecte și relicvii, încât fiecare sală recerea cel puțin o zi, pentru a putea apreții după vrednicie însemnătatea și valoarea lucrurilor expuse. Erau reprezentați aici toți ramii activității noastre ca popor conștiu de însemnătatea lui. Incepând cu vechile hrisoave, în cari se cuprindeă denumirea sau distincția vreunui arhieru, ori deschiderea vreunui înalt institut cultural, vedeai aici probe vii despre intensiva activitate literară a bărbaților, cari au condus destinele institutelor noastre de aici, dela bucoavnele tipărite cu litere cirilice și până la cărțile mai recente, cari întrunesc toate cerințele vremilor mai nouă. Remarcai aici lucruri de o extraordinară importanță pentru neamul nostru, cum ar fi de pildă decretul episcopului Petru Paul Aron, apoi foaia lui Cipariu, care e cel dintâiu organ de publicitate tipărit cu litere latine și cea dintâiu foaie poporală: «Invățătorul Poporului» (1848). Alături de activitatea culturală a dascălilor din Blaj, se înșirue expoziția artistică a țărancilor din despărțământul Blaj și a doamnelor române, remarcându-se cu multă satisfacție scoaterea la iveală tot mai pronunțată a motivelor naționale.

Ramul agriculturii și al silviculturii, în cari s'au expus produsele deosebit de îmbelșugate ale domeniului metropolitan și a altor domenii, precum și al marilor și micilor proprietari de aici și din împrejurime; apoi diferite articole expuse de meseriașii noștri din Blaj, ne-au convins pe deplin că munca, ce se desfășoară astăzi pe terenul economic și al industriei, a făcut progrese uriașe, puse fiind sub conducerea unor oameni pricepători și cu tragere de inimă pentru dezvoltarea cât mai intensivă a clasei noastre mijlocii, pe care se razimă puterea noastră de popor cu aspirațiuni de bunăstare și civilizație. Într'o sală a mai fost o expoziție de pictură, iar în alta atelierul de industrie casnică din Orăștie a expus mai multe produse de ale sale.

Din toate acestea se poate vedeă că serbările jubilarie ale Asociațiunii au fost cât se poate de reușite.

Telegrame și scrisori de felicitare primite cu ocazia Adunării generale iubilare.

Vălenii de munte.

Ori unde se lucrează pentru cultura națională românească Liga culturală se cade datoare a-și aduce frățestile salutări, ea vă urează solidaritate deplină în munca înverșunată pentru trezirea prin lumină a energiei uriașe ce se ascunde în sufletele a patru milioane de români.

Secretarul Ligei culturale *Iorga.*

Vălenii de munte.

A fi cu sufletul în mijlocul D-Voastră nu poate supăra pe nimeni, îngăduiți aceasta până când vremuri mai bune vor face pe acela care vi s'a făcut tovarăș de muncă să poată fi și tovarășul bucuriilor D-Voastre.

Iorga.

Sinaia.

În numele comitetului central al societății ortodoxe națională a femeilor române vă rog să binevoiți a fi interpretul salutarilor noastre omagiale către domnia președinții ai societăților întrunite în istoricul oraș al Blajului pentru sărbătorirea unei jumătăți de veac în viața culturală a fraților noștri din regatul ungar, cultura neamului românesc este una și nedespărțită cu sufletul și graiul nostru strămoșesc. Dragostea de neam și credința creștinească temelile societății ortodoxe naționale ne îndeamnă a vă exprima sentimentele frățesti, entuziasmul românesc și admirația noastră pentru progresul D-Voastră cultural.

Prezidenta: *Anastasia Grigore Filipescu.*

Câmpina.

În numele Asociațiunii române pentru înaintarea și răspândirea științelor urăm prosperitate pentru bunul mers al neamului.

Prezident: *Ionescu.*

Secretar general: *Istrati.*

Câmpina.

Societatea română de științe vă urează cale largă și luminoasă în viitor.

Secretar perpetuu: *Istrati.*

Câmpina.

Cu inima și cu sufletul cu voi și pentru voi.

Istrati.

Kolozsvár.

Az «Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român» fêlszázados jubileuma alkalmából a román irodalom és közmivelődés fejlesztéséért sikert és szerencsét kíván, az ünneplöket üdvözli az «Erdélyi Muzeum Egyesület» elnöksége.

Gróf Eszterházy, elnök.

Kelemen, titkár.

(Traducere.)

Cluj.

Din prilejul semisecular al «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român» urează reușită și noroc pentru înaintarea literaturii și culturii române și salută pe acei cari serbează prezidiul societății «Erdélyi Muzeum Egyesület».

Gonté Eszterházy, prezident.

Kelemen, secretar.

Câmpulung.

Reprezentanții poporului și culturii românești din Câmpulung și împrejurime, urmași ai falnicilor tovarăși ai lui Negru Voda, care din Făgăraș descălecând a pus trainica temelie statului român modern salutăm cu admirație mărețele serbări jubilarie semiseculare din Blaj, leagănul literaturii și culturii poporului românesc de pretutindeni și urăm rezultate îmbelșugate pentru realizarea idealului unității culturale a neamului. Cu Dumnezeu înainte!

În numele lor, *Alexandru Mușătescu*, primarul Câmpulungului.

An die «Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român.»

Von einer längeren Reise nach Leipzig zurückgekehrt finde unter den Drucksachen auch die Einladung zum 50 jährigen Iubileum der Asociațiunea, deren Ehrenmitglied zu sein, ich die Ehre habe. Ich bedaure, dass ich nicht rechtzeitig meine Glückwünsche aussprechen konnte, so thue ich es venn auch nachträglich, so doch nicht weniger herzlich. Möge die Asociațiunea wie seither zur Verbreitung der Kultur des rumänischen Volkes in Siebenbürgen beitragen und immer tiefere Wurzeln nicht nur in dem Kreise der Gebildeten, sondern auch in der Masse des Volkes fassen, dann wird sie ein Bohlwerk bilden, das kein Feind erobern kann.

Leipzig, 31 Aug. 1911.

In Ergebenheit: *Hofrat Weigand.*

Onoratalui Comitet al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român. Sibiu.

Asociațiunea pentru cultura poporului român din Maramurăș, înființată în 1860, din ocaziunea iubileului de 50 ani al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, cu bucurie salută această Asociațiune binefăcătoare pentru toți românii și-i dorește prosperare și înflorire!

Ca reprezentanți la iubileul Asociațiunii Comitetul exmite pe Spect. Domn avocat Dr. Vasile Chindriș ca să tâlcuiască și cu graiu viu salutarea noastră frățească.

Din ședința Comitetului Asociațiunii pentru cultura poporului român din Maramurăș ținută în Sighet în localitățile convictului în 4 Aug. st. n. 1911.

Tit Bud m. p.,
vicar, viceprezidentul Asociațiunii.

Ioan Doroș, m. p.,
Prot. Preotul Slatinei, notarul Asociațiunii.

*Liga pentru Unitatea culturală
a Românilor Secția Constanța.*

Constanța, 12 August 1911.

Domnule Prezident!

Românii de pe malul Mării Negre adunați sub steagul «Ligei pentru unitatea culturală a tuturor Românilor» trimit membrilor Astei adunați pe Câmpia libertății culturale de la Blaj, salutările lor frățești pline de dragoste și expresiunea admirațiunii lor, pentru tenacitatea neclintită în lupta lor culturală românească.

Aceste cuvinte eșite din adâncul inimii noastre le transmitem prin delegatul ligei culturale secțiunea Constanța, D-l *Ilariu Banciu*, avocat, prezident.

Dr. Al. Tăldășescu m. p., secretar.

N. Diaconescu m. p.

Domniei Sale Domnului Prezident al «Astei».

Blaj.

Afară de acestea au mai sosit scrisori și telegrame de aderență dela următorii P. T. Domni și corporațiuni:

Dela Sălăgenii: *Dr. Coriolan Meseșian*, adv.; *Aleandru Sima*, preot; *Alimpie Coste*, preot; *Traian Trușăș*, preot; *Avram Dragoș*, preot; *Cassiu Deleu*, proprietar; *Teodor Alexarian*, proprietar; *Patriciu Trușăș*, teolog absolut; *Victor Boșian*, învățător; *Laurențiu Avram*, preot din Șimleu.

Dr. Anton Gabor, spiritual și profesor la seminarul catolic, Iași.

«*Doina*», Câmpeni.

Românii din comuna Borșa-Clujului.

Românii din Marghita și jur.

Românii cacoveni din Banat.

Românii din Reteag.

Românii din Wällischhof.

Românii de lângă Iisa, Ecica.

Românii din Cig.

«*Școala română*» din Suceava.

Clerul greco-catolic, Bucium.

Românii din Deya și jur.

«*Rășinăreni*» (Românii din Rășinar),

- Românii din Oravița.*
Românii din Câmpeni.
Meseriașii români din Câmpeni.
Iosif Stoica, Șinca veche.
Dr. Aurel Cosma, d-na Lucia Cosma, Carmen-Sylva.
Alexandru D. Florescu, Buștenari, România.
Doctor Drăgescu, general Marcu, Râmnicu-Vâlcea.
Românii din Viena.
N. Mircea, București, telegrama din Călimănești.
Familia Petrișor și familia Borgovan, Câmpulung.
Dr. Lazar Popovici, Viena.
Sava Șomanescu, Constanța.
Virgil Onițiu, director, Brașov.
Dr. Bredicean, Peicu, Covrig, Răcășdia.
Dr. Augustin Lauran și soții, din Oradea mare.
Ioan Georgiu, vicar capitular, Ioan Welle, canonic, Grigore Pop, canonic, Vasile
Pordea, notar consistorial, Dr. Alexandru Gheție, profesor de teologie, Gherla.
Medincea, canonic, Nestor Popoviciu, asesor, Tincu, arhivar, Dr. Mioc, Lugoj.
Iuliu Herbay și soții din Arad.
Familia Vertic, familia Pahone, Ilarie Pahone din Bistrița.
Dr. Onișor, Bistrița.
Muntean, protopop, Tileagd.
Virgil Pop, Crașova.
Vicaș, protopop și soții din Șarmășag.
Grivase și Emil Tisca, Năsăud.
Vizitatorii români din Baile Herculane.
Dr. Victor Colceriu, medic, Rodna veche.
Iosif Ilieș, propr., Vasile Tamaș, inv., Rodna nouă.
Borza, protop., Dr. Șenchea, Făgăraș.
Vlăduțiu, Turda.
Românii din Câmpeni.
Mai mulți frunziși din Deda.
Mai mulți din Gurghiu.
Câmpean, protopop, Giurgeu-Sân-Miclăuș.
Familia Săbădeanu, Brașov.
Mai mulți frunziși din Miercurea.
Mai mulți frunziși din Sarafola.
Dr. Penția, Panciova.
Dr. Loginu, Bistrița.
Dr. Saftu, Brașov.
Voilean, Verzariu, Borcia-Calamar, Sibiu.
Mai mulți frunziși din Orșova.
Dr. Chiroiu, avocat, Becicherecul mare.
Mai mulți frunziși din Caransebeș.
 " " " " *Alibunar.*
 " " " " *Câmpeni.*
 " " " " *Brad.*
 " " " " *Hațeg*
Alimpiu Barboloviciu, vicar, Șimleu.
 «Liga Culturală», secțiunea *Slănic-Prahova.*
 «Liga Culturală», secțiunea *Giurgiu.*
Redacția «Românul», Arad.
Despărțământul «Beiuș» al Asociațiunii.
 " «Bocșa» " "
 " «Bistrița» al "
 " «Brașov» " "
- Clerul și poporul român maramurășan din Moiseiu.*
Românii din Lugoj.
Societatea «Andrei Șaguna» a teologilor, Sibiu.
Reuniunea învățătorilor români din protopopiatele Aradane.
 «Reuniunea învățătorilor rom. gr. ort.» din dieceza *Caransebeșului.*
Preoții români și poporul din Căjocna.
Onigaș, director școlar în pensiuie, Reghinul săses.

IOAN MAIORESCU.

— Părți din discursul comemorativ cu ocaziunea centenarului sărbăt la 16/29 August 1911 în Blaj. —

I.

Comemorăm memoria celui mai brav și mai distins bărbat din generația veche, acelu bărbat mare, care a format gloria emigranților în România. Dacă Cipariu și Șaguna au fost ai Românilor de sub oblăduirea coroanei sf. Stefan, Ioan Maiorescu a fost al întregii româniimi. Activitatea lui prodigioasă, mintea lui luminată și inima lui curată au fost tot atâtea însușiri, cari l-au ridicat la culmea gândirii românești, l-au înălțat pe treapta cea mai înaltă a moralei sociale.

Sărbăm comemorarea acestui brav român din două puncte de vedere: întâi pentru cultul strămoșilor, faptul cel mai clasic al religiei străbunilor noștri și al doilea, ca să risipim ura, care ne urmărește faptele noastre și căreia i-a dat expresiune cântărețul libertății noastre, Andreiu Mureșianu, la 1848 printr'un puternic acord, care ne-a cutremurat: «Pe voi vă nimiciră...» etc., în *Răsunetul* vestit.

Și dacă ieri am trăit momente de acum 50 de ani, dacă ne-au înviat înțelepciunea lui Șaguna și Cipariu prin rostul lor de aur, noi mergem astăzi cu cincizeci de ani și mai departe, cuprindem, va să zică în studiul nostru o sută de ani. Ce e o sută de ani în viața unui popor? Nu e nimic! Dar pentru noi această sută de ani e cea mai frumoasă din viața poporului nostru, fiindcă în această sută de ani s'au organizat și alcătuit bazele vieții sociale ale poporului românesc de pretutindeni.

Activitatea lui Ioan Maiorescu trebuie privită din patru puncte de vedere: 1, ca român, 2, ca scriitor, 3, ca profesor și 4, ca bărbat de școală.

Născut la Bucurdea la 1811 (lângă Blaj) și-a început studiile acolo și și-a păscut privirile pe vastul câmp al libertății, la a cărui adunare măreață din 1848 n'a putut să ia parte, fiind ocupat pentru binele neamului într'alte părți. Și-a continuat studiile la Cluj și Budapesta, de unde se reîntoarce ca absolvent de teologie la Blaj. Episcopul de atunci Leményi, văzându-l desghiețat îl trimite la Viena la Sf. Barbara. Anul mergerii lui la Viena se poate stabili pe 1834, căci în acest an a venit și C. Hurmuzachi, ministrul justiției de mai târziu al Moldovei și distinsul bărbat de stat al României, cu care Ioan Maiorescu a făcut atâtea lucruri frumoase pentru înaintarea politică a României. Tot la Viena s'a întâlnit cu Ioan Popasu pe a cărui soră o ia de nevastă la 1837.

Lui Ioan Maiorescu nu i-a plăcut popia, a studiat teologia de dragul unchiului său după mamă S. Vulcan dela Oradea-mare. Mai mult s'a ocupat însă cu studiul istoriei și filologiei. Teologia n'a absolvat-o și de groaza popiei a și fugit la 1836 în România. Pe unde a trecut, trecut-a prin Bănat sau peste Ardeal, nu știm. Destul că la 1836 e la Cerneți, capitala de atunci a județului Mehedinți, azi un suburbiu ticăloșit al Severinului. Aici la sfatul și îndemnul lui se înființează o școală primară

românească, unde e ales de profesor. Se pune pe lucru și învață foarte mult. La 1837 Alexandru Ghica, domnul Munteniei, face o călătorie prin Oltenia și trece pe la Severin și Cerneți. Ioan Maiorescu bineven-tează Domnul, acesta rămâne uimit de modul și cultura acestui tânăr, neobicinuit în țara românească, și-l mută la Craiova la școala centrală și națională, care eră liceul orașului. Aici devine, la 16 August 1836, «in-spector al școalei centrale din Craiova și profesor de istoria universală și de stilul național». Dar sinceritatea lui și dorul pentru progresul poporului românesc îi aprinde paiele în cap și-i amăresc zilele și traiul. Se întâmplă că la 1838 la 16 Aprilie *Foaia Literară* Nr. 16 îi publică o corespon-dență, pe care i-o ceruse G. Barițiu.

Corespondența acasta nevinovată, în care Ioan Maiorescu se plânge de un materialism cras, ce s'a lăsat ca un nor peste țară... de o jude-cată strictă, de un lux grozav, dărăpănător; de ușurătate, nestatornicie, procopsință socială, de lipsa patriotismului, destoiniciei și râvnei profeso-rilor. Această litanie tristă e urmarea influenței culturii franceze. Cores-pondența aceasta a avut un efect neașteptat. Din două părți a fost Ioan Maiorescu atacat cumplit și ridicat din post prin intrigi. În Nr. 19 (24 Aprilie 1838) îl atacă un pseudonim: *Rucărean* din Câmpulung, care ze-flemizează pe Ioan Maiorescu și-și bate joc de toate vorbele lui. În Nr. 20 scrie S. M., un abonat al foii din București, Simeon Marcovici, profesor de retorică la Sf. Sava și traducătorul noștilor lui Young, alt articol și mai vehement. Lupta s'a dat între ei pe vieață și pe moarte, scurta a tras-o Ioan Maiorescu, care a fost silit să iscălească o scrisoare deagata în care cere scuze și mărturisește că n'a cunoscut împrejurările și că articolul său grăbit nu corăspunde adevărului. Scrisoarea aceasta s'a publicat în Nr. 24 (p. 192) în *Foaia Literară*. A trebuit să se umi-lească el, care a fost condus de eternul principiu al Calocagatiei vechi, el care a fost numai lumină și inimă, a sucombat pentru scăparea fa-miliei la sfatul lui P. Poienaru, dar căderea a avut bază morală. La Cra-iova a muncit din toate puterile până la 1848. Când flacărilor revoluției ne-a cuprins moșia și când bubuitul tunurilor ne trezește din somnul cel de moarte, Ioan Maiorescu cu 20 și mai bine de lipitori pe trup face drumul la Frankfurt și se abate în cale la Brașov, Sibiiu, Pesta, Viena și Berlin. La Frankfurt lucrează la marile puteri neconținut ca plenipotențiat al guvernului adhoc, prin petiții, memorii, informațiuni și articole de jurnal. Arma lui i-a fost pana, arma lui i-a fost limba; a lucrat condus de o înțelepciune mare și de o inimă nobilă. Dreptul public al țerișoarelor române și amarul românilor i-a condus pașii și munca lui a fost enormă. Când a văzut că nu poate munci cum îi place, se mută la Viena și con-tinuă din nou munca începută. Aici începe acum lucrul pentru românii din Ungaria și Ardeal. Scrie memorii, face rapoarte despre credința ro-mânilor cătră casa domnitoare. Toate acestea, precum și celelalte lucrări, le-a făcut fiindcă e Român. Scrisorile lui Ioan Maiorescu cătră G. Barițiu

indeosebi cătră A. G. Golescu sunt pline de duioşii. Citez un pasagiu dintr'una scrisă lui A. G. Golescu la 28 August (9 Septemvrie) 1848 din Frankfurt. (vezi Conv. literare 1898 p. 10.)

«Spune-mi acum, scrie I. Maiorescu, n'am drept de a mă plânge, văzând că mă socotesc după un serviciu de 13 ani ca ampioiat public şi după ce am împlinit şi formalităţile cerute de lege, tot de strein? Pas acum şi lucrează cu curaj! Eu voiu lucră pentru că sunt român, dar mă doare. M'am şi plâns pentru aceasta cătră Eliade şi Tell de aici din Frankfurt. Numai lui Aron i-s'a dat dreptul de a putea fi ales, când Aron numai în anul 1856 a dat suplica după stăruirea mea.

Ruşine, că 'n epoca aceasta ne mai numesc streini, şi mai vârtos pe mine, care m'am expus dela începutul revoluţiunii, pe mine, pe care în zilele de reacţiune mă păziau craiovenii pe drumuri să mă omoare, pe mine a căruia familie în zilele de căimăcănie abiă a scăpat din Craiova noaptea, rătăcind nevasta şi copiii prin păduri, până ce a scăpat la Râmnic şi de acolo la Bucureşti! Spune-mi, n'am dreptate să mă plâng? În Ardeai, pământul naşterii, mă caută Maghiarii să mă prindă în urma scrisorii tale, în România nu vor să-mi dea patrie; din Moldova am lăpădat postul şi onoarea ce mi-a fost dată în anul 1842—43, când mă scoaseră din România pentru adresa de atunci; va să zică eu în toată Româניה n'am patrie! Să-ţi spui drept, atât sunt de turburat, încât m'am determinat să lucrez, ca să mi se dea catedra de limba şi literatura română, ce este să se înfiinţeze la universitatea Vienei».

Dar mai apoi continuă liniştindu-se pe p. 11 a C. L. din 1898: «Să nu socoteşti că măhnirea mi-a tăiat curajul; nu, eu lucrez tot cu acea căldură, cu care am lucrat şi voiu lucră, pentru că încă odată: *eu sunt Român!*»

Citatul acesta ne dovedeşte curăţenia sentimentelor lui Ioan Maiorescu, la a căror formare a prezidat Românismul. El a fost cumpătat. Gloria Românilor l-a însufleţit, dar nu l-a robit. El a fost Român cumpătat, deşi ajuns ca formă de manifestare, în toată activitatea sa. Aşa de exemplu şi cu privire la studiul limbei române I. Maiorescu a fost moderat. În corespondenţa, ce i-a cauzat atâta durere, scrie: «În limbă toţi vor să fie ziditori. O tot netezesc şi o pieptenă, până ce-i trag pielea; apoi îi dau alta». Cf. Foaia Literară, Nr. 16 (1838), p. 121—123.

Cât a iubit I. Maiorescu limba, dovedeşte cu orice ocazie când a trebuit să se apropie de ea. Aşa de ex. cu ocaziunea unui discurs, ţinut la Craiova de încheiere a anului şcolar, zice: «Să ne învăţăm limba! Atunci vom şti cine ce avem şi ceace ne lipseşte; atunci ne vom putea înţelege mai bine şi mai curând; atunci fiii şi nepoţii ne vor binecuvântă că punându-i pe drumul adevăratei culturi, le-am arătat şi mijlocul de a cunoaşte ceace are Românul mai preţios şi mai mare: *limba şi prin ea naţionalitatea sa.*»¹⁾

¹⁾ Cf. Foaia s. m. in. şi lit. Nr. 51 din 1846.

II.

Intors din Frankfurt se stabilește la Viena. Aici e aplicat de ministrul Alex. Bach în ministerul de justiție.

Traduce tariful vamal, legile, și funcționează până la 1853 singur, iar dela 1853—1856 cu colegul său Aron Florian. Acesta, deși român, i a cauzat multe dureri și neajunsuri lui I. Maiorescu. Pe acea vreme eră porunca strictă și funcționarii n'aveau voie să scrie la gazete. I. Maiorescu n'a putut să nu scrie, căci nu l-a lăsat inima.

El n'a intrat în minister din căpătuială, el a intrat cu gândul să facă bine, și de aceea a și publicat diferiți articoli informativi despre români în «*Augsburger Allgemeine Zeitung*», în «*Die Presse*» etc., precum și rapoartele din «*Die Romänen der Oesterreichischen Monarchie*», ca să pre-dispună opinia publică în favorul Românilor și să câștige înalta grație a monarhului.

Strălucirea lui, precum și trecerea de care se bucură a trezit ura în sufletul lui Aron Florian și acesta îl denunță. Chemat la raport, I. Maiorescu nu tăgăduiește, vede denunțul lui Aron Florian, care e dimis imediat. Sfârșitul a fost, fiind denunțat din nou din Sibiu, punerea lui Ioan Maiorescu în disponibilitate. Aceasta s'a întâmplat în Maiu 1850.

I s'a fost pus în vedere o pensie, dar într'alt act i se spune, că aceea i-s'a fost comunicat numai «din greșală», și slujba a fost despăgubită cu 1200 fl.

Aproape un an întreg a colindat I. Maiorescu din Viena la Brașov și dela Brașov la Viena, să-și aranjeze afacerea, dar nu i-a succes. Pe Titu feciorul său, îl plasează ca intern în Octomvrie 1856 în Theresianum, cu intervenția principelui Barbu Știrbey. Băiatul a fost primul eminent în acest liceu. Acum fără slujbă și fără lucru, se hotărăște să viziteze România din Istria.

Sunt două versiuni, cari au în vedere explicarea vizitei lui I. Maiorescu în Istria. Una malițioasă,¹ care pretinde a ști, că I. Maiorescu a vizitat pe acești români cu scopuri austriace, iar alta, că ar fi fost trimis de guvernul român în Istria.²

Părerea întâia e absolut eronată. A doua e nemotivată. Să vedem ce scrie Nicoară, op. cit. pag. 3:

«E într'adevăr lucru de mirare, că guvernul României, care încă'n lunile Iunie și Iulie ale anului 1857, a fost trimis pe I. Maiorescu în Istria, ca să descopere și să studieze fracțiunea aceasta de Români, pe cât de neînsemnată la număr, pe atât de interesantă pentru limba și istoria română, s'a oprit la atâta; și că chiar nici Academia de științe din București, care cu ajutoarele sale materiale și morale, ar fi putut face cea mai bună ispravă, nu și-a îndreptat ochiul său cu deadînsul asupra acestui obiect de un «extrem interes» pentru limba și istoria română».

¹ Comunicată de d-l profesor Ioan Ciocan din Budapesta.

² V. Nicoară, *Românii istrieni*, vezi «*Transilvania*», anul XXI. (1890) p. 3—9.

Ioan Maiorescu n'a fost trimis în Istria de nici un guvern. El s'a dus acolo din îndemnul său propriu. Intreaga lui ființă a fost de atare natură. Ca student la Viena s'a ocupat cu predilecție de filologie și istorie. În memoriile sale, în petițiile sale, în tratatele sale operează pe lângă cunoștințele sale de drept public cu cele mai tari argumente de drept istoric scoase din istoria neamului românesc. Ioan Maiorescu a fost aprins de dragostea pentru tot ce e românesc și în spiritul vremii de atunci eră un ce imperativ vizitarea și studiarea Românilor din Istria. Atât Cipariu, atât Maiorescu cât și Bărnăuțiu și Papiu și toți ceilalți studiau limba. Chestia acestor frați, pare să fi fost la ordinea zilei, căci după studiile lui *A. Covag*, după rugăciunile culese și publicate în gazete se simțea lipsa și dorul acestei vizite. Și acest dor l-a împlinit I. Maiorescu. Că a fost așa se vede și dintr'o scrisoare ce o trimite T. Cipariu la 15/27 Decembrie 1853 lui Bărnăuțiu la Pavia cu privire la dialectele române din Istria:¹ «limba românească, scrie Cipariu, nu o mai aflăm în Italia decât în Istria, unde se stinge, durerea! înainte de a se află măcar un român, care să-i apere de stingerea totală a tezaurului ei. Un strein s'a fost apucat înainte de vre-o câțiva ani în Triest a adună rămășițele ei, ci de atunci nu am mai auzit de răsunet». Ioan Maiorescu a simțit și această lipsă și a și făcut lucrul cuminte și cu dragoste adevărată. Vizita lui s'a făcut din dragostea de neam cu ajutorul vreunei colecte inițiate de C. Hurmuzachi.

Aceasta e părerea dlui Titu Maiorescu² și nici se pare a fi altfel. Inima lui a fost mai tare, decât orișice guvern și lucrul lui a format piatra fundamentală a *Dialectologiei române*, cu mult mai înainte de studiile lui Cipariu și *Miklosich*.

Activitatea de scriitor a lui I. Maiorescu e foarte însemnată. Materialul e foarte risipit și până azi nu i-a venit nimănui gândul să-l adune într'un mănunchiu. El a scris repede și ușor, fragmentar și convingător. Acesta e I. Maiorescu în scrisorile sale pline de cuminenție, de sentiment și de morală, acesta e Maiorescu în petițiile, memoriile și informațiunile sale la jurnal și către diferitele guverne, acesta e Maiorescu în *Tratatul dela Bruxelles 1856*³ și I. Maiorescu în *itinerariul din Istria*, publicat la 1884 ca lucrare postumă.⁴ Paginile lui au izvorit din tainele sufletului nostru și au fost scrise pentru liniștirea noastră și pentru îmbogățirea culturii noastre. Ioan Maiorescu a împlinit o misiune inherentă spiritului nostru și tocmai acesta e motivul recunoștinții noastre față de el. Propaganda culturală și apostolatul, făcut în trei țări, ale limbei române, l-a

¹ Cf. *Amicul Familiei* XIV. (1890 p. 95).

² Comunicat personal.

³ *Desvoltarea drepturilor Principatelor Moldoromâne în urma tratatului de Paris din 30 Martie 1856*, publ. Bruxelles 1857.

cf. Acte și documente relative la ist renașterii României de D. Sturdza, vol. III. 179-259.

⁴ *Itinerar în Istria și vocabular istriano-român*, Iassi 1874, ed. II. București 1000 (editat de casa Socec. comp).

făcut ca profesor. În mintea acestui profesor s'a cristalizat toată învățătura neamului românesc și filozofia rapsodică a neamului nostru a izbucnit ca izvorul din stâncă puternic și curat. Elevii lui Ioan Maiorescu își aduc cu dragoste aminte de bătrânul lor profesor, care nu făcea paradă cu vorbele și le spuneă, fiindcă a trebuit să fie spuse.

«Eu frate, zicea profesorul, încă am văzut multe, și din toate aceste multe m'am convins, că noi, fără carte, aici în țara aceasta, și mai departe, în țările acelea locuite de români, multă vieață nu vom avea. Am fost și eu în țările apusului, și apoi fost-am și la Viena, și pe acolo, pretutindeni, am înțeles, că nimic nu întărește și nu împodobește vieața omului și, de.i, vieața poporului, mai mult ca învățătura, știința și artele. Asta n'o uitați, frate, în toate luptele vieții voastre, ca apoi încă și noi vom ajunge ca polonii, și nu-i frumos, nu-i bine».¹ Cuvintele aceste cuprind în ele trei momente principale: *ai ca te, ai parte* judecată izvorită din experiența trecutului și aplicarea acestui adevăr la viitor: numai cultura e în stare să ne asigure viitorul, e o trăsătură aceasta puternică care și-a aflat răsunetul cel mai mare în sufletul lui Eminescu și a treia atât cartea cât și cultura să fie făcute spre triumful binelui și a frumosului — calocagati din trecutul clasic al grecilor. Nu numai ce spuneă, ci și felul cum spuneă eră foarte interesant la I. Maiorescu, Avem informații asupra acestui fapt dela elevii lui Ioan Maiorescu.²

«Vorbiă bine, cetim în «Revista Nouă» loc. cit., încet și apăsât; cuvintele-i ieșiau din gură întregi și de mai înainte cântărite. Glasul îi eră curat și răsunător; privirea vie și energică; gestul hotărît și sincer. Când vorbiă, din tonul cuvântării se percepeă convingerea cea mai adâncă și care, apoi, treceă și în mintea auditorilor săi». Așa a fost I. Maiorescu ca profesor.

Când s'a reîntors din Istria la cumnatul său în Brașov, protopopul Ioan Popasu, a fost spionat din toate părțile și supravegheat de poliție. Acest bărbat distins al nostru a trebuit să stea închis și ascuns în casă. Evident, că o atare petrecere n'a fost de loc prielnică lui Ioan Maiorescu și se mută îndărăt în țară, unde a fost numit asesor în ministerul de justiție sub Costache Crețulescu. Când însă ajunge ministru de culte A. G. Goleșcu, Ioan Maiorescu e numit directorul acestui departament.

La 1850 e numit directorul eforiei școalelor, mai apoi profesor de istoria națională la cursul suplimentar dela sf. Sava, embrionul facultății de litere de azi. A murit la 4 Septemvrie 1864.

Ca bărbat de școală a desvoltat o activitate foarte bogată în fapte. Ioan Maiorescu a organizat în Muntenia pentru primadată învățământul. A lucrat programe, regulamente și a pregătit terenul pentru noua lege de învățământ care s'a și votat la 1864.

¹ Cf. Ioan Maiorescu, în «Revista Nouă» II. 401 Com. elevilor. săi d-nii prof. Ștaicariu și M. Petrescu.

² Cf. op. cit. 413.

Lucrarea lui a fost paralelă cu lucrarea lui C. Hurmuzache în Moldova. Ar trebui cineva să-i studieze toate rapoartele, toate vorbirile din ministerul cultelor și cele ținute la distribuirea premiilor atât în Craiova cât și la București. El e cel dintâi, care a introdus statistica în studiarea stării învățământului. Discursurile au adus totdeauna ceva nou; ele făceau efect atât de puternic, încât se vorbea de ele zile și chiar săptămâni întregi. Citez abia două pasagii, care ne arată starea instrucțiunii publice la 1860¹ prin cuvintele măiestre și logice ale lui Ioan Maiorescu: «Aceasta ar fi astăzi starea instrucțiunii la noi.

Considerată în raport cu anii trecuți, ea constată un progres îmbucurător; considerată în raport cu starea instrucțiunii publice la națiunile civilizate, ea ne arată cât de mult am rămas înapoi; considerată în fine în raport cu indigențele noastre, cu necesitățile noastre și mai întâi de toate cu lipsa de bărbați capabili de a conlucra la dezvoltarea și punerea în lucrare a nouelor instituțiuni și prin aceasta la întărirea și consolidarea naționalității române, ea ne spune cât de puțin mai avem încă a face până să ajungem în stare de a putea îndeplini misiunea destinată națiunii noastre aici la țărmurii Europei, la poarta Orientului».

Natural că în acest discurs măiestru e vorba de instrucțiunea primară, secundară și superioară. Se arată nu numai stările ci totodată și îmbunătățirile, se organizează și se controlează învățământul, deoarece atât una, cât și alta sunt factorii progresului și noi avem misiune de împlinit.

Discursul acesta splendid se termină cu următoarele cuvinte: «Populii ce din nedreptatea timpurilor trecute au rămas înapoi, dacă voiesc a merge alături cu națiunile civilizate, sunt constrânși a se pune pe calea progresului, a-și reculege toate puterile și a nu se trage înapoi dela nici un sacrificiu ce ar cere crearea ori dezvoltarea acelor institute, cari le pot da cele mai bune garanții de existență și de prosperitate și aceste sunt cu preferințe institutele de instrucțiunea publică». Am citat aceste cuvinte, fiindcă, deși vechi, sunt de actualitate și pentru vremea noastră, deoarece adevărul exprimat în ele e legat de viața neamului nostru. Orice progres e un pas către asigurarea existenței noastre, care se face numai prin carte și cultură.

Să reasumăm! Am comemorat centenarul lui Ioan Maiorescu, fiindcă el e al românimii întregi. Prin comemorarea lui am împlinit cea mai sfântă datorință față de noi înșine, întărind cultul strămoșilor. Noi și așa suferim de păcatul nerecunoștinții, la noi comemorări și sărbătoriri în viață se fac rareori, iar meritele sunt recunoscute, dacă sunt recunoscute, numai după moarte. A sărbători pe I. Maiorescu e una din cele mai nobile fapte, pe cari toți românii trebuie să o facă.

Ioan Maiorescu ne-a apărut moșia în viața lui, a cultivat tezaurul nostru național, limba, a dezvoltat și ușurat progresul literaturii și culturii noastre.

¹ Cf. Foaia p. m., în. și lit. nr. 31 (26 Iulie 1860) n. 223—224.

Noi nu ne putem izola dela această sfântă sărbătoare pentru capricii, căci activitatea lui a fost străbătută de cel mai curat patriotism. Nu-i acela patriot care ascunde adevărul, ci acela care-l spune și-l urmează. Și Ioan Maiorescu a cultivat adevărurile ideale și științifice, bazat pe morala socială și pe dreptul public, cari recunosc neatârănarea și dau voie liberă evoluției naționale ale unui popor.

Ioan Maiorescu a fost embrionul mișcării terminate de fiul său Titu, care a facilitat triumful culturii noastre naționale. Rar se întâmplă în viața unui popor, ca o familie să exprime cu atâta vigoare o direcție, să o cultive și să o desăvârșească după cum aceasta s'a făcut din partea lui Ioan și Titu Maiorescu. A studiat și a sărbători acest triumf, aceasta e o glorie e o datorință literară.

Cliciova, în Septembrie 1911.

Dr. Iosif Popovici.

ANCHETA ASUPRA INDUSTRIEI CASNICE ÎN ARDEAL ȘI ȚARA UNGUREASCĂ.¹

Lămuriri.

Industrie este orice activitate îndreptată asupra transformării materiilor prin.e. Ea a existat în toate timpurile, dar nu s'a îndeplinit în acelaș fel. La început tot omul își satisface toate trebuințele sale prin propriile sale mâni. Familia eră centrul de producțiune agricolă și industrială, pe care tot ea o consumă. Nu există schimbul decât pentru produse ale pământului, cari nu se aflau într'o parte sau alta a teritorului. În acest timp predomină peste tot *industria casnică*: producțiunea lucrului alor casei pentru satisfacerea trebuințelor ei proprii.

Această stare de lucruri s'a schimbat odată cu răspândirea schimbului și mai ales dela introducerea banului în viața economică. S'au format cu timpul *meseriașii*, oameni speciali, cari și-au luat asupra-le producerea obiectelor de trebuință pe socoteala lor proprie, după comanda cumpărătorilor. Odată cu aceasta o parte din producțiunea casnică a fost părăsită: locuitorii au început a cumpără de la meseriași lucrurile de trebuință, fie din cauza calității sau a ieftinătăței. Țăranii au continuat însă a produce unele lucruri, ceia ce le-au prisosit, au vândut la alți semeni de ai lor pe la târguri. Cu timpul în loc de a produce de toate, au în-

¹ Primum dela Dl Dr. V. Madgearu un chestionar, însoțit de o lămurire, privitor la starea de astăzi a industriei casnice de la noi. E de prisos să mai accentuăm importanța chestionării, pe care vrea să o studieze dl Madgearu. Știm cu toții că încurajarea industriei casnice e una dintre cele mai importante probleme economice a vremurilor noastre. Pentru a i se putea da, însă, o îndrumare rodnică, trebuie să cunoaștem starea de astăzi a industriei casnice și condițiile ei de dezvoltare. Publicăm deci cu deosebită bucurie chestionarul dlui Madgearu și rugăm ziarele noastre să-l reproducă pentru a i se da o răspândire cât mai mare. Biroul «Asociațiunii» îl va trimite și direcțiunilor despărțămintelor, ca să-l împartă în toate comunele românești. *Red.*

ceput să se specializeze. Cam în același timp negustorii din târguri au început a cumpăra de la țărani produsele industriei lor spre a le vinde în prăvăliile lor. Fie că țăranii producători aveau lipsă de bani, fie că le era greu să se ducă la târg, ei erau siliți a-și vinde produsele și erau astfel subjugați acestor mici capitaliști de la târguri. Așa s'a schimbat industria casnică a țărănimii prin comercializarea produselor ei de către intermediari mai abili în desfacerea lor.

Industria țărănească se exercită astăzi în toate aceste forme și acei cari vor răspunde la întrebările chestionarului de față, au tocmai sarcina să ajute la cunoașterea lor. Pentru aceasta trebuie ca răspunsurile să fie cât se poate de amănunțite și complete.

Se va indica numele comunei, cercului și comitatului din fiecare parte a țării pentru care se dau răspunsurile. Pe lângă aceasta se va răspunde pentru fiecare fel de industrie — de pildă industria lemnului, a pietrei, a textilelor (în, cânepă, bumbac, lână etc.) — la toate întrebările din chestionar.

Răspunsurile se vor publica în Revista «Asociațiunii pentru cultura și literatura poporului român»: «Transilvania».

C h e s t i o n a r .

— Alcătuit de dl Dr. V. Madgearu. —

1. Ce lucruri fac sătenii din: pământ, piatră, lemn, papură, piele, fructe, fire vegetale sau animale (în, cânepă, bumbac, lână etc.)?

2. Cine și ce anume lucrează: bărbatul, femeia și copiii? Țin ei la lucru și mâni străine, afară de ale casei? Dacă da, le plătesc cu ziua sau cu bucata? Nu cumva dau de lucru afară? Dacă da, cum îl plătesc, cu ziua sau cu bucata? Cât se plătește pentru fiecare lucru în parte?

3. Ce lucruri se produc pentru trebuințele casei și ce pentru vânzare?

4. Cari sunt materiile prime întrebuințate? De unde și le procură? Nu le produc tot sătenii în gospodăriile lor? Dacă nu, de unde le cumpără și pe ce preț?

5. Cari sunt instrumentele sau mașinile întrebuințate?

6. Lucrează sătenii și pe comandă? Dacă da, pentru cine: a) pentru negustori, sau b) pentru consăteni? Cu ce prețuri le vând în cazul a) și b)?

7. Unde-și desfac lucrurile produse pe socoteala lor? În sat la ei, la târg sau la oraș? Și cui, particularilor sau negustorilor?

8. Lucrează sătenii cu materialul lor sau al clienților (fie negustori sau consumatori)?

9. Consătenii își lucrează între ei pe plată în bani sau în natură?

10. Mai dănuiește ajutorul reciproc și gratuit între săteni? Dacă da, la ce lucrări anume? Ce obiceiuri mai sunt în legătură cu aceasta?

11. Cine concurează industria casnică: meseriașii, fabricile sau negustorii? Cari și în ce ramură de producțiune?

12. Primește industria casnică vreun ajutor din partea cuiva? Dacă da, de la cine și de ce natură e ajutorul?

13. Este vreun atelier de industrie casnică în regiunea dv? Cum e organizat și ce activitate are?

14. Este în partea locului concurență între industria casnică românească și aceea a altor neamuri străine? Dacă da, cari anume și în ce ramuri de activitate industrială?

ÎNSEMĂNĂRI.

Iubileul slavistului V. Jagiĉ. V. Jagiĉ este o celebritate pe tărâmul filologiei slave. Numeroasele sale lucrări sunt cunoscute de toți ceice se interesează de slavistică. — Acest savant, care este membru al Academiei științifice din Viena, și profesor de limbile slave la universitatea din Viena, s'a născut în 1838 la Varașdin, în Croația. Fiind profesor la liceul din Agram, publică un studiu asupra istoriei și gramaticii limbii serbo-croate. Când episcopul Strossmayer la 1867 fondă Academia sud-slavă din Agram, Jagiĉ fu între cei mai activi membri. În 1870 i se oferă catedra de gramatica comparativă la universitatea din Odessa; iar în 1871 a luat titlul de doctor la universitatea din Berlin.

În 1876 întemeiază revista «Archiv für Slavische Philologie», care este una din cele mai bune în această specialitate. După moartea renumitului slavist Szeznevsky, Jagiĉ îi ia locul atât la universitatea din Petersburg, cât și la Academia de știință de acolo. La 1886, murind profesorul Miklosich, guvernul austriac îl invită să primească catedra acestuia la universitatea din Viena, tot atunci îl numește membru în camera seniorilor.

Cu prilejul aniversării a șeptezecua dela nașterea sa, elevii și admiratorii săi din Viena, l-au sărbătorit într'un mod deosebit.

Între altele i s'a oferit o «*carte de aur*», cuprinzând bibliografia operelor sale, din cari amintim: *Studii asupra idiomului vechii slave liturgice și asupra istoriei literaturii rusești și serbo-croate*. Academia din St. Petersburg i-a publicat *Enciclopedia filologiei slave*, o lucrare științifică de prima ordine în acest gen.

O pildă vrednică de urmat. Între membrii pe vreață ai «Asociațiunii», rămași în restanță cu achitarea unei părți din taxele lor, eră petrecut și *Ioan Savu*, notar pensionat în comuna Iertof din comitatul Caraș-Severin. Ca și alți restanțieri a fost învitat săptămânile trecute din partea biroului «Asociațiunii», să-și achite suma cu care mai datoră. În urma acestei invitări se și primi suma de 80 cor., cu urmă-

toarea împărțire pe cuponul mandatului poștal: «Deși sunt aproape 2 ani, de când a reposat unicul meu fecior Ioan Savu, not. pens., și convingându-mă din mult prețuita d-v. scrisoare, că dânsul restează încă 80 cor. Asociațiunii, ca să rămână și pe viitor între binefăcătorii ei, pentru vecinica lui pomenire spedez cu poșta de azi suma de sus la adresa Prea St. D-voastre. — *Ioan și Călina Savu*, prin Teodor Panciovan, parohul local. — Cuvintele acestea puține caracterizează oamenii și sufletele... Odihnească în pace răposatul Ioan Savu, iar părinților, cari știu cinsti astfel amintirea fiului lor, bunul Dumnezeu să le trimită mângâiere!

„**Fontes rerum transilvanicarum**“. În Cluj s'a făcut începutul unei publicațiuni de izvoare istorice, care este vrednică de toată atențiunea noastră, a Românilor ardeleni, ba a tuturor Românilor. Sub titlul de mai sus a început să apară o serie de volume istorice din cele mai interesante, cari toate privesc exclusiv istoria vechiului Ardeal, și deci, vrând nevrând, și istoria Românilor. Publicațiunea s'a pornit sub conducerea d-lui Dr. Andreiu Veress, șeful arhivelor dela biblioteca universității din Cluj, un bărbat cu nume stabilit prin mai multe volume de valoare istorică, și deci un nume cu garanție pentru seria valoroasă a volumelor ce se anunță. Pentru a atrage atențiunea pușinilor noștri oameni, cari se ocupă cu istoria, vom aminti, că în «*Fontes rerum transilvanicarum*» se vor publica și următoarele volume:

1. Scrisorile iezuiților din Ardeal de pe timpul principilor Báthory (1571—1583) 6 volume, — din cari I. a apărut deja în format de octav mare cu peste 320 pagini (Prețul 10 cor.)

2. Arhivul familiar al conșilor Kornis (1390—1848). Trei volume.

3. Registrele arhivului familiar al baronilor Sennyei și corespondența fostului cancelar al Transilvaniei Sennyei Pongrácz (1591—1613). Un volum.

4. «Transilvania» părintelui Antonio Possevino (1585). Un volum.

5. Corespondența părintelui iezuit Alfonso Carillo (1591—1608). 2 volume.

6. Actele matriculare ale studenților ungureni și ardeleni dela universitatea din Padua (1264—1837) Un volum.

7. Corespondența lui And. Báthory, principele Cardinal al Ardealului (1579—1599). 3 volume.

8. Corespondența cancelarului ardelean Martin Berzeviczy. (1562—1596). Un volum.

9. Însemnările istorice ale lui Ștefan Szamosközy. (1551—1612) 2 volume.

10. Relațiunile nunțiilor papali din Praga, Viena, Graz și Polonia, privitoare la Transilvania. (1571—1613) 3 volume.

11. *Acte și scrisori privitoare la raporturile dintre Ardeal, Moldova și Muntenia.* (1507—1827) 6 volume.

12. Corespondența lui Ștefan Báthory, regele Poloniei, cu contemporanii săi ardeleni. (1576—1586) 3 volume.

13. Descrieri de călătorie ale Italienilor, cari au umblat în Ungaria și Ardeal. (1493—1690) 1 volum.

14. Corespondențe și acte privitoare la raporturile dintre scaunul papal și Ardeal.

Deasemenea corespondențe, acte și anale familiare privitoare la stările Ardealului în veacul al 16 și 17-lea.

Dupăcum se vede din această scurtă înșirare a temelor, — care nici nu e completă — publicațiunea aceasta nouă e vrednică nu numai să fie remarcată la noi, ci și sprijinită, pentruca să poată exista și să scoată la lumină cât mai mult material de arhiv; doar astfel se va porni și la noi o mai mare interesare pentru studiul istoriei, așa de puțin cultivat. De aceea credem că toate bibliotecile mai de seamă ale noastre, publice și private, își vor câștiga aceste prețioase volume de acte istorice, cari toate ne interesează foarte de-aproape.

Actele cele mai multe sunt latinești, și se publică în original. Numai introducerile și adnotările sunt făcute ungurește. Se pot deci utiliza, chiar și fără cunoștința limbii maghiare, și astfel și în România se pot prenumăra, aproape cu acelaș folos, ca și la noi.

Prenotările se pot adresa simplu la: „*Fontes rerum transilvanicarum*” în Cluj. (Dr. E. D.)

„Biblioteca populară a Asociației ni.”

Pentru continuarea «Bibliotecii populare a Asociației ni» biroul central a trimis directorilor despărțămintelor următorul apel:

Cel dintâu așezământ cultural al poporului românesc din Ungaria, «Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român» și-a serbat în vara trecută jubileul de 50 de ani dela întemeiere. În curs de o jumătate de veac «Asociațiunea» a lucrat din răspuțeri pentru înaintarea culturală a poporului nostru și astăzi se poate mândri cu frumoase fapte împlinite, dintre cari amintim numai pe cele mai însemnate. De 40 de ani publică revista «Transilvania», în care apar studii și cercetări prețioase din domeniul științei și literaturii. [Această revistă se trimite gratuit tuturor membrilor fondatori (cu taxa de 400 cor.), pe vieță (cu taxa de 200 cor.) și activi sau ordinari, (cu taxă de 10 cor. pe an) ai «Asociației ni»]. De 25 de ani susține o școală civilă de fete cu internat în Sibiu, care e cercetată în fiecare an de peste 100 de eleve din toate părțile locuite de Români. De 6 ani a clădit «Muzeul istoric și etnografic», în care se adună cu sârguință toate dovezile privitoare la trecutul și etnografia poporului nostru. Din fundațiunile ce le administrează împarte în fiecare an mai multe burse (stipendii) tinerilor, cari urmează școalele secundare și superioare. Pe lângă aceste, prin despărțămintele sale, în număr de 60, cari cuprind aproape întreg teritoriul locuit de Români din Ungaria, se îngrijește de educația economică și culturală a poporului, aranjând prelegeri, conferințe, șezători literare, cursuri de analfabeți și expoziții și înființând tot felul de însoțiri, de reuniuni și de biblioteci.

Numai din această schiță fugitivă se poate convinge oricine că «Asociațiunea» desfășură o activitate uriașă și de cea mai mare însemnătate pentru înaintarea culturală a poporului românesc din Ungaria. Cu toate acestea numărul cărturarilor cari o sprijinesc în străduințele ei frumoase sunt foarte puțini. După o existență de 50 de ani, ea abia are cu totul 2400 de membri, ceea ce un lucru din cale afară trist pentru felul cum înțelegem să ne sprijinim cultura națională!

Apelăm deci la toți cărturarii noștri, să-și fiină de o datorie și de o mândrie națională a se înscrie membri la «Asociațiune».

Cu cât se vor înscrie mai mulți membri, cu atât se va putea lucra mai mult pentru înaintarea și întărirea culturală și economică a poporului nostru.

«Asociațiunea», în vremea din urmă, și-a îndreptat atențiunea mai ales asupra educației poporului dela sate. Și a încercat toate mijloacele pentru a face și pe țărani să se înscrie membri. De aceea a hotărît ca dela 1 Ianuarie 1911 să dea tuturor membrilor ajutători, cari plătesc înainte taxa de 2 cor. pe an, 10 broșuri și un Calendar. Broșurile din «Biblioteca populară a Asociațiunii» au apărut regulat în fiecare lună, afară de lunile de vară, Iulie și August, și s'au trimis, împreună cu «Calendarul» pe 1912, tuturor membrilor ajutători.

Această încercare a «Asociațiunii», având în vedere greutățile începutului, a reușit peste așteptările tuturor. Cu ajutorul acestei «Biblioteci populare» instituțiunea noastră a reușit să aibă în anul 1911 peste 11.000 de membri ajutători, dintre cari cei mai mulți au fost țărani. Țăranii au dovedit deci și de astădată că sunt gata de jertfă, de câteori venim cu gânduri curate, ca să le sprijinim înaintarea culturală. Faptul că într'un singur an s'au împărțit între sătenii noștri peste 121 mii de broșuri, e poate unul dintre evenimentele culturale cele mai importante ale anilor din urmă.

Comitetul central al «Asociațiunii», văzând cu câtă dragoste au primit țăranii «Biblioteca populară», a hotărît continuarea ei și în anii viitori, în nădejdea că numărul abonaților la această Bibliotecă va crește mereu, înmulțindu-se astfel și numărul membrilor ajutători ai Asociațiunii. Răspândirea acestei Biblioteci depinde foarte mult și dela cărturarii de la sate, mai ales de la preoți și învățători, cari sunt datori să explice poporului scopurile Asociațiunii și să-l îndemne să plătească taxa de membru ajutător în sumă de 2 cor. pe an, în schimbul căreia fiecare membru primește zece broșuri și un Calendar pe an. Experiența anului trecut ne-a arătat că expediția broșurilor la adresa fiecărui membru ajutător nu e practică, deoarece din vina poștelor și a primăriilor foarte multe dintre broșuri

nu ajung la destinație, așa că țăranii încep să-și piardă încrederea și să fie nemulțumiți. De aceea comitetul central a hotărît ca în viitor toate broșurile, pentru membrii ajutători dintr'o comună, să le trimită la o singură adresă și anume la președintele *agenturii Asociațiunii* sau, unde nu sunt agenturi, la adresa preotului sau învățătorului. *De aceea rugăm pe toți cei ce se vor înscrie membrii ajutători pe anul 1912 să arate la ce adresă să se trimită broșurile dintr'o comună.* Ca să se poată trimite, însă, broșurile la o singură adresă, într'o comună trebuie, să fie cel puțin *treizeci de abonați* la Biblioteca populară, altfel cheltuelile de poștă sunt așa de scumpe, încât Asociațiunea nu le poate suporta.

Mai bine ar fi ca în fiecare comună în cari sunt, conform statutelor Asociațiunii, cel puțin patru membri de orice fel, să se constituie în *agentură*, alegându-și un președ., un cassier și un notar, dintre cărturarii sau dintre fruntașii cu carte ai satului. Aceștia să înscrie cel puțin 30 de membri ajutători în sat. În acest caz toate broșurile s'ar trimite la adresa președintelui agenturii, dupăce cassierul agenturii ne-a înaintat taxele de la membri. Pentru a încunjura neregularitățile, președintele agenturii să copieze lista membrilor ajutători pe care a trimis-o la centru, ca să știe întotdeauna cui are să împartă broșurile. Dacă în fiecare sat românesc s'ar face o asemenea agentură și ar îndeplini conștientios această funcțiune, ar face deocamdată destul. Trebuie să mai amintim că fiecare agentură are dreptul, conform statutelor Asociațiunii să rețină pe *seama despărțământului căruia aparține* 20% din taxele încasate dela membri activi (ordinari) și ajutători.

Membrii ajutători, cari vor plăti taxa de 2 Cor. pe 1912. vor primi în fiecare lună (afară de Iulie și August) următoarele broșuri:

Nr. 12. Poveștile unchiașului sfătos: *Ercule de Petre Ispirescu.*

Nr. 13. *Cum să trăim?* Sfaturi igiene de Dr. Aurel Dobrescu, medic.

Nr. 14. *Ispravă e lui Păcală* de P. Dulfu.

Nr. 15. *Puterea tovarășiilor* de V. Țăbăc

Osvadă, sau *Comuna Viitorul* de R. Simu.

Nr. 16. *Creșterea pomilor* de N. Iosif.

Nr. 17. *Povestiri* de N. Petra-Petrescu.

Nr. 18. *Nutrețul măiestrit* de I. F. Ne-gruțiu.

Nr. 19. *În sat la Tânguești*, scene pentru teatru dela țară, de Virgil Onițiu.

Nr. 20. *Căldăua creștinului în biserică*, după arhiereul Nicodim, vicarul Moldovei.

Nr. 21. *Asociațiunea* — trecutul și țin-ta ei — de Oct. C. Tăslăuanu.

Nr. 22. *Calendarul Asociațiunii* pe 1913, întocmit de Oct. C. Tăslăuanu.

Aceste sunt broșurile, pe cari le vor primi membrii ajutători ai Asociațiunii în anul 1912 pentru taxa de 2 Cor.

Alăturăm la acest apel o listă de abo-nament și rugăm pe toți cărturarii și toți sprijinitorii culturii noastre să înscrie cât mai mulți membri ajutători ai Asociațiunii.

Listele de abonament împreună cu sumele încassate să se trimită la adresa: «Biroul Asociațiunii» Sibiu (Nagyszeben), str. Șaguna Nr. 6. — Sibiu, 10 Dec. 1911. *Andrieu Bârseanu* m. p., prezident. *Oct. C. Tăslăuanu* m. p., secretar.

Acest apel împreună cu o listă de abonament s'a mai trimis tuturor consistoarelor și băncilor noastre, pe urmă tuturor preoților a căror adresă eră cunoscută bi-roului central, rugând pe toți să stăruie pentru răspândirea Bibliotecii.

Rugăm și ziarele noastre, mai ales cele populare, să îndemne la rândul lor pe cetitori să îmbrățișeze ca căldură ideea de a răspândi broșurile «Asociațiunii» în popor.

Întreaga cărturărimă e datoare să dea «Asociațiunii» tot sprijinul în propaganda ei culturală la sate.

Gheorghe Barițiu. *In Maiu 1912 se împlinesc o sută de ani dela nașterea mare-lui îndrumător cultural Gheorghe Barițiu, a cărui vieață și activitate este strâns legată cu instituțiunea noastră. Comitetul central a și luat dispoziții, ca «Asociațiunea» să serbeze centenarul nașterii lui Barițiu prin festivități culturale și prin desvălirea bustu-lui marelui bărbat, lucrat de sculptorul Oscar Spaethe din București. Programul amănunțit al serbărilor se va aduce la cu-noștința publicului mai târziu. De astă-dată ținem, însă, să facem un nou apel cătră obștea românească, să contribue cât*

mai îngrabă cu obolul său la acoperirea cheltuelilor împreunate cu ridicarea acestui bust. Toate contribuiriile se vor publică în revista «Transilvania».

Asociațiunea în Maramurăș. Am accentuat în repețite rânduri că instituțiunea noastră culturală numai atunci va putea desfășura o muncă sistematică și conștientă, când va reuși să organizeze în despărțăminte active întreg teritorul locuit de Ro-mânii din Ungaria. Toate satele trebuie să devină niște celule vii în rețeaua de organizație a Asociațiunii, lucrând toate din răspuțeri pentru răspândirea culturii în popor. Gândindu-mă la acest plan de organizație, dela venirea mea la Asocia-țiune am stăruit neconținut să se dismem-breze despărțămintele prea vaste, redu-cându-și teritorul de activitate la cel mult 25—30 de comune. Și constat cu bucurie că numărul despărțămintelor, în cei 5 ani din urmă, a și crescut dela 46 la 60. Rezultatul obținut e, însă, prea neînsemnat. În multe părți stăruințele comitetului cen-tral n'au avut nici un efect. M'am hotărit deci să iau parte la înființarea noilor des-părțăminte. La 17 Iulie a. c. am condus prima adunare de constituire, a despărțământului Hunedoara, pe care am con-vocat-o din încredințarea comitetului cen-tral și la dorința fruntașilor din acest oraș. Rezultatul a fost splendid: s'a încassat dela membri noi două mii de cor. Mai amin-tesc că în Hunedoara am găsit o organi-zație de bresle de prin veacul al XVI-lea, a căror trecut îl voiu studiă când voiu aveă răgaz. Am mai constat că populația din oraș și împrejurimi e foarte puternică și dornică de cultură. Numai oameni să se găsească, cari să o cultive. Am admirat binefacerile băncii «Agricola», condusă de d-l Vasile C. Osvadă, unul dintre cei mai buni economiști ce-i avem.

A doua adunare de constituire am ținut-o în Vișeuul Maramurășului, la 20 August a. c. Românii din părțile Vișeuului au nenorocirea de a fi stăpâniți de arhi-millionarul fisolgăbirău Papp Simon, un român slab, care a făcut tot posibilul să zădărnicească înființarea despărțământului. A venit la adunarea de constituire cu o ceată numeroasă de subalterni de ai lui

și a încercat să facă scandal. Neînțelegând limba românească, împreună cu cei câțiva inși, cari au avut îndrăzneala să cheme și să primească Asociațiunea în Maramurăș, am terminat înființarea despărțământului fără să știe despre ce eră vorba. La sfârșit s'a trezit că am încheiat adunarea de constituire. A început să sbiere, protestând, într'o românească caraghioasă, împotriva culturii din Ardeal! Noi am părăsit sala și l-am lăsat să se certe cu ai lui. Solgăbirăul Coman, tot român slab, a confiscat broșurile din «Biblioteca populară a Asociațiunii», pe cari voiam să le împart între țărani. Comitetul central a și făcut arătare criminală împotriva lui. Această adunare a fost un eveniment în Maramurăș. Munca începută, va trebui urmată și am nădejde că în câțiva ani Maramurășul se poate recuceri, mai ales că țărănimea e un element bun și conștii de puterea lui. În calitate de prezident al adunării de constituire, am ținut următoarea cuvântare:

«Domnilor! La dorința D-voastră comitetul central al «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român», cu sediul în Sibiiu, m'a încredințat să convoc și să conduc adunarea de constituire a despărțământului Vișeu-Iza, care este primul despărțământ al Asociațiunii în Maramurăș. Am primit cu deosebită plăcere această însărcinare, deoarece în fiecare despărțământ nou al instituțiunii noastre eu văd întemeierea unei vetre culturale, înființarea unei cetății de apărare a gândirii și a simțirii românești. Am primit cu drag să vin în mijlocul D-voastră și fiindcă pentru prima oară mi se dădea prilej să calc pe pământul istoric al Maramurășului, vechiul cuib de descălători de țară. Trebuie să vă mărturisesc că Maramurășul în conștiința noastră a Românilor din alte părți, pe unde strălucește mai viu soarele culturii românești, trăiește numai prin faptele Voivozilor viteji și numai prin cele dintâi încercări de a introduce limba românească în biserică. Maramurășul de astăzi e învăluit într'o ceață de tăcere jalnică, care numai foarte rar e întreruptă de câte un semn de vieață românească. Și de câteori zărim câte o asemenea rază făgăduitoare dă nădejdi mai bune, inimile noastre

tresaltă de bucurie, ni se sbuciumă sufletul de dorința de a vedea din nou acest colț de țară al românismului readus la mărirea lui de odinioară de a vedea acest pământ străbun renăsându-se sufletește și strălucind ca o piatră scumpă în cununa unității noastre culturale.

Poate că părerea celorlalți Români despre Maramurășul de astăzi nu e întru toate corăspunzătoare realității. Poate că Dumneavoastră aici simțiți și trăiți românește, apărându-vă limba, legea și moșia din străbuni. Eu sunt înclinat să cred din toată inima că este așa, sunt gata să cred că d-voastră vă iubiți neamul mai presus de toate, și dacă ceilalți Români nu o știu aceasta, nu e vina lor. Vina o poartă împrejurările neprielnice între cari trăim și pe cari adeseori ni le creăm singuri. Căci vă întreb, Domnilor, cine ne poate, de pildă, împiedeca să stăm toți Românii în cele mai strânse legături sufletești, să ne cunoaștem unii pe alții și să ne sprijinim frățește în munca ce datori suntem să o săvârșim pentru trezirea conștiinții naționale și pentru răspândirea culturii în popor? Domnilor, nu este putere străină pe lumea asta, care să ne împiedeca și lumă împreună, a avea aceleași gânduri și simțiri, aceleași idealuri, fiindcă toate aceste sunt izvorite din suflet, a cărui libertate nu cunoaște lanțurile robiei. Sufletul e o scânteie dumnezeiască, care nu cunoaște decât un singur stăpân, pe Tatăl din ceriu, după chipul și asemănarea căruia e creat.

Dacă în sufletele noastre ale cărturarilor trăiește conștiința superioară de conducători ai unui popor de țărani, care în cele mai multe părți e voinic, deștept și harnic, dar neștiutor de carte, rămas în urmă în ale învățaturii, atunci trebuie să avem și vrerea și puțința de a-l călăuzi pe cărările înaintării și ale întăririi naționale. Dacă nu ne îndeplinim această datorie, înseamnă că ne lipsește conștiința națională, ne lipsește dorul de înaintare, fără de cari nu se poate câștiga nici o cucerire, nici o luptă. Dacă nu suntem în stare să ne croim singuri, prin muncă, soartea, ci ne lăsăm bătuți de toate vânturile, înseamnă că suntem un popor predestinat pierii, suntem ca o luntre fără cârmă aruncată de valurile mării în toate părțile și la urmă scufundată în adâncimi, de unde nu mai este întoarcere.

D-voastră, cari astăzi înființați un despărțământ nou al Asociațiunii, dovediți că aveți dorința de a lucra sistematic și conștient pentru trezirea din întunec a poporului maramurășan, dovediți că simțiți trebuința unei apropieri culturale cu ceilalți Români din aceasta țară, dovediți că vă dați seama că cultura poporului nu este și nu poate fi decât una singură, la înflorirea căreia trebuie să lucrăm cu toții din răputeri și umăr la umăr, căci numai astfel va putea poporul nostru să-și păstreze ființa etnică, răsămându-se pe tradițiile trecutului, încrezându-se în puterea lui de viață de astăzi și privind cu încredere la viitor.

Sper că în curând și celelalte ținuturi ale Maramurășului vor intra în cadrele Asociațiunii noastre culturale, înfrățindu-se la munca de redeşptare națională și culturală cu toți ceilalți Români. Această înfrățire e o datorie care nu mai poate întârzi. Căci presupun că în sufletele d-voastre mai trăiește amintirea faptelor săvârșite de înaintașii cu steme de zimbbru, cari vă îndrumă spre o viață românească unitară. D-voastră desigur v'aduceți aminte că acest pământ al Maramurășului își avea organizația și autonomia lui națională sub Voivozi români încă în suta a XIV-a și desigur știți că strămoșii D-voastră erau așa de mândri de independența lor națională, încât n'au vrut să recunoască nici o stăpânire străină, ci s'au ridicat cu armele în mâni împotriva celor ce voiau să-i supună, iar când nu s'au mai putut împotrivi au trecut dincolo de Carpați, căutându-și neatârarea pe plaiuri necunoscute. D-voastră, cari cunoașteți vitejia Voivozilor, cnejilor și boierilor săteni din Maramurăș, nu se poate să nu simțiți în toate fibrele ființei D-voastră mândria și îndărătnicia străbună. Nu se poate să nu simțiți, că vitejia războinicilor de odinioară vă îndrumă spre o luptă culturală românească, astăzi singura care vă mai poate mântui de pierzare, căci în vremurile noastre cea mai temută armă de apărare a naționalității e cultura. Și nu numai vitejia trupească a străbunilor vă îndeamnă să răsădiți cultura românească pe acest pământ hrănit cu sânge de eroi, ci și tradițiile culturale din trecut. D-voastră știți de

bună seamă că aici în Maramurăș au fost cei dintâi preoți, cari sub influința învățăturilor reformatoarelui Huss din Bohemia, au făcut cele dintâi traduceri de cărți bisericești în limba românească. Ei au scris cea dintâi Evanghelie românească.

Prinurmare atât spada cât și crucea străbunilor vă chiamă la o nouă redeşptare națională-culturală. Și atunci când umbrele înaintașilor D-voastră vă vor vedea că ați reluat tradițiile trecutului, vă vor trimite binecuvântarea părintească din lăcașurile lor de odihnă vecinică; își vor dormi în tihnă somnul, știind că toată truda și vânzolirea vieții lor de a lăsa urmașilor un pământ și un suflet românesc — n'a fost înzadar.

Vremurile de astăzi, însă, vă chiamă și la împlinirea unei alte datorii și anume la datoria de a vă apropia sufletește de ceilalți Români, fiindcă cu toții suntem un trup și un suflet. Astăzi nu mai putem trăi izolați, despărțiți în cele culturale de ceilalți frați, căci după cum avem un singur Dumnezeu, așa avem o singură cultură românească, căreia trebuie să ne închinăm cu toții. Și instituția, care simbolizează unitatea culturii românești din această țară, este Asociațiunea, în sânul căreia intrați și D-voastră cu ziuă de astăzi. (Urmează lămuriri despre rostul acestei instituțiuni).

Eu cred că Asociațiunea aici în Maramurăș va găsi un teren bogat de activitate.

Poeziile populare ce s'au cules de curând din gura țăranilor de aici și adunarea însemnărilor ce s'au găsit în bisericuțele din satele Maramurășului dovedesc că aici există semne de viață culturală. Nu lipsesc decât oameni dornici de muncă, cari să trezească la conștiință această viață culturală și să o îndrume spre desăvârșire. Când vă văd pe D-voastră întruniți la înființarea acestui despărțământ, sunt convins că nici oamenii de muncă nu lipsesc. Sunt sigur că angajându-vă sub aripile Asociațiunii la răspândirea culturii în popor, vă veți așterne pe muncă serioasă și veți arăta celorlalți Români vânoșia sufletului românesc din țara lui Dragoș și Bogdan.

În nădejdea că această zi va însemna începutul unor vremuri de redeşptare culturală a Maramurășului, declar adunarea de constituire a despărțământului Vișeu-iza de deschisă».

Ar fi bine dacă fruntașii din Sighet ar hotărî ca să se înființeze și al doilea despărțământ al Asociațiunii în Maramurăș, cu sediul în Sighet. O. C. T.

Conferințele Asociațiunii. Conferințele aranjate de biroul central se vor reînchepe Duminică în 11 Februarie n. a. c. la orele 5 p. m. în sala festivă a Muzeului național. Se vor ține următoarele conferințe: 1. Dr. Pavel Roșca, profesor semin., *Problema pesimismului*; în 18 Februarie: Victor Stanciu, profesor, *Părinții și copii*; în 25 Februarie: Ioan Mihaiu, fost ofițer, *Lupta dela Königgrätz*; în 3 Martie; Dr. Ioan Mateiu, candidat de avocat, *Vieța femeilor în trecutul românesc*, după N. Iorga; în 10 Martie: Ioan Duma, student în litere, *Mișcarea literară din ultimul deceniu*; în 17 Martie: Oct. C. Tăslăuanu, secretarul Asociațiunii, *Grigorescu* (cu proiecțiuni de schiopticon); în 24 Martie: Dr. Ioan Lu-paș, protopop, o conferință istorică; în 31 Martie: Dr. N. Bălan, profesor semin., o conferință cu subiect religios.

Taxa de intrare cea din trecut. Primele conferințe se vor începe fix la orele 5 p. m.

Rectificări. În numărul jubilar al revistei «Transilvania» s'au strecurat unele greșeli pe cari le rectificăm. La desp. *Dobra* p. 567 în loc de *Câmpuri* să se citească Câmpuri-Surduc, în care comună mai sunt următoarele reuniuni: Reuniunea de femei (statute aprobate la 1904); Reuniune de muzică și cântări (statute aprobate la 1909). — Dintre membri desp. Abrud-Câmpeni s'a omis din greșală d-l Georgiu Suci, protopop pens. gr.-cat. în Abrud, membru activ al Asociațiunii. — D-l P. Stoica, a fost director al despărțământului *Panciova* (Trans. p. 579) până în 25 Decembrie 1910, iar de-atunci încoace e secretarul despărțământului, prin urmare nu d-sa era obligat să înainteze raportul despre activitatea despărțământului *Panciova* în cursul anului 1910. D-l Stoica ne mai înștiințează că raportul despre activitatea desp. *Panciova* a fost înaintat biroului central de cătră noul director. Se vede că s'a pierdut, deoarece la birou n'a sosit.

Partea oficială.

PROCES VERBAL

luat în ședința primă a adunării generale ordinare a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, ținută în Blaj la 28 August, st. n. 1911.

Prezident:

Andrei Bârseanu.

Notar:

Octavian C. Tăslăuanu.

1. Prezidentul în fața arhierilor de ambele confesiuni așezați la masa prezidială și a unui public foarte numărös întrunit din toate părțile locuite de Români în biserica catedrală, deschide adunarea generală la oarele 10 $\frac{1}{4}$ printr'un discurs, în care face o reprivere asupra înființării și activității de 50 de ani a «Asociațiunii», accentuând și problemele ei din viitor.

I. P. S. Lor Mitropoliții Dr. Victor Mihalyi și Ioan Meșianu salută adunarea generală în numele celor doue biserici pe cari le păstoresc. I. P. S. Sa Mitropolitul Dr. Victor Mihalyi la sfârșitul cuvântării face propunerea, ca să se trimită o telegramă omagială Maiestății Sale Regelui Francisc Iosif I. Ilustrissimul Domn Prepozit Capitular I. M. Moldovan salută adunarea generală în numele Blăjenilor, iar d-l Vasile Goldiș în numele «Societății pentru fond de teatru român». Prezidentul răspunde tuturor oratorilor, mulțumindu-le pentru cuvintele călduroase cu cari au salutat adunarea generală și relevând prezența tuturor arhierilor la această serbare jubilară a instituțiunii noastre culturale. Totodată comunică adunării generale, că Asociațiunea din Maramurăș e reprezentată prin d-l Dr. Vasile Chindriș, avocat în Sighet, Reuniunea învățătorilor din protopopiatele Timișoara, Belinț, Comloșul-mare și Lipova prin președintele Iuliu Vuia și Reuniunea învățătorilor din Sălajiu prin Teodor Murășan, învățător.

Se ia la cunoștință. Discursul prezidentului se alătură la acest proces verbal. Adunarea generală decide, să se trimită o telegramă omagială Maiestății Sale Regelui Francisc Iosif I.

2. Prezidentul dispune să se facă înscrierea delegaților prezenți ai despărțămintelor.

La notar s'au anunțat delegații următoarelor despărțăminte: Abrud-Câmpeni, Aiud-Teiuș Alba-Iulia, Beiuș, Bistrița, Blaj, Brad, Bran, Brașov, Ceica, Cluj, Dej, Deva, Dicio-Sân-Mărtin, Dobra, Făgăraș, Gherla, Hațeg, Hida-Huedin, Hunedoara, Ibașfalău, Lăpușul-ung., Lipova, Lugoj, Marghita, Mediaș, Mercurea, Mociu, Murăș-Ludoș, Murăș-Oșorheiu, Murăș-Uioara, Năsăud, Nocrichiu, Oradea-mare, Orăștie, Oravița, Reghin, Săliște, Sânmiclăușul-mare, Sătmar-Ugocia, Sebeș, Sibiiu, Sighișoara, Șimleu, Tășnad, Teaca, Turda, Vârșeț, Vișeu-Iza, Zărnești.

3. Se prezintă raportul general al comitetului central despre activitatea „Asociațiunii“ în cursul anului 1910.

Raportul general fiind publicat în revista «Transilvania», se consideră cetit și se decide a se da comisiunilor examinătoare.

4. Se trece la alegerea comisiunilor. La propunerea dlui Dr. Elie Dăianu, protopop în Cluj, se alege:

a) în comisiunea pentru examinarea raportului general dnii: Teodor Mihali, Dr. Elie Dăianu, Iosif Blaga, Gavril Tripon, Dr. Valer Branișce, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. Iuliu Maniu, V. Stefănică, Lazar Triteanu, Dr. Iosif Popoviciu și Dr. C. Diaconovich.

b) în comisiunea pentru censurarea socotelilor anului 1910 și a proiectului de budget pe anul 1912, dnii: Dr. Nicolae Oncu, Coriolan Pop, Dr. Nic. Vecerdea, Ioan Lăpădatu, Dr. Vasile Suciu și Vas. Osvadă.

c) în comisiunea pentru înscrierea membrilor, dnii: Iunio Brut Ho-doșiu, Dr. Dănilă Szabo, Ștefan Roșian, Dr. Izidor Pop, Dr. Victor Onișor, Dr. Romul Boilă și Ioan Fodor.

d) în comisiunea pentru candidarea prezidiului, dnii: I. M. Moldovan, G. Pop de Băsești, Dr. Aurel Lazar, Dr. Ștefan C. Pop, Dr. George Proca, Anton Mocsonyi, Partenie Cosma, Nic. Bogdan și Vasile Goldiș.

5. Prezidentul comunică adunării generale că în timpul reglementar s'au prezentat mai multe propuneri, pe cari le citește notarul și anume:

a) Dl Silvestru Moldovan, directorul ziarului «Gazeta Transilvaniei», propune ca din prilejul adunării generale din Blaj să i-se trimită dlui Vasile Stroescu o adresă de salutare, iscălită de întreg publicul român, care participă la serbările jubulare;

b) Dl Aurel Muntean, preot în Sebeșul-mare, desp. Hida-Huedin, face propunerea ca on. adunarea generală să binevoiască a hotărî înființarea unei tipografii a „Asociațiunii“, împreună cu o librărie, cu sediul în Sibiiu. Această tipografie ar avea menirea să tipărească o revistă pentru inteligenți, o foaie pentru popor, toate publicațiunile „Asociațiunii“ și operele scriitorilor noștri;

c) Dl Aurel Marcu, preot, desp. Alba-Iulia, propune adunării generale, să invite comitetul central să studieze organizarea unor ateliere țărănești pentru cusutul odăjdiilor bisericești, invitând și despărțămintele, ca la expozițiile ce le aranjează, să îndemne țărăncile să espună și odăjdiile bisericești și să stăruie pentru răspândirea lor;

d) Dl Emil Kormos Alexandrescu, membru pe vieață al „Asociațiunii“ din Grebenișul-de-Câmpie, propune ca „Asociațiunea“ să editeze o foaie socială, economică și comercială, care să apară de 3-ori pe săptămână, să se trimită gratuit membrilor țărani ai „Asociațiunii“ și să se împartă gratuit în fiecare comună la cel puțin 15 țărani mai săraci. Fiecare număr din această foaie să se și vândă cu prețul de un filer, eventual și mai puțin. Dacă Asociațiunea din cauza de timp n'ar putea edita această foaie, atunci sub auspiciile Asociațiunii să o editeze un număr de bărbați competenți, cari cunosc situația și neajunsurile țăranelui nostru;

e) Dl Teodor Bucurescu, învățător în Bănat-Comloș, propune, ca §. 40 al statutelor, în ce privește agenturile, să se modifice în înțelesul § lui 7. din statute și anume: din taxele membrilor ajutători să se trimită la casseria centrală numai 20%, iar 80% să se întrebuințeze pentru trebuințele agenturilor. Propunătorul speră, că în urma acestei modificări a statutelor numărul agenturilor va crește la 2000 și toate vor putea desfășura o activitate culturală mulțumitoare.

Propunerile se dau spre studiere și recomandare comisiunii pentru examinarea raportului general.

6. Prezidentul ridică ședința la orele 12, anunțând ședința festivă a secțiilor științifice-literare pe ziua de 29 l. c. orele 10 $\frac{1}{2}$ a. m., iar proxima ședință a adunării generale pe ziua de 29 l. c. orele 4 p. m.

Totodată invită publicul să ia parte la deschiderea expoziției întocmite în onoarea Asociațiunii din partea despărțământului Blaj.

D. U. S.

A. Bârseanu, prezident. Oct. C. Tăslăuanu, notar. — S'a cetit și verificat. Sibiiu, în 9 Septembrie st. n. 1911. — P. Cosma, Ioan F. Negruțiu, Dr. O. Russu, Nicolau Ivan, Gavril Precup, Ion Agârbiceanu, Dr. V. Bologa, Dr. Ioan Lupaș, Octavian Goga.

PROCES VERBAL

luat în ședința a doua a adunării generale ordinare a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, ținută în Blaj, la 29 și 30 August st. n. 1911.

Prezident:

Andrei Bârseanu.

Notar:

Octavian C. Tăslăuanu.

7. Prezidentul deschide ședința în ziua de 29 Septembrie n. a. c. la orele 4^{1/4}, în pavilionul din curtea gimnaziului și dă cuvântul notarului, ca să citească scrisorile și telegramele sosite pentru adunarea generală. La propunerea notarului, care citește două telegrame dela dnii Dr. C. Istrate și N. Iorga,

adunarea generală decide, ca din cauza scurțimii timpului celelalte telegrame să nu se mai citească ci să se publice în «Transilvania» și în ziare.

8. Urmează raportul comisunii pentru examinarea raportului general al comitetului central al „Asociațiunii“. Raportorul comisunii, dl Dr. Gavril Tripon, după o introducere, în care arată activitatea Asociațiunii în ultimul an, face următoarele propuneri adunării generale:

a) să ia act de cuprinsul raportului general al comitetului central și să-i exprime mulțumită pentru activitatea ce a desfășurat-o în anul 1910.

Se ia act și se mulțumește comitetului central pentru activitatea desfășurată în cursul anului trecut.

c) să deie expresie durerii sale pentru pierderea prezidentului Iosif St. Șuluțu, a binefăcătorilor Dr. Grigorie Sândeianu, Dr. Gh. Anca și Petru Pană și a membrilor decedați dela ultima adunare generală încoace.

Adunarea generală își exprimă părerile de rău prin ridicare.

c) să aleagă de membri onorari ai Asociațiunii pe Excelențiile Lor Mitropoliții Ioan Meșianu și Dr. Victor Mihalyi, apoi pe dnii: Ioan cavalier de Pușcariu, domiciliat în Bran și I. Micu-Moldovan, prepozit capitular în Blaj.

Adunarea generală îi alege membri onorari cu mare însuflețire;

d) să mulțumească dlui Vasile Stroescu pentru donațiunea de 60.000 Cor. și tuturor celorlalți binefăcători, cari au făcut donațiuni pentru așezămintele Asociațiunii și să trimită dlui Stroescu o telegramă, în care Românii întruniți la serbările culturale din Blaj să-i exprime mulțumiri pentru ajutoarele cu cari sprijinește înaintarea culturală a poporului nostru.

Adunarea generală primește propunerea și decide să i se trimită o telegramă de mulțumire dlui Stroescu.

e) să aprobe modificarea §-lui 3 din «Regulamentul general al secțiilor științifice-literare», omitând cuvintele «până la număr de 5», din alineatul ultim.

Adunarea generală încuviințează modificarea propusă.

f) să ia act cu plăcere de inițierea ridicării câte unui bust în Sibiu lui Mihail Eminescu și lui Gheorghe Barițiu și să aprobe votarea sumei de 1000 cor. din cassa Asociațiunii spre acest scop.

Se ia act și se aprobă votarea sumei de 1000 cor. pentru ridicarea busturilor numite.

g) să aprobe lucrările comitetului central în ce privește înființarea și clădirea unui internat pe seama studenților români dela universitatea din Cluj și să-l autorizeze să se ocupe și mai departe cu realizarea acestui plan, îngrijindu-se și de procurarea mijloacelor materiale necesare.

Se aprobă și se dă comitetului central autorizația cerută.

h) să deie comitetului central spre studiere toate propunerile prezentate adunării generale, cu excepțiunea propunerii dlui Teodor Bucurescu de a se schimbă §. 40 al statutelor care, nefiind oportună, să nu se primească.

Adunarea generală primește propunerea raportorului.

9. Președintele, fiind timpul înaintat ridică ședința la orele 5^{1/2}, anunțând că se va continua în ziua de 30 August nou orele 3 p. m.

Continuarea ședinței, în 30 August n. 1911.

10. Președintele, după ce salută pe Înalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Dr. Victor Mihaili și pe Prea Sf. Sa Episcopul Dr. Dimitrie Radu, cari ocupă loc la masa prezidențială, apoi pe d-nii Nicolae Iorga și Aurel Vlaicu, veniți ca oaspeți, deschide ședința la orele 3^{1/4} p. m. în sala de gimnastică.

11. Urmează raportul comisiunii pentru cenzurarea socotelilor pe 1910 și examinarea proiectului de buget pe 1912. Raportorul, dl Ioan I. Lăpădatu, raportează că socotelile Asociațiunii pe 1910 s'au aflat în perfectă ordine și pe deplin justificate, iar proiectul de buget pe 1912 e făcut în cadrele veniturilor normale ale Asociațiunii. La propunerea referentului adunarea generală:

a) aprobă bilanțul pro 1910;

b) aprobă socotelile despre venite și cheltuieli, dând îndemnizare ulterioară pentru suma de Cor. 3412'88, cheltuită peste preliminar și absolvând Comitetul central pentru gestiunea financiară a anului trecut.

c) exprimă mulțumită celor doi stipendiști ai Asociațiunii, dl-ori Andrei Bârseanu și Andrei Cosma, cari și-au rescumpărat stipendiile avute în favorul fondului general și și exprimă dorința, ca exemplul lor să aflu urmare și la ceilalți — multe sute de intelectuali români, crescuți cu stipendii dela fonduri și fundațiuni românești.

d) aprobă proiectul de buget pe 1912.

12. Dl Ștefan Roșian, raportorul comisiunii pentru înscrierea membrilor, raportează că s'au înscris următorii membrii:

a) fondatori: «Patria», cassă de economii, soc. pe acții, Blaj; Vasile Bian, doctor, Făget; Simeon Pop Mateiu, canonic, Blaj; Iuniu Brut Hodoșiu, director, Blaj; Amalia Dr. Bran născ. Simon, soție de adv. Teaca; George Pop, consilier min. Lugoj; Alma Dr. Pop născ. Maior, soție de adv. Lugoj; Dr. George Popescu, avocat, Turda; Dr. Iustin Pop, avocat, Deva; Dr. Izidor Marcu, canonic, Blaj; Artimon Blașan, preot gr. cat., Obreja; Eugenia Dr. Șt. C. Pop născ. Macaveiu, Arad; Dr. Ștefan C. Pop, deputat, Arad; Petru de Mocsonyi, mare proprietar, Bulciu; Dr. Emil Babeș, avocat, Pesta; Dr. Tit Babeș, avocat, Pesta; Dr. Alexandru Pop, medic, Blaj; Emil Petran, preot, Almaș.

b) pe viață: Anița Dr. Morar născută Bohățiel, soție de adv., Cluj; Dr. Ștefan Morar, adv. Cluj; Ștefan Crișan, înv. pens., Teiuș; Aurel Barbu, notar comunal, Lan-crăm; Dr. Alexandru Pop, avocat, Cehul-Silvaniei; Dr. Alexandru Dobrescu, medic, Secsard; Nicolau Rus, proprietar, Poiana Arieșului; Aurel Harșan, preot gr. cat., Cenade; Aurel Aron, preot gr. cat. Miraslău; Dr. Alexandru Nicolescu, profesor, Blaj; Iosif Mustețiu, maior c. și r. Rafna; Dr. George Pătăcean, adv. Turda; Vasile Hățagan, notar, Oarda de jos; Dr. Eugen Tatar, avocat, Deva; Dr. Ștefan Banfi, medic, Bucium; I. Harșia, Milășel; Dr. Iuliu Morar, avocat, Murăș-Uioara; Cornel Mesaroș, inginer, Budapesta; Dr. George Gârda, avocat, Făget; Pompeiu Făgărășan, preot gr. cat., Beclean; Dr. Toma Ienciu, adv., Puj; Ioan Corbul, notar la sedria orf., Bistrița; Iuliu Popp, dirigent de bancă, Gherla; Victor Blașianu, inginer supr. Lupeni; Gavriil Precup, profesor, Blaj; Dr. Eugen Sânpetrecan, adv., Zernești; Teofil Crișan, preot, Perul; Ioan Maior, adm. dom. Blaj; Dr. Iuliu Maniu, avocat, Blaj; Dr. Iuliu Popescu, adv., Turda; Dr. Enea Papiu, adv., Orăștie; Eugen P. Păcurar, protopop, Sebeșul-săsesc; Dr. Alexandru Fodor, medic, Alba-Iulia; Vasile Morar, înv., Ludoș; Maria Dr. Pop n. Rozor, soție de jude, Geoagiul-de jos; Simeon Corvin iun., com. Orăștie; Aurel C. Domșa, contabil, Blaj; Aurelia Morariu n. Bătăcuiu, soție de notar, Ohaba; Dr. Eugen Meșianu, adv., Brașov; Dumitru Evolveanu, prof., Bran; Tiberiu Eremie, inginer, Brașov; Ioan I. Lăpădatu, dir. de bancă, Orăștie; Piso Pompiliu, preot, Cărpiniș.

c) ordinari: Gheorghe Anghel, consilier de contabilitate, Sibiiu; Traian Lazar, teolog, Gâmbaş; Alimpiu Suci, preot gr. cat., Iscronei; Emeric Pop de Băsești, adv., Jibou; Ioan Crișan, vice-notar, Zlatna; Dr. Iosif Turcu, medic, Viena; Ioan Bozdoc, preot gr. cat., Cicud; George Faina, preot gr. cat., Micoșlaca; Emil Comanescu, funcț. de bancă, Sibiiu; Zaharie Boila, exec. reg., Dicio-Sân-Mărtin; Ilie Ungurean, econom, Beșineu; Lazar Caba, preot, Șoimuș; Ilariu Banciu, adv. și director, Murăș-Uioara; Dr. Horia Petra-Petrescu, ziarist, Brașov; Vincențiu Nemeș, vice-protopop on. Sănmărtinul-sărat; Teodor Pănzăan, inv. dir., Sâncel; Nicolae Lațiu, preot gr. cat., Crăciunel; George Vancea, proprietar, Blaj; Traian German, profesor, Blaj; Ioan Pușcaș, proprietar, Blaj; Iacob Domșa, preot gr. cat., Blaj; Ioan Vancea, rigorozant în drept, Blaj; Anton Zeiler, pictor, Blaj; Ioan Fodor, profesor, Blaj; Alexandru Ciura, profesor, Blaj; Emil F. Negruțiu, adm. domeni, Petrisat; Ioan F. Negruțiu, inginer, Blaj; Ioan Bărbat, inv., Sâncel; Ioan Sever Frățilă, preot gr. cat., Ciufud; Dionisiu Velicea, preot gr. cat., Spătac; Ioan Handrea, preot gr. cat., Mănărade; Nicolae Săbău, comerciant, Lupșa.

Și-au achitat taxa următorii membri vechi: Iuliu M. Montani, protopop, Zlatna; Emil Vlăsa, proprietar, Sâncel; Ștefan Lita, preot gr. cat., Lunca; George Bărbat, protopop, Blaj; Augustin Caliani, profesor, Blaj; Dr. Ambroziu Chețianu, dir. gimn. Blaj; Amalia născ. Grama, proprietară, Blaj; Ioan Cornel Maior, Blaj; Mărioara Olga Maior, elevă, Blaj; Simion Muntean, notar cercual, Blaj; Nicolae F. Negruțiu, profesor, Blaj; Dr. Iustin Nestor, cand. de adv., Blaj; Silvestru Nestor, dir. școlii civ., Blaj; Nicolae Pop, profesor, Blaj; Virgil Pop, proprietar, Blaj; Iacob Popa, secr. metr., Blaj; Victor Precup, inginer silvic, Blaj; Dr. Ioan Rațiu, profesor, Blaj; Dr. Alexandru Rusu, profesor, Blaj; Augustin Stupariu, comerciant, Blaj; Vasile Suci, pref. tipogr., Blaj; Aurel Trifan, croitor, Blaj; Dionisiu Trifan, croitor, Blaj; Alexiu Viciu, profesor, Blaj; Emiliu Viciu, profesor, Blaj; Valer Suci, profesor, Blaj; Dr. Victor Macaveiu, profesor, Blaj; Dr. Eugen Solomon, prof., Blaj; Ștefan Roșian, profesor, Blaj.

Banca «Pitești» din Pitești a donat suma de Cor. 200.—.

Se ia act.

13. Urmează alegerea prezidentului și viceprezidentului. Raportorul comisiunii de candidare, dl Dr. Șt. C. Pop, propune și

adunarea generală aclamă cu unanimitate de aleși (pe trei ani): pre-
zident: Andreiu Bârseanu, viceprezident Dr. Vasile Suci.

Ambii mulțumesc adunării generale pentru încrederea cu care i-a distins. În numele bisericii îi salută Excelența Sa dl Dr. Victor Mihalyi, iar în numele membrilor Asociațiunii dl Dr. Ștefan C. Pop.

14. Urmează fixarea locului pentru adunarea generală din 1912. Prezidentul comunică invitarea despărțământului Orade.

Adunarea generală încredințează comitetul central cu fixarea locului pentru adunarea generală viitoare.

15. Verificarea proceselor verbale ale adunării generale se încredințează membrilor comitetului central din Sibiiu, cari au participat la adunarea generală.

16. Prezidentul, fiind ordinea de zi terminată, după un discurs de încheiere, în care mulțumește tuturor celor ce au participat la lucrările adunării generale și în special arhierilor și bărbaiților din străinătate, la orele 4¹/₂ p. m. declară adunarea generală de închisă.

D. U. S.

A. Bârseanu, prezident. Oct. C. Tăslăuanu, notar. — S'a cetit și verificat. Sibiiu, în 9 Septemvrie st. n. 1911. — P. Cosma. Nicolae Ivan. Ioan F. Negruțiu. Dr. Ioan Lupăș. Gavriil Precup. Dr. O. Russu. Ion Agârbiceanu. Dr. V. Bologa. Octavian Goga.

PROCES VERBAL

luat în ședința festivă a secțiilor științifice-literare ale „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, ținută în Blaj, la 29 August stil n. 1911.

Prezident:

Andreiu Bârseanu.

Notar:

Octavian C. Tăslăuanu.

1. Prezidentul deschide ședința la orele 11³/₄ a. m. în pavilionul din curtea gimnaziului, salutând pe P. S. Sa Episcopul Dr. Miron E. Cristea, care ocupă loc la masa prezidială și arătând în câteva cuvinte importanța secțiilor științifice-literare. Pe urmă invită pe d-l Dr. Iosif Popovici să-și țină conferința anunțată.

2. D-l Dr. Iosif Popovici rostește o disertație despre Ioan Maiorescu, din prilejul centenarului nașterii acestui meritat bărbat.

Prezidentul arată în câteva cuvinte importanța personalității lui Ioan Maiorescu în cultura noastră națională și invită adunarea generală să-și exprime sentimentele de pietate față de memoria acestui bărbat al neamului nostru.

Conferința d-lui Dr. Iosif Popovici e ascultată cu atențiune și aplaudată cu însuflețire. Adunarea generală își exprimă sentimentele de pietate față de memoria lui Ioan Maiorescu prin ridicare.

3. Urmează conferința d-lui Octavian Goga intitulată «Curenți de idei în literatura ardeleană dela 1848 până în zilele noastre», în care stăruie asupra momentelor mai însemnate din literatura ardeleană din ultima jumătate de veac.

Conferința e ascultată cu plăcere și conferențiarul este aclamat cu însuflețire.

După aceste, prezidentul închide ședința la orele 1.40 p. m.

D. u. s.

Ședința a XII-a a comitetului central, ținută la 24 August n. 1911.

Prezident: *Andreiu Bârseanu*. Notar: *Octavian C. Tăslăuanu*. Membri prezenți: *Dr. Ilie Beu, Arsenie Bunea, Dr. Liviu Lemény, Nicolae Togan, Romul Simu* și cassierul *Ioan Banciu*.

Adunarea generală: (424 Nr. 1467, 1418, 1416, 1400, 1399 și 1451—1911). În timpul reglementar au intrat șase propuneri pentru adunarea generală, pe cari comitetul central le însoțește de propuneri speciale.

Internatul din Cluj: (425 Nr. 1458—1911). D-l Dr. Ioan Mihu trimite libelul de depuneri dela «Ardeleana» cu suma de 10,000 Cor. care a fost dăruită de d-l V. Stroescu pentru înființarea unei biblioteci pe seama studenților universitari din Cluj. Suma se va întrebuința la timpul său pentru instalarea unei biblioteci în internatul studenților universitari din Cluj, proiectat de Asociațiune.

— (426 Nr. 1398—1911). *Internatul din Cluj*. Planurile internatului studenților universitari din Cluj, lucrate de d-l inginer Negruțiu din Blaj se înaintează adunării generale, cerând aprobarea lucrărilor săvârșite până acum și autorizația de a se ocupa și mai departe cu realizarea acestui plan.

Despărțăminte. (427 1451—1911). *Vișeu-Iza*. Secretarul Oct. C. Tăslăuanu raportează că în 20 August n. a. c. a condus adunarea de constituire a desp. Vișeu-Iza (Maramurăș) rostind o cuvântare despre «Rostul Maramurășului în cultura românească». Director al desp. s'a ales d-l Emil Bran, preot în Dragomireștii. Noul despărțământ se compune din comunele aparținătoare cercurilor administrative Vișeu și Iza.

Ședința a XIII-a a comitetului central, ținută la 9 Septembrie n. 1911.

Prezident: *Andrei Bârseanu*. Notar: *Oct. C. Tăslăuanu*. Membri prezenți: *Dr. Ilarion Pușcariu, Dr. V. Suci, Nic. Ivan, P. Cosma, Ioan F. Negruțiu, Gavril Precup, Dr. V. Bologa, Ioan Agârbiceanu, Dr. O. Russu, Oct. Goga, Dr. I. Lupaș, Dr. Ion Borcia*, cassierul *Ion Banciu* și conferențiarul agronomic *Aurel Cosciuc*.

Adunarea generală: (430 Nr. 1518—1911). Secretarul adm. prezintă procesele verbale ale adunării generale, ținute în Blaj la 28, 29 și 30 August n. 1911; comitetul central ia act de deciziunile cuprinse în aceste procese verbale și hotărăște următoarele: încredințează biroul să vină cu propuneri în ce privește înființarea și clădirea internatului pe seama studenților universitari din Cluj; încredințează biroul să studieze propunerile prezentate adunării generale și să facă un raport în una din ședințele viitoare; biroul să vină la timpul reglementar cu o propunere pentru convocarea adunării generale din 1912; decide să mulțumească desp. Blaj și publicului din Blaj pentru aranjarea serbărilor și pentru primirea făcută cu ocazia adunării generale, apoi domnilor, cari au ținut conferințe la adunarea generală.

Secțiile științifice-literare: (431—432 Nr.ii 1415 și 1430—1911). D-l Ioan Corbu, funcționar la sedria orfanală din Bistrița, răspunde că primește mandatul de membru corespondent al secțiunii științifice; d-l Dr. Ioan Sârbu, preot în Rudăria, răspunde că nu primește mandatul de membru corespondent al secției istorice.

Fundațiuni: (433 Nr. 1550—1911). Bursele de câte 400 cor. din *fundațiunea Teodor Sandul* se votează lui Gheorghe Băgăria, lăcătuș, și lui Nicolae Ignat, elev la școala specială de industrie din Cluj, iar bursa de 700 cor. lui Vasile Militaru, elev curs. III în școala specială de metalurgie din Timișoara, cu condiția să urmeze cursurile de metalurgie și electro-tehnică în Budapesta.

Despărțăminte: (434 Nr. 1408—1911) *Agnita*. Cu ocazia adunării cercuale din Bărghiș s'a aranjat o expoziție de lucruri de mână, între expozanți s'a împărțit suma de 50 cor. ca premii; d-l Ioachim Părău, capelan, a ținut o prelegere: «Sfaturi morale»; la propunerea desp. se decide înființarea unui nou desp. în Cincul mare. (*Ședința comit. cerc. din 12 Iulie 1911 și adun. cerc. ținută la 13 Aug. 1911*).

— (435 Nr. 1483—1911) *Beiuș*. S'a decis înființarea unui fond cultural al desp. D-l Ioan Ciordaș a dăruit desp. un schiopicton. (*Șed. comit. cerc. din 13 Aug. 1911*).

— (436 Nr. 1287—1911). *Brad*. Din raportul comitetului către adunarea cercuală, ținută în Rîșca, rezultă că, în anul 1911, desp. a ținut în 10 comune 29 de prelegeri populare, împărțind altoi și meri între țărani, iar în cursul iernii a aranjat 12 serate literare-artistice în Brad. (*Adun. cerc. din 16 Iulie n. 1911*).

— (437 Nr. 1417—1911) *Celca*. Cu ocazia adunării cercuale din Tășad s'au ținut următoarele prelegeri: Dr. Ioan Comșa, medic «Din igiena poporului» și Dr. Victor Andru, candidat de avocat, despre «Asociațiunea jubilară». În comuna Tășad s'a înființat o agentură. Desp. a decis înființarea unui fond cultural. (*Adun. cerc. din 12 Iulie n. 1911*).

— (438 Nr. 1363—1911) *Deva*. Cu ocazia adunării cercuale, ținute în Hunedoara, s'a ales director al desp. Dr. Ioan Dobre, protopop și patru membri în comitet. S'a decis înființarea noului desp. Hunedoara. (*Adun. cerc. din 30 Iulie 1911*).

— (439 Nr. 1469—1911) *Ibașfalău*. Cu ocazia adunării cercuale, ținute în Nadeșul săsesc, s'a constatat că desp. dela înființarea lui a ținut 4 ședințe, a aranjat 7 prelegeri populare și în Nadeșul săsesc a înființat o bibliotecă populară. (*Adun. cerc. din 6 Aug. 1911*).

— (440 Nr. 1422—1911) *Lăpușul-unguresc*. În adunarea cercuală din Capolnoc-Mănăștur s'au rezolvat afaceri curente. (*Adun. cerc. din 10/23 Iulie 1911*).

— (441 Nr. 1498—1911) *Năsdud*. Cu ocazia adunării cercuale din Rodna-nouă s'au ținut două prelegeri populare, s'a înființat o agentură în Rodna-nouă, s'a aranjat o expoziție etnografică, împărțindu-se între expozanți suma de 50 cor. ca premii și s'a

ținut o reprezentație teatrală-muzicală, împărțindu-se între debutanții țărani suma de 50 cor. (*Adun. cerc. din 19 August n. 1911*).

- (442 Nr. 1459—1911) *Oravița*. Foaia «Progresul» s'a decretat ca organ oficial al despărțământului. Cu ocazia adunării cercuale din Vrani, s'au ținut următoarele prelegeri: Petru Sântomea, preot, «Istoricul Asociațiunii», Nic. Vucu, econom, despre «Școală și cruțare»; Traian Țăran, despre «Tovărășiile economice»; Gh. Jianu, despre «Foloasele învățaturii». (*Șed. comit. cerc. din 10 August 1911. Adun. cerc. din 13 August 1911*).
- (443 Nr. 1474—1911) *Sălciua*. D-l Vasile Gan, delegatul comitetului central raportează că noul desp. Offenbaia s'a înființat în 20 August n. 1911 sub numirea Sălciua, care cuprinde următoarele comune: Poșeaga de jos, Poșeaga de sus, Sălciua de sus, Bedeleu, Buru, Cioara de sus, Lunca, Ocolîșul mare, Runc, Valișoara, Trăscău, Vidolm, Sângiorgiu, Ocolîșul mic (cari au aparținut până acum desp. Turda), Brăzești, Sărăț, Offenbaia, Muncel, Lupșa, Sașavița (din desp. Abrud-Câmpeni), Ponor și Vâlceaua Geoagiului. Director al desp. s'a ales d-l Vasile Gan. Cu ocazia adunării de constituire s'au ținut 2 prelegeri. S'au dăruit câte 10 ex. din publicațiunile populare ale Asociațiunii. (*Adun. de constituire din 20 August 1911*).
- (444 Nr. 1509—1911) *Sătmar-Ugocia*. Cu ocazia adunării cercuale din comuna Mezöterem s'au ținut următoarele prelegeri: d-l Gheorghe Șuta, protopop, despre «Foloasele meseriei» și d-l Constantin Lucaciu, preot, despre «Portul național». Desp. a decis înființarea unui atelier de țesătorie. (*Adun. cerc. din 23 Iulie 1911*).
- (445 Nr. 1214—1911) *Teaca*. I s'au dăruit câte 3 ex. din publicațiunile populare ale «Asociațiunii».
- (446 Nr. 1377—1911) *Turda*. Cu ocazia adunării cercuale din Tritiu s'au ținut două prelegeri: d-l Octavian Bugner, teolog, «Despre Tovărășii» și Dr. I. Serbu despre «Cărțile funduare». (*Adun. cerc. din 6 August 1911*),

Școala civilă de fete: (447, 448, 462 și 459 N-rii 1517, 1513, 1538 și 1525—1911). D-nei Elena Borcia i-se permite să funcționeze, în anul școlar 1911/12, ca profesoară externă de lucru manual pe lângă retribuția de 720 cor. anual și rebonificarea întreținerii din internat în sumă de 600 cor. anual. Direcțiunea se autorizează a angaja două bone sau 2 guvernante. — Manualul de igienă tradus de d-l Dr. I. Beu s'a trimis spre aprobare ministerului, plătindu-se taxa de 120 cor. și 600 cor. onorariul d-lui Beu. Gramatica maghiară și carte de cetire pentru cl. III de domnișoara Ana Ferentiu se înaintează ministrului spre aprobare. Domnișoara Ana Voileanu se angajează ca profesoară de pian în internat.

Donațiuni: (449 Nr. 1314—1911) Suma de 150 cor. rezultată din petrecerea aranjată de desp. Dej se adaugă la fondul muzeului.

Școala de industrie în Munții Apuseni: (450 Nr. 1425—1911). Direcțiunea desp. Abrud-Câmpeni raportează că înființarea unei școale de industrie în munții Apuseni este absolut necesară. Ea ar trebui să cuprindă următoarele ramuri: a) o țesătorie, în care să se lucreze cu fuior și lână și b) o secție pentru prelucrarea lemnului. Se mai simte și nevoia unei școale de agricultură pentru fii de țărani. Comitetul central a mai cerut informațiuni dela d-nii Dr. Laurențiu Pop și Dr. Zosim Chirtop.

Conferențiarul agronomic: (466 și 467 Nrii 1527 și 1528—1911). Conferențiarul agronomic raportează despre activitatea sa în lunile Iulie și August și prezintă comitetului propunerile făcute în raportul său general pe 1910. Comitetul le dă spre studiere secțiunii economice.

Cărți primite: (455 Nr. 1500—1911). D-l Dr. Onisifor Ghibu dăruiește mai multe cărți pentru biblioteca Asociațiunii.

Membri decedați: (429 Nr. 1461 și 1609—1911). Samoii Crăciun, membru pe viață, încetat din viață la 4 Sept. n. a. c. în Doștat.

Membrii noi: (465 Nr. 1461 și 1609—1911). Cassierul raportează că dela ultima ședință s'au înscris următorii, pe cari comitetul îi declară membri ai Asociațiunii:

1. *Membri fondatori:* «Patria», cassă de economii soc. pe acții, Blaj; Vasile Bianu, doct., Făget; Simeon Pop Mateiu, canonic, Blaj; Iuniu Brut Hodoș, dir., Blaj;

Amalia Dr. Bran n. Simon, soție de avocat, Teaca; Alma Dr. Pop n. Maior, soție de avocat, Lugoș; Dr. Iustin Pop, avocat, Deva; Dr. Isidor Marcu, canonic, Blaj; Artimon Blașan, preot, Obreja; Petru de Mocsonyi, m. pr., Bulciu; Dr. Emil Babeș, avocat, Budapesta; Dr. Tit Babeș, avocat, Budapesta; Dr. Ales. Pop, medic, Blaj; Emil Petran, preot, Almaș; Andreiu Coleșiu, farmacist, Zărnești; Ioan G. Babeșiu, directorul fabricii de postav Azuga, desp. Bran; Demetriu Balanescu, Biserica-albă.

II. *Membri pe viață*: Aniți Dr. Morar n. Bohățiel, soție de adv., Cluj; Ștefan Crișan, înv. pens., Teiuș; Aurel Barbu, notar com., Lancrâm; Dr. Alesandru Pop, avocat, Cehul-Silvaniei; Dr. Alesandru Dobrescu, medic, Secsard; Nicolau Rus, proprietar, Poiana-Arieșului; Aurel Harșian, preot, Cenade; Aurel Aron, preot, Miraslău; Vasile Hăjăgan, notar, Oarda de jos; Dr. Iuliu Morar, avocat, Murăș-Uioara; Dr. George Gârda, avocat, Făget; Pompeiu Făgărășanu, preot, Beclean; Dr. Toma Ienciu, avocat, Piu; Iuliu Pop, director de bancă, Gherla; Victor Blașan, inginer suprem, Lupeni; Gavril Precup, profesor, Blaj; Dr. Iuliu Popescu, avocat, Turda; Dr. Enea Papiu, avocat, Orăștie; Vasile Morar, înv., Ludoș; Maria Dr. Pop n. Rozor, soție de jude, Geoagiul de jos; Simeon Corvin iun., com. Orăștie; Aurel C. Domșa, contabil, Blaj; Aurelie Morariu n. Bătăciu, soție de notar, Ohaba; Dr. Eugen Meșian, avocat, Brașov; Dumitru Evolceanu, prof., Bran; Tiberiu Eremie, inginer, Brașov; Pompiliu Piso, preot, Cărpiniș; George Maier, preot, Toplița rom.; Ioan Budoiu, preot, Câmpuri-Surduc; Romul Dâmboiu, funcț. de bancă, Murăș-Uioara; Ioan Iancu, director de bancă, Ilia; Dr. Octavian Cernea, adv., Zărnești; Valeriu Pușcariu, Bran; Nicolae Pivariu, comerciant, Bran; George Enescu, paroh, Bran.

III. *Membri ordinari*: Gheorghe Anghel, consilier de contabilitate, Sibiu; Traian Lazar, teolog, Gâmbaș; Alimpiu Suciu, preot, Icroni; Ioan Crișan, vicenotar, Zlatna; Dr. Iosif Turcu, medic, Viena; Ioan Bozdoc, preot, Cicud; George Faina, preot, Micoșlaca; Emil Comanescu, funcționar de bancă, Sibiu; Zaharie Boila, executor reg., Diciosânmărtin; Ilie Ungureanu, econom, Beșinău; Lazar Caba, preot, Șoimuș; Iuliu M. Montani, protopop, Zlatna; Ilariu Banciu, avocat și director Murăș-Uioara; Dr. Horia Petra-Petrescu, ziarist, Brașov; Teodor Pânăzan, înv. dir., Sâncel; Emil Vlassa, proprietar, Sâncel; Nicolae Lațiu, preot, Crăciunel; Ioan Pușcaș, proprietar, Blaj; Iacob Domșa, preot, Blaj; Ioan Vancea, rig. în drept, Blaj; Anton Zeiler, zugrav, Blaj; Ioan Bărbat, înv., Sâncel; Ioan Sever Frățilă, preot, Ciufud; Dionisiu Velicea, preot, Spâtac; Ioan Handrea, preot, Mânărade; Nicolae Săbău, comerc., Lupșa; Nicolae Florea, paroh, Rișca; Pavel Mioc, paroh, Țebea; Emilia Ardelean, n. Papiu, Deva; Dr. Eugen Tătar, avocat, Deva; Aurora Dr. Olariu n. Popoviciu, Deva; George Raiu, preot, Deva; Octavian Sglimbea, direct. de bancă, Mercurea; Dr. Dumitru Stefan, avocat, Sebeș; Mateiu Vasilie, preot, Lancrâm; Ioan Lașiță, cand. de pr., Lancrâm; David Popoviciu, comerc. Sebeș; Ioan Mihu, preot, Laz; George Șeulian, notar, Pianul de sus; Dumitru Antal, proprietar, Reghin; Ioan Bob, propr., Reghin; Ioan Bobric I. Simion, proprietar, Reghin; Gavril Branea, propr., Reghin; Dumitru Bucur I. Ilie, proprietar, Reghin; Dumitru Bucur lui Ilie lui T., proprietar, Reghin; Filimon Bucur, proprietar, Reghin; Toader Bucur, proprietar, Reghin; Petru Badar, preot, Reghin; Chirilă Croitor lui Toader, proprietar, Reghin; Zaharie Dușa, proprietar, Reghin; Florea Ionaș, propr., Reghin; Constantin Marc, propr., Reghin; Petrea Pui lui Simion, propr., Reghin; Irimie Sbârcea, proprietar, Reghin; Iacob Tătar lui Dumitru, propr., Reghin; Petru Truța, proprietar, Reghin; Valeriu Triș, comerc., Reghin; Stefan Vodă lui Ioan lui Alexa, Reghin; Alesandru Vodă lui Ioan, Reghin; Ioan Rațiu, preot, Filipișul mic; Victor Turcu, preot, Șopter; Ioan Miclea, preot, Orosfaia; Valeriu Rus, preot, Chiciud; Vasile Oros, director de bancă, Tășnad; Georgiu Moodi, preot, Cehalul mic; Alexandru Aciu, avocat, Tășnad; Iosif Cosmuția, Tășnad; Emilian Lobonțiu, preot, Boianul mare; Dioniziu Vălean, înv., Cehalul mic; George Groza, preot; Virgil Radu, cand. de adv., Zăr-

nești; Nicolae Coles, farmacist, Roman, desp. Zărnești; Dr. Eugen Nyeki, cand de adv., Beiuș; Dr. Cornel Papp, cand. de adv., Beiuș; Dr. Ioan Ciaviciu, adv., Beiuș; Dr. Iuliu G. Anca, medic, Capolnoc-Mănăștur; Bobb Hangea Avram, proprietar. Capolnoc-Mănăștur; Clemens Petrovan, cand. de adv., Capolnoc-Mănăștur; George Vancu, contabil, C.-Mănăștur; Demetriu Metea, v.-protopop, Murăș-Uioara; Ieronim Dănilă, v.-protopop, Cătina; Augustin Bologa, inv., Chimitelnic; Vasiliu Mureșan, preot, Budui; Alesandru Pop Sovárosi, preot, Grind-Cristur; Victor Simonetti, inv., Bogata; Dr. Mihail Moldovan, adv., Ludoș; Eugen Todoran, prof., Sibiu; Niculae Gostae, propr., Lăpușnic; Iuliu Orbonaș, proprietar, Ilia; Văd. Regina Dragomir, Gurasada; Dr. Silviu Dragomir, Gurasada; Dr. Ales. Dragomir, candidat de adv., Ilia-Murășană; Dr. Victor Gerasim, adv., Ilia; Ioanichie Olariu, cassariu, Ilia; Dr. Ioan Maior, adv., Ilia; Miron Oprean, preot, Gothatea; Ioan Iuga, propr., Marosbrettye; Dumitru Datca, propr., Ilia; Petru Ștefănică, cand. de adv., Ilia; Iosif Pop, preot, Palatca; Ioan Albion, contabil, Mociu; Vasilie Bungardean, preot, Petea; Dr. Liviu Dan, cand. de adv., Mociu; Liviu Miclea, contabil, Mociu; Traian Hadarean, preot, Cămărășul-deșert; Auxentiu Mureșan, preot, Imbuz; Ioan Bucurescu, invăț. dir., Comloșul mare; Ioan G. Stoian, adv., Bran; Ioan Stoian, prof., Bran; Ioan Mășoiu, paroh, Simon; Ioan Balca, paroh, Peștera; Ioan I. Enescu, chimist, Bran; Ioan Buta, inv., Sohodol; I. A. Pușcariu, inv., Sohodol; Aurel Pop, preot, Sebeșul mare; Iuliu Truța, preot, B.-Huedin; Septimiu Pop, preot, Poieni; Ioan Pop, preot, Agrișteu; Alesandru Costea, inv., Agrișteu; Teodor Dan, preot, Ciucmandru; Ioan Pădurean, preot, Șoimusul-român; Teofil Dan, notar, Nadeșul-săsesc; Ioan Baciu, preot, Nadeșul-săs.; Alexandru Barcian, căpitan în retragere, Ghiriș.

Extras din procesul verbal al ședinței.

Oct. C. Tăslăuanu m. p.,
secretar.

Ședința a XIV-a a comitetului central, ținută în 14 Octomvrie 1911.

Prezident: *Dr. Vasile Suciu*. Notar: *Octavian Goga*. Membrii prezenți: *Dr. Ioan Borcia, Arsenie Bunea, P. Cosma, Nicolae Ivan, Dr. Liviu Lemény, Octavian C. Tăslăuanu, Nic. Togan* și casșierul *Ioan Banciu*.

Fundațiuni: (469—472 Nr. 1541, 1574, 1250 și 1546—1911) Bursa de 300 Cor. din *fundațiunea Petran* s'a votat lui Ioan Pleșa, student în medicină. — Bursa de 100 Cor. din *fundațiunea Avram Iancu* s'a votat lui Nicolae Colan, elev în cl. VI. la liceul din Brașov. — Bursa de 120 Cor. din *fundațiunea I. Gallianu* s'a votat lui Augustin Taloș, elev cl. VI. în Beiuș. — Bursa de 80 Cor. din *fundațiunea Rîureanu* s'a votat lui Toma Bicz, elev clasa V. la liceul din Blaj.

— (473 b Nr. 1578—1911). *Fundațiunea Dr. Gh. Anca*. Se achită 320 Cor. pentru 2 acții optate. D-l Dr. Liviu Cigăreanu se invită din nou să stăruie pentru finalizarea pertractărilor în cauza fundațiunii și să prezinte raport comitetului.

Despărțăminte: (475—376 Nr. 1630 și 1624—1911) *Beiuș*. A luat dispoziții să aranjeze prelegeri populare la sate și conferințe pentru intelectuali în Beiuș (*șed. comit. cerc. din 1 Octomvrie 1911*).

— (476 Nr. 1625—1911) *Blaj*. Înaintează adresa comitelui suprem al Albei inferioare cu înștiințarea că M. Sa Regele a binevoit a lua act cu mulțumire de telegrama omagială ce i s'a trimis din partea adunării generale a «Asociațiunii». — Adunarea cercuală s'a ținut la 6 Aug. în Blaj.

— (478 și 479 N-rii 1554 și 1629—1911) *Cluj*. Cu ocazia adunării cercuale din Pata s'au ținut următoarele prelegeri: Aurel Cosciuc, «Nutrețurile maiestrite și îngrijirea pășunilor»; Dr. Bas. Bașiota, medic, «Măsurile preventive contra holerei». Director al desp. s'a ales Dr. Amos Frâncu, care și-a dat dimisia. În internatul Petran s'au primit 15 studenți, rector s'a numit d-l Ion Precup, catehet. (*Adun. cerc. din 6 Aug. 1911, șed. comit. cerc. din 28 Sept. 1911*)

Școala civilă de fete: (473 a și 474 b N-rii 1612 și 1611—1911). Depozitul manualelor de învățământ se transpune Bibliotecii arhiepiscopale. La școala Asociațiunii s'au înscris 111 eleve dintre cari 70 sunt interne.

Donațiuni: (495 și 497 N-rii 1583 și 1615—1911). D-l Dionisie Nistor, student în filozofie trimite 11 Cor. venitul petrecerii aranjate de tinerimea română din Zărnești. — Excelența Sa Dr. Victor Mihalyi, arhiepiscop și mitropolit, trimite suma de 100 Cor. dăruită Asociațiunii de d-l Georgiu Pasca, preot gr.-cat. în Satul nou de jos.

Cărți primite: 492 Nr. 1642—1911). Dl Nicolae Ștefan, stud. în medicină, trimite pentru «Biblioteca Asociațiunii» cărți vechi despre istoria Românilor și a Albaniei.

Cărți dăruite: (489 și 491 N-rii 1598 și 1619—1911). Se dăruiesc cărți din «Biblioteca populară a Asociațiunii» «Reuniunii române de agricultură din comitatul Sibiiu» și dlui Dr. Dionisie Roman, directorul desp. Mediaș.

Membri noi: (474^a Nr. 1649—1911). Cassierul raportează că s'au înscris:

a) *membri fundatori:* D-l Gher. Serb, asesor consistorial în Arad;

b) *membri pe viață:* I. Maior, prov. dom. Blaj; Vas. Hațegan, notar, Oarda de jos; Iul. Albini, notar, Zlagna; Dom. Rațiu, directorul filialei «Albina» din Lugoj și I. Corbu, funcționar la sedria orfanală, Bistrița.

Extras din procesul verbal al ședinții.

Oct. C. Tăslăuanu m. p.,
secretar.

Ședința a XV-a a comitetului central, ținută la 28 Octombrie 1911.

Prezident: *Andrieu Bârseanu*. Notar: *Oct. C. Tăslăuanu*. Membri prezenți: *Dr. Vas. Bologa, Dr. Ioan Borcia, Ars. Bunea, P. Cosma, N. Ivan, Dr. Ioan Lupaș, I. F. Negruțiu, G. Precup, Dr. Ilarion Pușcariu, R. Simu, Dr. Vasile Suciu, N. Togan,* și cassierul: *Ioan Banciu*.

Bursele Stroescu: (502 Nr. 1701—1911). La propunerea d-lui G. Precup, referentul comisiei alese pentru a studia împărțirea celor 4 burse create de d-l Vasile Stroescu comitetul central decide: a) 2 burse de câte 2500 cor. să se dea la două fete, cari vor avea să urmeze un curs de dantelerie de un an, una în Belgia, alta în Italia, având să studieze în acelaș timp și atelierile de industrie casnică din țările numite, iar după terminarea studiilor să prezinte comitetului central un raport amănunțit despre studiile făcute și un plan, cum s'ar putea înființa și la noi asemenea ateliere, în serviciul cărora vor fi obligate să stee ambele bursiere. Concurentele vor avea să dovedească că au terminat vre-o școală de industrie sau că au făcut praxă în vreun atelier de industrie. b) 2 burse de câte 800 cor. să se deie la doi băieți cari vor urmă cursurile școlii i. r. pentru industria lemnului din Câmpulung (Bucovina). Dintre concurenți vor fi preferiți cei cari au oarecare pregătire în industria lemnului, obligându-se totodată că după terminarea studiilor, se vor stabili pe teritoriul locuit de Românii din Ungaria.

Fundațiuni: (503—505 N-rii 1541, 1695 și 1549—1911). O bursă rămasă vacantă din *fundațiunea Petran* se votează lui Ioan Goia, stud. în drept an. I Cluj. — Se decide a se plăti ratele semestrale pentru achitarea împrumutului de 10,000 făcut de *fericitul Dr. Gr. Sândeianu*. La propunerea d-lui adv. Dr. Aurel Iuga din Beclean, încredințat cu limpezirea *fundațiunii Petru Murășan*, comitetul central decide: a) să vândă casa din Dej, aparținătoare fundațiunii, iar prețul vânzării să se transpună oficiului de cassă al Asociațiunii; b) d-na vād. P. Murășan să cedeze dreptul ei de proprietate, prin contract Asociațiunii; c) după îndeplinirea acestei formalități, Asociațiunea se obligă a plăti d-nei vād. Murășan o rentă lunară de 30 cor. până va fi în viață; d) d-l Dr. Aurel Iuga se încredințează să evalueze toate locurile aparținătoare fundațiunii și să facă comitetului central propuneri privitoare la folosirea sau vânzarea acestor locuri.

Școala civilă de fete: (506 Nr. 1676 - 1911). Comitetul central răspunde ordonanței ministrului de culte și instrucție publică Nr. 99,000 din 24 August 1908 (vezi deciz. 261/1908), prin care a cerut ca până la începutul anului școlar 1911/12, Asociațiunea să arate: *a)* din ce mijloace materiale susține școala civilă de fete; *b)* dacă are localuri corăspunzătoare și complet instalate pentru școală; *c)* dacă are puteri didactice calificate suficiente, înscrise la fondul de pensii ale statului.

Centenarul nașterii lui Gh. Barițiu. În 12 Mai 1912, împlinindu-se 100 de ani dela nașterea lui Gheorghe Barițiu, comitetul central decide ca Asociațiunea să serbeze această dată prin festivități culturale împreunate cu desvălirea bustului lui Gh. Barițiu. Spre acest scop ia mai multe dispoziții.

Muzeu și Bibliotecă: (508—510 N-rii 1663, 1662, 1693—1911). Donațiuni pentru Muzeu: D-l Emil Bran, preot în Dragomirești, 3 cărți vechi manuscrise și I. Artemie Anderco, preot în Cuhea un ceaslov din 1645. Comitetul central decide: *a)* d-l Oct. C. Tăslăuanu se încredințează a angaja, în mod provizoriu, o persoană, care sub supravegherea d-sale să facă catalogarea și inventarierea obiectelor din Muzeu și care să fie plătită din suma de peste 2000 cor. rămasă necheltuită în anul 1911. Retribuția persoanei angajate va fi de 80 cor. lunar și această persoană va fi obligată a lucra în Muzeu dela 8 ore a. m. până la 1 p. m.; *b)* Economul se încredințează să abzică casinei cvartirul și cele trei odăi să se pună la dispoziția Muzeului; *c)* d-l Oct. C. Tăslăuanu se autorizează, ca în marginile bugetului anului 1912 și a anilor următori să înceapă aranjarea obiectelor din Muzeu după secțiuni, comandând toate instalațiunile necesare; *d)* Mineralele aflătoare în Muzeu, împreună cu alte obiecte din domeniul științelor naturate, cari pot fi de folos școalei civile de fete, să se predeie acesteia, cu condiția să le înapoieze Muzeului atunci când va avea lipsă de ele; *e)* d-l Oct. C. Tăslăuanu va fi obligat să prezinte comitetului central, ca și în trecut, un raport la sfârșitul fiecărui an despre lucrările săvârșite la Muzeu.

Orele de birou: (511 Nr. 1700—1911). Se stabilesc precum urmează: iarna dela 8 a. m. până la 2 p. m., iar vara dela 7 a. m. până la 1 p. m. Modificarea se va raporta adunării generale.

Membri decedați: (501 N-rii 1656—1911). Dr. Ștefan Erdelyi, medic, membru coresp. al secțiilor științifice-literare.

Extras din procesul verbal al ședinței.

Oct. C. Tăslăuanu m. p.,
secretar.

Ședința a XVI-a a comitetului central, ținută la 18 Noemvrie 1911.

Prezident: *Andrieu Bârseanu*. Notar: *Octavian Goga*. Membri prezenți: *Dr. Vasile Bologa, Dr. I. Borcia, Ars. Bunea, P. Cosma, N. Ivan, Dr. I. Lupaș, Dr. II. Pușcariu, R. Simu, Dr. V. Suciu, N. Togan*, cassierul *Ion Banciu* și conf. agr. *A. Cosciuc*.

Donațiuni: (521 Nr. 1753—1911). Fericitul Nicolae Densușianu a lăsat prin testament «Asociațiunii» dreptul de proprietate asupra scrierilor și operelor sale tipărite și manuscrise. Comitetul central, exprimându-și prin ridicare recunoștința față de răposatul, acceptă legatul și roagă pe dl Al. Lăpădatu să binevoiască a raporta amănunțit despre scrierile testate Asociațiunii.

Fundațiuni: (522 Nr. 1771—1911). Comitetul central încredințează pe dl Aurel Iuga să încheie contractul cu dna văd. P. Murășan, prin care aceasta cedează Asociațiunii dreptul ei de proprietate al locurilor din hotarul Vireagului, în schimbul unei rente de 30 cor. lunar, rezervându-și dreptul de uzufruct cât trăește.

Despărțăminte: (524 Nr. 1786 - 1911). *Aiud-Teiuș*. Cu ocazia adunării cercuale din Aiudul de sus s'au ținut următoarele prelegeri: Iosif Marian, inv. despre «Pomărit»; Iuliu-Crișan, student, despre «Îngrijirea sănătății», (*adun. cerc. din 13 Aug. 1911*).

- (525 Nr. 1794—1911). *Bistrița*. Se trimite câte un exemplar din publicațiunile de cari dispune Asociațiunea pentru biblioteca agenturii din Bileag.
- (526 Nr. 1783—1911). *Brașov*. S'au luat dispoziții pentru ținerea prelegerilor populare și a conferințelor. (*șed. comit. cerc. din 18 Oct. 1911*).
- (527 Nr. 1716—1911). *Devă*. Cu ocazia adunării cercuale din Sântindreș, d-l Dr. Iustin Pop, a ținut o prelegere despre «Asociațiune». (*adun. cerc. din 21 Sept. 1911*).
- (528 Nr. 1711—1911). *Mediaș*. Cu ocazia adunării cercuale din Agârbiciu s'au ținut următoarele prelegeri: Nic. Racoța, medic, Despre curățenie; Ilie Câmpeanu, învă., «Împlinirea datorinței fiecărui individ către națiunea sa»; Dr. Dionisie Roman, adv. despre «Cartea funduară». (*adun. cerc. din 8 Octomvrie n. 1911*).
- (529 Nr. 1428—1911). *Panciova*. În urma dimisiei dlui director Ioanichie Neagoe, cu conducerea desp. se încredințează L. Petre Stoica, secretarul desp.
- (530 Nr. 1371—1911). *Reghin*. Cu ocazia adunării cercuale din Toplița română s'au ținut două prelegeri: Ariton M. Popa, protopop, despre «Cooperativele sătești» și Gavriil Branea, preot, despre «Rentabilitatea agriculturii după comasare».
- (531 Nr. 1765—1911). *Vișeu-Iza*. Se dăruiesc desp. broșuri din «Biblioteca populară a Asociațiunii» și 100 Cor. pentru prelegerile populare în contul bugetului anului viitor (*șed. comit. cerc. din 28 Octomvrie n. 1911*).
- (532 Nr. 1778—1911). *Caransebeș*. La propunerea părintelui Ion Grozăvescu din Corneareva, decide dîsmembrarea desp. în desp. Orșova, Bozovici, Corneareva și Caransebeș.

Membri noi: (543 Nr. 1813—1911). Cassierul raportează că s'au înscris următorii:

- a) *membri pe viață*: Dr. Gavril Cosma, avocat în Beiuș; Livia Dr. Cosma, soție de avocat în Beiuș și Coriolan Ardelean, protopop în Beiuș câte 50 cor.; iar Vasile Hațegan, notar în Oarda, ultima rată de membru;
- b) *membri ordinari*: Adam Lula, paroh în Biscaria; George Popoviciu, paroh în Sântindreș; George Gila, paroh, Băcia; Emilian Șinca, paroh în Cănelul-de-jos; Atanasiu Roșca, paroh în Deva; Dr. Petru Groza, avocat în Deva; Lucian Bolcaș, director în Beiuș; Ilie Stan, prof. în Beiuș; Roman Cristian, cive în Beiuș.

Extras din procesul verbal al ședinții.

Oct. C. Tăslăuanu m. p.,
secretar.

Ședința a XVII-a a comitetului central, ținută la 9 Decemvrie 1911.

Prezident: *Andrei Bârseanu*. Notar: *Oct. C. Tăslăuanu*. Membri prezenți: *I. Agârbiceanu, Dr. V. Bologa, Dr. I. Borcia, Aug. Bunea, P. Cosma, O. Goga, N. Ivan, I. F. Negruțiu, Dr. Il. Pușcariu, Dr. O. Russu, R. Simu, Dr. V. Suci, Nic. Togan* și cassierul *Ioan Banciu*.

Centenarul nașterii lui Gh. Barițiu: (548 Nr. 1885—1911). Comitetul central încredințează cu ridicarea bustului lui Gh. Barițiu pe d-l Oscar Späthe, sculptor în București.

Fundațiuni: (550 Nr. 1850—1911). Comitetul central a luat act de dispozițiile prezidiale, în ce privește vânzarea lozurilor din *Fund. Dr. Gh. Anca* și achitarea sumei de 80 Cor. pentru două acții optate la «*Timișana*».

— (552 Nr. 1871—1911). Ministerul de culte excepționează socotelile *fund. Olteanu*.

— (553 Nr. 1823—1911). La cererea Ministerului de culte se modifică literile fundamentale ale *fundațiunii Dr. Ion Nichita*. Se cumpără pe seama fundațiunii 30 de acții de ale inst. «*Silvania*».

— (554 Nr. 1478—1911). Bursa din *fund. Ion și Zinca Roman* se dă la concurs.

Bursele Stroescu: 555 Nr. 1807—1911). Comitetul central decide ca bursele Stroescu să se dea la concurs numai pentru anul școlar viitor.

Biblioteca populară a Asociațiunii: (556 Nr. 1887—1911). Se ia act de raportul secretarului Oct. C. Tăslăuanu asupra mersului acestei biblioteci în cursul anului 1911 și se decide continuarea ei și în 1912.

Cursuri pentru analfabeți: (557 Nr. 1886—1911). Comitetul central adresează tuturor desp. o circulară, invitându-le a aranja în cursul iernii cursuri pentru analfabeți în cât mai multe comune, roagă consistoarele să sprijinească ținerea acestor cursuri; dă 10 premii de câte 50 Cor. acelor învățători și preoți, cari vor dovedi prin direcțiunile despărțămintelor că au iustrit mai mulți analfabeți; împarte gratuit 1000 de exemplare din *Abecedarul* lui I. Bota. Sumele necesare se vor acoperi din fondul Barițiu.

Ajutoare: (559 Nr. 1840—1911). Premiul de 300 Cor. rămas neimpărțit pe 1910 din fondul Andrei Murășan se dă văduvei poetului, care se află într'o stare materială deplorabilă.

Despărțăminte: (560 Nr. 1709—1911). *Cincul-mare*. D-l Ioachim Muntean, protopop, se angajează cu înființarea acestui desp.

— (561 Nr. 1843—1911). *Beclean*. D-l Liviu Micșa raportează că la 26 Noemvrie a. c. s'a înființat noul desp. Beclean, care se compune din cerc. adm al Becleanului, apoi din comunele: Apatiu, Beud, Bidiu, Bozieș, Chetiu, Cutea, Ienciu, Iuș, Matei, Manic, Moruș, Sas-Jîmbor, Țentea, Ujfalău, Vereșhaza și Vița, aparținătoare cerc. adm. Chiochiș. Director al desp. s'a ales Dr. Iuliu Chitul, medic. (*adun. de const. din 26 Noemvrie 1911*).

— (563 Nr. 1800—1911). *Hașeg*. Cu ocazia adunării cercuale din Bouțarul de jos s'a aranjat o expoziție de lucruri de mână, împărțindu-se între expozanți suma de 44 Cor. (*adun. cerc. din 15 Oct. 1911*).

— 564 Nr. 1852—1911). *Giurgeu*. Ministerul de interne a anulat hotărîrea preturei din Tulgheș, care a oprit ținerea adunării de constituire a desp. Giurgeu convocată în Bicaz. D-l Oct. C. Tăslăuanu se încredințează să fixeze în înțelegere cu fruntașii din Giurgeu un nou termen pentru adunarea de constituire.

— (565 Nr. 1881—1911). *Mercurea*. Cu ocazia adunării cercuale din Poiana d-l Oct. Sglimbea a ținut o prelegere despre «Negoț și meserii». (*adun. cerc. din 5 Noemvrie 1911*).

— (568 Nr. 1861—1911). *Vârșeș*. Cu ocazia adunării cercuale din Gataia s'au ținut 4 prelegeri cari se vor tipări și s'a reales directorul și comitetul cercual. (*adun. cerc. din 8 Oct. 1911, șed. comit. cerc. din 5 18 Noemvrie 1911*).

Muzeu: (569 și 570 Nrii 1808 și 1808—1911). Donațiuni: D-l Romul Vuia din Hașeg — 30 fotografii de interes etnografic; D-l Dr. Ioan Radu, profesor în Arad — un act din 1849, primit dela fericitul preot Ioan Băcilă din Ormindea.

Donațiuni: (571 Nr. 1864 - 1911) D-l V. Gr. Borgovan, profesor în București, dăruiește Asociațiunii traducerea lucrării Leonard și Gertruda de Pestalozzi pentru a fi tipărită în 6 broșuri.

Membrii noi: (579 Nr. 1897—1911). Cassierul raportează că s'au înscris următorii membrii:

a) *membri fondatori:* Dr. Ștefan C. Pop, deputat, Arad, cor. 40; Eugenia Dr. Pop, soție de deputat, Arad, cor. 40; Alexandru Onaciu, judecător la curie, Budapesta, cor. 400 — toți trei afară de despărțământ; Dr. G. Popescu, avocat, Turda, desp. Turda, cor. 40; Dr. Alexandru Coca, avocat, Sasca-montană, desp. Caransebeș, cor. 400;

b) *membrii pe viață:* Dr. Ștefan Morariu, adv. Cluj, desp. Cluj, cor. 200; Simion Popescu, dir. Gataia, desp. Vârșeș, cor. 20; Lucia Cosma, soție de adv. și Dr. Aurel Cosma, adv., ambii în Timișoara, desp. Timișoara, achită restul de câte 80 cor. Dr. Ștefan Banfi, medic Bucium, desp. Câmpeni, cor. 100.

c) *membri ordinari:* Emil Bosica, comerciant, German, desp. Vârșeș; Aurel Simtion, contabil, Bozovicu, desp. Caransebeș; Ștefan Borza, profesor Blaj, despărț. Blaj; Alexandru Bârsan, învățător penz. Coveș; Emil Terchilă, preot Bârghiș; Roman Oros, preot Bârghiș; Ioan Malâncrăvean, inv. Bârghiș; Nicolae Ionașcu, econom Vârd, toți din desp. Agnita; Dr. Octavian Pavelea, medic Beclean; Ioan Nagy, preot,

Rusul-de-sus; Ioan Moldovan, arhitect, Beclean; George Miheșiu, stud., Ciceu-Criștur; Nicolae Ișan, pantofar, Beclean; Valer Deac, preot Ilișiu; Iuliu Chitta, preot, Rusul-de-jos; Augustin Cheresteșiu, preot, Budiu; Andrei Cocoli, arhitect, Beclean; Ilie Blaga, preot, Chetiu; Ștefan Todoran, propr., Teleac; toți din desp. Beclean; Aron Mihăiescu, preot, Lunca-Cerni; George Părău, inv., Lunca-Cerni; Nicolae Oprea, notar, Lunca-Cerni; Leo Man, monah, Prislop; Dr. Valer Frenș, prot., Orăștie; Dr. Valer Bontescu, adv, Hațeg; Fabiu Bontescu, cand. de adv. Hațeg; Aurel Pinte, inv., Hațeg; Ludovic Mesaroș, farmacist, Hațeg; — toți din desp. Hațeg; Ioan Băieșan, preot, Rachiș, desp. Aiud-Teiuș; Ioan Radu, inv., Beldin, desp. Aiud-Teiuș; Petru Oprea, preot, Proștea-mică; Basiliu Stoian, preot, Ațel; Ilie Câmpean inv., Agârbiciu și Ioan Botezan, preot în Agârbiciu, — toți în desp. Mediaș.

Extras din procesul verbal al ședinței.

Oct. C. Tăslăuanu m. p.,
secretar.

Lista contribuțiilor pentru busturile Eminescu și Barițiu.

Emanuil Ungurian, adv. 20—, General Lupu, Viena 50—, Gavril Barbu, Mocira 40—, George Guiman, Poiana-Mărului 2—, George G. Guiman, Poiana-Mărului 1—, Paraschiva Babeș, Poiana-Mărului 1—, Niculae Garoiu, Poiana-Mărului 1—, Ion Mănecuția, Poiana-Mărului 1—, Vasilie Muntean, Poiana-Mărului —50, Alexandrina Muntean, Poiana-Mărului —50, Aron Gogonea, Poiana-Mărului 1—, Ion Pușcariu, Poiana-Mărului 1—, George Ceapă, Poiana-Mărului —50, Bucur Fota, Poiana-Mărului —20, Bucur Freta, Poiana-Mărului —20, George B. Corca, Poiana-Mărului —30, Ioan Manecuța, Poiana-Mărului —20, Ioan Străilă —20, Bucur Flangea —20, Bucur B. Ciapă 40, Aron Flangea —20, Ioan B. Cofeiu —20, Aron Dersoiu —20, Ioan Flangea —20, George Lăzăroiu —20, Ioan D. Banu —20, Ioan Gogonea —20, Ioan Pașcu —20, George Enescu 1—, Grigore Enescu 1—, N. N. 1—, Ioan Neculoiu —30, David Mănecuția —20, Ioan Mălușelu, Bran —40, Stanca Mănecuțiu —10, Neculai Oana —30, N. N. Holbac 1—, Iuliu Guiman, Holbac 1—, Stan Strevoiu, Zernești —50, George Nica, Holbav —60, George Stănișor, Holbav —40, George Todorache, Holbav —50, Stan Rușețiu, Holbav —30, Ioan Solomon, Holbav —10, Stan Nica, Holbav —10, George Todorache, Holbav 1—, Dr. Aurel Cosma, Timișoara 25—, Lucia Cosma, Timișoara 25—, Antoniu Mocsonyi de Foen 100—, Arina inst. de credit 10—, Vasilie Papp, adv., Arad 20—, Dr. Vasilie Fodor, medic, Abrud 20—, Dr. Laurențiu Pop, Abrud 20—, Dr. George David, Abrud 5—, Silviu Lazar, Abrud 5—, Petru Macaveiu, Abrud 2—, Interese după cor. 52.432, George Păpovicu, loc., Graz 10—, I. R. Butu, Sărățiu, România 10—, Pavel Fumor, Nyerő 20—, George Nicolaviciu, Reșița 10—, Eugen Crețian, Reșița 2—, Victor Bumbescu 3—, Alexandru Crețian 10—, Eugen Szeles, Gherla 1—, N. N. —10, X. J. —20, Szilásy 1—, Ana Mărginean 1—, Eugen Szilásy 1—, Elevi preparandiali c. III 1—, Elevi preparandiali c. IV. —60, N. N. —30, N. N. —60, N. N. 1—, Elevi preparandiali c. I 1.08, Dr. Ioan Marciac, Alba-Iulia 10—, George Chelariu, Brașov 10—, Ioan Bidu 10—, Dr. Caius Moga 5—, Dr. Glăjar 2—, Dr. Sever de Orbonaș 2—, Axente Banciu 3—, George Pușcariu, prof., Beclean —30, Valeriu Isaiu, Beclean 1—, Pompeiu Ciurdărean, Beclean 1—, Pompiliu Mureșan, Beclean 1—, Toma Oprea, Beclean —50, Petru Chirtoș, Beclean —50, Ioan Cărcu, Beclean 120, Arieșana, institut de credit, Turda 40—, Ioan Cimponeriu, Lipova 5—, Grigoriu Marienescu, Lipova 5—, Ecaterina Marienescu, Lipova 5—, Iuliu Onu, învăț., Lipova Florian Roxin, Lipova 3—, Eftimie Ciorogar, Lipova 2—, Niculae Ștefănescu, Lipova Dr. Const. Missiciu, Lipova 20—, Isabela Lica, Lipova 2—, Iuliu Simon, Lipova 1—, Andrei Bocsă, Lipova 3—, George Tarian, Lipova 2—, Nicolau Rațiu, Lipova 2—, Teodor Muntean, Lipova 1—, Iuliana Paulescu, Lipova 1—, Petru Damacuş, Lipova 2—, Pavel Mircu, Lipova 1—, Iuliu Puticiu, Lipova 1—, Constantin Vuculescu, Lipova

1— Elevele școlii conduse de I. Onu 3·20, N. Ioan indescifrabil 3—, Nicolau Ludu, Beclean —·40, Ioan Gânscă, Beclean —·40, Ioan Ludu, Beclean —60, Niculae Tinturea, Beclean —·40, Dumitru Grama, Beclean —·40, Maria Popa 1—, George Taflan 1—, Romul Taflan —·40, Ionel Taflan —·20, Mateiu Bârsan 2—, Dr. Vasilie Loșan, prof. 50—, Dimitrie Burai, prof. 10—, Antonie Bona, prof. 10—, «Ajutorul», inst. de cred. Șeica-mare 5—, Ioan Nistor, Șeica-mare 1—, Ioan Ittu, Șeica-mare 1—, Andrei Blatan, Șeica-mare 1—, Mihail Ittu, Arad 2—, Galacteon Șagău, Sibiu 20—, Vasilie Vidrighin, Sibiu 10—, Ioan Trif, Tăuni 4—, Alexandru Lebu, Sibiu 20—, Șercăiana, institut de credit 30—, Dr. Pompei Gherman, Șercaia 20—, Traian Stoica, Șercaia 5—, Dr. Hariton Pralea, Șercaia 5—, Dr. I. Decian, Șercaia 3—, Dr. I. Neamțiu, Șercaia 3—, Valerie Ghircioaș, Șercaia 2—, Victor Stoica, Ticușul nou 2—, Dumitru Frâncu, Ticușul nou 2—, Ioan Gligor, Veneția inf. 2—, Ilie Oana, Țințari 2—, Valer Langa, Șinca-nouă 2—, Valer Sassebeși, Șinca-noauă 2—, Ioan Boldea, Comana inf. 2—, Petru Bărbat Șercăia 2—, Matei Folea, Mândra 2—, Ioan Capătă, Șona 2—, Dr. C. V. Moldovan, Șercaia 2—, N. N. 2—, K. Hann, hotelier 1—, Rozalim Mija 1—, Victor Vlad 1—, Ilie Tutui 1—, Riureana, inst. de credit 30—, George Petrovan, Capolnok 4—, Teodor Medan, Mânăștur 3—, I. indescifrabil 1—, St. Birlu 1—, A. Stupariu 2—, George Vancu 1—, Dr. Traian Morcan, Cămpeni 10—, Dr. Remus Furdul, Cămpeni 2, Dr. Nicola Andreiu, Cămpeni 5—, Demetriu Pop, Cămpeni 2—, Augustin indescifrabil, Cămpeni 2—, Iosif Arieșan, Certeje 5—, Cornel Suciu, Cămpeni 2—, Nicolau Togan, Sibiu 5—, Cav. Augustin Dobrean 20—, Elena A. Dobrean 5—, Dumitru Dobrean 5—, Simion Reteșan 2—, N. N. 2—, Aurel Niculescu 2—, Petru Popoviciu, Abrud 10—, Simion Onciuc, Abrud 3—, Dumitru Goia, Abrud 2—, Traian Popa, Abrud 2—, Lazar Boldăș, Abrud 2—, Niculae Ciura, Abrud 2—, Dr. Gregoriu German, Abrud 2—, Iuliu Suciu, Abrud 1—, Dr. Vasilie Ciura, Abrud 4—, Ioan David, Abrud 2—, Stefan Garoiu, Abrud 1—, Ioan Simulescu, Abrudsat 1—, Aurel Ionușiu, Abrudsat 2—, Vasilie Oniciu, Abrudsat 1—, Niculae Oniciu, Abrudsat 1—, Teodor Onișor, Blaj 1—, Dr. Eugen Solomon, Blaj 2—, A. W. Zeiler, Blaj 1—, Furnica, institut de credit, Făgăraș 50—, Dr. Niculae Șerban, Făgăraș 10—, Iacob Macaveiu, Făgăraș 2—, Dr. Andrei Micu, Făgăraș 2—, Dr. Ioan Șenchea, Făgăraș 5—, Dr. Camil Negrea, Făgăraș 10—, Dr. Liviu Pandrea, Făgăraș 5—, Dr. Titus Perția, Făgăraș 10—, Dr. George Urdea, Făgăraș 1—, Dr. George Ganea, Făgăraș 1—, Dr. Virgil Pagubă, Făgăraș 1—, Ioan Scurtu, Făgăraș 1—, Matei I. Jiga, Făgăraș 1—, Costi Toma, Făgăraș 1—, Ilariu Debău, Făgăraș 1—, Iosif Crăciun, Făgăraș 1—, Niculae Silaghi, Făgăraș 1—, Ieronim Preda, Făgăraș 1—, George Bârsan 5—, Constantin Pop, Făgăraș 2—, Ilie Beleuță, Făgăraș 2—, Bucur Buzdugan, Făgăraș 1—, Dam. Poparad 1—, George Sorea 1—, Iosif Martin 1—, Simion Căluțiu, Sânmărtin 5—, Alexandru Papiu, Sânmărtin 3—, Ioan Anca, Subpădure 4—, Iuliu Holder, Lepindea 1—, Alexiu Trifa, Făget 1—, George Dănilă, Bachnea 1—, Ștefan Faust, Bachnea 1—, Petru Sânmărgitean, Bachnea 1—, Emil Frâncu, Bachnea 1—, Vasilie Smighelschi, Sâncel 1—, I. Marele, Sâncel 1—, B. Folea, Giușuș 1—, Z. Nuțiu, Tirimia 1—, A. Nilea, Tirimia 1—, N. Platon, Tirimia 1—, I. Popoviciu, Futac 1—, George Negrea, Futac 1—, Ioan Gligor, Sânmiclăuș 1—, Aurel Vodă, Sânmiclăuș 1—, Laurențiu Pascu, Sânmiclăuș 1—, Dr. Ioanoviciu, Sânmiclăuș 1—, Dr. I. Boila, Sânmărtin 1—, George Săbău, Sânmărtin 1—, Nicolae Todea, Sânmărtin 1—, Simion Gocan, Blaj 1—, Niculae Pop, Blaj 1—, Petru Șogan, Bobohalma 1—, Petru Șogan, Cerghidul 1—, Dr. V. Radeș, Sânmărtin 2—, Ioan Bândea, Sânmărtin 1—, Victor Maior, Sânmărtin 1—, Eugen Răduțiu, Cerghizel 1—, Vasilie Cioban, Cerghizel 1—, Dr. Ioan Mișu, Vinerea 100—, Cassa de păstrare, Săliște 100—, Nicolae Hențiu 10—, Constantin Herția 5—, «Șincaiana», inst. de credit 20—, Simeon Stoica, Abrud 2—, Ioan Meteșiu, Abrud 2—, Teofil Faur, Abrud 2—, Ioan Dobrean, Corbu 5—, Niculae Truța 2—, N. N. —50, Ștefan Conocanu 1—, Gregoriu Trifu 2—, Voileana, institut de credit 50—, Vasiliu Papp, Topa de sus 20—, Dr. Ioan Comșa, medic 3—, Dr. Ioan Iacob, adv., M.-Ceica

10—, Andrei Bârseanu, Braşov 50—, I. Socaciu, Braşov 10—, I. C. Panţu, Braşov 10 cor., I. Pricu, Braşov 10—, Cornel Sanjoan, Braşov 10—, Elevii clasei III comerciale 20—, Elevii clasei II comerciale 18'60, Elevii clasei I comerciale 4'70, Nicolae Michailă, Vinerea 10—, Dr. Marius Sturza, Viena 20—, Dr. Nicolae Calefar, medic, Sălişte 15—, Valer Millea, notar, Tilişca 2—, German Igna, Tilişca 1—, Ioan Iuga, Sălişte 1—, Nicolae Tâmpănar, Sălişte 1—, Nicolae Petruţiu, Sălişte 1—, Dumitru Roşca, Sălişte 1—, Victor Pop, Sălişte 2—, Ioan D. Bârsan, Sălişte 1—, Nicolae Pârnu, Sălişte 1—, Corpul învăţătoresc, Sălişte 10—, D-şoara Nuţi D. B. Comşa, Sălişte 2—, Ioan Chioariu, Vale 2—, Dr. Ioan Lupaş, Sălişte 10—, Ioan Iosof, Tilişca 2—, P. Morys de Fejéregyház, Tilişca 3—, Ioan Bratu, Tilişca 2—, Pantilimon Bratu, Tilişca 1—, Const. Tipuriţa, Vale 2—, Gheorghe Ittu, Vale 1—, George Păcurar, Tilişca 1—, Simion Gligor, Tilişca 1—, Danilă Saroiu, Tilişca 1—, Dr. Dumitru Borcia, Sălişte 4—, Iacob Steflca, Sălişte 2—, Ioan Popa, Sălişte 4—, Maria N. Ghib, Sălişte 1—, Ioan Pop, Aciliu 1—, Ioan Batuca, Galiş 2—, George Salomie, Vale 6—, George Vlassa, preot. mil., Inoc 5—, Ştefan Popoviciu 2—, Tulia Găvruş 2—, Lucreţia German 2—, Ştefan Belindescu 2—, Radu Prişcu 2—, Aurel Popoviciu 1—, Nicolae Oancea 1—, Dumitru Marcea 1—, Ioan Baboje 1—, Candid Muşlea 1'50, Nicolae Bogdan 5—, Dr. Ios. Blaga 3—, Tit Blaga 2—, I. Petrovici 2—, Dr. Ioan Bunea 2—, G. Vătăşan 2—, Dr. C. Lacea 2—, Aurel Ciortea 2—, Teodor Ciurcu 2—, Dr. Ioan Stinghe 2—, D. Lupan 2—, V. Neguţiu 1—, Paul Budiu 2—, Dr. V. Saftu 5—, Dr. Iulius Mureşan 5— toţi din Braşov, Cordiana, inst. 20—, N. Petra-Petrescu 10—, Valeriu Bonea 1—, Ioan Precup 1—, Alexiu Manuil 1—, Ioan Neag 1—, Iacob Nastase 1— toţi din Fofeldea, Toma Benchea, Cornăţel 1—, Nicolae Vasilie, Hosman 1—, Ioan Crăciun, Hosman 1—, Nicolae Căndea 1—, Ioan Noaghea 1—, Tanase Comşa 1—, I. Dragotă 1—, Iosif Comşa 1—, Simion Dragoman 1—, G. V. Dobrila 1—, N. Ciungu, Scorei 1—, Aug. Bălăban 1—, N. Pandrea 1—, Valer Noian 1—, Andrei Teasu 1—, Ioan Stănuleş, Ilimbav 1—, Ioan Suma, Colun 1—, Ioan Siară, Vurpăr 1—, Ioan Oţoiu, preot, Cluj 5—, Dr. Ştefan Chiriloviciu, Ilia 5—, Dr. Al. Dragomir 2—, Ioanichie Olariu sen. 1—, Ioanichie Olariu, jun. 2'50, Iuliu Orbonaş 2—, Demetriu Păţcaş 1—, Dr. Stefan Rozvan 4— toţi din Ilia-Mureşană, Ioan Iancu, dir. de bancă 5—, George Carabasiu 1—, Nicolae Iuga 1—, Avram Corcea, Coştei 5—, Chirilă Ţântar 1—, Alexandru Guga 1—, Iosif Maleta 2—, Mihaiu Imbrone 2—, Nicolae Tera 2—, Ioan Maleta 1—, Ilie Ureche 1—, Avram Tisan 2—, Ioan Pitic 2—, Lazar Iliea 1—, Ioan Corcea 1—, Iosif Micu 1— toţi din Coştei, Orchestra din Coştei 10—, Nicolae Tera, Coştei 2—, Valeriu Pop, notar, Boarta 2—, Aurel Salcă 1—, Raspop Ioan 1—, Ioan Opriş —'50, Ioan Frâncu 50—, Dumitru Rachită 1— toţi din Boarta, Ioan Mateiu, rig., Cluj 2—, Dr. George Dubleş, Hunedoara 30—, Antoniu Aranyoşi 2—, Stefan Boieriu 2—, Virgil Comşa 2—, Nicolae Marea 5—, «Agricola» 20—, Valer Beşan 3—, Const. Dima 3—, Buda Béla 5—, Iakab Adolf 2— toţi din Hunedoara, Keller 2—, Victor Rimbaş 2—, Romul Verişan 1—, L. Suhay Dr. 1—, Iustin Boldin 1—, Silvia Dubleşiu 1—, Viţi Muntean 1—, Dr. Fülepp Dezider 5—, Wächter József 2—, Farkas Samuel Hunedoara 2'32, Hacker Márton 1—, Zingai Vilmos 1—, Schramm István 1—, Nicolae Bretan 1—, George Pop 1—, Simion Muntean 1— toţi din Hunedoara, Fulea Teofil 5—, Petru Niciră 2—, Radu Mircan 4—, I. Albu 4—, Victor Păcurar 5—, Nicolae Rimbaş 4—, Simion Chirca 5—, Ioan Dima 4—, George Răciu 4—, Schmidt Feri 2—, Rud. şi W. Wajner 4'14, «Corvineana» 25—, Augustin Dima 4—, Maria Dima 1—, Alexandru Dima 4—, Nicolae Dima 5—, Dr. Andrei Pop, Huedin 10—, Mielul, inst. de credit, Pojana 30—, Ilie Dobrota 5—, Ilie Georgescu 1—, Const. Bozdog 2—, Ioan Bozdog 1—, Ilie Nicoară 1—, Ioan Prodan 1—, Ilie Moga 1—, Nicolae Fântâna —'50, Ioan Şufana —'30, Const. Chilom —'20, Ioan Vlad 1—, Ioan Hândarean 1—, Ilie Bozdog —'30, Aron Opresanu —'30, Nicolae Moga —'60, Dumitru Nicoară —'80, Ioan Tanase —'30, Ioan Nicoara —'30, Nicolae Fântâna —'20, Ioan Bozdog —'30, Ioan Prodan —'50, Ioan Tanase 1—, Dumitru Sufana 1—, Nicolae Ghişe 1— toţi din Pojana, «Sebeşana», Se-

beșul săsesc 100—, Petru Barișiu și soția, Cluj 10—, Decebal, institut de credit, Deva 50—, Romul Cutean 2—, George Gila 2—, Dr. Eugen Tătar, adv. 10—, Dionisiu Ardelan 10—, Alex. Moldovan 10—, I. Antal 2—, Dr. Virgil Olariu 14— toți din Deva, Vinčențiu Pop, Zsebelj 10—, Ioan Surlașiu 2—, M. Birtolon, Lăscud 1—, Emilia Birtolon 1—, Aurelia Birtolon 1—, Ana Birtolon 1—, Trifan Vlad —50 toți din Lăscud Onuț Coman —40, Fira Crăciun —20, Fira Susca —10, Ioan Găinar I. —10, Trifan Găinar —10, Ioan Sasca —10, George Sasca —10, Vasilie Pureșiu —10, Petru Crăciun —10, Filome Coman —10, Maria Vlad —06, Măriuca Crăciun —10, Zlăgneana, institut de credit 25—, Nicolae Olariu, Zlatna 2—, Claudiu Comanescu 1—, George Paul 1—, Eugen Beșa —80, Ștefan Păsculeț 1—, Pompiliu Acelenescu 1—, Partenie Duca 1—, Interese până la 1 Iulie 1911 15'12, Dr. Enea Draia, M.-Oșorhei 20—, Ioan Radeș 2—, Alexe Manea 2—, Iuliu Henteș 2—, Florea Căpățină 2—, Emil Bogdan, N.-Komloș 5—, Aurel Craiovan 1—, Ioan Bugariu 1—, George Masa 1—, Petru Craiovean 1—, Mihaiu Păcățian 4—, George Bălan 1—, România Jună, Viena 10—, Dr. Elie Bacinschi 1—, Dr. Banfi 2—, D-șoara Aca de Barbu 1—, Dr. Cioroianu 2—, Dr. Al. Dragomir 1—, D-șoara Viora Gramatovicu 1—, Dr. Laur. German 2—, Traian German 1—, Fl. Medrea, subloc. 2—, Dr. R. Moldovan 1—, D-șoara Sofia Stănescu 1—, Prof. I. Nedelcu 2—, Dr. I. Piticariu 2—, Alex. Augur 1— A. C. Babeș 5—, N. Băilă 1—, Eug. Bianu 1—, C. Buteanu 2—, Nicolae Căliman 1—, P. Caileam —50, C. Cimponeriu 2—, E. de Colbazi 1—, N. Comșia 1—, Iuliu Crișan 1—, Mircea C. Brailean 1—, Remus Dr. 3—, I. Gramadă 1—, I. de Georgescu 1—, I. Gold 1—, Al. Gramatovicu 1—, E. Isacu 1—, I. de Lemény 1—, Șt. Mărcuș 2—, R. Marcuș 1—, Z. Maniu 2—, D. Medrea 1'20, L. Muntean 1—, Miclea 2—, Groza V. 1—, V. Olariu —60, I. Mihaiescu Morosan —50, N. N. 2—, Vasilie Pop 2—, A. Roșca 1—, I. Crețiu 1—, I. L. Simian 2—, Leon Sillion 1—, G. Șierban 1—, G. Ștefănică 1—, I. Teleguțiu 1—, P. Vlad 1—, St. Zifkovics 1—, Pridie 1—, Iulian Marțian, Năsăud 10—, Emil Tișca, Năsăud 2—, Dr. Tudor Moisi 2—, Ioan Papiriu Pop 4—, Dr. Liviu Micsa, Dej 10—, Dr. G. Șorban, Dej 5—, Ana C. Pop, Gherla 5—, Lucreția Micșa, Dej 5—, Dr. Leonida Domide 5—, Ioan Moldovan 5—, Dr. Ioan Chercheșiu 5—, Laurențiu Perhaiță 2—, Amalia Domide 5—, Dr. Vasilie Pop 4—, Dr. Ioan Mezei 4—, Dr. Octav. Filipan 2—, Ioan I. Papp, episcop, Arad 100—, Ioan Rebeș, locot. 10—, Silvania, inst. de cred., Șimleu 100—, Romul Coțoiu, Baia de Criș 10—, Dr. V. Nemeș, Baia de Criș 10—, Avram P. Păcurar, Huneadoara 5—, Ioan Mango, Huneadoara 1—, Daniil Mura, Huneadoara 1—, Dr. Mariu Holom, Elisabetopol 1—, Toma Fabiu 1—, Mihail Covrig 1—, Dr. Al. Morariu 2—, Dr. Ioan Petruț 1—, Dumitru Scinyi 1—, Oct. Tobias 2— toți din Elisabetopol, Căndin Suciu, Măgina 5—, Simion Lazar, Măgina 3—, Aur., Emilia și Valeria Suciu 1—, Arcadie Oprean, Recaș 5—, Ioan Țierean 2—, N. N. 1—, Ilie Olariu 2—, I. Riba 2—, Indescifrabil 1—, C. Micu 1—, I. Todorean, Galați 3—, Dr. N. Oncu, Baia de Criș 20—, Dr. V. Nemeș 10—, Dr. E. Muntean, Brad 1—, Nicolae Florea, Rișca 2—, Solomon Becsa 1—, Petru Rusu, Țebea 1'20, Niculau Matei 2—, Dr. N. Robu 2—, Romul Coțoiu 1—, Ioan Bărna 2—, Ioan Tisu 1—, Iuliu Suceavă, Borgoprund 2—, Nicolae Soneriu 2—, Teodor Rânea 1—, Macedon Cioncan 1—, Ion Ionică, Zernești 5—, Dr. Eug. Sâmpetean, Zernești 4—, Dr. Ilie Hoadrea 5—, George Nastea 4—, Dr. Sever Dan 2—, Niculae Sperchez 2—, Pompiliu Dan 2—, Const. Ioanovicu 2—, Bucur Mețianu 2—, George Bărsanu 2—, Albert Gölle 1—, Ioan S. Coleș 2—, Ion Străvoiu 2—, Moise Micu 1—, Iacob Orație 2—, Niculae Pană 1—, Ioan Sperchez 1'10, George Cutean 2—, Paul Oltean, Hațeg 2—, Carol Pașa, Hațeg 2—, Virgil Popovicu, Hațeg 2—, F. Birtolon, Hațeg 2—, Emiliu Socaciu 2—, Niculae Țintea 1—, Dr. Ioan Radu 5—, Dr. Cornel Popescu 5—, Ioan Popovicu 2—, Teodor Doboiu 2—, Hațegana, institut de credit 10—, Victor Pop 2—, Ioan F. Negruțiu, Blaj 5—, Gavril Precup 5—, Ilie Mircea 2—, Dr. Laurențiu Nistor 5—, Dr. Daniil Szabó 5—, Augustin Caliani 2—, Traian German 2—, Dr. Iuliu Maniu 25—, Dr. Iustîn Nestor 2—, Dr. Alexandru Pop

2...., Valeriu Iozon 1...., Iuniu Brut Hodoșiu 25...., Fl. C. Domșa 2*50, Ioan Băgăianu 1...., Dr. I. Negruțiu 2...., Al. Ciura 2...., Aron Deak 2...., Dr. Am. Chețianu 2.... toți din Blaj, Dr. V. Macaveiu 1...., Dr. Ioan Rațiu 1...., Virgil Pop 1...., Emil Negruțiu 1...., Alexandru Pop 1...., N. Negruțiu, Blaj 3...., Valer Suciuc 2...., Ioan Maior 10...., M. Șerban 1...., Dr. Oct. Prie 3...., Patriciu Marcu 3...., I. Dămian 3...., Eugen Nicola 3...., Iosif Hossu 1...., Sever Pop 1...., I. Moldovan 1.... toți din Blaj, Indescifrabil 1...., I. Domșa 1...., Dr. Al. Russu 2...., Simion Gocan 1...., N. N. ...40, N. N. 1...., N. Indescifrabil 1...., Frățilă, Ciufud 1...., Săbăduș, Pânade 1...., Niculae Puia, Lupu 1...., N. N. ...60, Oprea Popa, Broșteni 2...., St. Roșianu, Blaj 1...., Precup, forestier 1...., Muntean, farmacist 2...., Dr. Ordace 1...., P. Ungurean 1...., I. V. Vancea 4.... toți din Blaj, Iosif Botean, Deva 5...., Mihai Novac, Șona 2...., I. Brut Păcurar, Arad 4...., N. N. 2...., Silvanienzis, Szombathely 5...., Vasiliu Onigaș 2...., Someșana, inst. de credit 100...., Locuitori din Frâua 7*40, Aurel Keresteș, Băița 3...., Alexandru Moga, Băița 1...., Ioan Câmpean 1...., Antoniu Dorgo 1...., Trifon Rusu ...60, Mafteiu Rusu ...40, Iacob Biriș 1...., Ioan Nasta ...40, Iuliu Mera 1...., Trifon Pinteș 1...., Simion Chibulcutean 2...., Dancu Baci ...20, Mihaiu Ciolora ...30, Samfira Coste ...20, Sia Lup 20...., Floare Moica ...20, Foncian Gavri ...10, Dumitru Toncean ...40, Vasilie Vultur ...20, Mariuca Moldovan ...20, Ioan Cioloca ...50, Ioan Cioloca 1...., Ioan Urișan ...60, Dumitru Crișan ...20, Petru Crișan ...20, Mund Iacob ...20, Ioan Șerban ...10, Ioan Crișan ...10, Ioan Șerban ...12, Raveca Crișan, Hăraștău ...08, Niculae Sârb ...20, Iacob Vultur ...10, Zaharie Vultur ...08, Toader Vultur ...08, Pavel Vultur ...08, Vasilie Kürtös ...20, Ladislau Man ...20, Niculae Vultur ...20, Mihail Moldovan ...16, Alexie Vultur ...08, Ioan Vultur ...08, Teodor Vultur ...08, Vasilie Pelican ...08, Man Samson 1...., George Radu ...50, Simion Graur 1...., Ioan Graur ...50, Vasilica Conț ...20, Radu Gligor 1...., George Manu ...20 toți din Hăraștău, N. N., Nepos 1...., V. Ch. Nepos 1...., Emil Mărcușiu, Năsăud 1...., Emil Domide 5...., Dr. Valeriu Seni 20...., Anton Hangea 1...., Ioan Pavelea 5...., Macedon Linul 2...., Octroci 1...., Indescifrabil 1...., Dr. E. Mureșan 1...., Gavril Onișor 1...., George Boca 2...., Aurel Ciurdar 1...., Hangam Vasilie 1...., Ioan Munthiu 1...., Decian ...50, Dumitru Popa 1...., Indescifrabil ...40, Moldovan I. ...40, Victor Ursu 1*10, X. Y. ...10, A. Gilvan 5...., Simion Pop 1...., Remus Frich ...20, George Gabor ...20, A. Ciple 1...., L. Sonea 1...., Teofil Filipan 1...., Victor Drăgan ...20, Teodor Draia 2...., Teodor Simon 1...., Valeriu Coșbuc ...20, Aurel Nedelea ...20, M. Ar. ...10, N. N. ...10, Octavian Pop 1...., Liviu Haleșiu 1...., Ioan Morariu ...20, Indescifrabil ...20, Al. Căținaș ...20, Em. Rebrean ...40, Simion Colarig 2.... toți din Năsăud, C. Lupătel, Cluj 5...., Petru Rognean 3...., E. Precup 1...., Virgil Grivașe 1...., Virginia Grivașe 4...., Vincențiu Grama 10...., Steaua, institut de credit 6...., Ioanichie Neagoe 4...., Liviu Popescu 2...., Octav Grecu 1...., Dr. Andresi 2...., Venitul petrecerii din Brașov 183...., George Pop de Băsești 100...., Alimpiu Barboloviciu, Șimleu 10...., A. Cozma, Șimleu 20...., N. Muntiu, Șimleu 2...., Grațian Flonta, Cățelul român 2...., Georgiu Maior, Cățelul român 2...., Augustin Vicaș 4...., Augustin Marcuș 10...., Emeric Pop 10...., Vasilie Mica, S.-Odorheiu 10...., Ioan Sandor, Ciachi-Gârbău 5...., Teofil Dragomir, Lupoia 5...., Vasiliu Pop, Cristolțel 5...., Clemente Pop 5...., Simeon Meciu 4...., Dr. Ladislau Gyurkó, Jibou 20...., Samoil Urian 2...., Vasiliu Mureșan 4...., George Șuta 5...., Dionisiu Bran 5...., D. Cionca 3...., V. Achim 4...., Vasiliu Banc 2...., Augustin Jorg 2.... toți din Jibou, Dr. Augustin Mircea, Arded 2...., A. Stom 12...., Dr. V. Selegianu 2...., Iuliu Demeter 2...., George Bașca 2.... toți din Arded, Dr. George Pop, Zelau 10...., Dr. Mihaiu Pop, Cehul 3...., Petru Pap 2...., Traian Nemeș 2...., V. Pop 2...., Ioan Lengyel 2...., Dr. Ales. Pap, Cehul 3...., Dr. Teofil Dragoș, Baia mare 10...., Nicolau Lupan, Negreia 2...., Atanasiu Demian, Baia mare 2...., «Aurora», institut de credit, Baia mare 50...., Demetriu Cionte, Chiuzbaia 3...., Antoniu Băliban, Băsești 4...., Nicolau Nyilvan, Șomcuta 20...., Teodor Blaga, Șomcuta 2...., Izidor B. Hangea, Bucium 2...., Ioan Andreica 2...., «Chiorana», institut de credit Șomcuta mare 50...., George Radocea 2...., Alesandru Nyilvan 2....

Emiliu Cutean 2..., Dr. Aurel Nyilvan 2..., Ioan Serb 4..., Dr. Simeon Butean 4..., Dr. Aurel Târcza 2... toți din Șomcuta mare, Aug. Dragoș, Baia mare 20..., Berger Adolf, Șomcuta mare 1..., Dr. Hirsch Gyula, Șomcuta mare 2..., Dr. Kálmán Henrich, Șomcuta mare 1..., Dr. Octav. Pop, Șomcuta mare 2..., Danila Muntean, M.-Uioara 5..., Stefan Pop, București 5..., Adrian Cristea, Orăștie 2..., Eugenia Chibulcutean, Nepos 62'60, Simeon Balya, Săpânța 5..., Atanasie Doros, M.-Sziget 1..., Dr. Titu Doros, M.-Sziget 1..., Simeon Bota, M.-Sziget 1..., N. N. 1..., Dr. indescifrabil Aurel 2..., D. Kottenyer 5..., Dr. Ilie Maniu, M.-Sziget 10..., Vasile Maros 2..., Ilie Radu 1..., Basiliu Iurka 5..., Dr. Salvator Iurka 5..., N. N. 2..., I. T. Fane 1..., Dr. George Birlea, medic 2..., Mihai Șerban, Blaj 1..., Dr. Mihai Stan, Budapesta 2..., Avram Păcurariu, Mercurea 5..., Dr. Nicolae Schiau, Mercurea 4..., Oct. Sglimbea, Mercurea 2..., Elie Petruțiu, Mercurea 1..., Ioan Morariu, Bogatu 2..., Ilie Floașiu, Mercurea 2..., Nicolae Simulescu, Mercurea 1..., Nic. Tâmpânariu, Mercurea 1..., Ieronim Tuia, Mercurea 1..., Stefan Medeașan, Ousu 1..., Matei Scorobețiu, Mercurea 1..., A. Macelar, Sângătin 2..., Ioan Dragomir, Gârbova 1..., Romul Pop, Gârbova 2..., Danil Stroia, Mercurea 1..., Dr. George Macelar, Mercurea 4..., Nicolae David, Presaca 1..., Ioan Dăian, Sângătin 1..., Ieronim Mărian, Alsóorbó 2'80, Traian Oprea, Vârșeț 5..., Patricie Râmneanțu, Coșteiu 2..., Georgiu Gaspar, Gataia 2..., Aurel S. Crăciun, Ferendia 2..., Iuliu Nedici, Percosova 2..., Atanasiu Conciatu, Percosova 1..., Costa Râmneanțu, Percosova ...'50, Georgie Pascu, Gherman 2..., Caraban G., Gherman 1..., Indescifrabil, Gherman 1..., Petru Graore, Gherman 1..., Petru Berlovan, Gherman 2..., Ioan Rotariu, Iuncul mic ...'40, Aurel Bota, Iuncul mic 1..., Filimon Popoviciu, Sălcita 1..., Ioan Albaiu, Srediștea mică 1..., Victor indescifrabil, Coștei 1..., Petru Bizerea, Coștei 1..., I. Miclea, Grebenaț 1..., Pavel Maroieviciu, Coștei 1..., Ilie Dabiciu, Voivodinț 2..., Nicolae Opriș, Percosova ...'50, Ioan Hodreescu, Voivodinți 2..., Pojenaru George, Voivodinț 1..., Ana Ioanoviciu, Coștei 1..., Eutrozina Pincu, Voivodinți 1..., Emilia Popoviciu, Coștei 1..., Aurelia Andreescu, Voivodinți 1..., Iosif Moise 1..., Dimitrie Bircea 1..., Ilie Roman 1..., Indescifrabil 1..., Indescifrabil 1..., Indescifrabil 1..., Iosif Fengea 1..., Nicolae Gădișan 1..., Nicolae Dragota 1..., Martin Sdicu, Straja 1..., George Mănescu, Straja 1..., Ion Mităr 2..., Adam Fisteș 1..., Sava Tăcoșan 1..., Matilda Corcea, Coștei 1..., Antoniu Popoviciu, Nicolințul mare 2..., George Suciu, Sânmihai 2..., Iorjoviciu Iuliu, Marghita mare 5..., Aureliu Popoviciu, Săn-Jonaș 1..., Gerasim Berariu, Srediște 2..., I. Naia, Marghita mare 1..., T. Răbăgia Rătișor 1'10, P. Goanța, Săn-Ianăș 1..., Ioan indescifrabil 1..., Constantin Baia, Morava 1..., Cornelia Naia 1..., Radulea Olimpiu 1..., Marian Groza, Selbăgel 2..., Gheorghe Tatuț, Iablanița 2..., N. N. 1..., Constandin Gherga 1..., Victor C. Scipione, Fires 1..., I. Ciorogariu 1..., Petru B. Costescu, Lugojel 1..., V. Tărianu, Sacul 1..., Alexandru Novac, Herendești 1..., Aurel Aldam, Selbăgel 1..., Badescu, Gilad 1..., Petru Bulgia, Blajova 1..., Ioan Cotirla, Fizeș 1..., N. Jon, Banloc 1..., Grigorie Lața, Valea boului 1..., Ioan Stanu, Silha 1..., Ioan Murgu, Boldur 1..., S. Ionașiu, Margina 1..., George Guga 1..., George Cătana, Valeadeni 1..., Petru Bernat, Dezești 1..., Petru Arnaut, Temesliget 1..., Andrei Răchitovan, Tincova 1..., Vasilie Stoica, Denta 1..., Petru Savu, Sacoșul ung. 1..., Alexandru Țăran, Voitec 1..., Crăciunescu N. 1..., N. Iancoviciu 1..., S. Paulescu 1..., Grigorie Inianu 1..., Alexe Jianu 1..., Constantin Rusovean 1..., Victor Giurgiu 1..., Pavel Râmneanțu 1..., Alexandru Florei 1..., Dimitrie Bugar 1..., Popa Ciurescu 1..., Vasilie Perasovan 1..., Gerasim Popoviciu 1..., Mihai Andrei 1..., Nestor Trandafir 1..., Solomon indescifrabil 1..., Eftimie Jianu 1..., Romulus Ivanoviciu 1..., Ioan Terfăloagă 1..., Aurel Angel 1..., Ioan Gănder 1..., Gh. Peron 1..., E. Băiaș 1..., Victoria Alexu 1..., N. N. ...'50, Susoi 1..., 25 elevi, Arad 10..., Pantelie Bugariu, Tasádfő 2..., Dr. Ioan Popoviciu, Orșova 20..., Gheorghe G. Ioanoviciu 5..., Dimitrie Bratu 3..., Stefan Vior 5..., Constantin Dure 5..., Iosif Paica 3..., Gligorie Murgu 2..., Mihail Mihoc 1..., Teodor Elchescu 1..., George Tr. Petcoviciu 2..., Gheorghe Mioc 2..., Milivoj Nicolae 2..., Deák János ...'50, Stoica Crăciun 1...,

Kostánics Sándor ...50, Ioanovits Alexandru 2..., Iacob Peptea 3..., Ioan Cârlan 2...
 toți din Orșova, Dr. Eugen Bran, Teaca 20..., Dr. Ioan Hossu, Mîlaș 5..., Dr. Ioan
 Vescan, Teaca 20..., Nicolae S. Aron, Teaca 5..., Simion Chibulcutean, Cozma 1...,
 Simion Pinte, Omița 1..., Petru Gara, Fărăgău 1..., Onoriu Savu, Uifalău 2..., Ioan
 Manta, Gurariului 5..., Aurel Decei, Gurariului 5..., Nicolae Comanicu, Gurariului
 5..., Ioan Manta jun., Gurariului 5..., Ioan Petra, Beiuș 5..., Dr. Augustin Ciavici 5...,
 Anton Balea 5..., Dr. Nyes Cornel 10..., Bibiana Nyes 2..., Dr. Cosma Gavril 10...,
 Dr. Constantin Popoviciu 5..., Dr. G. Mureșan 8..., Dr. Ioan Ciordaș 20..., Terențiu
 Popoviciu 2..., Romul Cristian 3..., Dr. Muntean 5..., Eugeniu Nyéki 5..., Dr. Cornel
 Pop 3..., Petru E. Papp 4..., Ioan Roșu 1..., Pavel Teochar 3..., Elisa Stefanica 2...,
 Nina Popp 3..., Angel Sălăgian 3..., Ilarie Crișan 2..., Gavril Cristea 2..., Popa Ge-
 orge 2..., August Blașian 2..., Vasile Pop 1..., Dr. P. Hetcou 5..., Dr. Ioan Ossian
 2..., Francisc Hubiu 5..., Aug. Gulyás 1..., Alexandru Nuțiu 7..., Dr. C. Pavel 2...,
 Constantin Ignat 1..., Dr. Ioan Sferle 2..., Dr. Ioan Deleu 1..., Irina Ciurdariu 2...,
 Cornel Neagu 2..., Cornelia Marchiș 10..., Valeria Pavel 1..., Cornelia Maior 1...,
 Iuliu Crișan 1... toți din Beiuș, I. Corbu, Bistrița 5..., Oct. Rusu, Cluj 80'20, Petru
 de Mocsonyi, Capolnaș 100..., Dr. E. Daian, Cluj 5..., colonel Silviu de Herbay
 20..., «Codreana», Băsești 40..., Mihail Bohățiel, Băsești 20..., Dr. Aurel Vlad, Orăștie
 100..., Eva Bojinca Stanca, N-Tikvány 1330, Dr. Virgil Bontescu, Hațeg 100...,
 Dr. A. C. Pop, Arad 50..., Dr. Iustin Marșeu, Arad 20..., Dr. Cornel Iancu, Arad
 20..., Dr. Romul Veliciu, Arad 20..., Vasile Goldiș, Arad 20..., «Românul», Arad
 100..., Ioan Oprean, Vale ...50, Gheorghe Ittu ...40, Gheorghe Chivariu ...50, Victor
 Lupea ...50, Gheorghe Comanicu ...10, Ioan Popa ...20, Nicolae Stanca 1..., George
 Moroian, Viena 10..., Brădetul, Orlat 20..., Reuniunea învățătorilor din protopopiatul
 Aradului I—VII 20..., Iosif Moldovan, Arad 2..., Dimitrie Popoviciu, Arad 2..., Iuliu
 Grosforean, Arad 2..., Despărțământul reuniunii învățătorilor din protopopiatul Arad
 7-20, Despărțământul reuniunii învățătorilor din Buteni 21'10, Dr. Ioan Demian, avocat
 în Sânmiclăușul mare 10..., Dr. Nestor Oprean, avocat în Sânmiclăușul mare 10...,
 Traian Stanciu, contabil 5..., Vasile Carpenișan, econom 4..., George Ostrovăț 2...,
 George Iura 2... Interese capitalizate 178'22. Suma totală încasată până acum 9545'84.

Răscumpărările felicitărilor de anul nou în favorul Muzeului Asociațiunii.

Andrei Bârseanu, prof., Sibiiu 20..., Parteniu Cosma, dir. de bancă, Sibiiu 20...,
 Alexandru Lebu, mare proprietar, 20..., Eugen Vancu, cassar la «Albina» 5..., Con-
 stantin Popp, șef de liquidatură la «Albina», Sibiiu 5..., Dr. Ilie Beu, medic, Sibiiu
 5..., Teodor R. Popescu 3..., Ioan Rebea 2..., David Mohan 3..., Șofronia Roșca
 2..., Emil Vințelariu 2..., N. Benția 2..., Anghel Bena 2..., Marius Păcunea 2... toți
 funcționari la «Albina» Sibiiu, Ioan Lăpădatu, director de bancă, Sibiiu 5..., Dr. V.
 Bologa, directorul școlii civile de fete, Sibiiu 3..., Dr. V. Bologa, răscumpărarea ono-
 masticeii 10..., Dr. Il. Pușcariu, arhimandrit, Sibiiu 5..., Dr. O. Ghibu, coreferent școlar,
 Sibiiu 3..., Stefan Stroia, protonotar com., Sibiiu 3..., Dr. Eugen Piso, avocat, Sibiiu
 10..., Dr. At. Marienescu, pensionist, Sibiiu 2..., Ioan de Preda, avocat, răscump. fel.
 de anul nou și onomasticeii 20..., Dr. Ioan Stroia, protopop, Sibiiu 3..., Victor Fincu,
 controlor consistorial, Sibiiu 2..., Nicolau Zigre, secretar metropolitan 10..., Dr. Oct.
 Russu, avocat, Sibiiu 10..., Stephan Moga, proprietar, Sibiiu 5..., Dr. Ioan Fruma,
 avocat, Sibiiu 10..., Iosif Popescu, dir. de bancă, Reghin 10..., Dr. Leon Domide.
 Dej 5..., Dr. Zosim Chirtop, Trăscău 20..., Sever de Barbu, Reghin 5..., P. Stoica
 Satul nou 2..., Petru Negru 1..., Carol Kiss 1..., Traian Doșlea 1..., George Fillinger
 1..., Ioan Gașpar 1..., Pavel Rudnean 1..., Alexandru Andrei 1..., Trifon Miclea 1...,
 Traian I. Marcu 1..., Nicolae Gașpar 1..., Romul Balnojan 1..., Dr. Victor Mihailaș
 1..., Lazar Ortopan 1..., Romul Pop 1... toți din Satul nou, Gavril Precup, Blaj 3...,

Andrei Vodă, Ormenișul de Câmpie 4..., Dr. Valeriu Seni, Năsăud 4..., Elena Petrașcu, Sibiiu 6..., Dumitru Vulcu, Sibiiu 3..., Galacteon Șagău, Sibiiu 10..., Baziliu Hodoș, Icland 4..., Romul Furdui, Câmpeni 4..., Dr. Eugen Bran, Teaca 10..., I. F. Negruțiu, Blaj 4..., Dr. I. Vescan, Teaca 5..., Simion Stoica, Abrud 4..., G. Urziceanu, Corbu 3..., Dr. Petru Nemeș, avocat. Aiud 5..., Atanasiu P. Bologa, Lupeni 5..., Alexandru Borza, Blaj 2..., Dr. Izidor Pop, Lugoj 10..., Ilie Dobrota, Poiana 2..., Geoge Penția, Comoriște 2..., Vasilie Duma, Lăpuș 3..., Dr. Gavril Buzura, Lăpuș 3..., Dr. I. Dordea, Ocna-Sibiului 5..., Dr. Nicolae Ittu, medic, Sibiiu 10..., Nicolau Togan, protopop, Sibiiu 3..., Vasiliu Mica, Odorheiul de Someș 5..., Constantin de Colbasi, Spring 3..., Dr. Ioan Miclea, pretor, Cîsnădie 3..., Dr. Lucian Borcia, adv., Sibiiu 6..., Radu St. Mircan, Turcheș 2..., Georg Vlassa, preot mil., Inoc 5..., Dr. Nicolae Cristea, avocat, Ocna-Sibiului 6..., Ioan Pop Papiriu, protopop, S.-Szécs 5..., Teofil Dragomir, Lupoiaia 5..., Ioan Popescu, Toplița română 5..., Familia Dr. Macelar, Mercurea 10..., George Borcea, preot, Cueșd 3..., Dr. Gavril Suciu, Hațeg 10..., Dr. Ioan Boca, Reteag 7..., Dania Muntean, not. p. M.-Uioara 4.... Dr. Alexandru Andressii R.-petre. 5.—. Dr. Vasiliu Suciu, Blaj 10.—. Total Cor. 480.—.

Nr. 1946/1911.

CIRCULARĂ

On. Direcțiuni ale despărțămintelor «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român».

Domnule Director!

Importanța ce o au prelegerile populare pentru înaintarea culturală și întărirea economică a țărânimii dela sate e îndeobște cunoscută. Cu ajutorul lor putem îndeplini una dintre cele mai importante probleme ale instituțiunii noastre: răspândirea culturii la sate. Experiențele de până acum dovedesc, că poporul arată cel mai mare interes față de sfaturile și îndrumările, pe cari i le dă cărturărimea cu ocazia prelegerilor. În despărțămintele, în cari comitetele cercuale s'au îngrijit să se țină prelegeri sistematice și practice se pot constata rezultate reale îmbucurătoare. Și atunci, când țaranii se vor convinge că intelectualii se îngrijesc din toată inima de soarta lor năcăjită, când vor vedeă că domniile dela orașe vin în mijlocul lor să le arete, cu vorba și cu fapta, căile și mijloacele cari le pot înlesni traiul, îi vor primi cu dragoste frățescă și se va întări și mai mult încrederea țărânimii în conducătorii săi.

Având în vedere deci importanța națională a acestor prelegeri, nădăjdum că toate despărțămintele noastre își vor da silința să aranjeze în toate comunele de pe teritoriul lor asemenea prelegeri populare.

Comitetul central, în ședința sa ținută la 19 Iulie 1911, pentru a înlesni ținerea prelegerilor populare, mai ales în despărțămintele lipsite de mijloace materiale, a votat, spre acest scop, pe anul 1912 *suma de 2000 coroane*, care se va distribui, în părți egale, de câte 100 coroane, între 20 de despărțăminte ale «Asociațiunii».

Pentru orientarea On. direcțiuni ale despărțămintelor, ne permitem a înșiră principiile călăuzitoare, pe cari trebuie să le aibă în vedere la aran-

jarea prelegerilor populare și condițiunile, ce trebuie să le îndeplinească despărțămintele pentru a putea fi împărțășite de ajutorul de 100 coroane ce-l dă comitetul central:

1. Comitetele cercuale să stabilească, în cursul lunei Ianuarie 1912, lista comunelor, în cari se vor ține prelegeri populare, având mai ales în vedere acele comune, unde până acum nu s'au ținut nici prelegeri populare și nici adunări cercuale și prin urmare «Asociațiunea» e mai puțin cunoscută. Se va mai avea în vedere situația scăpătată a comunelor și neapărata trebuință de a se face ceva pentru povățuirea locuitorilor spre a-i ajuta în cele economice.

2. Comitetele cercuale vor face apel la întregă cărturăriea de pe teritoriul despărțământului să țină prelegeri și să aranjeze *șezători* la sate, în Dumineci și sărbători. Dacă pe teritoriul despărțământului se găsesc specialiști în ale economiei, de exemplu preoți și învățători, cari în timpul din urmă s'au cvalificat în pomărit, vierit, stupărit etc., precum și medici, advocați, funcționari de bancă ș. a. m. d. trebuie invitați să țină prelegeri în diferite comune, tratând subiecte din specialitatea lor.

3. E de dorit ca prelegerile populare să fie de mai înainte pregătite, dar să se țină *liber* — nu cetite — și cu demonstrațiuni *practice*. Tot ce se poate arăta și experimenta, să se arete și să se experimenteze, așa de exemplu:

- a) La cultura pământului, să se arete diferite soiuri de mașini și unelte agricole, și unde se poate, să se pună chiar în lucrare, ca cei prezenți să se poată convinge de avantajele lor;
- b) Tot așa să se procedeze la prelegerile despre pomărit, arătând cum se face în practică sămănatul pomilor, strămutarea, altoirea și formarea coroanei lor, etc.
- c) La cultura viei, să se arete, de exemplu, cum se face rigolarea pământului, altoirea viței, etc.;
- d) La cultura legumelor, să se arete diferitele soiuri de semințe mai alese și specii din legumele cele mai frumoase și mai rentabile etc.;
- e) La stupărit să se arete, de exemplu, coșnițele sistematice, diferitele soiuri de recvizite și mașini practice, și așa să se procedeze și la alte ramuri ale agriculturii.

Despărțămintele, cari nu au pe teritoriul lor conferențieri specialiști se pot adresa comitetului central pentru a trimite pe conferențiarul agronomic să țină prelegeri, având să supoarte numai cheltuelile de drum ale conferențiarului.

Despărțămintele, cari au schiopticoane le vor întrebuiță la prelegerile populare, fiindcă s'au dovedit a fi foarte potrivite pentru a deștepta interesul țărănimii față de prelegeri. Diapozitive se pot împrumuta dela «*Urania*» din Budapesta (VIII Rákoczi ut 21) și dela desp. Brașov, Brad, și Hațeg cari au câteva prelegeri cu diapozitive.

Cele mai bune dintre prelegeri să se înainteze comitetului central, care le va censura prin organele sale și le va publica în revista «*Transil-*

vania» sau în «*Biblioteca populară a Asociațiunii*» ca prelegeri model. *Cele mai bune patru prelegeri model din diferitele ramuri comitetul central le va premia cu câte 50 cor.*

4. Cu ocazia prelegerilor populare să se înființeze *agenturi și biblioteci populare*, cari vor primi *gratuit* toate publicațiunile «Asociațiunii».

Tot cu ocazia prelegerilor populare, conferențiarii să facă propagandă între popor pentru a se înscrie membri ajutători (cu taxa de 2 cor.) la Asociațiune, spunându-le, că în schimbul taxei de 2 cor. vor primi 10 broșuri și un Calendar în fiecare an.

5. Toate prelegerile să se țină sub conducerea unui delegat al comitetelor cercuale. Membrii comitetelor cercuale să-și împartă conducerea și prezidenția prelegerilor, ca toți să lucreze deopotrivă la reușita acestora. Să se facă propagandă, ca la prelegeri să ia parte și poporul din comunele învecinate.

6. Comitetele cercuale să compună în luna Ianuarie 1912, lista prelegerilor, pe cari au de gând să le țină în cursul anului, indicând atât comunele cât și numele conferențiarilor, precum și numele membrilor din comitet, cari le vor prezida.

Listele să se înainteze comitetului central cel mult până *la 1 Martie 1912*, arătând, dacă doresc să fie împărtășite *de ajutorul de 100 cor.*

Acele dintre despărțăminte cari nu vor înainta lista prelegerilor populare până la termenul indicat mai sus, *nu vor putea fi împărtășite de ajutorul de 100 cor.*

O prelegere economică nu se va putea remunera cu mai mult de 10 cor. din partea despărțămintelor. Așa încât despărțămintele cari primesc ajutorul de 100 cor. vor avea să țină *cel puțin* 10 prelegeri economice. Despre rezultatul practic al prelegerilor vor avea să raporteze în raportul general despre activitatea Despărțămintelor în cursul anului 1912.

Deodată cu înaintarea listei prelegerilor populare comitetului central, să se arete și câte *agenturi și biblioteci populare* vor să înființeze, cerând numărul corăspunzător de exemplare din publicațiunile populare ale «Asociațiunii».

O deosebită importanță trebuie să dea despărțămintele *tovărășilor sătești*, căci înființarea lor e singurul mijloc pentru organizarea economică a poporului nostru. Comitetele cercuale să încredințeze o persoană de pe teritoriul despărțământului, să studieze amănunțit organizația tovarășiiilor și să cutiere comunele aparținătoare despărțământului, arătând țaranilor importanța acestora și îndemnându-i să le înființeze. Informațiuni în tot ce privește tovarășiiile se pot primi dela foaia «*Tovărășia*», ce apare ca adaus la «*Libertatea*» din Orăștie și dela «*Revista Economică*» din Sibiiu, organul oficial al băncilor noastre, care în vremea din urmă a îmbrățișat cu un deosebit interes ideea tovarășiiilor. Pentru a putea face o propagandă cât mai intensivă în favorul tovarășiiilor, despărțămintele să ceară sprijinul moral și material al băncilor. Ceice vor izbuti să înființeze to-

vărășii de credit, de producțiune, de valorizare etc. să fie împărtașiți de *premiu*, ca încurajare. Deasemenea să se dea *premiu* și gospodarilor, cari vor înființa pepiniere de viță americană, grădini de pomi, gospodării model etc.

În părțile, unde e teren prielnic pentru negoț, despărțămintele să se îngrijească a angaja un specialist — eventual mai mulți, — ca să țină cursuri de negoț pentru țărani, în cari să li se spună: 1. Folosul negoțului la sate; 2. Întocmirea unei prăvălii; 3. Marfa cu care trebuie să înceapă negoțul; de unde se poate procura această marfă; 4. Părți mai de căpetenie din legea comercială; 5. Pregătirea hărtilor trebuincioase pentru cererea dreptului de a deschide prăvălie; 6. Îndrumări pentru purtarea socotelilor; 7. Despre însoțirile de consum etc.

Atragem atențiunea despărțămintelor și asupra *expozițiilor* etnografice, de copii, de produse agricole, de vite etc., cari s'au dovedit foarte potrivite pentru promovarea culturii în sânul poporului nostru. Cu ocazia adunărilor cercuale, fiecare despărțământ să aranjeze o asemenea expoziție și să împartă premiile între cei ce se disting. Obiectele mai prețioase dela expozițiile etnografice să se răscumpere pentru «Muzeul Asociațiunii».

Comunicând onoratelor direcțiuni acest program de acțiune, le atragem atențiunea să iee cu ajutorul comitetelor cercuale dispozițiuni, pentru a câștiga ajutoare materiale și din alte părți (averea proprie, venitul petrecerilor, donațiuni dela bănci etc.) ca să se poată îndeplini întreg programul.

În așteptarea răspunsului D-Voastră, Vă rugăm, Domnule Director, să primiți încredințarea deosebitei noastre stime

Sibiiu, 25 Decemvrie 1911.

Andrieu Bârseanu,
prezident.

Oct. C. Tăslăuanu,
secretar.

Nr. 1948/1911.

CONCURS.

În conformitate cu dispozițiile pentru administrarea fondurilor și fundațiunilor «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român» se publică concurs pentru «*premiul Andreiu Murășan*» de 300 cor. pe anul 1911.

La concurs se admite orice lucrare originală românească de cuprins literar, tipărită în Ungaria în cursul anului 1911, fie din sfera literaturii frumoase, fie o colecțiune de literatură populară.

Concurenții vor avea să înainteze până la 1 Aprilie st. n. 1912 biroului Asociațiunii în Sibiiu (Str. Șaguna Nr. 6) cinci exemplare din lucrările lor. Premiarea autorului se va face în ședința festivă a secțiilor științifice-literare ce se va ține cu ocazia adunării generale din 1912.

Sibiiu, 25 Decemvrie 1911.

Andrieu Bârseanu,
prezident.

Oct. C. Tăslăuanu,
secretar.

Nr. 1886/1911.

CURSURI PENTRU ANALFABEȚI.

Circulară către toate direcțiunile despărțămintelor.

Domnule Director!

Vremile în cari trăim ne impun o apropiere sinceră de popor, cu gândul curat de a-l smulge cât mai curând din întunerecul neștiinții și a-l ridică în rândul neamurilor culte, conștie de menirea lor în lume. Viitorul poporului nostru numai atunci va fi asigurat, când el va fi stăpân pe o puternică cultură națională, care îi va putea înlesni lupta pentru viață, alături de celelalte popoare. Și se știe că condiția primă a oricărei culturi e cunoștința de carte, fără de care astăzi un popor nu-și mai poate îndrumă soarta pe cărări mai bune. Scăderea cea mai mare a poporului nostru e tocmai lipsa cunoștinții de carte. Cu durere trebuie să o spunem că dintre toate neamurile țării noastre numai Rutenii ne întrec în analfabeți, toate celelalte sunt înaintea noastră. Credem că a sosit timpul, când toți cărturarii trebuie să ne așternem pe muncă serioasă pentru a mântui poporul nostru de această rușine a neștiinții, de această robie a întunerecului, căci întârzierea culturală a țărânimii e o primejdie mare pentru însași existența națională a poporului nostru.

În anii din urmă în cadrele «Asociațiunii» s'au ținut mai multe cursuri de analfabeți, cari, ca început, au dat rezultate destul de mulțămitoare. Dar greutățile începutului au făcut pe mulți cărturari să renunțe la continuarea acestor cursuri pornite cu multă însuflețire, așa că în iarna trecută, după informațiile ce le avem, s'au instruit analfabeți abia în 23 de comune, din cele peste 3000 câte avem.

«Asociațiunea» își ține, deci, de datorință a îndemna din nou toate despărțămintele sale să reiee aranjarea cursurilor de analfabeți în cursul acestei ierni și să stăruie pe lângă domnii preoți și învățători dela sate să nu se sperie de greutățile ce le întimpină chiar și din partea sătenilor, ci să le țină la început cu ascultători puțini, pe cari să-și dea silința a-i învăța bine scrisul și cetitul, ca să fie pildă vie pentru ceilalți săteni îndărătnici și nepricepuți.

Un mijloc foarte bun pentru a trezi între țărâni neștiutori de carte interesul față de scris și cetit sunt șezătorile culturale, cari se pot aranja Dumineca și în sărbători. La aceste șezători, pe lângă lectura din autorii noștri mai de seamă făcută de către domnii preoți, învățători sau alți cărturari, să citească și câte un țaran mai priceput, iar tineretul să declame și să cânte diferite poezii și cântări.

Cu ocazia acestor șezători, cărturarii să explice țărânilor rostul Asociațiunii, să-i îndemne să se înscrie membrii ajutători, arătându-le broșurile ce le primesc în schimbul taxei de 2 cor. și cetindu-le părți din aceste broșuri. Tot la aceste șezători să se stăruie și pentru înființarea *agenturilor Asociațiunii*.

Pe lângă aceste șezători, domnii învățători să facă în fiecare Duminică deprinderi de scris și citit cu tineretul ieșit de curând din școală. La aceste deprinderi să fie admiși și analfabeții, pentru a-le trezi dragostea față de carte.

Pentru a răsplăti întrucâtva munca săvârșită, comitetul central a decis să împartă *10 premii de câte 50 cor.* între acei preoți și învățători, cari până la 1 Maiu 1912 vor dovedi prin direcțiunile despărțămintelor, că au instruit în scris și citit mai mulți analfabeți în cursul iernii 1911/12. Pe lângă aceste premii, despărțămintele de sigur vor mai împărți și altele, fie din averea lor fie din donațiunile băncilor și particularilor.

Comitetul central al Asociațiunii pentru a înlesni ținerea acestor cursuri a decis să pună la dispoziția despărțămintelor abecedarul pentru analfabeți lucrat de I. Bota. Despărțămintele, cari aranjează cursuri pentru analfabeți, sunt invitate deci să înainteze comitetului central o cerere, arătând de câte exemplare din Abecedar au lipsă. Despărțămintele vor înainta această cerere numai după ce vor fi primit rapoarte de la preoții și învățătorii din comunele de pe teritoriul lor, câți ascultători sunt în fiecare curs. Trebuie deci să aibă grijă ca abecedarele să nu se risipească fără nici un folos.

Atragem atențiunea tuturor directorilor de despărțăminte, a preoților și învățătorilor că cursurile de analfabeți nu pot fi oprite de organele administrative ale statului, fiindcă, conform statutelor, Asociațiunea e îndreptățită a aranja asemenea cursuri, cari ținesc promovarea culturii noastre.

Facem deci încăodată un apel călduros către toți directorii despărțămintelor Asociațiunii și către toți cărturarii noștri să țină în cursul acestei ierni cursuri cu analfabeții, căci numai cu ajutorul acestora putem înlesni pătrunderea culturii în masele largi ale poporului nostru.

Sibiiu, 10 Decemvrie 1911.

Andrieu Bârseanu,
președinte.

Oct. C. Tăslăuanu,
secretar.

Nr. 1687—1911.

Cătră domnii directori ai despărțămintelor «Asociațiunii».

Vă aducem la cunoștință, că dl *Aurel Cosciuc*, a fost angajat din nou ca *conferențiar agronomic al «Asociațiunii»*, având chemarea a veni în ajutorul poporului nostru în cele economice, prin ținerea de prelegeri și demonstrațiuni practice, prin aranjarea de cursuri din toate ramurile economiei și anume: din cultura pământului, a plantelor agricole, a fânațelor și pășunilor, prăsierea animalelor de casă (vite, cai, oi, porci), cultura viilor, pomilor și a legumelor. Conferențiarul agronomic va stă în ajutorul economilor noștri la procurarea de semințe, de unelte și mașini agricole, de animale de prăsilă și altele, și va da îndrumări la toate întrebările ce i-se vor pune, ținând seamă totdeauna de lipsurile țăranilor noștri. Deasemenea

se va îngriji, ca în despărțămintele noastre să se facă o selecție mai bună și mească și diferite expoziții și anume în unele din ele. Mai departe conferențiarul va scrie în toate ziarele noastre și la înființarea de tot felul de comitete, comitete de bănci populare, lăptării și alte însoțiri de bănci populare.

Ca acest organ al «Asociațiunii» să poată fi mai eficient, rugăm cu toată stăruința pe d-nii directori să fie binevoiași să se pună în legătură directă cu d-ii noștri, să se facă cele mai neapărate ale economilor noștri din comitate și să se ia în considerație aspectele despărțăminte și invitându-l cât mai des, să se îngrijească în interesul poporului, ca să-i dea sfaturile și îndrumările de lipsă.

Trimiterea conferențiarului se va face în ordinea, în care vor intra Cererile, ținându-se seamă — întrucât va fi cu puțință — și de deciziile speciale ale despărțămintelor.

Cheltuielile de drum ale conferențiarului le vor acoperi despărțămintele din mijloacele ce le au la dispoziție, iară diurnele le va acoperi Comitetul central.

Sibiiu, în 11/24 Octomvrie 1911.

Pentru «Comitetul central», biroul «Asociațiunii»:

Andrieu Bârseanu,
prezident.

Oct. C. Tăslăuanu,
secretar.

Nr. 1947—1911.

Apel.

În preajma Anului-Nou ne permitem a face un călduros apel către toți sprijinatorii culturii poporului român să binevoiască a-și răscumpără *felicitățile de Anul-Nou* în folosul *Muzeului Asociațiunii*.

Mijloacele materiale de care dispune *Muzeul* sunt așa de restrânse, încât înzestrarea lui înaintază foarte încet. Și aceasta e o mare pierdere pentru noi, căci prețioasele obiecte de mare însemnătate etnografică și istorică, cari sunt o comoară a trecutului nostru și tot atâtea mărturii ale vieții noastre culturale, dispar sau sunt adunate cu sârguință de străini. E timpul suprem să ne îngrijim ca cel puțin o parte dintre aceste comori ale poporului nostru să le adăpostim în muzeul primei noastre instituțiuni culturale. Dacă contribuiriile pentru înzestrarea *Muzeului* ar fi mai mari, această instituțiune ar lua un avânt, care ne-ar face cinste.

Facem deci apel călduros către toți cărturarii români să contribuie cu sume cât mai mari pentru înzestrarea *Muzeului* nostru național.

Numele donatorilor se vor publica în ziare și în rev. «Transilvania».
Sibiiu, 25 Decemvrie 1911.

Andrieu Bârseanu,
prezident.

Oct. C. Tăslăuanu,
secretar.

tuit pentru „Biblioteca Asociațiunii“.

...e vremi. Arad. 192 form. 8°, pag. 173. Prețul 2 cor.
...zirea pământului prin muncă și carte. Disertație
... format 16° pag. 14. Blaj 1911.
...grafia comunei Săcădate. Sibiu 1911. form. 8°. pag. 68,

...anuarul gimnaziului superior gr.-cat. și al școlii populare
...în Beiuș. Beiuș 1911, form. 8°, pag. 166.
...ntru fond de teatru român: Anuarul XIV pe anul 1909—1910.
...rm. 8°, pag. 87 prețul 2 Cor.
...u de comerț și industrie: Raportul asupra situațiunii economice din
...ripta ei în anul 1910. Brașov 1911. form. 8°, pag. 94.
...Societatea academică «România Jună»: Raportul anual pentru anii administra-
...tivi al XLV 1908/9 și al XLVI 1909/10. Viena 1910, form 8°, pag. 47.
...Goethe: Herman și Dorotea. Traducere în hexametree de Maria Baiulescu.
Brașov 1911, form. 8°, pag. 73, prețul 80 bani.
...I. C Panțu: Contabilitatea la societăți colective, comandite și la societățile
...pe acțiuni. Brașov 1911, form. 8°, pag. 67.

Au apărut Calendarele pe 1912 din editura lui W. Krafft din Sibiu și anume:
„Amicul Poporului“, anul LH, întocmit cu cunoscuta-i competență și pricepere
de I. Popopici, are în frunte un frumos portret al d-lui Andreiu Bârseanu, noul pre-
ședinte al Asociațiunii. Evenimentele mai importante din viața culturală a Românilor,
află un loc ales în acest bun calendar. Aflăm aci portretul d-lui prof. N. Iorga cu un
articol elogios asupra acestui uriaș al gândirii românești, și câteva cugetări ale dâ-
nului. Se aduce un articol asupra cursurilor de vară dela Vălenii-de-munte și rezumatul
a 5 lecțiuni dela acele cursuri, ceace ridică mult valoarea acestui calendar. Publică
portretul lui Iosif St. Șuluțu și caracterizarea acestui fost președinte al Asociației, scrisă
de N. Iorga; portretul și necrologul pedagogului Dr. Petru Șpan. Are câte un articol
comemorativ despre Ioan Maiorescu și Leo Tolstoi. Descrierea festivităților neuite
dela Blaj cu ilustrațiuni, între cari portretul ing. Vlaicu în societatea poetului Goga.
— O frumoasă poezie de I. Borcia și un articol despre întunecimea de soare din 1912
de Gavr. Todica; un articol privitor la clasa noastră de mijloc; o cronică a anului bogat
ilustrată (V. Stroescu); șematismul statistic al Românilor ș. a. m. d. fac din acest ca-
lendar un adevărat almanah, în care orice om poate găsi destulă hrană sufletească și
distracție folositoare. Prețul 70 fil.

„Poznașul“ lui Haralamb Călămăr (Ermil Borcia), calendar umoristic ilustrat cu
nenumerate caricaturi, anul XVII, nu-l poți lăsa din mână până nu l-ai cefit tot; și
după-ce l-ai pus jos iarăș îl iai și mai cetesti când una când alta, când toate glumele
și poznele dintr'ânsul, sunt atât de bune. Cine iubește umorul sănătos, să-și cumpere
un Poznaș cu 60 fileri și va râde de zece zlofi.

„Calendarul Săteanului“, anul XXI apare mai bogat în text ca până acum, se
vede că a ajuns la vârsta de voinic și a moștenit pe unchiușul cu slove cirile, care și-a
trăit traiul și nu se mai ivește de aci încolo. Lectură folositoare și instructivă pentru
săteni. Prețul de 30 fileri îl face a fi cel mai ieftin calendar românesc.

„Din povestirile unui vânător de lupi“ de Spiridon Popescu formează numărul
707 al «Bibliotecii pentru toți». Numele autorului e o bună cheazăie a cuprinsului vo-
lumașului. Domnul Spiridon Popescu și-a trăit copilăria la țară. cunoaște firea și obi-
ceiurile sătenilor, năcazurile, grijele și prea puținele lor bucurii. Cunoaște comorile
limbei noastre și a dat dovadă și de data asta, în minunatul stil, cu care ne dă un șir
de schițe, în cari se găsece numai lucruri noi. Dacă am înșiră numai unele din
titlurile povestirilor: «Cum am văzut întâiaș dată lup», — «din obiceiurile lupului», —
«Jertfele lupului», — «Tactica lupului» — și încă ar fi de ajuns pentru a vedea dinainte
noutatea subiectului și meritul «Bibliotecii pentru toți», care pune la îndemână publi-
cului subiecte așa de variate. În bucata «Lăcustele» se pot vedea în amănunte pri-
mejdia și relele pe cari aceste lighioane le aduc și acum, dar mai ales le aduceau
altădată sămănăturilor, — precum și tot felul lor ciudat de stărpire.

În rezumat: noutatea și alegerea frumoasă a subiectelor, felul original cum sunt
expuse, precum și limba ușoară și curat românească, în care sunt povestite, — fac
farmecul acestui număr — 707 — pe care pentru ieftinătatea lui — 30 de bani — în-
demnăm pe toți cetitorii frumosului să și-l cumpere.

Cețiți dar la gura sobei «Din povestirile unui vânător de lupi», ca să vedeți
spaima celor pe cari iarna îi apucă răfăcînd pe drum, — precum și frica celor ce în-
drăznesc să iasă la vânat lupi, atunci când nu le-au văzut fața niciodată.